ספר

המלמד

מחולק בשלשה חלקים

חדושים, פלפולים

והוראות

מלא דוגמאות לתועלת לומדי התורה
להתלמד ולהתחכם
האיך לחדש חדושים
ולהוציא מסקנות
והלכות

מאת

אליהו פנחס הכהן

בהיותו מלמד, ראש מתיבתא ומורה הוראה.

נדפס תרפ"א ירושלם עיה"ק תובב"א

דפוס ה"ר שמואל הלוי צוקרמן

אלו הן התעודות של גאוני עולם על הראש ישיבה של „בית אברהם" שבבית ישראל שבמאה שערים.

מהרב הגאון האמתי המפורסם בכל קצוי תבל שר התורה וההוראה כו' אדמו"ר **יצחק אלחנן ספעקטער** זצוק"ל אב"ד ורב דק"ק **קאוונא** יצ"ו

כאשר הי' בצל קורתי ה"ה הרב הגדול חריף ובקי כו' מהו"ר **אלי' פינחס הכהן** נ"י מק"ק ווילנא ועסקתי עמו כמה פעמים וראיתי כי הוא מלא דבר ה' זו הלכה וידיו רב לו למשקל ולמטרי' כהלכה בש"ס ופוסקים ולחדש חידושים נכונים ולדון ולהורות לעם ה' כתורה וכהלכה ע"כ ידי תכון עמו וכל מן דין סמוכו לנא יורה יורה ידין ידין וראוי להתקבל לרב ומורה צדק באיזו עיר אשר יזמין לו ה' ויצליח וישכיל ויעלה מעלה מעלה ולכבוד התורה והרב היקר הנ"ל באעה"ח יום ה' ך' לחודש שבט שנת תרמ"ה לפ"ק.

נאום **יצחק אלחנן**

החופ"ק הנ"ל קאוונא יצ"ו

מהרב הגאון האמתי כו' אדמו"ר **חיים יהודא סאסניצער** זצוק"ל אב"ד ורב דק"ק סמארגאן יע"א.

בעז"ה.

אנכי בדרך נחני ה' בעיר מלא חכמים וסופרים היא ווילנא המעוטרה ואף כי אין דרכי מכבר לתת ידי להסכים עם מרבים בספרים חדשים בעתים האלה בכל. לענין מצוין בחשיבות כזה כי בא לפני הרב המפורסם לגאון ותהלה המאור הגדול מהו"ר **אלי' פינחס הכהן** נ"י ריש מתיבתא בפה והוא מפורסם בדרשותיו ובחיבורו כאשר כבר הגידו רבני דורנו בדפוס כי הוא חובר חברים מחוכם והן עתה הגיש לפני ספרו אשר בכת"י ואמינא לפעלא טבא ישר כי הוא מלא בתורה ובחכמה ויראת ד' ובודאי ישמחו בו אוהבי תורה וחכמה ויראת ה' ועל כיוצא בזה נתפלל כי יפוצו מעיונותיהם חוצה כעתירת הבעה"ח בחודש סיון תרס"א,

נאום **חיים יהודא סאסניצער**

חונה בסמארגאן

הסכמת

הרב הגאון הגדול בקי בש"ס בבלי וירושלמי לגא מלא ספרא סו' מוהר"ר **יעקב דוב** זצוק"ל שהי' מ"מ ומ"ן בק"ק ווילנא יע"ו ואב"ד ורב בסלונים יע"ו בעהמ"ח ס' **רידב"ז** על הירושלמי.

הדס לומד תורה בסתר והקב"ה מפרסמו כמרז"ל בתחילה על גופו ולבסוף על כסא הן האברך הרב הגדול מלא תורה וירא"ת שמים ירבו כמותו בישראל כ"ש מהו"ר **אלי' פינחס** חריף ובקי ויגע ומלא כדי מדתו ומעשיו הקדושים אין לשער מקדש ומטהר בחורי חמד לתורה וירא"ת שמים כאשר עשה בפ"ק יע"ו אשרי חלקו ואשרי יולדתו וכל מין דין שמוכו לגא יורה ודין וכללים יחסיון דורשי תורה ויר"ש ולאות לדק באעה"ח כ"ע אייר תרמ"ג לפ"ק ווילנא יע"ו

נאום **יעקב דוב** מ"מ ומ"ן דמתגא פה ק"ק הנ"ל יע"ו

ומנ"ה לרב אבד"ק פלאנק יע"ו

מהרב הגאון הגדול מהו"ר **אלי' אליעזר** מ"ן דק"ק ווילנא יע"ו זצוק"ל

מהרב הגאון האמתי נמ"ש אדמו"ר **בצלאל הכהן** זצוק"ל שהי' מ"ן בווילנא יע"ו בעה"מ רלשית בשירים והגהות על הש"ס.

אחיו זצוק"ל ושוד ושוד מלחבי הטידות ים עליו אבל די העדות של הגאונים הנ"ל כמ"ש על פי שנים עדים יקום דבר.

אך אלה הם הרבנים אשר מעידים על אמונתו בהגדת שיעורו ע"כ הוספנו להגיע פה עדותם.

דייני ווילנא יצ"ו יהיו

בעז"ה.

שפה אמת תכון לעדות וראי' מהימנא אשר לא נגיד ומודיע לרבים כי הרב המאוה"ג הת"ב וי"א מפורסם בכבוד מהור"ר **אלי' פינחס הכהן** מורינו נ"י רים מתיבתא של ז"ל פק"ק. משכיל ומלמד להועיל ורב פעולתו בתלמידיו הרבים טוב

כמפורסם

הסכמת

כמפורסם בעירנו כי יודע איך ללמדם ולהבינם איך ללמוד וכן מנהל ומשגיח על תלמידיו שיבקדו בתלמוד והתלמידים דבוקים בו ומוהים אחריו במקל נועם יישרים ללכת אחריו בדרכי התורה והיראה ובכללים שאסף בספרו היקר מועיל הרבה להבינם דרך התלמוד הקדוש כן ידענו והעדנו ולמענן האמת וכבוד התורה באנו עה"ח גם בח"י גם בחותם בד"ן היום ה' בשלשי לחודש הרביעי שנת תרס"ה בווילנא

נאום **פנחס פינער** מו"ל וד"ן פק"ק הנ"ל

ונאום **שעפסיל שבתי** ד"ן ומו"ן פק"ק הנ"ל

ונאום **עקיבא** בן לא"ה הרב ר' **לוי חיים** זצל"ה ד"ן דפק"ק הנ"ל

(מקום החותם)

בעז"ה.

ראיתי דברי ותשובות מהרבנים הגאונים הגדולים המפורסמים המתאריס ומפאריס בשבחו של הרב המאוה"ג הריף ובקי יר"א מו' כש"ת מוהר"ר **אלי' פנחס הכהן** נ"י והדריהם אינם לריכין חיזוק, וגם אני מעיד כי הוא באמת גדול בתורה ירא ותרד לדבר ה' והאריכות באלה הוא אך למותר אחרי כי די בעדות הרבנים הגאונים הגדולים ובאתי לקצר, ובעה"ח יום ג' כ"ף אלול תרס"ו עה"ק ירושלים ת"ו

נאום **שואל חיים** בהה"ג מוהר"ר **אברהם הלוי הורוויץ**

הרב מדוברנאווגא החונה במאה שערים בקרתא קדישא דירושלים ת"ו

ב"ה.

שלום רב לכבוד הרב המאה"ג נודע לשם ולתפארת מו"ה **אלי' פינחס הכהן** נ"י מזקני ת"ח של עה"ק תובב"א אשר דעתן מתוספת עליהן, הנה בקש רמע"כ נ"י הסכמה על ספרו שתחת הדפוס ורבו כבר נדפס לא ידעתי אכנהו בשמו והנה כבודו לא לריך לדידי. ראיתי בו דברים יקרים והטובים בפרטו' מהיתי מדרוש והנה כבודו לא לריך לדידי. ראיתי בו דברים יקרים והטובים בפרטו' מהיתי מדרוש האגדה שים בו הרבה ירא"ת שמים ואם הסכמה להודיע למלמדים יוקר ספרו נ"כ

לא

הסכמת

לא יתכן בעיני כי המלמדים מצויינים לת"ח ויודעים לבחר מעצמם ולא תהי' בזה תועלת כ"א רמות רוחא אבל אומר אני כל המחבר ספר לשם שמים שרואה תועלת בהדפסתו ראוי ונכון לכל אוהבי תורה ומוקיריה להשתדל לסייעו בכל מה דאפשר'כדי שיוכל להוציא מחשבתו אל הפועל והוא בכלל כבוד התוה"ק והשי"ת יברכהו וימציאהו חן וחסד לראות ברכה בעמלו ולהיות ממזכי הרבים ועוד יזכה לראו' בבנין בית קדשנו ולעמוד לברך את ישראל בשם קדשו ית' כעתירת לב נפש החותם בד"ש רב מעין הפתיחה המחכה לישועה קרובה

הק' **יוסף חיים זאננענפעלד**

רב ואב"ד לקהלת האשכנזים בעה"ק ירושלם תובב"א :

הסכמת הרב הגאון המפורסם מוה"ר **אברהם יצחק הכהן קוק** שליט"א

בע"ה.

הן היום ראיתי ספר כחב איש חכם, כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה בין חכמי סגולה מו"ה **אלי' פינחס הכהן** שליט"א מריינא חתנו של אותו גאון עולם וצדיק תמים מוהר"מ מיכל מ"ק שאטו זצ"ל וכבר הראה חזותו לרבים בספרים יקרי ערך אשר ראוהו נבונים ויאשרום גדולי עולם ויהללום בשבח ותהלת אמת להפליא ועתה הנה הוא מוכן להוציא לאור עולם לזכות את הרבים בספר יקר להלל בכללי תורה בפלפולא טבא לחדד את התלמידים להעמידם על הבחינה וללבב את לבבם בלקח טוב לאסיק שמעתתא אליבא דהלכתא בעצה ובתבונה וכבר הסכימו עליו גדולי עולם רבנים וגאונים מפורסמים באה"ק ובחו"ל ולא נצרכא אלא להעדפה והנני גם אני נופל לעושי מצוה לחזק ולאמן את ידי הרב הגאון המחבר שליט"א וידי כל תומכיו ומחזיקי ידיו להפיץ אורו על פני תבל ישוטטו רבים ותרבה הדעת ובברכותיה של תורה יתברכו כל אשר יביאו ברכה אל ביתם הספר היקר והנחמד הזה כנפשם היקרה ונפש המדבר לכבוד התורה ולומדיה ולכבוד עיר עז לנו ירושלים עה"ק ת"ו אשר הרב המחבר שליט"א הוא אחד מיקירי סגולותיה, בעה"ח מ' אייר כ"ד למב"י תר"פ

הק' **אברהם יצחק הכהן קוק**

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש החונה פעה"ק ירושלים תובב"א

(מקום החותם)

הסכמת

בעזהי"ת.

ראה ראיתי כל היקר אשר פעל ועשה איזן וחקר פלפל בפלפולא דאורייתא בשכל הישר ומבוקר, להראות ולהורות ולהאיר הדרך להתלמידים אשר ילכו בה למען יתגדל ויתקדש ויתרומם קרן התורה הנחמדה לשם ולתפארת ולתהלה מאד נעלה ברום המעלה ה"ה כבוד הרב המאור הגדול חו"ב סוע"ה מוכתר בנימוסין ובמדות ישרות כו' וכו' מו"ה **אלי' פנחס הכהן** שליט"א שהי' מקדמת דנא ריש מתיבתא בווילנא ועתה זכה לעלות ירושלימה עיר הקדושה ת"ו ומגיד שיעוד גפ"ת תמידין כסדרן לפני בחורי חמד בני ציון היקרים בישיבה הגדולה שבמאה שערים בקרתא קדישא ירושלים ת"ו ומחשבתו הטהורה להעלות חדושיו היקרים על מזבח הדפוס להוציאם לאור להועיל ולהעלות התלמידים במסלת הבנה טובה בלימוד גפ"ת הנני לברכו שיזכה להוציא מחשבתו הטהורה מכח אל הפועל יפוצו מעינותיו חוצה באהלי התורה ולומדיה ומלמדיה וימלא ה' כל משאלותיו לטובה ויהיו מחזיקיו מבורכים ותומכיו מאושרים כנפש הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה הוגיה ומשעשיה יום ה' כ"ב לירח תמוז שנת תרע"ד לפ"ק פעיה"ק יפו ת"ו.

נאום הק' **יוסף צבי הלוי**

ראב"ד ומו"ל פעיה"ק יפו ת"ו

בעז"ה יום כ"ו לחודש תשרי שנת תרע"ח

כבוד הרב הגאון המפרוסם מהור"ר **אלי' פנחס הכהן** שליט"א איננו דרוש לעדותי אך עבור כי שרת בהת"ת אשר במאה שערים אשר תחת הנהלתי רבות בשנים וראיתי בו כי חונן בכשרון נעלה לשנן את תלמידיו לחדש חידושי תורה ולטעת על לבם מדות תרומיות מצאתי חובה בנפשי להעיד קבל עם מה שידעתי ואשרי מי שיבחר אותו ויקרב אליו וכן מוסד צבורי שיקבלוהו מאושר יהי' וחותם בברכה אנכי יום המ'

יוסף גרשון הורוויץ

מו"ל במאה שערים ת"ו

מקום חותם הישיבה והת"ת מאה שערים בעה"ק ירושלם תובב"א

הסכמות

גם אנחנו מאז הכרנו את הרב המאור"ג סופ"ה וכו' ר' אלי' פנחס הכהן נ"י ראינו כי כל התעודות אשר בידו כל דבריהם נאמנים ואמתים ומלבד תורתו הק' ויראתו ולדקתו הקודמות לחכמתו הרב הזה עושה פעולות עצומות לתלמידים העיסקים בגפ"ה וע"ז באהבה"ח יוס כ"ה מנ"א תרס"ו

נאום **זרח ראובן בראווערמאן**

ב"ה

אין תכס כבעל הגסיון מלבד התעודות הרבות מהרבנים הגאונים המפורסמים המעידים על גדלו של הרב המאור"ג הו"ב נמ"ס כו' מו"ה ר' **אלי' פנחס הכהן** מרווגא נ"י אוכל הגני להודיע ולפרסם ברבים כי בני העלם החכים, לומד אגלי ומאד מאד אחזיקנה מציתה לו בהדריכו בדרך הישר וסדר הגון בתורה ויראת ד' ורואה פרי ברכה בלמודו יושיעהו ד' להרבין תורה ברבים וכל תלמידיו יהיו מתוקנים לומדי תורה וירא' שמים — כחפץ לבבו ונפשי המברכו ובעה"ח שלחי ירח מרחשון תרס"ח בע"ק ירושלים ת"ו

נאום **רפאל אברהם חיים דוב שקאלל**

הקדמה

יש מתמיהים מדוע אמרו חז"ל ולמדו בכן הרבעים דאוי להורות ועתה בני עשרים מורים ודנין ויושבים על כסא הרבנות ועוד בדורות הקודמים היו תלמידים לומדים אצל רב עד רוב שנותיהם ועתה ילדים יוצאים ללמוד בפני עצמם בלי רב ובלי חבר. ועוד מלפנים הי' קבן התורה מעלה מעלה ועתה ירדה כבוד התורה מעה מעה התלמידים בבתי מדרשות רבו והלומדים היו רב ועתה מיעטו הלומדים. בדורות הקודמים היו הקטנים והגדולים חשקו בתורה והתמידו על תורת ד' בנפש הפלה ומסרו נפשם על עסק התורה ועתה בעוה"ר נעשית התורה למשא על לומדי הילדים לפי רוחם והגדולים לפי רוחם ולומדים בעל כרחם ולא כבדורות הראשונים וגם לא כדורות הקודמים מעט מדור הזה ורחבם רוחה עוד תמיהות במה נפתנה דור זה מכל הדורות גם בי"ם ובעמקות התורה כי הפה ד' ידבר:

והתשובה היא מובנת להחכמים ההולכים בדרך האמת הראשונים למדו את התורה מעצם כי היא חיך והנך ומך כי אזני תורת ד' אמור לנו לעסוק בתורתו ולהעמיק בתורתו יתי"ם בכל כחו כדאמרי' בעירובין נ"ד ע"ב ר"ע אומר מניין שחייב אדם לבנות להלמידו עד שילמדנו שנאמר ולמדה את בני ישראל ומניין עד שתהא סדורה בפיהם שנאמר שימה בפיהם ומניין שחייב להראות לו פנים שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ופרש"י ז"ל להראות לו פנים, ללמדו לאת טעם דבריו בכל אשר יוכל ולא יאמר כך שמעתי הבן אתה הטעם מעצמך. אשר תשים לפניהם ולא כתיב אשר תלמדם לרוך אתה לסדר ולשים לפניהם טעם המיישב תלמודם עכ"ל ובחמש פרש"י בואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, אל"ל הקב"ה למשה לא העלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה פעם אחת פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואינו מטריח עצמו להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם עכ"ל ופי' רא"ש ז"ל להבינם טעמי תורה ע"ש. ספתי הכמים ואמרינן נמי במסכת שבת ס"ג ע"א בגמ' דאמר רבא בר רב שילא ואמרי לה רב יוסף בר חמא א"ר ששת מאי דכתיב (במשלי ג') אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא (בתמי') אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא פרש"י ז"ל למיימינין בה של תורה שמפשפשין טעמיהן בדקדוק ובוררין ימין המיומנת למלאכה. למשמאילין בה שלין יגעין בה של ארכן אל"ל מיימינין בה עוסקין לשמה

משמאילין

משמאילין שלא לשמה עכ"ל והיא היא כלומר אם עוסק בתורה שלא לשמה אינו
יגע להבין טעם הדבר כי ילמוד מעט ומה יכול להראות לאנשים כי בקי הוא
ע"כ לומד הוא בלא עיון ואינו יודע רק פשט פשוט ואינו יהגה אח"כ כלל ועוטה
בסברה וטעם אבל העוסק לשמה יגע להבין בטעם וסברא שאמרו רז"ל
ומוציאים מרגליות ופנינים מים התלמוד בצללם במים אדירים בעומק בכל
כחו אעפ"י שלומד מעט עדיף ממי שאינו יגע כי מקיים הוא רצון הבב"ה
בעמלו התורה בכל כחו להבין טעמי התנאים והאמוראים ופירושיהם ופרושי
הגאונים אשר רמזו בפירושיהם על התלמוד בקצרה ופמרז"ל שם בשבת על
הך קרא דאורך ימים בדף פ"ח ע"ב אמר רב הננאל בר פפא מאי דכתיב
שמעו כי נגידים אדבר (משלי ה') למה נמשלו ד"ת כנגיד לומר לך מה
נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף דברי תורה יש בה להמית ולהחיות
היינו דאמר רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילין בה סמא דמותא
ופרש"י ז"ל למיימינין עסוקים בכל כחם וערודים לדעת סודה כאדם
המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר עכ"ל הרי קראו רז"ל ממקראות האנשים
הלומדים בלי יגיעה ועמל להבין טעם הדבר וסודה בכל כחו משמאילין
וה"ו ממיתה לשונאי ת"ח והיא סמא דמותא ר"ל ונראה מדוע ככה אמרו
רז"ל ומה כעסו הלא מצוה מקיים גם בלימוד הפשוט וכדאמר רבא עצמו
בע"ז י"ט לעולם ילמוד אדם ואח"כ יהגה והאיך ילמוד מקודם שיהגה הרי
סמא דמותא האיך יטעום כלל אע"כ הפ' אם לומד על דרך הפשוט תמיד
ואינו חפץ להעמיק בה כלל להבין. הטעם וא"כ הרי הוא מסמא עיני
הבריות שאומרים עליו שהוא בקי בכל הש"ס ופוסקים ומעלים אותו על
כסא הרבנות ועוטה אח"כ בהוראה שלא העמיק בההלכה והוראה שפסק
כל הראוי לה אינו הי' למד מנעוריו ביגיעה והבנה בטעמי התלמוד ומפרשי'
הי' רואה בהוראה הזאת טעם האמתי וכבר ארז"ל שגגת תלמוד עולה
זדון וכ"ש להורות לישראל שאם לא הגיע להוראה ומורה ועוטה הרי הוא
חוטא ומחטיא את הרבים ה"ו ע"כ. בודאי היא לו זאת סמא דמותא משא"כ
הלומד מקודם על דרך הפשוט ואח"כ חוזר עלי' להעמיק בה להבין טעמי'
לפי כחו אז כשיגדל ויושיבו אותו על הכסא ההוראה אז נקרא הגיע
להוראה ומורה ודאי סמא דחיי היא לו כי ישיג האמת מפני שיגע מנעוריו
על התורה להבין טעמה בסברות ישרות ע"כ דקדק רבא (בע"ז י"ט) הנ"ל
בלשונו הקדוש לומר לעולם ילמוד אדם ואח"כ יהגה כלומר תמיד בשעה
שלומד תורה ילמוד בראשונה ע"ד פשוט ומאחר שהורגל בהענין ונרשם
במוחו היטב אז יכול להעמיק בהענין משא"כ אם ירצה בראשונה ובפעם
הראשונה

הראשונה תיכף להעמיק נבול יבול ולא יוכל כאשר נבאר בס"ד בספר:
וכ"ל מכל הסוגיא שם למדקדק באמת ועוד י"ל שראה שלמה המלך ע"ה
ברוח הקודש ורוב חכמתו שנתן לו הקב"ה את הדורות אשר ילמדו שלא
לשמה ולא יהיו עמלים בתורה בכל כחם ככתוב באם בחקתי תלכו שתהיו
עמלים בתורה וחושב במקראות בתורה שגורם עבירה לעבירה עד ששונאים
וכופרים יע"ש פרש"י ז"ל שבע דרגות ועונשיהם וא"כ ודאי העמלים סמא
דחיי היא להם ואינם עמלים הם כאשר כתב. ועתה בדור הזה נמצאים
רבים מבלי עולם שאינם עמלים בכל כחם ע"כ נתרבו מואסי תורה ולומדי'
וכופרים ועוטים ע"כ יתחזקו הירא'ים את דבר ד' ותלמידי החכמים לשם
הבב"ה ויראתו ויקנאו לכבוד תורתו הקדושה להשגיח על מלמדי גמרא
ומפרשיהם שילמדו בשכל וטעם ועמקות לפי כח התלמידים שבידם הגדול לפי
גדלו והקטן לפי קטנו ובזכות האמת יבוא בן דוד מהרה אמן.

ואני יגעתי בס"ד מנעורי ועד עתה ולמדתי עם תלמידים יותר משלשים
שנה הן על דרך פשטות הן על דרך עמקות לפי כחינו הן על דרך
הוצאות מרגליות ופנינים מדברי הש"ס ומפרשיהם וגם מהפוסקים ראשונים
ואחרונים ז"ל להלכה ע"י בינת דבר מדבר וע"י דימוי דבר לדבר ומילתא
למילתא בטעמים וסברות כאשר זיכני הבב"ה לפי כחינו לכן באתי בעז"ה
להסדיר ולהסביר לפני מלמדים אשר כערכי החפצים ללמד את תלמידיהם
באמת בכל כחם את הסדר למען לא ישכחו כאשר עשיתי גם אני לעצמי
כתבתי אותם בספר ולעת הצורך אני מעיין בספר הכללים הזה והוא לי מאור
עינים שלא אשכח האיך ללכת דרך בגמ' ובעומק הסברות והטעמים
וההלכה והוא נר לרגלי ואור לנתיבתי בס"ד:

וכן חבר שיודע ומבין מעצמו האיך ללמד לחבר שאינו יודע ומבין מעצמו
ילמוד המבין להאינו מבין מתוך הספר הזה עד שילמדנו לחדש חידושי
תורה לפילפולא ולחידודא לשם מרז"ל קב"ה חדי בפילפולא דאורייתא וכ"ש
להוציא הלכה לאמתתה ע"י יגיעתו בעמקות והדיצות בגמרא ופוסקים והמבין
מעצמו ג"כ יתוסף לו חכמה בעסקו בספר הזה בס"ד והאב לבנו ילמד
עפ"י חוקי הספר הזה יקיים בזה ושננתם לבניך מלשון שיננא חריף ומדקדק
ומעמיק ודלא כאבות הטועים ואומרים הכי בני רב יהי' שאלמדנו תורה
בין כה וכה רב לא יהי' מה לי ללמדו גמרא ופוסקים לא כן דרך
התורה ורצון הבורא ב"ה כדאיתא בש"ס בפוסקים שחייב האב ללמד את
בנו תורה אעפ"י שלא יהי' רב בעיר למען ניווי הבב"ה לעסוק בתורה
לשמה בכל מה דאפשר מקרא ומשנה וגמרא ואפי' מעשה מרכבה שואלין
אותו ביום הדין ומסתמא אם הי' ראוי לכל כך והאור תורה מחייהו לע"ל

הקדמה

בתחה"מ כמרז"ל מי שיש בו אור תורה האור תורה מחייהו ומלד אחר נתפסיס בפה הילד ללמד את בניהם רק ע"ד פשוט כדי שילמוד הרבה דפים ולא ידע הטעמים והסברות וזהו מקצין שכלו של הבן שלא יבין שכל עמוק ושכלו נהלם כ"כ עד שקושיותיו הכל ותירוציו הכל הבליס כי טעה בלימודו בגמ' שלמד על דרך מפשות והלישות שכל את פשט הגמ' והרש"י והתוס' ז"ל ואומר הלא הגמ' והתוס' מקשו כמוני א"כ קושיא היא ובאמת לא כן היא קושיתם אך לא שמש כל גרסו להבין קושית הש"ס ופרש"י ותוס' כמרז"ל ולא עוד אלא שמשפש והם הם מבלי השלם ר"ל ובודאי כל אב המאמין בתורת ד' ואוהב את בנו והבן שיהי' בנו ולא יכרת ח"ו ללמה ודאי ילמדנו תורה ביהי' לו סמא דחיי והיינו שיגע בכל כחו להבין המימרא וההלכה והמקרא בטעמו וסברתו וגראה לי ע"ד הכיון והבדיקה כי המלמד לתלמיד על דרך הפשוט וקלה לפי הכלל ולא יותר אינו מגליה להבין אה"כ מעלמו בעומק ונשאר כך לנצח בקי ואינו מתודד וגם הודשיו רפיס ודליס בלי עמקות אשר העמקן מדהתו בפשט העמוק מעט יותר ומה שהוא מתנהג ע"י לימודו להלכה לעלמו כדרך כל אדם ג"כ עלול ומוכן לטעות וגם בי"ש אינו מבין כראוי ומזומן לטעות משא"כ המלמד לתלמיד מעט עמוק יותר מהשכלו של התלמיד והיינו שאינו מבין בהדבר ובעמו שמלמדו עד שיביו בפעמים ובלם פעמים אבל אה"כ יכול התלמיד להגידראף ללמד לאחרים אז הם אומר כך בכל עת יתגדל תמיד בכלו ויגדיל בחדודא והריפותא ובעמקות וחלושיו יהיו עמוקים ואמתים יותר והי"ש יתחזק יותר בכלבו לפי עומק לימודו בתורה וזהו משלחא"ל למיימרים בה להבין בטעמו בכל כחו ע"כ היה לו כמה דחיי לקוש בתחה"מ ז"ל בתלה ואהבת הבנ"ה בכשל ישר ועמוק לפי כחו ולא יטעה בדרך ד' כי שגגת התלמוד שולם זהו ולא יבנה זה וגם כל אים לא מי שאין תורתו אומנתו אלא הוא עוסק במסחר לו במלאכה לו הבלת לימודי חול ג"כ יכול לקבוע עתים לתורה ויש בטולה ע"ד ספר זה לעסוק בתורה בכל בחו כי בוד מעט בכוונה מהרבה שלא בכונה ואחדבה בעה"כ תבר לו יותר עוד מה שיעמיק בכחו כיכלתו אם לפני נעלמו לו בעשה לך רב לך אם יעמיק כל ימיו הרי הוא ילמוד מעט ולא ידע הלכה הצרך לו לחייו וכל המגתו בדרך טורחא ב"ה ע"כ צריך לקבוע שני אופני לימוד אחת כאשר פיכסו ובילרנו בכל כחו ואחת ילמוד בפשט פשוט לבקיאות הרבה בש"ס ופוסקים אחרונים וכן אחי טוהג עם תלמידיו במסכת אחת אנו לומדים לפי כחות התלמידים בעומק שכלם ובמסכת אחרת אנו לומדים בפשט פשוט הרבה לבקיאות בסדר הש"ס ובו"ע בתם אין מפריעים מלד אחר ישזרנו ד' שנלנה בתורתו ללמוד לשמה עד שיסמה הבנ"ה בלימודו בתורתו ויתפאר בנו ויבלה לנו הגואל בדק מהרה אמן:

המלמד

ישמרו המלמדים ויגילו התלמידים כי יזכו ע"י למודם את תורת ד' שנתן לנו מסיני ונוטו לעסוק בה יומם ולילה והשביעם בכל הפטועות לבמור וללמוד וללמד את תורתו הקדושה ולקיים את כל מצותיו כי הם חייו הנלחיים וכל תכלית האדם הישראלי אך התורה המצות והירלה ואהבת ד' ותורתו ולומדי' ע"כ אנו מתוייבים לעסוק בה בכל כחינו כאשר באתרנו בהקדמה מש"ס לכן רחיתי מיום עמדי על דעתי ללמד לתלמי' על דרך הספר הזה וב"ה עמו פרי רב ע"כ יעלוני גדולי תורה להביא את העלה ותגבי' בספר ולהפיל ביסראל למען הלומדים אשר יוחלו לפנות אל דברי ללמד את תלמידיהם או את בניהם על דרך הספר הזה והי' להם הספר הזה למורה למען לא יבכה את הדרך תמיד ויתן לנו הבנ"ה הלהה בתורתו כרצונו ובלמוד לבמה אמן:

ראשית חייב הרב להודיע לתלמידיו בתחלה כי רבי סידר מתניתין וכן סדרו התנאים כל הברייתות והוספתות ואה"כ סדרו האמוראים כל הגמ' הנקראת הלמוד ואה"כ פיבו הגאונים פירוש התלמוד וכמובן רבו מבינו עד שיודע מהו מתני וברייתא והוספתא וכיולא בהן ואה"כ יודיעהו מהו אמורא ותלמוד ופרש"י התוס' ואה"ך יביו התחלת לימודו בהלמוד והנה הנער וכו':

16 הנער אשר עדנו נער ושכלו קלם הלא ידוע שא"א לו ללמד כי אם החיבות ותרגומו לבד בהתפלתו ללמוד בתלמוד עד שיורגל לפי ראות עיני מלמדו לפי הבנתו ושכלו להבינו לאנו יותר עד שיבין השכל פשוט שבקושיות הגמ' ותירוץ והמימרא ואז יוכל ולריך להגיד לו את הדבר בקלה על פה ערב ילמדנו בפיוס הגמ' ולשון הגמ' ולשון רש"י ז"ל על לפי הכלם התלמיד עד שיבין השקלה ועריה מן קושיא ותי' והמימרא בטם אשר המלמד מגודו בעל פה בלשון שמדבר בו התלמיד תמיד עם בני אדם בשוק אם בסדר מזקן מתאחרו תואר שני בעלי דיוס בדבר שבאו לב"ד וזה טוען כך וכך סברתו שהלדק עמו והשני טוען הפוכו ומראה סברותיו שהלדק עמו והגמ' פוסקת כסברתו כל זה לבד אז שפלוגי בזה הכמיס זה פוסק שהלדק עם זה והכם שני פלוגי ואומר שהלדק עם השני וקבלתיו לדאין לו יותר טוב הכל בסברות והסבר ישר וקבלתם בחסור ואיתר מהאר לו התלמד כי בא איש אחד לבאול שאלה אז מהו לם לאסורה לו

לו מותרת לאכול לו לעצות הדבר ההוא ומראהו ג"כ בסברות הס"ם לפי הבנתו של תלמיד וג"כ בלשון לע"ז שמדבר בו התלמיד ואה"כ יראהו הרב בלשון הגמ' איך ומה באר היטב עד שיגיד בפני הרב כל ההלכה ושקלא וטריא בכל שכלו וסברתו בהרגש טוב ויפר והכל ירגיש המלמד בתלמידו לפי מדתו במושיו אך ישמור המלמד לתרגמו כל תיבה מכוון כתרגומו ממש ושורשו וירגילו שישמור לשון עבר והוה וגם לשון זכר לו נקבה לשון יחיד ורבים גם ירגילו בנינין קושיא בתמי' ומינון תירוץ ביאותה ורלי' ודיתוי ובעי' כראוי וכל פיסקא במקום שאריך לפסוק בענין וכשיורגל בזה היטב תעמוד לו פעולה זו הרבה מאד להבין מעצמו פירוש רש"י ז"ל והתלמוד

בזמן לא כביר:

ונתחיל בס"ד בריש מסכת ב"מ כי היא עפ"י רוב תחילת למוד לנערי בני ישראל בהדרים בת"ת וגם בישיבות:

הנה התנא מתחיל במשנה בשיר לוחזין בעלית כדפתחו"ם שב"מ אחר ב"ק נשנית שרבי סידר על הסדר המשניות והענין נמשך עפ"י ברעתא דתני ר' חייא בב"ק ד' ע"ב עשרים וארבעה אבות נזיקין (הן) ארבעה דמסייתין שור בור מבעה הבער שומר חנם שואל טבח שכר שוכר גזן לער ריפוי שבת ובושת תשלומי כפל דו"ם גנב גזלן עדים זוממין לוחם ומפתה מוליא שם רע מטמא ומדמע ומנסך סרי כ"ה אבות וקמפרש התנא על הסדר ברלשונה ארבעה שהם נזקי ממונא וסזיקא דבידים ובדף כ"ו ע"א מתחיל לפרש אדם שהזיק עד דף ל"ג ע"א אדם במועד אדם בתם תם באדם ומשם חזר לענין שור בשור כדי לפרש מעשה עצמו ומעשה שורו ומדף מ"א מפרש שור באדם ומדף מ"ט ע"ב מתחיל ומפרש דיני בור בדף כ"ב הבולה את הבערה אבו אם דמשנה דתשוקה לדיר הוא דיני שומר בדף ב' הבולה את הבערה אבו אם דמשנה דתשוקה קרי לי' הבער עד פ' מרובה ומא"ל קמפרש כפל ודו"ם וגנב וגזלן כסדר עד דף קי"ד שמתחיל בדיני אדם שוכר ע"י אדם שאינו גזל ואם לא מיאלם הוא ככלל בגזלן כדאבן המליל מן הנהר כו' אם בתיאשו הבעלים וכן יתר המשניות עד מוכין שהכולם מוליא הרי אלו שלו מעצם ילאב וזוהי משנה אחרונה של מסכת ב"ק וע"כ מתחיל התנא ב"מ שיש לוחזין בעלית שהליאה שהם מן הנהר בהתייאשו הבעלים או באופן אחר שאינו חייב להכריז וזה אומר כולה שלי כו' והענין נמשך על גזלן דכ"ד אבות נזיקין שאם מצא מליאה וחייב להכריז ולא הכריז ולא החזיר במקום שחייב להחזיר זהו ככלל בכלל גנבה וגזילה אין שאינו חייב כפל ודו"ם בגנב עצמו וכן מהמפקיד קמפרש שולבים בדיני כפל ובדיני קניים ואה"כ ריבית ונמשך דתלי בתו קמי

הו"ל

הו"ל המכר ואינו ריבית ואי לא קני הקנין הו"ל הלואה ומיהזי בריבית או ריבית ממש ואה"כ שומרים וכן סדר כל סדר נזיקין:

ונחזור לענינו לפרש הפסנו בשיש לוחזין בעלית של הפקר אלא שהזכיר שוטרים זה על זה שזה אומר אני מצאתי' וז"א אני מצאתי' פרש"י דוקא לוחזין כו' מקבה התלמיד היודע שלא על הנכ מתרין רש"י אף תיבה אחת ולשונו לריך דקדוק רב עד שמוליאים מלבונו דיוים מתודיים שהם פנינים ומרגניתא עבא כי ברכו ד' לזכות הא ישראל בפירושו כמעט כל תורה שבע"פ וגם יודע האיך לדקדק ואינו בוש לשאול מרבו, מה שהוקשה לו שואל כאן מרבו אולי יש דקדוק גם בה בלשון רש"י מרואה אני שמאריך יותר מדאי כמובן להמדקדקים, הרב מביא לו באמת מאריכים בזה המפרשים המדקדקים הגאונים שהובאו בשיטה מקובצת וכל גאון מפרש לפי גודל שכלו והריפותו אבל לפענ"ד נראה שבא רש"י ז"ל בהך שפי' דוקא לוחזין לאפוקי אחרא כלומר שאין לוחזין לא זה ולא זה באין באחרא דינא דהך מתני' אלא דינא דכל דאליס גבר וכתי' וסברת התוס' שם א"ל כדפרשנו לעיל במדת הדקדוק יע"ש ומה שדקדק לומר עוד לפרש דשניהם מוחזקין בה לרבות מנה שליטת באין לוחזין אלא שהשלים תופס בחזקת שניהם דהו"ל נמי כלוחזין דוקא. וכדפתחו"ם שם ומה שהוסיף לפרש ואין לזה כה בה יותר מזה לאפוקי הך דתני רב תחליפא בר מערבא קמי' דר' אבוה שיש לחזוקין בעלית זה טוטל עד מקום שידו מגעת כו' ואין שם דינא דהך מתני' דחולקין בשוה ומתן טעם שאלו היתה ביד אחד לבדו הו"ל הפני סירבא דאמר' לקמן ו' ע"א דאפי' לסומכוס לא כלום היא דהוי מוליא מהבירו ואינו נאמן ליטול בשבועה רק דוקא בעדים כן הדין במה שידו מגעת נהשב הפני נגדו סירבא ולריך עדים ואינו נאמן עלי' להוליא בשבועה כדינא דהך מתני': שם פרש"י זה אומר כולה שלי בגמ' מפרש למאי תנא תרתי וקמסיק הדא במליאה ותדא במקה וממכר וע"כ גם במי"מ לריכין לפרש דדוקא לוחזין לאפוקי ביד המוכר, שאם הבעלית הוא ביד המוכר נאמן לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי היכא דלא קיבל דמיס אלא מהד כדמפרש לקמן בע"ב ד"ה וליחזי זוזי ממאן נקט כו' ולאפוקי אחא רש"י מפתחו"ם והר"י ד"ה ולחזי זוזי דלדידסו לוחזין לאו דוקא במומ"כ אבל לפי פרש"י ז"ל גם במו"מ דוקא לוחזין כדפרשנו שם לקמן פרש"י דשניהם מוחזקין בה ג"כ בא לרבות דה"ה אם הוא ביד המוכר ואינו יודע למי מהרלה ומחזיק בחזקת שניהם אם נעל משניהם דמי המקה נמי הדין כן דדמי למנה שליפי הנ"ל ועוד פרש"י שסותין לזה כה בא יותר מזה ג"כ לאפוקי זה טוטל עד מקום שידו מגעת כדפרשנו במליאה לעיל וה"ה במו"מ ועוד בא לאפוקי

מו"מ

מו"מ שאם המוכר מעיד שלזה נתרצה ולזה לא נתרצה ודאי נאמן כע"א
פוטר את זה משבועה ולשכנגדו מחייב שבועה דאורייתא כדפהתו"ם שם ע"ב
את"ל שרש"י ס"ל שא"נ כלל אפי' כע"א שלא נתן לב לדבר כ"כ להיות זכור
כדפי' בהדיא בדעת רש"י מ"מ אם אומר המוכר שמזה קבל ומזה לא קבל
כלל המעות שאז ודאי נאמן המוכר כע"א וא"כ יש לזה כח בה יותר מזה ואז אין
דינא דמתני' בהם אלא זה נשבע שבועה דאורייתא ונוטל הניו בלא שבועה
כלל ועתן טעם על מה שפי' לאפוקי זה נוטל עד מקום שידו מגעת כדפרשנו
דדינא דמציאה שאלו היתה ביד אחד לבדו כו' כן הדבר הזה במה שהוא
מוחזק נוטל אם בלא שבועה כלל או בשבועה תלי בדעת הפוסקים שחולקין בזה
ולסברא השני' שבא לאפוקי אם המוכר מעיד כאחד שהוא פטור משבועה והשני
נשבע שבועת התורה להכחיש את העד נריכין לפרש הך שאילו היתה ביד אחד
לבדו כו' כמו ואילו היתה ביד אחד לבדו וה"פ ואילו היתה ביד אחד לבדו והמוכר
מעיד כאחד מהם אז הדין כן אם מעיד כהמוחזק ודאי אילו נאמן השני אלא דשני
עדים דוקא להכחיש את המוכר ואי מוכר מעיד כמו שאינו מוחזק אלא שטוען
לי נתרצה ומוכר מעיד כן ואע"ג שסירכא לאו כלום הוא חייב המוחזק לישבע שבועת
התורה להכחיש את המוכר העד אבל זה שאינו מוחזק אינו נאמן בשבועה
ליטול כדתנן כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואפי' מוכר מעיד שזה
המוחזק חטף ממנו והמוחזק טוען אין חטפי ודידי חטפי שכבר קניתי' ממך
כנסכא דר' אבא או אפי' לא חטפתי כלל א"נ זה שאינו מוחזק ליטול בשבועה
אלא בשני עדים כן יש לפרש כוונת רש"י ז"ל כיון שאינו מוסיף בדברים
רבים ואינו מאריך רק בקצור רומז לכל אילו בשעה שעומד בענין הדומה
לענין זה ע"כ כתב בקצרה בזה אומר כולה שלי בגמ' מפרש למאי הנא
ותרתי כלומר וכל הדקדוקים הנ"ל יש לדקדק גם במו"מ וקמפרש עוד זה
דשבע בגמ' שבועה זו למה וקמפרש שהיא בכדי שלא יהא כל או"א הולך
תוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הי"א וא"כ ליכא כאן שבועה דאורייתא
כלל ורא' למה שפירש רש"י לעיל דלית כאן ע"א וכדפרשנו:

התלמיד שואל ראשית להגיד מה שדקדק בלשון רש"י ז"ל ומדקדוק רבו
מרש"י שלפני רשימה זו אומר עפ"י מה שפרש"י לעיל מיני'
בגמ' מפרש שבועה זו למה להראות דלית כאן שבועה דאורייתא במתני' ואע"ג
דמדברי ר' חייא דתני מנה לי בידך כו' משמע שרצה לפרש דהך שבועה
מה"ת היא כמודה במקצת אבל במסכנא מסיק דלא הוי אלא שלא יהא כאו"א
תוקף כו' ע"כ פרש"י אחר זה שאין לו בה פחות מהני' בגמ' מפרש אמאי
תיקון כי האי לישנא בהך שבועה עכ"ל כלומר כיון דלא עיקר תיקון הך
שבועה

שבועה שלא יתקוף ויאחוז בעלית חבירו שאין לו בה כלום ויאמר כולה שלי
כמו זה שבאמת שלו היא ויטול מחצה שלא כדין וא"כ אמאי תיקון כי האי
לישנא בהך שבועה שהרי באמת ילך ויאחוז בעלית חבירו וישבע השבועה
שאין לו בה פחות מהני' והרי באמת אין לו בה פחות מהני' שהרי אין לו
בה כלום והדרא קושיא הנ"ל דמסתמא אין זה טעם תיקון השבועה ע"ז
תי' רש"י מפרש בגמ' שבועה זו למה וכי תקשה א"כ אמאי תיקנו כי האי
לישנא בהך שבועה דמהך לישנא משמע לכאורה שאין זה טעם תיקון
השבועה ע"ז באמת מתרץ הש"ס כדמפרש בגמ' עד כאן: וז"א הני' שלי
מודה הוא שהחני' של חבירו קמ"ל רש"י בזה עפ"י מה שמסיק בגמ' דכמאן
דפסק דמי מה שזה אוחז יותר מזה דזהו הטעם שפירש"י לעיל שאילו היתה
ביד אחד לבדו הוי אידך ממע"ה בעדים כן זה מה שאוחז בידו הרי הוא
מוחזק בזה והשני ממע"ה משום דקי"ל דכמאן דפסק דמי מה שהוא אוחז
כן בדין זה שמודה הוא שהני' של חבירו הוא וה"ל כמאן דפסיק דמי וא"כ
אין דנין אלא על הני' השני' לבד מ"מ נשבע גם על הני' שמוחזק בו כדמפרש
במשנה זה ישבע שאין לא בה משלשה חלקים וכן יש מפרשים במהוי ר'
אבוה ובשבועה גם על מה שאוחז בידו אעפ"י שחשו כמו נפסק ויש חולקים
שר' אבוה לא מצריך שבועה אלא על השאר שחולקים ביניהם בלבד וממחניתין
דהכא משמע שגם על מה שבידו נשבע דהטעם הכא כמו התם פן ישבע
על השאר ויכוין בלבו על מה שאוחז בידו: שם פרש"י היו שנים רוכבים כו'
להשמועינן אתא דרוכב ומנהיג שניהם שוים לקנות בהמה מן ההפקר עכ"ל
ויש לדקדק מאי קדייק לישנא מן ההפקר ונראה עפ"י מה שרצה הש"ס
להוכיח לקמן בדף ה' ע"א דמגבי' מציאה להבירו קנה חבירו ממשנה יתירה
דזה אומר כולה שלי וז"א הני' שלי הא תו ל"ל אלא ממשנה יתירה ש"מ
מגבי' מציאה להבירו קנה חבירו ודהה הש"ס ממאי דבמציאה דילמא במקח
וממכר וליכא לפי"ז לדייק לדין מציאה שקנה חבירו דהא במו"מ פשיטא דאי קני
ושילם בעד חבירו דקנה חבירו אבל מציאה לא מוכח מהך וכדמפרש בגמ' וקמדייק
הש"ס שם אלא מהא היו שנים רוכבים ע"ג בהמה הא תו ל"ל אלא ממשנה
יתירה ש"מ המגבי' מציאה להבירו קנה חבירו וקמדחי הש"ס ודילמא הא קמ"ל
דרוכב נמי קנה ולא קמשני דילמא במקח וממכר כאשר דהה לעיל וע"כ י"ל מטעם
הקושיא מאי למימרא דהא הכא ליכא למימר איערומי קא מערים כו' וא"כ ע"כ
במני' איירי ע"כ פרש"י לקנות בהמה מן ההפקר לאפוקי מו"מ משום מאי למימרא
אבל במציאה קמ"ל טובה דרוכב ומנהיג שניהם שוים לקנותה: והראי' פרש"י
בזמן שהן מודין בגמ' מפרש דבהאי אשמועינן דהמגבי' מציאה להבירו קנה
חבירו ומטעם זה קמפרש הש"ס דאי בטקח וממכח צריכא למימר אלא לאו
במציאה

במליאה וש"מ מגבי' מליאה להבירו קנה הבירו ופריך הש"ס ורבא דס"ל לא
קנה מאי דייק מהך מתני' יתירה אמר לך מגו דזכי לנפשי' זכי נמי להבירי'
אבל בלא טעם דזכי לנפשי' אלא מגבי' להבירו ולא לנפשי' כלל לא גמרי' מהך
משנה יתירה וכי תיקשי ורמי בר חמי כיון דליכא אלא משנה חדא יתירה
דילמא באמת קמ"ל רק היכא דלנפשי' נמי קני ומניין לו באמת דרשה שני'
י"ל דיש להם עדים ג"כ משנה יתירה היא ולפי"ז חדא לזכי לנפשי' ושני'
דאפי' היכא דמגבי' רק להבירו ולא זכי בה לנפשי' כלל ג"כ זכי וכי תיקשי
א"כ רבא באמת למה לו הך משנה דיש להם עדים הא יתירה היא י"ל
דקמ"ל דמודים ועדים שניהם שוים נגד האחד שהטף שהרי רש"י פי' שם
ה' ע"א ד"ה אלא לאו במליאה ואינטרך לאשמועינן שאין אחר יכול להוטפה
דמגבי' מליאה להבירו קנה הבירו עכ"ל והשתא דאי הוי קמ"ל רק מתני'
יתירה דעדים הוי אמינא כיון דאיכא עדים שהגביהו שניהם בשוה וא"כ
השלישי הזה שהטף הו"ל שני עדים שהטף מהם והו"ל כגזלן ע"כ אינו נאמן
לזכות נגדם כשהם אומרים שהגביהו זה לזה וזה לזה אבל במה שהם מודים
לא מהני נגד שלישי זה שהטף מהם שהרי הוא מוחזק בו והם כל או"א
הו"ל כסרכא ואינו כלום והם אע"ג שהחוטף מודה להם שחטף מפני שלא
קנו שניהם דבכה"ג אין לומר מגבי' מליאה להבירו זה לזה וקנה מטעם דזכי
כל או"א לנפשי' דהא גם לנפשי' טוען החוטף שלא זכו אלא שיהא של החוטף ומיגו
דאי בעי לא הודה להם שהטף ע"כ נריכא הך דמודה ואי אשמועינן מודה
הוי אמרינן במודים י"ל מגבי' להבירו קנה הבירו ואין של חוטף כלום דאנן
סהדי דשלהם הם שהרי מודה שהטף ומיגו במקום עדים הוא שהי' יכול
לומר לא הטפתי אלא אני הגבהתי אותה לבדו וכולה שלי או ישתוק קמ"ל
מודים או באופן י"ל הנריכותא ולרמי בר חמי לא נראה לו הך נריכותא
ומוקי לה הד על מיגו דזכיי לנפשי' והד על מגבי' מליאה רק להבירו ולא
לנפשי' בי' כלל ע"כ דקדוקים ברש"י שבמתנ' והרב החכם יודע לדקדק לפי
כחות התלמידים בהבנתם אם להרבות על אלה או למעט מאלה ואני למדתי עם
התלמידים דקדוקים אלה וכתבתים לדוגמא וכל איש מדקדק לפי הריפותו אבל
חייבין לדקדק בכל התורה לפי היכולת וכן בגמ' דדקתי בס"ד לבחינה :

גמרא התלמיד מדקדק בגמ' שפריך המקשה ל"ל למיתנא זה אומר אני מנאתי'
וז"א אני מנאתי, זה אומר כולה שלי וז"א כולה שלי ליתניחדא ע"כ פירושו
או אני. מנאתי' לבד ואנא ידענא דכ"ש או ליתני כ"ש ואנא ידענא דאני מנאתי',
וע"ז משני התרגן חדא קתני ז"א א"מ וכולה שלי ויש לדקדק מאי מקשה עוד
לפי"ז מה שהקשה כבר וליתני אני מנאתי' ואנא ידענא דכולה שלי הא כבר
הקשה

הקשה זה במה שהקשה ליתני חדא כדפרשנו הרב אומר לו יפה דקדקת
וכמדומה לי שהמפרשים מדקדקים זה הדקדוק אבל לפענ"ד שנריכין לפרש
פירוש אחר בקושיא שני' ותי' הראשון שהמקשה במה שהקשה ליתני חדא
שפיר הקשה כדפירשתי ליתני חדא ואנא ידענא אידך אבל התרגן תי'
לו דלא כמו שפרשת אלא ה"פ חדא קתני זה אומר אני מנאתי' וכולה שלי
כלומר ז"א אני מנאתי' וזה אומר אני מנאתי' קמפרש התנא דהלי בטענותיהם
אלו אם אמר אני מנאתי' וכולה שלי וכן השני טוען אז הדין יהלוקו
בשבועה אבל זה אומר אני מנאתי' והני' שלי אז הדין זה ישבע שאין לו
בה פחות מרביע וקמפרש בסיפא טענה השני' כן תי' לו התרגן פשטא
דמתני' והשתא ה"פ של המקשה ליתני ברישא אני מנאתי' וז"א אני מנאתי'
ואח"כ בסיפא זה אומר כולה שלי וז"א הני' שלי ואנא ידענא דברישא שטוען
אני מנאתי' וזה טוען אני מנאתי' כל או"א כולה שלי קטעין וא"נ ליתור
הכולה שלי פעמים ברישא וכבר נודע ממסכת פסחים מקרא ותבחר לשון ערומים
שחייב התנא לשנות דרך קנרה ונקי' ע"ז משני התרגן שהאריך התנא בלישנא
בכדי שלא נטעה בדבריו בהלכה דבראי' בעלמא קתני קמ"ל כולה שלי
דבראי' לא קני: שם בגמ' אין ומנאתה דקרא דאתא לידי' משמע ומיהו
תנא לישנא דעלמא נקט כו' מדקדק התלמיד למה נאמר על התנא שעזב
מנאתה דקרא ונקט לישנא דעלמא להוציא הלכה חדשה דבראי' בעלמא קני
מסתמא נריכין אנו לומר שהתנא לישנא דקרא נקט יותר כמו בב"ק ארבעה
אבות דכתיבא בקרא וכן ברים הש"ס מאימתי קורין תנא אקרא קאי קמפרש
בגמ' ומ"ש הכא שהיינו יכולים לטעות בזה הוא מדקדק לישב מדשני התנא
לישנות בלשון זה אומר אני מנאתי' כו' וזה אומר כולה שלי וזה אומר
הני' שלי בסיפא כדפרשנו רק בלשון הטוענים בלישנא דעלמא ע"כ נראה
יותר שהתנא לישנא דעלמא נקט ומדחזי לי' אמר אנא אשכחית ע"כ תני
גם ברישא כולה שלי דבראי' ל"ק: שם בגמ' ומי מנית אמרת חדא קתני
והא זה וזה קתני ינגהו המקשן בקושיא זו עד דמשני דכולה שלי במקח
וממכר קמ"ל דדינא שוה להן כיון שאוחזין ואין עדים הדין במו"מ כמו
במליאה ויש לדקדק כיון דקושיא זו הא מפורש הוא בלשון המשנה ובשעה
שתי' התרגן חדא קתני ז"א אני מנאתי' וכולה שלי הכי לא ראה שהתנא
אומר זה אומר גם בכולה שלי והאיך קאמר וכולה שלי מיד הו"ל להקשות
הא זה אומר וזה אומר אמר התנא מ"ט נטר עד הכא ובאמת עמד על
דקדוק זה המהר"ם שי"ף ותי' שעדיין לא ידע הנריכותא אבל גם על
המהר"ם שי"ף יש לדקדק וכי כשלא ידע לתרך ע"כ לא הקשה ולא עוד
שתי'

שתי' הדא קתני ז"א אני מלאתי' וכולה שלי הא הו"ל להקשות תיכף ומי
מלית אמרת הדא קתני הא התנא זה אומר קתני וכיון דלא ידע הלריכותא
הי' לריך לישאר בקושיא כדרך הש"ס בכ"מ הקושיא מקשה אעפ"י שאין לו
במה לתרלה ואומר קשיא אמנם לריכין להקדים בזה עוד דקדוק על התוס'
שם ד"ה והא זה וזה קתני שפי' איכא דוכתא דפריך כה"ג ואיכא דוכתי דלא
פריך עכ"ל אמאי לא קמפרש אי בכאן הוא דוכתי דלריך לפרוך כה"ג אי לא
וכ"ת מדקפריך הכא מסתמא הוא מהמקומות שפריך כה"ג מדקפריך א"כ מה
בא לאשמועינן בזה דיש דוכתי דלא פריך הא חזינן דפריך ואנא ידענא שפריך
בכה"ג הכא וכשמלינו דוכתי דלא פריך נבון לומר דאית דוכתא דלא פריך
ומאי קמ"ל התוס' בזה אך בזה יש לישב גם את דברי המהמר"ם שי"ף
שהקשה להתוס' קושיא הנ"ל אמאי נטר עד הכא ממנ"פ אי דקדוק חזק
הוא מיד הו"ל להקשות שם ומי מלית אמרת הדא קתני והא זה וזה קתני
אי אין זה דקדוק אמאי לא קמשני הכא דליכא דקדוק זה בדברי התנא כלל
ע"ז בא המהר"ם שי"ף לומר לנו כלל זה באיזו מקום יש לדקדק כה"ג ובאיזו
דוכתא אין לדקדק בכה"ג וקמפרש דעדין לא ידע הלריכותא וכיון דאין
לריכותא א"ל ליתני תרתי דהא ממילא ידעינן הדא מהדא וע"כ לא לריך
התנא לדקדק בלישנא כ"כ ויכול לומר גם בלשון זה אומר וזה אומר כולה
שלי דממילא ידעינן דהדא קתני שהרי על ראי' בעלמא א"א לעשות כדפי'
בהדיא בגמ' אלא פן יעשו מלשון זה אומר לדקדק דהדא במליאה והדא
במו"מ ובאמת לא הי' רולה התנא בזה בזה לא הי' לו להתנא להשמר
מלכתוב זה אומר שהרי אין לריכותא בהם וכיון דאין לריכותא הרי אתיא
מו"מ ממליאה וא"ל ע"ז הסיפא דזה אומר כולה שלי וש"מ שאין לפרוך
כה"ג בדוכתא זה ולא פריך בשביל זה קודם והא ז"א וז"א קאמר דיש
דוכתי דליכא למיפרך כה"ג היכא דליכא למיטעי בהלכה אבל השתא בסוף
שהשיג לריכותא א"כ הא יש לעשות בכולה שלי שעל מו"מ אזיל ולריכא ואס"ד
שהתנא לא סבר הך לריכותא אז הי' לו לדקדק בלשני' ולא הי' לו לשנות
משנתו בזה אומר כולה שלי בכדי שלא נטעה לומר הלריכותא וא"כ הדא
במליאה והדא במו"מ אע"כ דזהו כוונת התנא כדי שנדקדק שפיר דרישא
במליאה וסיפא במו"מ ולריכא כדתי' בגמ' וע"י הלריכותא והשינויא דנקט
זוזי מתרווייהו ולא נודע ממי בע"כ ולמי נתרלה המוכר שפיר הוי דוכתא
דפריך כה"ג מה שמקודם הי' לו למקשה נחשב דוכתא דלא פריך כה"ג
משום שלא ידע הלריכותא והשינוי' דמחד מדעתי' ומחד בע"כ ולא ידעינן
ממי והשתא ניחא דברי התוס' ובזה ניחא נמי דברי המהר"ם שי"ף וק"ל:

גמ'

ב גמ' ואי תנא מקח וממכר הוי אמינא התם הוא דרמי רבנן שבועה
עלי' משום דמודה ואמר הבראי דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא
כו' אבל מליאה דל"א הכי אימא לא לריכא. קשה הא אמרינן לקמן דאמר ר'
יוחנן שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל או"א הולך ותוקף בעליתו
הא במו"מ ליכא למימר שלא ילך אלל המוכר בשעה שהלוקח קונה ממנו ויתן
מעות בע"כ של מוכר וכי יש בידו לעשות שיכחה המוכר ממי לקח את
המעות ברלון הטוב ומי השליך את המעות בע"כ ויתן לשניהם את הטלית
ולא ידע הלא ודאי במו"מ ליכא למימר כדי שלא יבוא לכתחילה לזה אע"כ
כיון דהשבועה תקנו חכמים על מו"מ ניחא אם כבר קרה מעשה כזה
ששניהם נתנוהו למוכר המעות חד מדעתי' וחד בע"כ ולא שם לבו מי נתן
לו בע"כ והם אוחזין בב"ד כי כל זמן שביד המוכר המקח הלא נאמן כבי
תרי ועיין פרש"י ד"ה וליחזי זוזי ממאן נקט ובקדושין שם וא"כ למה לא
נאמר דגם במליאה השבועה היא כדי להוליאה הדין לאמתתה כמו במו"מ
ולא מטעם שלא יהא כל או"א הולך כו' כלומר על להבא לא יעשו בני
אדם כזאת ולפי"ז הך דמו"מ ע"כ על הך גופא חייב השבועה דמתני' וא"כ
אמאי לא הקשה הש"ס הא תינח מליאה אתיא כסומכוס אבל מו"מ מאי
איכא למימר כדפריך לקמן דמתני' לא אתיא כר' יוסי משום דבמו"מ ליכא
למימר הכי והכא נמי משום מו"מ דחייב שבועה משום טענות אלו ול"א
ממון המוטל בספק חולקין אתיא דלא כסומכוס דהא על מו"מ ליכא לתרך
כדר' יוחנן שלא יהא כו' כדפרשנו ועיין בשיטה מקובלת בשם הגאון ר'
יונתן והוא מגומגם ויש לישב דהא שמקשה הכא דליכא דררא דממונא ועוד
דאיכא למימר דתרווייהו היא דבהדי הדדי הגבהוה לא כ"ש דחולקין בלא
שבועה זהו לא קשה אלא על מליאה אבל במו"מ ניחא לי' דאתיא כסומכוס
ומ"מ הכא חייב שבועה במו"מ לכהפ"ח מדרבנן דהא המוכר אומר שמחד
נטל בע"כ ואעפ"י שא"י מי מהם אבל זאת מעיד בודאי דלא קני שניהם
בהדי הדדי ולא דמי למליאה בזה ע"כ ניחא דאפילו לסומכוס חייב שבועה
וא"ל טעם שלא יהא כל או"א הולך ותוקף כו' כ"א במליאה אבל ממו"מ
לא הוי קשה לו לכתחילה מטעם זה וכי תקשה א"כ מאי קפריך שם לקמן
באוקימתא דמתני' דלא כר' יוסי אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא משום מו"מ
מא"ל ולפי"מ שפרשנו גם תי' בודאי איכא רמאי ליתנא במו"מ ג"כ ודאי
איכא רמאי מי שנתן בע"כ הוא ודאי רמאי אבל באמת זו אינה קושיא
דהא במו"מ אינו ידוע לן דאיכא רמאי רק ע"י המוכר שאומר מחד נטל
בע"כ משא"כ בדר' יוסי דאנן סהדי דודאי איכא רמאי כיון שזה אומר נתתי

וזה אומר לא לקחתי אנן סהדי דודאי יש כאן רמאי ובזה יש לישב שלכן אינו
מדקדק את הצריכותא דמו"מ הא איכא רמאי ובמציאה אימור תרווייהו בהדי הדדי
אגבהוה ואי תני מו"מ הו"א מו"מ הוא דרמי רבנן שבועה עלי' דהא לפי דברי
המוכר איכא רמאי וצריך לישבע משא"כ במציאה משום דאין זו סברא בשביל זה
להלקו ממציאה די"ל גם במציאה שהלך ותקף בעליתו של חברו משום דמורה
ואמר חברא לאו מידי חסר בה ואתפלג בהדי' כדמפרש בהדיא בגמ' וכן בהא
קושיא דפריך בגמ' מתני' דלא כבן ננס משני הגמ' אימור דתרווייהו בהדי
הדדי אגבהוה לא פריך בגמ' תינח מציאה מו"מ מא"ל דהא המוכר נעל מחד
בע"כ וודאי איכא רמאי ויבוא לידי שבועת שוא ע"ז הרגיש רש"י ופי' ולענין
מו"מ נמי שמא לשניהם נתרצה עכ"ל, וא"כ יהא נפ"מ לפי"ז לדינא היכא
דהמוכר מעיד דלאחד ודאי לא נתרצה רק השליך את המעות על השולחן
אבל לא נתרציתי כלל להחוא אלא להבירו לבד א"כ איכא ודאי שבועת שוא
ואי מתני' כבן ננס לא תהיה כאן שבועה בכה"ג ואנן הא לא מצינן חילוק זה
בש"ס ופוסקים אע"ג דבלא"ה לא קי"ל כבן ננס מ"מ א"א דלא הי' משמע חד
לומר לבן ננס חילוק זה במו"מ אע"כ כדפרשנו דאע"ג שהמוכר מעיד עדות גמורה
שלאחד לא מכר רק להברו אלא שאינו זוכר למי מ"מ אנן אמר' שמא לשניהם
נתרצה ושייך בהם שבועת המשנה כמו במציאה אפי' לבן ננס כי הך סברא דהתם
ודאי איכא ש"ש אבל הכא ליכא למימר אנן סהדי דאיכא ש"ש א"נ ה"פ ולענין
מו"מ נמי שמא לשניהם נתרצה כלו' כל אחד סובר שנתרצה המוכר רק לו לבדו
והמוכר א"י כלל שגם הוא בספק אולי נתרצה לשניהם או דליתא דנישיילי' אבל
אי מעיד ס"ל באמת לבן ננס שאינו נשבעים ולפי"ז פי' בגמ' תהא מאי דקאמר
לא צריכא דנקט זוזי מתרווייהו מחד מדעתי' ומחד בע"כ ולא ידענא שיכול
להיות דמחד בע"כ נקט זוזי אבל גם זה יכול להיות שלשניהם נתרצה ג"כ
והלשון לא משמע בגמ' כן ודעת ה"ר יונתן הנ"ל שהובא בשיטה מקובצת יש לישב
דה"פ החכמים תקנו גם על מו"מ שבועה בכדי שאם יראה הא' שאומר המוכר
שנתרצה להברו שלא יתן בע"כ גם הוא מעות ושלא יחמוד מה שכבר חברו
קנה ושלא יעשו ערמה בזה להלוק שלא כדין עם חברו במזיד אבל תימא
הוא א"כ מאי מהני השבועה למ"ד חשוד אממונא חשוד אשבועתא וי"ל שמורה
היתירא חברא דמי קא יהיב ואנא דמי קא יהיבנא כדמפרש הש"ס בהצריכותא
אך לפי"ז קשה מאי קפריך בגמ' ה' ע"ב אדר' יוחנן דאמר חשדוהו רבנן
שמא ילך ותוקף בעליתו של חברו ואומר שלי היא אם חשוד הוא בכך
חשוד הוא נמי לישבע בשקר ומשני לא אמרינן מיגו דחשוד אממונא חשוד
אשבועתא ואינו משני דמורה היתירא כמו דקמפרש בהצריכותא בין במציאה

בין

בין במו"מ ויש לישב דבזה הרגיש רש"י ז"ל שם ד"ה ונימא מגו דחשיד אממונא
ופי' אדר' יוחנן פריך כו' כלומר אמתני' דקמוקים לה שבועה זו אמציאה או
אמו"מ לא קשה כלל נימא דחשיד אממונא משום דאינו חשוד אממונא אלא מורה
היתירה כדפרשנו אבל אר' יוחנן דקאמר כדי שלא יהא כו' דמשמע דשבועה זו
דמתני' לא נתקנה אלא בשביל שלא יהא כאו"א הולך שלא במציאה ולא בטענות כולה
שלי דמו"מ אלא שלא יהא חוטף את עליתו של חברו ממש ששלו היא מכבר ואין עליו
שום טענה רק במזיד ירצה לגזול ממנו בב"ד ויטעון שלי היא למען יחלוק עמו
ע"ז הקשה א"כ חשיד אממ' הוא ממש שאין לו שום הוראת היתר כלל אם חשיד הוא
בכך לר"י ישבע נמי על שקר ע"ז משני לא אמרי' חשוד אממונא חשוד אשבועתא:

ועתה נחזור בס"ד לפרש פרש"י שבגמ' ד"ה ראיתי' פרש"י ז"ל קודם
שהגבהת אותה עכ"ל האריכו בזה המפרשים ושיבשו את הפי' והנראה
כי כמש"כ הלשון ברש"י כן הוא אלא שצריכין לדקדק הלשון שבמשנה שז"א
אני מצאתי' אין כוונתו ככוונת חברו שאו' א' מצאתי' שהא' או' א' מצאתי' וכוונתי
לזכות אותה בראי' במה שראיתי אותה ותיכף אמרתי קניתי אותה מציאה
בראי' וזה אמרתי קודם שראית אותה וכ"ש קודם שהגבהת וז"א אמת אתה ראית
אותה קודם ראי' שלי אבל אני הגבהתי' קודם שראית והיכא דמי שזה עמד
אצל המציאה קרוב וזה עמד ברחוק מן המציאה וכשזה הלך לקחת מדרכו
אריכא תיכף אחז הקרוב בידו ואח"כ בא גם הרחוק ואחז בה ג"כ וזה טוען
אני מצאתי' בראי' מרחוק וז"א אני מצאתי' בהגבה אך אינו ידוע אם הראי'
הי' קודם הגבהתו של זה או ההגבה הי' קודם ראייתו של זה ע"כ טוען זה
מצאתי' ראיתי' קודם שהגבהת וז"ט מצאתי' הגבהתי' קודם שראית פרש"י עוד שם
בראי' קני מדקתני יחלוקו, פי' והתנא פסק היכא שלא נודע מה הי' קודם אי ראי' של
זה אי הגבהה של זה יחלוקו ע"כ ראי' והגבהה שיום בקנין וא"כ ראי' קני כמו
הגבהה תנא כולה שלי בהגבהה דוקא מצאתי' וכן זה ויש לדקדק למה לו לרש"י
לפרש כך ולמה מיאן מלפרש כפשוטי' ראיתי' קודם שראית אתה ותהא שניהם
בשוה ז"א אני מצאתי' בראי' וז"א אני מצאתי' בראי' והתנא אומר יחלוקו ש"מ
ראי' בעלמא קני י"ל דאי הוי פי' כן אינו ראי' גמורה דראי' קנין גמור הוא אפי'
נגד הגבהה אלא היינו אומרים דוקא ראי' כנגד ראי' הוי קנין אבל הגבהה
גדולה בקנין כמו שסבב בגמ' ברוכב ומנהיג עיין רש"י ה' ע"ד ד"ה או דילמא
שמנהיג עדיף כו' וא"כ הוי אמינא אתי הגבהה ומפקא קנין של הראי' הקודמות
קמ"ל רש"י ראיתי' קודם שהגבהת והתנא אמר יחלוקו ש"מ דראי' ממש קנין
גמור כהגבהה: תנא כולה שלי. פרש"י בחזקה גמורה כדין חזקת מטלטלין
בהגבהה שהגבהתי תחלה שיעור הגבהה לקנות כולה מע"ג קרקע דהא קי"ל

אי

אי לא הגביהה כנף השני שיעור הגבהה מע"ג קרקע לא קנה אף הכנף
שהגביהה ג' טפחים מע"ג קרקע והרי היא כמונחת כולה ע"ג קרקע ולא
קנה ע"כ דקדק רש"י לפרש כולה שלי בחזקה גמורה שהגבהתי תחילה כולה
שיעור הגבהה מהקרקע ואח"כ תפסת מידי מה שאחזתי ונכוונתי לזכות בה
וזהו דקאמר משזכיתי בה דהא קי"ל אי הגביהה ולא נתכוין לקנות בה
הו"ל הפקר ואם תפס השני בה זכה מהפקר כדפרש"י בהדיא ע' ע"ב רש"י
ד"ה לא אמר כלום כו' ואי לא קניא קמא דלא הי' מתכוין לקנות הויא לה
הפקר כו' ע"ש במתני' ד"ה הי' רוכב כו' גם בא לאפוקי שלא נתכוונתי לקנות
בה בנפילה או בפריסת בגדי עלי' שכל אלה לא קונין רק בחזקה גמורה בהך
הגבהה ואפי' אינו הגביהה אלא בכרכשתא כדמוקמינן לקמן מ"מ זכיתי בה
כולה כיון שהגביהה לקנות בה ועקרה כולה ג' טפחים אפי' כרכשתא שאתה
תופס בה תפסת מידי משזכיתי בה כי גם הכרכשתא הי' רחוק מן הקרקע
ג"ט ומנ"ל לרש"י ז"ל הך לפרש אפי' מה שתפסת היינו לפי"מ דמוקמינן
לקמן דתפיסי בכרכשתא שצריך להגביה גם הם מהך דאמרי' לקמן דאי יכול
לנתקה ולהביאה אצלו וממנ"פ אי תחשוב כפסיק גם המגביהה לא קני ואי
לא גם זה קני כיון דלא הגביהה מע"ג קרקע שיעור הגבהה.

רש"י ד"ה ומצאתה דאתה לידי' משמע ואפ"ה אחיך ולא עכו"ם ולא תימא
כו' פי' דאמרינן בב"ק בגמ' בהדיא שם קי"ג ע"ב אמר רב חמא בר'
גוריא א"ר לאחיך אתה מחזיר כו' ואימא הנ"מ היכא דלא אתי לידי' דלא
מחייב לאהדורא בתרה אבל היכי דאתי לידי' מחייב לאהדורה פי' דאחיך הרי
הוא מחויב מלא תוכל להתעלם לאהדורא בתרה וליטרח ולהביאה אצלו כדי
לקיים מצות השבה וע"ז בא למעט מאחיך כו' הוי אמרי' שזהו בא למעט ע"ז
אמר רבינא ומצאתה דאתי לידי' משמע ומ"מ דוקא אחיך ע"כ א"כ הרי מצינו
בהדיא דמציאה לא נקראת בראי' בעלמא וז"ל רש"י בב"מ כ"ז ע"א ומצאתה
שתהא קרוי' מציאה דאתא לידי' משמע והרי אין חולק על רבינא בזה והאיך
נטעה לומר דמציאה נקראת מעת ראי' בעלמא שצריך ע"ז מיעוט ואע"ג דמלא
תוכל להתעלם משמע דבראי' בעלמא קני שהרי נתחייב מאז ליטרח אבתרה
ולתפסה ולאהדורה אבל מציאה אינה נקראת אלא אבדת אחיך כלו' לענין
חיוב השבה נקראת אבדה אבל לענין קני' שתקרא מציאה כמו הכא במתני'
שהתנא קרי לה מציאה שהמוצא יקנה אותה זהו דוקא בהך קרא דומצאתה
נלמד כדדריש בהדיה בב"מ ומצאתה מי שאבדה הימנו ומצוי' אצל כל אדם
לאפוקי היכי דאינו מצוי' אצל כל אדם ופריך והאיך ישנה התנא לישנא לקרוא
מציאה בראי' בעלמא היכי דיש לעשות בהלכה וא"כ כולה שלי ללא צורך הוא
דממילא

דממילא היינו יודעים דפשיטא דתנא תני וקרי לה מציאה ודאי דאתאי לידי'
קתני ע"ז משני התרצן כיון דתנא תנא ללשון אני מצאתי' וזהו לשון הטוען
מסתמא גם ראי' שהעולם קורין מציאה גם במה שמחויב לאהדורה בתרה
להשיבה שהוא בלאו דלא תוכל להתעלם והוא מראי' בעלמא מחויב ואז קורין
אותה בני אדם מציאה וזוהי כוונת התנא הייתי אומר ע"כ גלי התנא בכולה שלי
דאע"ג דלענין לא תוכל להתעלם נקראת לב"א מציאה בראי' בעלמא מזה
אומר אני מצאתי' והתנא תנא לישנא של ב"א מ"מ לא קני בזה שאומר וקרי
מציאה עד שיטעון לזה גם כולה שלי בחזקה גמורה דוקא כדפרשנו לעיל
בפרש"י ובא בזה שתנא לשון הטוען ואח"כ כולה שלי ללמד אותנו ההלכה דראי'
בעלמא לא קני ואפי' אי נהגו במקום הוא בני אדם שיקנו בראי' בעלמא
מנהג בטעות הוא ואין הולכין בתר הך מנהג לדינא כשאר מנהגים ומכאן
ראי' להר"ת בב"ב ב' ע"א תוד"ה בגוויל כו' וכ"ש הכא דלא תני הכל כמנהג
המדינה: רש"י ד"ה תנא לישנא דעלמא נקטי אי לא הדר תנא כולה שלי כו'
עיין לעיל בפי' הגמ' ד"ה אין ומצאתה דקרא כו' מה שמקשה התלמיד וכל
הפי' שם ולעיל בפרש"י מה שפרשנו ד"ה ומצאתה דאתא לידי' משמע ויהא
מדוקדק שפיר כאן לישנא דקמפרש הו"א מאי מצאתי' דקתני תנא לשון ב"א
אחז במשנתינו ולא לשון המקרא והרבה ב"א כו' וק"ל: רש"י ד"ה והא זה
וזה קתני, גבי מצאתי' תנא זה אומר וגבי כולה שלי קתני זה אומר ואי הדא
הוא כו' פי' כיון דיש מקום לטעות הו"ל לתנא להזהר בלשונו וכדפרשנו לעיל:
רש"י ד"ה במו"מ קניתי' מיד פלוני ודוקא במו"מ הוא דאמרי' יחלוקו בשבועה
כו' יש לדקדק מאי הרגיש ביתורי לשון כ"כ ונראה דהוקשה לרש"י מאי הו"ל לר"פ
לאוקמא סיפא במו"מ הלא הלשון כ"ש משמע יותר דמעיקרא מתחילה היא
שלי שארגתי' מקנתי' עתה ועוד מו"מ הא יש להם מוכר שנוכל לישנא אותו
ולברר על ידו למי מכר כאשר באמת מקשה הש"ס הכי לקמן ואנן פרשנו
שזה הי' עיקר שלא הקשה מיד בגמ' בתירוצו של הגמ' הדא קתני והא זו"ז
קתני ונטר עד הכא משום שהוקשה לו ונשאל למוכר ואי הוה קמשני רישא
במציאה וסיפא בזה אומר כ"ש מכבר ע"ז תי' דוקא מו"מ כו' אבל בכ"ש
מכבר ודאי חד מינייהו. רמאי דקי"ל הלכה שתהא מונח ולא כדינא דמתני'
דיחלוקו בשבועה וא"א לאוקמא אלא במו"מ כדמוקי בגמ' אבל א"כ יש לדקדק
הא מילתא דפשיטא היא ומאי קמ"ל הא אמרי' בהדיא בגמ' לקמן ג' ע"א
אפי' תימא ר' יוסי התם ודאי איכא רמאי כו' אע"כ כוונת רש"י ז"ל דאי
הוה מוקמינן הכי הוה מוקמינן מתני' דלא כר' יוסי וכדפהתו"ם דסברא שע"י
שבועה ודאי יפרוש הרמאי דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא והשתא באמת

ס"ל להש"י ז"ל תביר לממונא תביר לשבועתא ועיין תוס' ב' ע"ב ד"ה אי
קנא מליאה כו' ובתוד"ה בכולי בעי דלדי לי' כו' ג' ע"ב ובדף ה' ע"ב
תוד"ה דתביר לממונא כו' והך דתני ר' חייא מנה לי בידך והעדיס כו' ובתוס'
שם ה' ע"א ד"ה אב איתא לדל' חייא כו' ומה שאמר רב חסדא הכופר
במלוה בשר לעדות דפקדון כו' ודוק להלכה בזה ואין כאן מקום להאריך בזה:

רש"י ד"ה דמורה ואמר מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט עכ"ל
פי' שהרי ידוע שיש שימלא אחד מליאה בסיסה הדעת בלי טורה
ובלי עמל ובתנאי ויש שבטורה ועמל רב בא לו המליאה לידו שהיתה במקום
שקשה להשיגה אך ע"י טירחא והפסד מעות ע"כ פרש"י דהיכא שע"י עמל
מלא לא יורה היתר לעצמו אבל היכי דבא לו תנאי בלא טורה לא יעשה
משפט בעצמו שגם בכה"ג טיבר על לא תגזול כיון שזה קנאה שהגביהתו ברגע
ברם אחיזתו קודם ומפני שלא יעשה משפט לעצמו יורה היתר לאחוז בה
באמרו לאו מידי הסר אינו מפסיד כלום ואף בלא טורה אז יורה לעצמו
היתר ומשום הכי המילו רבנן שבועה אפי' על מי שבא ליד הבריו שטוען
שברבה עמל ועירה כד שבשיעה וזה בא ותפס בה ג"כ וכן זה טוען דאל"כ
הי' להש"ס לומר דאני מלאתי' איירי היכי שטוענין בקל בא לידי המליאה בלי
טורה וכן טוען הבני וז"ל כ"ש הסיפא לוקמא שכל אחד טוען כמה יגעתי
והפסדתי עד שהגעתי שתהא כולה שלי וזה בא ותפס בה דבכה"ג הא ליכא
מורה היתירא ומסתמא בהדי הדדי הגביהה ויהלוקו בלא שבועה קמ"ל כולה
שלי דאפי' בכה"ג באין הוראת היתר ג"כ יפצעו שניהם ומדלא אוקמי הכי ש"מ
באין זו סברא להלוק במליאה גופא רק בין מליאה למו"מ אבל במליאה העיקר
היא השבועה על בלא טורה נתקנה ולא פלוג רבנן בתקנתא דיאחוז בה בלי
משפט שלא יהלוק בין בא לו בחנם ובלא טורה כמו"מ שטורח לו לימלא לקנות
הדבר כזה שקשה להשיג תמיד קרי' כזאת ובין בא לו המליאה ע"י טורח
וכמה טירחא יתבב לו שבה"ג אסור לו לאחוז ועל כמה עמל והפסד שרי
לו לאחוז אבל היכי שבאנס בא לו ואף בלא טורה בכה"ג ודאי יורה לעצמו
היתר ע"כ רמי רבנן שבועה על מליאה בלא פלוג. אבל מו"מ דליכא למימר
הכי דהא חזקן דמהדר אבתרה לאיזבנא והולך עמו לב"ד וא"כ חסרון הוא
אלא ומובן שבא לו המקח בטורח ועמל רב והפסד יש לו עי"ז הקני' עד
שהשיגה וא"כ אעפ"י שגם הוא רולה ליתן הלי מקחו מעות יודע משפטו שגזל
שהשיגה ודאי הוא ולא יבוא להורות לעצמו היתר ומן הסתם שטוען כולה שלי ודאי
יש לומר בלשניהם מתרלה המוכר ולא יפצעו ויהלוקו ורש"י פי' דלא כפתו"ם
שם ד"ה אי הגא מליאה כו':

בפרש"י וליחזי זוזי ממאן נקיט פרש"י נטהל למוכר ממי קיבל דמי' פי'
כיון דאוקמינן הך סיפא כולה שלי במו"מ הקשה המקשה אי במו"מ
הא מוכל לשאול את המוכר למי מכר דהא הגיא. בקדושין ע"ד ע"א נאמן בעל
מקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי בד"א בזמן שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו
אינו נאמן ופרש"י שם ובשיטה אחרונה בו אינו נאמן דכיון דלאו עלי' רמאי הוא לא
דייק לזכור למי הוא אי נקט זוזי מתרווייהו ופי' בתוס' ר"י הזקן משמע מלשונו
אפי' כעד אחד אינו נאמן ואע"ג במסחיד בברי משום דאמן שהדי דלא מלי
למידכר לי' וע"ש שאתריך בזה והוקשה לרש"י הא כאן שניה אוחזין קתני
וא"כ אין מקחו בידו של מוכר ומה יהני בשאלה למוכר הא אינו נאמן
השתא לכן טוען הסבר ונעשה על הא אינו נאמן כשאין מקחו בידו אפי' כע"א
מפני שלא נתן לב כו' ומשעה זה גם כשמעיד בברי לזה מכרתי ולזה לא מכרתי
אינו נאמן כלל דאמרי' שאומר בדמי ובעה בעצמו אך כ"ז לפי מאי דמסיק
שם דנקט זוזי מתרווייהו אבל השתא קש"ד שקיבל דמיה רק מאחד ודאי
מידכר דכיר ורמי' נמי דפריך בקידושין על הך ברייתא בסיפא דמסיק אבל
אין מקחו בידו אני נאמן אמאי א"ג וליחזי זוזי ממאן נקיט פרש"י קש"ד
שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם הא ודאי מידכר דכיר זוזי דמאן
קבל עכ"ל ומדפריך הש"ס וליחזי כו' ש"מ דמהימן היכא שלקח מהד זוזי
אך לפעל"ד נראה כאן א"ג כשאינו אלא כע"א גם לפרש"י דאין סברא שיהא
נאמן כ"כ היכא דאין מקחו בידו שיהא נאמן כשאינו דמ"ש מע"א שראה ודאי ומעיד
אעפ"י שבתוס' ובתוס' ר"י הזקן משמע שפירשו דרש"י סבר דהיכי דקבל זוזי
מהד נאמן המוכר כשאינו לא ידעתי מאין הוליאו מלשונו כן אדרבה הא נראה
דנאמן כע"א סבר רש"י דמ"ש מע"א וכוותה שיהא נאמן שעל זה שמעיד
שמכר לו יפצע ויטול וע"ז שמעיד שלא מכר לו א"כ אפי' בשבועה זה א"א
לפרשו בסברת רש"י דלבוף מוכר נאמן לא משמע הכי אע"כ נאמן לחייב את השני
שבועה על הלי' והשני יטול הלי' בלא שבועה כן יש לפרש בכוונת רש"י דנאמן
היכי דלקח מהד זוזי וזוהי קושית הש"ס בקדושין וליחזי זוזי ממאן נקיט ומשני
הש"ס דנקט זוזי מתרווייהו ואמר הד מדעתי והד בעל כרחו ולא ידוע לנו הי
מדעתו והי לא מדעתו וא"כ אפי' כע"א אינו נאמן כדפי' לעיל הטעם והסברא
ולפי"ז ה"פ לפרש"י וליחזי זוזי ממאן נקיט דקש"ד דנטל מהד ואין מקחו בידו
דהא אוחזין קתני ומידכר דכיר ויהא נאמן לכאה"ת כהד כמו בקדושין שמקשי
לפי קש"ד ומשני כמו התם בקדושין לא גריעא דנקט מתרווייהו ע"כ א"א אפי' כע"א
משהלכו וזהו שמסיק רש"י שם ד"ה לא גריעא כו' דאפי' ידע זה אין המוכר
נאמן משהלכו כלומר אפי' כע"א וכדפי' לעיל דאומר בדמי וכשהלק במה תמיהות

רבות מפרש"י ז"ל: ולולא פירושם של הרא"שונים ז"ל הייתי מפרש בקדושין והכא
בב"מ הפירכא וליחזי זוזי ממאן נקט כלומר דקאמרת דהני כולה בלי לאורו' דין
דמו"מ על מי הוא המקח פייך לפי טעמתם הא ע"כ הם דיבר על מעותם בהיא
טעמא אחרת שזה לומר אני נתתי מעות ולריך ליתן לי או המקח או המעות וכן
טוען הבני וא"כ לא פייך לומר כולה בלי על מו"מ דהא טוען טעמת מעות ותביעה
אחרת היא ולא בייכי לקרותה מו"מ וכן בם בקדושין נאמן המוכר ואינו נאמן
המוכר על המקח בל מי הוא הא ע"כ אחד מהן מעות וזה טוען מקח בלי הרי
תובע ע"כ או המקח או המעות בנתן והבינו אומר מקח בלי וע"כ תובע הוא
את מעותיו א"כ לא פייך לומר ע"ז נאמן המוכר על המקח דהא ע"כ על המעות
הולכין ותביעה זו בייכת להמוכר פי' בטוענין בניהם מן המוכר מעותי' שזה אומר
ע"כ אני נתתי וזה אומר אני נתתי לך מעות המקח ולא פייך בזה לומר נאמן
המוכר הא עיקר בעל דין הוא המתבע. ומהמתל' והברייתא דקדושין נראה
שאלל המוכר אין להם תביעה כלל רק בין בניהם והני הוא דקפריך וליחזי זוזי
ממאן נקט ותביעות והטעמות ביטעמו נראה מי נתן המעות שהוא עיקר הטעמות
וממילא נדע מי בנתן המעות המקח אלו הוא ע"ז קמשני דבדין מעות מודים בניהם
שנתנו אלא הד מדעתי' והד בע"כ ולא הולכין על המעות כלל רק על המקח ע"כ
קמוקים לה בב"מ במקח וכן בברייתא דקידושין בטענת מקח אל מי הוא לבד דממעות
אין הוכחה על מקח כלל ואפשר להולמה בפר"י שבתוס' שם אך לשון אין הוסדין א"א
להולמם אך ראשם לפעל"ד על המקבה האיך קמפרש הך אוקימתא דרב פפא
בגמ"מ אי בטל מעות מחד וכ"א טוען אני קניתי מיד פלוני הייני
כיפא בגמ"מ אי בטל מעות מחד וכ"א טוען אני קניתי' מיד פלוני הייני
נתתי דמי המקח להמוכר והוא נתן הקני' בידי ואין לי על המוכר שום תביעה
ואתה תפסת מידי ואחזת בלא משפט א"כ איך יפרנס הלריכותא ואי תנא מו"מ
לאוי אמינא התם הוא דרמו רבנן שבועה עלי' משום דמורה ואמר הברתי דמי קא
יהיב ואנא דמי קיבינא פי' אני רולה ליתן כדפרש"י א"כ שפיר הזינא ממי נקט המוכר
המעות שסדי הבני כשיתן אח"כ המעות נתברר הדבר שמן הסתם מי שנתן המעות
זה חזקה א"כ מאי פריך וליחזי זוזי ממאן נקט הא סבר הסתא אין נקיטת הממון
רא' וחזקה כלל ועוד יותר תמיה הלריכותא דאי הנא מלילה לפרש"י דקמפרש
ואע"ג שזה גם היא נתן את המעות כו' הא הסתא סבר המקבה דלא נקט זוזי
שלא מנחד וכפיר ניתא כפי האל מו"מ דליכא למימר הכי לפרש הסתא דהא לא
שקיל

בקיל זוזי אלא מחד ומפסיד לשני והסר בה אך זאת יש לדתוק פרש"י ז"ל חפץ
לאוקמי הלריכותא גם לפי המסקנא אעפ"י שאחר זה פרש"י ואנא דמי קיבינא
דמיס אני רולה ליתן ואי ס"ד דמקבה דנקט מתרווייהו הא"ך סבר אי מדעתי'
מבניהם פשיטא דיהלוקו בלא שבועה דהא מודים זה בזה אע"כ דחד טוען לי נתרלה
המוכר וא"כ מאי פריך הסתא המקבה וליחזי זוזי ממאן נקט ומשני דנקט מתרווייהו
הא גם בסלקא דעתי' דמקבה סבר דמשניהם נקט וכי תדחק לפרש וליחזי
ממאן נקט נשאל למוכר למי נתרלה כיון דשניהם אומרים כ"א לי נתרלה א"כ
לא הו"ל להגמ' לומר לא לריכא דנקט מתרווייהו הא גם עד הסתא סבר דנקט
מתרווייהו הכי הול"ל בחמר מוכר שמחד נקט בע"כ ולא ידע ממי א"כ ולא
ידעינן כפרש"י. הגירסת א"א לאוקמי שהני אינו מהימן אפי' כחד עד ומאי
מקשה לבתחילה נשאל למוכר למי נתרלה הרי סובר דאינו נאמן ועוד מאי קמשני
דלא ידעינן הא עד הבסא ג"כ סובר דלא ידעינן ממי מדעתי' וממי בע"כ ואפי' לפי
הגירסא ולא ידע ג"כ הלבון אינו נתפרש שפיר אלא הכי הו"ל לתרץ באומר מוכר לא
ידעתי למי נתרלינו או דליתא מוכר קמן דיביולי' רש"י ד"ה מהני' דמשבע לתרווייהו
והד מסתבע לביקרא עכ"ל פי' שאוקמה לרש"י מאי קשבר המקבה דא"א לתרץ
דתרווייהו בדבר אחד הגבינה וליתא כאן שבועת שוא כלל הא בודאי ידע שיש
לתרץ הכי. אבל הרי הלוק פשוט הוא ומאי מקשי לבן פי' כן וה"פ במתני' דמשבע
לתרווייהו והרי ידוע דמידי אחד אי אפשר לגמלם וכ"ש שזה בחול להגבי' וכן זה א"כ
איתכן שיגביהו יחד בבוא בגימטוס ברגע אחד ויאמר כל אחד בבירור שהוא
הגבי' קודם שטוען כולה אלי זהו דבר מן הגמגע וא"כ חד מסתבע ודאי לביקרא
ממנ"פ אי זה הגבי' כולה ישבע השני שבועת שוא ואפי' אם נגלה לומר שדקדקו
והגביהו שניהם בשוה זה ודאי א"א לומר בידעו שניהם בגמטוס וא"כ ע"כ כיון
דאקומינן ריאה במגילה א"א אלא יבואו אחד מהם לידי שבועת שוא כמו בדין דבן
נגם ממש וסיפא במו"מ ומוקמינן דמחד לקח מעות מדעתי' ומחד בע"כ א"כ ודאי
אחד ישבע לשקר ומ"מ נשבעין שניהם. א"כ ע"כ דלא כבן נגם הטוענ
על פלקמו כו' אלא שניהם טוענין בלא שבועה וכ"ש הכא דאפשר דאיכא פעם
זו דשוף סוף הגביהו שניהם דלריכין לחלוק בלא שבועה דממנ"פ אם לא
הגביהו בשוה מגומלם שניהם ישבעו שבועת שוא ואם שניהם הגביהו שאינדע
בפעם הזו בשניהם הגביהו בשוה מגומלם אעפ"י שהם איכם יכולים לידע
זאת על בילור מ"מ לריכין לחלוק בלא שבועה דהא אם לא נאמר שאינדע כן
הא ודאי איכא שבועה שוא וכן במו"מ ממנ"פ או שחני' שבועת שוא ביניהם
בודאי או שאין לריכין כאן שבועה כלל דלשניהם נתרלה המוכר בשוה וא"כ
ע"כ דלא כבן נגם מהני' דמשבע לתרווייהו והד אי מסתבע לביקרא ישבע
דאל"כ

דאל"כ הא א"ל שבועה כאן כדפרשנו ומשני התרגן אפ"ת בן ננס רק דסבר
התם ודאי איכא שבועת שוא שבאין לב"ד שאחד מהם ישבע לשקר ואנן סהדי ע"ז
ובכה"ג א"א לב"ד לחייב שבועה לשקר ודאי אבל הכא כיון דאפשר שיתרמי
אחד מאלף שלא ישבעו שניהם לשוא בכה"ג נותנין ב"ד שבועה דהא הכא
ל"ל אנן סהדי שאחד מהם ודאי נשבע על שקר ועוד התם יודע השקרן
מתחילה מעת בא לב"ד הרי אך לישבע לשקר בא אבל במניאה ומו"מ אע"ג
שטען מתחילה כולה שלי וכן השני מ"מ השבועה נשבע רק על החני' א"כ
י"ל דקושטא קמשתבע על חני' רק שטעת משום דלא אפשר לנמנס והי' נראה
לו שרגע אחד קדם להבירו בהגבהתו וכן זה ורגליס לדבר כיון דבשוה ברגע
אחד הגבהות יש לטעות לכאו"א שהוא הקדים ע"כ טען כל אחד כולה שלי
וקושטא כל אחד משתבע גם מדעתי' לישבע באמת ע"כ מודה הכא בן ננס
שחייבין שניהם ע"ז שבועה כדי שיתברר ע"י השבועה האמת או כסברת ר'
יוחנן כדי שלא יהא כל או"א הולך ותוקף בעליתו של חברו ואומר שלי הוא
כדלקמן וכן יש לפרש בדברי התוס' ד"ה לימא מתני' דלא כבן ננס כו':

לימא מתני' דלא כסומכוס פרש"י בב"ק גבי שור שנגח את הפרה ונמצא
עוברה בגדה עכ"ל נראה דאעפ"י שבמתני' דשור שנגח שם אינו
נמצא דברי סומכוס רק בגמ' מפרש שם אר"י א"ש זו דברי סומכוס דאמר
ממון המועל בספק חולקין אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין הממע"ה
כו' מ"מ הביא רש"י מהך מתני' ולא מב"ק ל"ה ע"א דתנן שור שהי' רודף
כו' הממע"ה וקמפרש בגמ' אר"ח ב"א חלוקים עליו חבריו על סומכוס דאמר
ממון המועל בספק חולקין מ"מ לא הביא מהך מתני' אעפ"י שהיא קודם
בהך מסכת גופא והיינו מפני שהך מתני' אדרבה דלא כסומכוס
מתוקמא לא הובא שם סומכוס רק בשביל דמתני' רבנן היא ולא
כסומכוס וגם שבא לאפוקי הך מתני' דב"מ נ"ז ע"א השואל את הפרה שאלה
חני יום כו' זה אומר איני יודע וז"א א"י יחלוקו ואמרי' שם נ"ח ע"ב הא
מני סומכוס היא דאמר ממון כו' משום דהך מתני' שמא ושמא היא אבל
גם בא לאפוקי הך מתני' דב"מ ק' ע"א דתנן המחליף פרה בחמור כו' דקמפרש
בגמ' בהדיא הא מני סומכוס היא דאמר ממון המועל בספק חולקין בלא
שבועה דאיירי אפי' בברי וברי ובב"מ גופא היא המתני' והביא ממרחק לחמו
מב"ק שהיא מסכת אחרת ולא מהך נראה דמשום דהא מתני' להא דתני
ר' חייא ותני תונא לקמן בין לר"ח קיימתא ובין לבתרייתא משמע לי' לפי
ההוי אמינא דהך מתני דשנים אוחזין איירי בשבועה דאורייתא ושם בב"מ
ק' ע"ב פריך הש"ס ולרבה בר רב הונא דאמר אין אמר סומכוס אפי' ברי
וברי

וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעי לי' ומשני מודה סומכוס היכא דאיכא
שבועה דאורייתא ודקטעה לידי' כדרבא עכ"ל והכא בשנים אוחזין פריך הש"ס
ולרבה ב"ר הונא דאמר אמר סומכוס אפי' ברי וברי מאי איכא למימר ומשני
אפ"ת סומכוס כו' ולא קמשני דהכא שבועה דאורייתא ומודה סומכוס ואפי'
לרבבר"ה הא ניחא השתא דמתני' אתיא כסומכוס ע"כ פרש"י גבי שור שנגח
כו' לאפוקי כל הנך מתניתין דתנינן כסומכוס אך הך בתרה דמודה בשבועה
דאורייתא מ"מ אפקה י"ל חדא דלא מסיק אפי' לר' חייא גופא שתהא הך
מתני' שבועה דאורייתא ובכעין דאורייתא לא מנינו דמודה סומכוס ע"כ
תי' הש"ס במסקנא אפ"ת סומכוס שבועה זו מדרבנן היא כדרבי יוחנן ולא
קמשני דכיון שהיא כעין דאורייתא מודה סומכוס דלא פסיקא לי' דמודה בכה"ג
ועוד י"ל משום דר' ששת הא פליג לקמן ד' ע"א על ר' חייא ואוקמא
מתני' דשנים אוחזין דשבועה זו תקנת חכמים היא ושם ק' ע"ב בב"מ אמרי'
קשיא לי' לרב ששת זוקקין אתא לאשמועינן כו' אכתי הילך הוא אמר רבא
עבדא דקטע לידי' כו' ולעיל מיני' ע"א פריך ולרבה בר"ה דאמר אמר
סומכוס בברי וברי אמאי ישבע מוכר יחלוקו מיבעי' לי' ומשני מודה סומכוס
היכא דאיכא שבועה דאוריית' כדבעינן למימר לקמן ופרש"י דלקמן מוקמינן
לה בדקטעה לידה דלאו הילך הוא והיינו אליבא דרב ששת מוקים לה רבא
ודחה שם הש"ס והקשה שם הגר"א ז"ל על רש"י ד"ה מודה סומכוס וז"ל
נ"ע למה נקיט אוקימתא דרב ששת דאי פריך עכ"ל אך לענינו מוליאין
דלרב ששת משני התם מודה סומכוס בשבועה דאורייתא אבל בדרבנן לא אמר
והך מתני' מוקים לה רב ששת דהך שבועה דרבנן היא א"כ לרב ששת לא
אתיא ודאי הך מתני' כסומכוס אלא שהגמ' לא האריך בזה ע"כ רמז רש"י
ז"ל בהנך תיבות בקצרה כל אילו שאין כוונת הש"ס בהא דקפריך דמתני' לא
אתיא כסומכוס אלא מהך דב"ק ולא מכל הנך מתנייתא דאמרן אי נמי להכי
הביא רש"י ז"ל הך דשור שנגח לא בא לאפוקי הנך אלא משום דהתם מביא
הברייתא בהדיא וז"ל תניא נמי הכי שור שנגח את הפרה כו' דברי סומכוס
וחכ"א המוליא מחברו עליו הראי' עכ"ל הברייתא ומביא ממנה ראי' לשמואל
דאין הולכין בממון אחר הרוב ורש"י פסק כסומכוס ולא ס"ל כהתוס' ע"כ חביבא
לי' לרש"י להביא מב"ק דבשאר המקומות לא הובא הך ברייתא בהדיא וראי'
נמי דבבב"ק ל"ה ע"ב רש"י ד"ה על סומכוס פי' בהדיא דאמר לקמן בברייתא
בגמ' כו' מהך דשור שנגח את הפרה:

בפרש"י עליו הראי' בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין [בשבועה]
עכ"ל שהוקשה לו מאי מקשה לכתחילה ואלא מאי רבנן האמרי
הממע"ה

הממע"ה דמה רוצה בזה לומר דכרבנן נמי לא אתיא דאי כרבנן הא לא הוי
לי' למתני' למימר יהלקו בשבועה אלא הול"ל הממע"ה הא א"א לומר כן דהא
מי הוא הממע"ה בעדים דאי ליכא עדים מה יהא עמהם יתנו לאחר לא
לזה ולא לזה אלא מאן ליכול בה הא ע"כ שלהם היא דהא תרווייהו תפסי
בה ומאי קושיא היא זו לכתחילה משא"כ התם בשור שנגח שיש מוחזק או אפי'
איירי בעומדת באגם מ"מ אמרי' התם שיש מרא קמא והוא המוחזק ועתו"ם
ב"ק מ"ו ע"א ד"ה שור שנגח ועיין בגמ' ב"מ ק' ע"א ונוקמא חזקת מרא
קמא וליהוי אידך הממע"ה ומשני הא מני סומכוס היא ע"ז הקושיא קאי
רש"י לתרץ וה"פ עליו הראי' בעדים שהיא שלו ואי לא לא גבי מידי והכא
הי' לרבנן ליסבור שיהלוקו בלא שבועה ואמאי אמר במתני' זה ישבע וזה ישבע
בלא שבועה הי' להם להלוק כי עדים אין להם ואינם יכולים להוציא זה מזה
וזה מזה ומאי שבועה שייך בה ותיבת בשבועה דכתיב ברש"י הוא מוקף שאחד
שרצה לתקן טעה וקילקול בה דאדרבה הך תיבה לא כתב רש"י לקלקל בו
את הפשט ועיקר קושיא היא זו שלא יהא בשבועה והמתקן פי' בטעות והכא
חולקין בשבועה וא"כ כרבנן נמי לא אתיא בשביל זה שחולקין בשבועה ולדידי'
קשה הכל ודקארי לה מאי קארי לה אבל בלא תיקונו טוב הוא דה"פ השתא
דהתם דאיכא מוחזק לא גבי המוציא מידי אי ל"ל עדים והו"ל הכא להיות
חולקין בלא שבועה דמי הוא הממע"ה שיצטרף לישבע נגד המוחזק או להביא
עדים הא תרווייהו מוחזקים ותרווייהו מוציאים ובלא עדים ולא גבי זה ולא
זה וכיון דאין גובה אין שבועה כמו התם אם אין עדים אין שבועה כנלפע"ד
בס"ד לפרש הקושיא ופרש"י ולפ"ז האי דקאמר בגמ' האי מאי שפיר קמשני
וה"פ אא"ב רבנן התם דלא תפסי תרווייהו כלומר כמו הכא דתרווייהו תפסי
ועוענין כל אחד כולה שלי ע"כ התם בדליכא עדים למוציאה הו"ל סירכא ומאי
שבועה ישבע נגד מרא קמא ומה יעול בשבועתו ע"כ אין שם שבועה ואינו
גובה כלום משא"כ הכא דתרווייהו תפסי ואין כאן מוציא מחברו אלא להחזיר
בידו מה שחברו טוען ממנו ואפשר שמוחזק בה ג"כ וספק חזקת ממון הוא
לכל אוא"א שאם אמת טוען כולה שלי הרי הוא מוחזק בכולה אעפ"י שאנן
רואין ששני ג"כ תופס בכרכשתא כמו זה אבל אם זה מצאה או קנאה הרי
מוחזק הוא ג"כ בכולה והשני מוציא מחברו ואין לו ראי' ע"כ לא קים להו
לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמרי' התם לרבנן דבעי ראי' הצריכו שבועה
כפרש"י שם ד"ה בשבועה פלגי לה ומכאן נמי משמע שאין לגרוס ברש"י
דלעיל תיבת בשבועה דהא נראה דעיקר קשיא הו"ל למה להו השבועה לרבנן
דהא קמשני דנצרכים לרבנן שבועה ונראה עוד שהטועה ברש"י שתיקן הך
תיבה

תיבה בשבועה הנ"ל הוא טעה לפי פירושו גם בגמ' שרשם והוסיף תיבת
[פלגי] דהכא הכי הוי גירסת רש"י יפה בשבועה פלגי לה כן איתא בלשון
רש"י אבל המתקן כך גרס הכא דתרווייהו תפסי פלגי לה בשבועה משמע
לפי"ז הגירסא דעיקר תי' הש"ס הוי על פלגי לה והך בשבועה דרך ריהטא
כתבה הש"ס ולפי גירסא דכ' רש"י העיקר תי' הוא על השבועה וכדפרשנו
בס"ד ולכן תיקן לפי דעתי' דראה בגמ' שהי' כתוב כך הכא דתרווייהו תפסי
לה בשבועה פי' ע"כ הצריכוס שבועה אבל הטועה בפרש"י ותיקן בתיבת
בשבועה לפי דעתו שפירש כדפרשנו לעיל טעותו ע"כ תיקן גם בגמ' הך
תיבת פלגי לה בשבועה ופי' ג"כ כטעותו ולא ידעתי מי הוא שסבר לתקן
ולא תיקן:

והשתא לפי"ז הקו"ח בגמ' דקאמר אא"א סומכוס השתא ומה התם דלא
תפסי תרווייהו חולקין בלא שבועה ה"פ ואין מחייבין שבועה את
מי שאין לו חזקת מרא קמא ושום חזקה נגד השני שיש לו חזקת ממון ואי
עומדת באגם יש לו נגדו חזקת מרא קמא ומ"מ נועל מחצה בלי שבועה הכא
דתרווייהו תפסי שזה מוחזק ועוען כולה שלי כמו זה וי"ל שבאמת תרווייהו
בהדי הדדי הגבהוה שא"צ שבועה שא"א ליתן להם שבועה לא כ"ש שיהלוקו
בלא שבועה וכיון דתנן שבועה לא אתיא ע"כ כסומכוס ומשני לא דמי התם
בשור שנגח טוענין שמא כל אוא"א וליכא למירמי עלייהו שבועה פרש"י כלומר
היכא דלא אפשר לא אפשר אבל במתניתין דידן דשנים אוחזין אפשר לברר
שהרי כל אוא"א טוען ברי ס"ל לסומכוס ג"כ דנשבעין לברר ואפ"ת כסומכוס
אתיא מתני' ופריך לרבבר"ה דאמר אמר סומכוס אפי' בברי וברי כלומר אפי'
היכא דאפשר לברר ע"י השבועה מ"מ אין נותנין שבועה עליהם מא"ל הא
ודאי לא אתיא לדידי' מתני' כסומכוס פרש"י ולרבה בר הונא בפ' השואל
לקמן ק' ע"א דקמפרש התם אמתני' דתנן המחליף פרה בחמור וילדה כי'
זה אומר עד שלא מכרתי ילדה וזה אומר משלקחתי כו' בטוענין שניהם ברי
מ"מ ס"ל לסומכוס יהלוקו בלא שבועה דמוקמי בגמ' התם מתני' כסומכוס
ולאפוקי מרבא דמוקים לה למתני' דטוענין כ"א שמא עד שלא מכרתי ושמא
משלקחתי ילדה ואע"ג דבב"ק ל"ה ע"ב ג"כ איתא א"ל ר' אבא בר ממל לר'
חייא בר אבא אמר סומכוס אפי' ברי וברי א"ל אין אמר סומכוס אפי'
ברי וברי אבל התם אינו פסיקא לי' דהא פריך וממאי דמתני' בברי וברי
הוא כו' ואעפ"י שגם התם רבא מוקים לה בשמא ושמא מ"מ ניחא להביא
מהך מסכת גופא ועתו"ם ב"ק ל"ה ד"ה ממאי כו' ועוד דשם בב"מ אמתני'
אתיא כסומכוס כדקאמר התם בגמ' הא מני סומכוס היא משא"כ התם בב"ק
ל"ה

ל"ה דבמתני' חולקים עליו על סומכוס כדאמר בגמ' בהדיא זאת אומרת
הלוקין עליו הבריו על סומכוס ועוד שהגמ' הביא רבה ב"ר אבא ולא ר'
חייא בר אבא ובעמא אלא הביא מר"ה בר אבא בגמ' הוא כדפרשנו פרש"י
ד"ה דברא דממונא הסרון ממון שאם יפרע זה אלא כדין הוי הסרון ממון
ואם נפצרנו אלא כדין נמצא זה חסר ולד פרתו עכ"ל נראה דהוקשה לי'
לרש"י חדא וכי לא ידע התרלן לעשות הקו"ה דמקשה שהקשה לו אה"כ ועוד
שם דרבא פליג ומוקים לה אמתני' דהמהליך שזה אומר עד אלא מכרתי וז"א משלקחתי
מכרתי וז"א שמא משלקחתי הא במתני' זה אומר עד אלא מכרתי וז"א משלקחתי
תנן וכיון דכפ"מ לדיא לסומכוס הא"ך ישנה לנו התנא על שמא לשון שיש
לטעות דבברי ובברי נמי ס"ל לסומכוס יהלוקו בלא שבועה והא"ך פליג על
רבה בר"ה ועל ר"ה בר אבא בדבר הגראה מלשון התנא דלא כמוהו מע"כ
ס"ל לרבא דהתנא לא הש מטעות זה שהרי שנה לנו בפרה: בחמור המהליך
ובשפחה המוכר: ופרש"י בהדיא שם להכי נקט המהליך ולא אמר המוכר
פרתו וולדה דאילו מוכר במטעות ל"ק לוקה עד דמשך וכיון דמשיך מדי ידיע
אי כבר ילדה אי לא כו' וה"כ ע"כ גם המה אינם יודעים ופ"כ כל אחד
טוען שמא וא"ה לטעות וסמך התנא ע"ז לרבא ועוד סמך על הסיפא לגלוי
דישא לרבה בר"ה כדמפרש בגמ' שם בהדיא אך סוף כל סוף סבר כאן
המקשה שאפי' לרבה בר"ה דמוקי לה בברי וברי מ"מ על הדוב אפי' כשטוען
ברי היו יודע בבירור אלא שטוען ברי בדמי כמו במתניתין דשנים אוחזין
אמרינן לעיל שאעפ"י שטוען ודאי כולה שלי מ"מ י"ל דבדמי קאמר והשתא
שפיר קמשני התרלן אפ"ת סומכוס כי אמר סומכוס שם בהמהליך יהלוקו
בלא שבועה היכי דאיכא דברא דממונא הסרון ממון שאם יפרע זה
שלא כדין משום דמימי עלו' שבועתא ויפרוש ע"י אומת שבועה מברי
החלש שטען כי לא יודע כ"כ בבירור אפי' לרבה"ר כדפרשנו ושמא
באמת שלא כדין הוי הסרון ממון אצלו ע"י שבועה שסילו ב"ד
עליו וכן ירא השני ויפרוש את עצמו שיפול בלבו אומת השבועה
פן ואולי טועה בברי שלו ובאמת המדק עמו הלא חסר לו ולד פרתו ע"כ
אמר סומכוס שטוב יותר שיחלקו ולכאפ"ת יטול הליו ולא יפסיד כל ולד פלתו
כי באמת א"ה להם לידע בבירור עד שיוכלו לישבע ויהלוקו בלא שבועה
בכדי שלא יפסיד הירא את השבועה ע"י ב"ד להטיל עליהם שבועה. ואין
כח ביד ב"ד להפסיד היכא דאיכא דברא דממונא כמה שיטילו עליהם שבועה
אבל היכא דליכא דברא דממונא כגון בשנים אוחזין אעפ"י שגם הכא ברי
חלש הוא שטוען כ"א בדמי כולה שלי אך מ"מ פן ירא מהשבועה שיהם

ויודו

ויודו זה לזה ודאי דיהלוקו בלא שבועה ואם אחד יפרוש א"ע בשביל השבועה
ולא יקח הליו לא איכפת לן לב"ד כיון דליכא לי' דברא דממונא ולא יפסיד
כלום אלא הסרון דיוה בכה"ג יש לב"ד להטיל שבועה עליהם ס"ל לסומכוס
וא"כ אתיא מתני' כסומכוס כן ס"ל להתרלן אבל המקשה הקשה לו מקו"ה
מה התם דאיכא דברא דממונא למי שיפסיד התני' אלא כדין הלא ב"ד בתין
ומחסרי בממונו בשביל שלא ירדו לשומק הדין להטיל עליהם שבועה לברר ע"י
האמת ובידים גרמו ב"ד בחלוקתם הליו להפסיד ודאי אם אחד מהם ואיכא
כאן גזל בידים ע"י פסק הב"ד ומ"מ ס"ל לסומכוס דאין על ב"ד חוב להטיל
עליהם שבועה פן יעמידו ע"י השבועה על האמת שהשקרן יפרוש עצמו
מגזלו שטוען ברי ובאמת אומר בדמי וכשיבוא ליתבע לא יתבע עליו וכ"ש
הכא דליכא הסרון ממון די"ל בשברא שאין כ"כ לב"ד חוב להטיל שבועה שברי
ליו אלא מניעת הריוה אם יהלוקו ודאי שלא ס"ל לסומכוס בזה שבועה וא"כ
לא אתיא כסומכוס הך מתני' דידן ועוד שברא ע"י קו"ה לפרש"י גדאה כן ומה
התם דע"כ או כולה דמר או כולה דמר דא"א לומר דתרוייהו היא שטולה
בהרגע דמשיכה ממש שזה מן הנמנע ומ"מ איו מלריך סומכוס שבועה וב"ד
מחלקין בלא שבועה ואיו אל עליהם חוב להטיל שבועה פן ע"י השבועה
יחזור השקרן שטוען בדמי ברי וכ"ש הכא דאיכא למימר דאיתרמי דתרוייהו
בהדדי לגבוהה אע"ג שהן אינם יודעים בבירור כדפרשנו אבל יכול להיות שקרה
פעם זו שאין בהגבהתו וא"ל שבועה וכ"ש שלא רמי סומכוס על ב"ד החוב
להטיל שבועה למכון יעמידו ע"י השבועה על האמת הדין וי"ל דטעמא נמי
פן יפרוש הירא את השבועה שלא כדין דבאמת יש לו הליו אלא שלא יאמין בעצמו
אע"פ שטוען כולה שלי ומ"מ מדיק לא יאמין בעצמו אפי' ליתבע על אמת
ושלא כדת יפסיד מה שקנה אמת וא"כ קו"ה הוא דהך דינא דשנים
אוחזין איו לריך שבועה לסומכוס וע"כ דלא כסומכוס ומשני מ"מ הכא מודה
סומכוס דמטילין שבועה עליהן משום תקנת עולה שלא יהא כאו"א הולך ותוקף
ממון חבירו ויטול אחי' בלא שבועה משא"כ בולד דל"ל הכי ע"כ התם תולקין בלא
שבועה והכא מלריך שבועה: ופרש"י ותוקף אוחז. פי' לשון תוקף משמע
שתוקף כולה מידו של חבירו ובכה"ג מודה סומכוס לקמן דסיהכא לא לטס הוא
ובכה"ג ליכא שבועה אפי' לסומכוס אלא דוקא היכא דזה אוחז מחלה בברכשתא
וכן זה דאו אדוקין כל המחלה כל או"א גם שם אין שבועה שזה מעל עד
מקום שידו מגעת ואפי' להפוסקים במתני' לי' רבי אבא ובשבועה גה על
מה שהופס מ"מ היכי דליכא שאר מודו דאין כאן שבועה דכן משמע שם בגמ' ז'
ע"א אלא מתני' דקתני דפלגי בהדדי בו' וע"ש בתוד"ה מתני ר' אבא בו' ומ"מ

לא

לא פסיקא לי כן לדברי התוס' דאמרי כיון דנתקנה השבועה שלא יהא כאו"א
כו' וכ"ע ומאחר שראיתי שהתלמידים אינם מבינים האיך משמע מגמ' דפלגי
בהדדי כו' דהיכי דליכא שאר מודו דאין כאן שבועה ע"כ עשינו פי' לפירשנו
וה"פ מדפריך אלא מתניתין דקתני דפלגי בהדדי ולא קתני זה נוטל עד שידו מגעת
וזה נוטל עד מקום שידו מגעת היכי משכחת לה ולפי"ז ע"כ סבר השתא
דהם אדוקין בעלית עצמו זה אוחז חצי בידו וכן זה וזה נוטל מחצה שתופס
בידו בשבועה וכן השני גם בכה"ג ס"ל לר' אבוה דצריך שבועה מאי קמ"ל
דמחוי ובשבועה הא מתניתין היא ואי המתניתין נמי איירי דאיכא שאר ג"כ
מאי קמ"ל מתניתין היא אע"כ יסבור דמחצי' איירי בדאיכא שאר יהא קמ"ל
דמתני' משום שאר משביעין אותן אבל היכי דליכא שאר ליכא שבועה ומפרש
טעמא דמתני' אבל לפהתו"ס דכיון דמתקנה השבועה משום שלא יהא אדם
כו' י"ל דר' אבוה קמ"ל והשאר בשבועה מהו דתימא כיון דאיכא שאר ויש
להם מגו שיכלו לתפוס גם השאר ומדלא תפסי חולקין בלא שבועה השאר קמ"ל
דגם על השאר נשבעין די"ל דעירומי קא מערמי כל או"א א"נ כיון דנשבעין
ע"ז נשבעין על שניהם בין על מה שתפסו ובין על מה שלא תפסו ול"א כה"ג
מגו וכ"ע האיך מסתבר יותר והאיך משמע ממקומות אחרים ואין להאריך כאן
במה שיוצא מן הפשט: רש"י ג' ע"א ד"ה דר' יוסי לקמן בהמפקיד שנים
שהפקידו אצל אחד כו' א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי ולמה יודה הרי
קיבל את שלו אלא הכל יהא מונח ויפסיד רמאי וה"נ יהא מונח עכ"ל נראה
שהוקשה לרש"י האיך מדמה למתני' דברי ר' יוסי דילמא ס"ל לר' יוסי היכא
דאיכא דקנסו לעכב משלו ג"כ אז אמרינן יהא מונח שעי"ז יפסיד משלו ואז
יודה ויבוא הנגזל לצדק ונציל בזה את הנגזל מיד עוסקו אבל במתני' דידן
מאי איכפית לרמאי שתהא מונח הטלית לעולם כשיודה מה יעול התינח בסיפא
דמתניתין זה אומר כולה שלי וז"א חצי' שלי ואם האומר כולה שלי הוא שקרן
יפסיד חציו ויודה כי חצי' שלו ג"כ ויטלו כל אחד מחצה אבל רישא זה אומר
כולה שלי וכן זה ואחד מהן רמאי או אפי' בסיפא אם האומר חצי' שלי
הוא רמאי מה יפסיד ע"כ הטילו שבועה על שניהם שפיר שעי"ז נגיע אל
בירור האמת ואתיא שפיר כר' יוסי ע"כ פרש"י דר' יוסי הא לא פליג על
הת"ק במה שהשאר יהא מונח שאינו אלא של אחד שהוא טוען אמת שהמאתים
שלו אלא שמוסיף שגם של רמאי יהא מונח כדי שיודה ע"כ הביאה רש"י
דעת ת"ק ג"כ להראות שלא פליג על ת"ק אלא שמוסיף הכל יהא מונח ע"כ
הוסיף רש"י הסבר שאינו במשנה ולמה יודה הרי קיבל את שלו הרי רואין
אנו שדעת ר' יוסי היכא דאיכא עצה יתירה נעביד למען ברר את האמת

כדי

כדי להציל את הנגזל מיד עוסקו אעפ"י שהוא מפסיד יותר מן הרמאי שהרי
הוא מפסיד מאתים וה"ה היכא שאין הפסד לרמאי ג"כ א"א ליתן את הרמאי
מעות של הבירו אפי' ע"י שבועה א"כ ה"נ במתני' א"א להלקם בשבועה
שמא יגזול אחד משני החצי' ע"י שיעטה או שבכיון ישבע לשקר וא"כ ע"כ
דלא כר' יוסי מתניתין דידן דחולקין בשבועה ול"א יהא מונח שהרי הוב על
ב"ד שלא ליתן ממון זה אלא דוקא לבעליו וכל זמן שלא נודע של מי הם
המעות יהא מונח ולפי"ז שפיר פריך הש"ס א"כ כרבנן דס"ל השאר יהא
מונח ואסור לב"ד ליתן את של זה לזה עד שיתודע הדבר בבירור של מי הם
ומתניתין דידן ג"כ צריך שתהא לשיעתם דוקא מונח שהרי כשאר דמיא דכמו
התם דנין על מנה השני' כן הכא דנין על כל הטלית והאיך נותנים של זה
את זה אפי' ע"י שבועה דהא שיש להם עוד מנים מאי איכפית לן הרי
ס"ל לרבנן דנותן המנים היתירים לכל או"א והו"ל ממש השאר כהטלית ומשני
הש"ס דלרבנן יש לחלק דהשאר לא דמי לטלית שהרי התם השאר ודאי דחד
מינייהו וא"א לחלוק אפי' ע"י שבועה ע"כ ע"כ יהא מונח אבל הכא בטלית
יש סברה שאיתרע וקרה בפעם הזו אעפ"י שא"א לצמצם אך הא יכול להיות
דתרווייהו בהדדי הגבהוה פי' דלא כמו שהי' סבור המקשה דטלית ג"כ א"א
לצמצם ושל אחד הוא כמו שם השאר ע"כ פריך הא כרבנן נמי לא אתיא
ותי' לו התרצן סוף סוף לא דמי בכל וכל דהא יכול להיות שקרה בפעם זו
שהגביהו בצמצום וברגע אחד וכל או"א שטוען כולה שלי סבר שברגע אחד
קדם להברו בהגבהתו דהא א"א לצמצם ע"כ אמרי רבנן בשבועה ולא במונח
אא"א ר' יוסי קו"ח הוא שצריך שתהא במתניתין דהכא מונח הטלית דהא
התם ודאי מנה איכא לזה וכן לשני ודאי מנה יש לו מ"מ אין חולקין להם
את ודאי שלהם של כאו"א וכ"ש שא"א לחלוק חצי' לזה וחצי' לזה
דחד מינייהו הוא ואין להברו חלק בה לכ"ש דאא"ל יחלוקו אפי'
בשבועה דהא סו"ס אי אפשר לצמצם וסתם ודאי איכא למימר יותר
שאין להברו חלק בה. ומשני אפילו תימה ר' יוסי אלא דיש חילוק
ששם חמור ממתני' שהתם יש לנו רשות ואפשר דעוד חוב על ב"ד להניח
כולו משום דודאי איכא רמאי אעפ"י דאיכא נמי חד כשר מ"מ בשביל
הרמאי נלקה את הכשר ויהא מונח גם את מנה שודאי שלו בשביל המנה
הספוקה לן ויש סברא שניחא גם לכשר בכדי שיפסיד גם הרמאי ויודה על
האמת ואז ישיג את כל ממונו המאתים משא"כ בטלית שאין ודאי רמאי דאיכא
למימר נמי דשניהם כשרים ואין רשות לב"ד למימר יהא מונח אלא נשבעין
וחולקין או סברא זו יש לפרוך נמי בתי' זה התם ודאי איכא רמאי ויוכל

גם

אל כבוד ידידי האברך הרב המובהק ויא"ב מהור"ר נ"י.

הן לייתי גם היום לפניך ליומים אלה למען תורגל להדם מעלמך חידושי תורה עי"ז ואלה הם הליומים שע"י אלה הליומים תולה קושיה עצומה על הרלב"ד ז"ל ועשה על הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל על פסקם שברלה לבאורה המוהים להלכה ואח"כ לתרץ לה דברי הרלב"ד שכולם תולקים עליו:

עיין גיטין מ"ח ע"ב משנה ד"ה עבד שעבאו רבו אפיתיקו כו' רשב"ג אומר כו' ובפי' המשנה בל הרמב"ם ובהלכות ה' עבדים פ"ה הט"ז ובה' תובל פ"ז הי"ח ומפרשיו ובהרלב"ד שם ובהרי"ף והרא"ש שם והאחרונים ובגמ' ב"ק ל"ג ע"ב ד"ה תא"ר שור תם שהזיק כו' הא גמי רבה אמרה וכו' וקשיה על הרלב"ד מגמ' ערוכה ומ"ש פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בר"מ עגד הכלל דיחוד ורביס הלכה כרביס ודא רבנן פליגי על ר"מ ואפי' שתם בר פלוגתא דר"מ הוא ר' יהודא ג"כ ר"מ יי"א הלכה כר"י והא דר"ל ירפרס פסקן ה' בר"מ לריכין טעם ע"ז ועל הפוסקים לריכין ג"כ טעם הא יש האחרונים דלא פסקו בר"מ אלא כרבנן וע"ז עיין תוד"ה זאת אומרת שם בב"ק ובשם בכל פי' הר"ח על משנה ד"ה שור שוה מנה כו' ובסנהדרין ל"ג ע"א דאמר ר"ע בר"ע פטור אתה כו' ור"ע סותר לעצמו אלא משום דס"ל הותלנו הבור ומתלק בחולק הרלב"ד ולק"מ על הרלב"ד וכן ר"ל דפסק בר"מ בב"ק ק' ע"א הא בכתובות פ"ד סותר לזה ע"ב ג"כ יתלק שהרלב"ד וכן רב בבילה ל"ח אמר הבורר לבור כו' ובגיטין לא רבא לאוקמי פלוגתייהו בגרמי יע"ש בתוס' ע"ב המכתב:

וזודאי הבובתו בתמר יפרה כו' הכן במתני' בגיטין מ' ע"ב עבד בעבאו רבו אפותיקו לאחרים ושיתרמו שורת הדין אין העבד חייב כלום אלא מפני תיקון העולם כופין לה רבו ועשה אותו בן חורין וכותב שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא מבחרר עכ"ל המשנה ולפי שלא הקשה על הרי"ף והרמב"ם הלכתא אהלכתא הא בר"מ פסקו כרביס נגד רשב"ג דלא ס"ל כללא דהלכה כרשב"ג במשנתינו כמבואר בבחיבה ו' הל"ל והא פסקו הלכתא כרשב"ג נגד רבנן הרביס ע"כ פירשו הרי"ף שם במקומו והרמב"ם בפי' המשנה הא דאין הלכה כרשב"ג מטעמא דר"מ ס"ל גרמי חייב ורשב"ג כיותי' ס"ל דגרמי חייב ע"כ קי"ל הכא כרשב"ג משום דקי"ל דהכן דינו דגרמי ולא קשיא ה' אלא' וזהו שפסק הרמב"ם שם' עבדים ובה' תובל כרשב"ג מטעם גרמי ובא הרלב"ד והביא על הרי"ף והרמב"ם שם והולק בין הך דמתני' דס"ל לרשב"ג אינו כותב אלא המשתרר הוא מטעם שלא בידה בוא מטעם בהבירו רק הזיק שיעבודו של עבדו ולא דמי לשוקה בע"ה של הבירו שעשה מטעם בשל הבירו דמזיק

שיעבודו

שיעבודו של הבירו יכול להיות הלכה כרבנן אע"ג דגרמי כגון שורף שע"ח של חבירו יהא חייב וא"כ ממילא נפל הך פיסקא בבירה ולא היו לריכין לאתה מכללא שלהם שהלכה כרבנן נגד רשב"ג אף ע"ג דקי"ל בר"מ דהן דינא דגרמי ומס בכ"מ ומס בדברי הרב המגיד והלחם משנה להתו מלהמות בזה יע"ש ויש לו שם חידוש להוסיף על דבריהם ולהביא ראיות לזה ולזה ולהקשות אבל לענינו לא חפלתי לאתה להאריך בדבריהם אמנם רוב הפוסקים הסכימו להרמב"ם והרי"ף ע"כ הפלתי להבין דעת הרלב"ד למה הביא עד שהפשתי במקומות המלוויים ולא די שלא מלאתי סיוע להרלב"ד אלא שתימה וקושיא עוד מלאתי על חילוקי מגמ' ערוכה דאמרינן בב"ק ל"ג ע"ב אר"ש בר דר' אומרת המזיק שיעבודו של הבירו פטור ופריך הגמ' פשיטא ומשני מהו דתימא התם הוא דא"ל לא חסרתך ולא מידי דא"ל זיקא בעלמא הוא דשקל' מינך אבל בעלמא ליתייב קמ"ל ופריך הא גמי רבה אמרה דאמר רבה השורף שערותיו של הבירו פטור ומשני מהו דתימא התם הוא דא"ל ניילא בעלמא קלאי מינך אבל היכי דהפר בה טורות שיהין ומטרות ליתייב קמ"ל דהא הכא כמאן דהפר בה טורות שיהין ומטרות דמי וקאמר מה שעשה עשו עכ"ל הרי הזיקן דלמ"ד מזיק שיעבודו ש"ח פטור פטר גמי שע"ה ולא מחלק בהרלב"ד וגם לכתחילה דפריך הגמ' הא גמי רבה אמרה לפי חילוק הרלב"ד האיך אמרה הא לא דמי כלל לדידי' והר"ח פי' שם דב"ש שורף שע"ה דפטור והי"ש דאמרן דאמר דהמזיק שיעבודו ש"ח חייב ג"כ מחייב שורף שע"ה והין לעשות פלוגתא הדשה בין הפוטרין ובין המחייבין שיפלגו גמי בהא החילוק שחולק הרלב"ד בין עשה מעשה בבל הבירו לא עשה בשל הבירו ועוד שלא הביא הגמ' כלל שברא זו שמה שפריך הא גמי רבה אמרה ולא קאמר גמי מהו דתימא שורף שע"ח יהא חייב משום שעשה מעשה בשל חבירו משא"כ מזיק שיעבודו של הבירו שלא עשה בשל הבירו קמ"ל ש"מ שהש"ס לא ס"ל הך חילוק וקשיא על הרלב"ד האיך עלה על דעתו להלוק על כל הפוסקים בסברא והילוק שהוא נגד הש"ס:

והנה שבתי להגות בדברי הרלב"ד בעומק ורחיתי שיש להגדיקו אך מקודם אנו לריכין להבין מדוע פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וסייעתם ז"ל דגרמי חייב שבתבו דכן קי"ל ונעמס ונתוקש עמם אבל הוא נגד הכלל מהא דקי"ל ר"מ ור"י הלכה בר' יהודא ונגד כלל דיחוד ורביס הלכה כרביס והא דר"ל דפסק בר"מ כדבעינן למימר לקמן ג"כ הוא נגד כללא דר' יוחנן ור"ל הלכה בר' יוחנן ור' יוחנן פליג על ר"ל כדבעינן למימר לקמן ורפרס דבפי' לרב אבי דדייקי דרב אבי ס"ל גרמי חייב ואוקמי בדפי' רש"י בילדותי' שרף רב אבי אם הפטר ופסקו כרפרס ורב אבי דבהרה הוא י"ל דרב אבי נבאר

בפלוגתא

בפלוגתא על דפרס ומה הוי לי׳ למיעבד בכפי׳ דפרס והוא הי׳ בעל דין כ״כ
בעלם והתמיד כ״ע ע״י פסק דפרס הדיין אבל הוא סובר דלא כדפרס וא״כ אין
לדיין מלאן ג״כ לפסוק הלכה הגרמי חייב בטוקף בס״ח ב״ח וכדבעינן למיעבד
לקמן דרב אבי בלחות ס״ל דגרמי פטור ודלא כדפרס ישיב דר״ה בבי׳ דרב
יהודא ס״ל גרמי פטור מדקתני בס״ק לא זאת אומרת המזיק שיעבודו ב״ח
פטור והכא ס״ל בס דפטר טוקף בס״ח ב״ח ורב תפלה דמרין אמתי׳ דדין
את הדין כי׳ בגבא ונתן ביד ע״ב בסנהדרין ס״ל פ״ב גרמי פטור לעיבי׳ דרבנן
ופסק כרבים ורב אמוראי דס״ל דר״ע ור״ע בסנהדרין לא ע״א ס״ל גרמי פטור
ומבמע דהלכה כר״ע וכ״ב דר״ע ס״ל כר״ע ילקן בעיקן למיעבר לקמן דר״ע
לגופיה לאיל וקי״ל כוותי׳ דס״ל כרבנן ור״ל פסק בכתובות פ״ד בכ״מ הלכה
ומהדרין שיבדל אם עבה בבר פעמיי ובפ״ח ח׳ פסק כר״מ דדין
דינו דגרמי ור׳ יהודא בפ״ק ס״ה ד׳ דברים העובה לתן פטור מד״ה
ותיב בד״ב כו׳ ס״ב ל״ב גרמי פטור ובפ״ח ח׳ ס״ל בדין לבתו הרות ס״ל לרב
אבי ל״ב דגרמי פטור ש״ב ובפ״ח ח״ל מעבה בלחה בהלה ייבו בל רב
פרחם למלך בלגסוהו לבך ואל הלגם עודנו לבניאי עמנו וכן עבה כו׳ כן
גרסי לתרוים אבל לגן הכי גרסי בס הרות גברא דלגסוהו מבו״ס ולתוי
דרא ולמטי בהדייהו לתא לקמי׳ דרב אבי פטרוני ל״ל דבן לרב אבי והתניא
ולמטי בהדייהו לתא לקמי׳ דרב אבי ואמר לבס הל״מ היכא דלא לרקמי׳ מעיקרא אבל
בבא ונתן ביד חייב ואמר לבס הל״מ היכא דלא לרקמי׳ עלוי׳ מעיקרא אבל
הכא הא לוקמי׳ טילוי׳ מעיקרא מיקלי׳ קלי׳ כי׳ מבמע מבוס נבא ונתן ביד
הי׳ מחייבו היכי דלא מיקלי׳ הלי׳ אבל אי הרלה ע״י אונס מבוס גרמי לא
הי׳ מחייבו כרב הונא בר׳ יהודא וכרבא בס דאם הרלה מבעלמו בבבא ונתן
הי׳ מחייבו כרב הונא בר׳ יהודא וכרבא בס דאם הרלה מבעלמו בבבא ונתן
ביד דמי אע״ג דבבא ס״ל גרמי פטור ב״מ דרב אבי כרבא ור״ה בבי׳ דרב
יהודא ס״ל ועיין סמ״ע עבון ע׳ ושיד יב לתלוך בזה בזהו נגד כללי ההלכה:

ועוד גריכון להקדים ולבאר מי הם הרבנן דפליגי בגרמי נגד ר״מ לפי מאי
דקי״ל גרמי קבבא דלפי הבך דילפי מהולא בסנהדרין ס״ל דגרמי ממונא
הוא ודון אבל אבן לפי הבך דגרמי קבבא הוא לחיבון דהכי קי״ל ובזה נבוא
בס״ד לתבן דברי הרלב״ד ז״ל בפ״י מה דלחתא בפ״ק ל״ב ע״א מהגיהון שור
שור מגה בגגת שור בית מלתוס ולון הבבלה יבה כלום מוטל את הבור ומפרש
בור מגה בגגת שור בית מלתוס ולון הבבלה יבה כלום מוטל את הבור ומפרש
בגמרא מאי מתני׳ ר״ע הוא דתניא יבבה הבור בפ״ד דברי ר׳ ובמעבל ר״ע
אומר הולבן הבור במלי קמיפלגי בהלי קרא ומבבי את הבור הרי והלו. את
בבפו ר״י בבר לבי דיבא קמיבר דתמבא ור״ע בבר לגיזק ומזיק מזהר לבו
דתמבא וקמפרש מאי בגייבו ל״ר ייתבן (בך גרבת הר״ה ז״ל) הקדיבו מיזק
ל״ב

ל״ב לר״ע מוקדב לר׳ ובמעבל הוא מוקדב והלבתא בבא בר״ע דבתב מתני׳
בוותי׳ וקמפרב הב״ב בב ע״ב אמר מר מבבו מבור לרדיא בו׳ בחבו מגיין
ת״ל ומבבו את הבור מ״מ בו׳ אמר רב ביבבי לא בלבבה אלא לבתא בחיבה
הר״ה ברי׳ דר״ו זאת אומרת המזיק בעבודו ב״ה בבור בו׳ ופריך הה גמי
רבה אמרה ומבבי מהו דתימא בו׳ אבל הבי דתבר בה בורות שומ״ע ליחייב
קמ״ל ופי׳ הר״ה דדיין מדתני בחבו מה בעבה עבוי ואומי חייב לבלם פי׳
מי הוא בוה מבה בחבו בוה מבה בחבו בוה מבה בחבו אינו חייב לבלם לר״י
דאמר בוהו בל מזיק הוא אלא בהוא מבועבד לבזיק זאת אומרת המזיק שיעבודו
ב״ה בבור אם תבר בבדה בהייתה מבועבדת לחבירו בורות שיחין ומערות
וב״ב הבורף בב״ה ב״ה דבבור דבחוטה הבור בגון תבירת בורות שומ״ע-וב׳
חתום׳ ד״ה זאת אומרת, ופלא אדרבב״ע דמחייב בגיטין לחד מאמוראי דהתם
בגלה דר׳ ובמעבל הוא הרבנן דפליג בל רבב״ע דס״ל לרבב״ע דגרמי ומזיק
שיעבודו ב״ה חייב ור״מ בדרבב״ע ס״ל גרמי חייב ור׳ ובמעבל פליג עליהו ור״ע
פליג בל ר׳ ובמעבל וב״ל בר״מ ורבב״ע דגרמי חייב ור׳ ויהבן בבבב בבבב״ע
לבבותו דהלבה בר״ע אע״ג דס״ל בבתובות פ״ד הל״ל מבין אותמר ופליג בל
ל״ל דס״ל הלבה אותמר מ״מ הבא ס״ל הלבתא בר״ע דבתב מתני׳ בוותי׳ ובותא
לבי״ז בהר״ה בתב ובלבתא בר״ע דבתב מתני׳ בוותי׳ דהא בל הסוגיא בי׳
אלבי׳ דר׳ ויהבן ור״ו הא ס״ל מבין בר״ע ומדבתב מתני׳ בוותי׳ ור׳ ויהבן הא
ס״ל הלבה בבתב מבבה והלבה בבבב״ע בבבבותו ע״ב בודה ר״י דהלבה בר״ע
בבא בדדיין הר״ה בלובי׳ בבא הלבתא בר״ע מדבתב מתני׳ בוותי׳ אבל בב״מ
אינו הלבה בר״ע אלא מבין ולבי״ז גם ריב לבוב לבבותו בבבן בר״מ לבבותו דבא

ר״מ בר״ע ב״ל ובב לר״י בי״ל הלבה בר״ע מחבירו:

ודעבתא ניחא בבבר דברי הרלב״ד בהוקבה לי מר״ע בל ר״ע דהבא בב״ק
ס״ל גרמי ומזיק שיעבודו ב״ה חייב ובסנהדרין ל״ע אל״ל פטור אתה
ועל גרמי פטור ע״ב בבבר אל״ל בבבותו דדוקא הבא אלא אחר׳ ובמעבל וב״ל
מזיק שיעבודו ב״ה חייב מבוס לבבותו דב״ל הולבע הבור והו״ל מיד בל מזיק
והו״ל זה מזיק בבל חבירו ממב אלא שיעבודו לבד אלא בל מזיק והו״ל מזיק ממב
דחייב לבלם מה עוד יותר מבורף בבע״ה בל חבירו ועתה דבורף בבבר בל חבירו
לא דמי ב״ב לגזיק את בל חבירו ממב אבל בבבה הרגיל בבל חבירו ולא בבל
עלמו בתו המבתבר עבדו אבבע״י בהוא מבועבד לחבירו אבל בוף בוף עבדו
הוא ובוחבירו בבל עלמו ע״ב בבבר הרלב״ד דלבר״ע לא דמי לבורף בבע״ה ומזיק
שיעבודו ב״ה בזה בבבה בבל עלמו בבבר אבל מזיק שיעבודו בל הבור הוא חייב
לר״ע דבע״ל הולבע הבור ובן חבר בבדה בבבבותו לחבירו בורות שומ״ע אלין
לחבירו

להבירו אלא שיעבוד בלבד ג"כ לא עשה כ"א בשלו ולא בשל חבירו ג"כ לפי"ז
פטור, ולפי"ז לק"מ מר"ל על ר"ל מכתובות פ"ד ומב"ק דף ק' דקים לי' כר"מ
דהא ר"מ כר"ע ס"ל ולשיטתו אזיל ר"ל שהרי התם בסנהדרין אם לא נשא ונתן
ביד לא עשה בשל חבירו כלום אבל נשא ונתן ביד הרי עשה בשל חבירו והכא
בב"ק שחטו בשל חבירו הוא לר"ע שהרי הוחלט השור ע"כ ס"ל דפחת שחיטה
גרם הוא בשל חבירו ע"כ מחייב ר"ע ור"ל דפסק כר"מ מוקים לה בלא נשא
ונתן ביד וכר"ע דב"ק ממש, וכן בכל אמוראים שנמצאים סותרים עצמם ע"כ
צריכין לחלק לדידהו כהראב"ד כמו רב דס"ל בבילה ל"ח ע"ב הבורר צרור כו'
ובבכורות כ"ח ע"ב מוקים לה רב את המתני' דדן את הדין בנשא ונתן ביד
דוקא וכן בגיטין מ"ח ע"א מוקי לה פלוגתייהו במזיק שיעבודו ולא בגרמי וע"ש
בתוס' וכן ברבה ורבא הכל ניחא בחילוק הראב"ד שלא יסתרו א"ע ואם לא
יספיק החילוק הזה לבד יש לשמש עם ספר מלא הרועים מה שחלי השיטות זה
בזה וגם יש לתלות בשיטת שיעבודא אי דאורייתא אי דרבנן ובשטר העומד לגבות
אי כגבוי דמי או לא וגם בשיטת שטר העומד לגבות אי כגבוי דמי וכן במלוה
הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי ודוק יפה בס"ד ואין להאריך בזה עוד.
ולבחינה הבייך בזה ב"ה גמרתי וד"ל כה דברי תלמידי המצפה להצלחתו נאם...:

בחינה ט' כבר באורנו לעיל באות ה' בעת שהנטר עומד במדרגה ה'
הייני בשעה שמעצמו הוא מבין גפ"ת ומהרש"א שם הבאנו דוגמא
לתרץ הקושיא שעל המהרש"א בכתובות ג' תוד"ה תינח דקדיש בכספא כו' ושם
במהרש"ל ואח"כ על הפוסקים עשינו בס"ד בחינה על הרמב"ם בענין תוכ"ד שכל
העולם רעשו עליו מגמ' ערוכה יע"ש היטב ודוק:

בחינה י' לפלפל בדברי האחרונים ז"ל איתא בתשובת הגאון רעק"א זצוק"ל
סי' ח':

שאלה מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור או הרואה מחויב להפרישו וכתב
שנ"ל דבר חדש בזה דהא שממעטינן במסכת כריתות דף י"ט ע"א
מקרא דאשר חטא בה פרט למתעסק היינו שפטור מקרבן אבל איסורא מה"ת
איכא ומיקרי שגגת איסור משא"כ אי ממעטינן לה משום מלאכת מחשבת כמו
בב"ק דף כ"ו ע"ב באבן מונחת בחיקו לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה
אינה בכלל מלאכה כלל ואינה עבירה ופטור משום שבת משום דאינה מלאכה
כלל ורצה להביא ראי' מברכות י"ט המוצא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק וקי"ל
שאם אינו יודע שיש כלאים בבגדו ואחר רואהו צריך להגיד לו אפי' בשוק לפושטו
מיד ולכאורה הא הוי מתעסק דהא א"י וא"כ הא ליכא איסור מה"ת כדממעטינן
מאשר חטא בה פרט למתעסק ואמאי יגיד לו ואפי' אי יגיד לו יהא שרי ילא
יפשוט

יפשוט בשוק משום כבוד הבריות פי' כדאמרינן במנחות ל"ח ע"א בלאו דלא
תסור כלומר באיסור דרבנן שרינן משום כבוד הבריות אלא ע"כ מאי דממעטינן
מתעסק מאשר חטא בה יש איסור מה"ת רק שפטור מקרבן אמנם יש לדחות
דכלאים הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייב בהם משום דנהנה וכן נהנה
מהכלאים שמחממו הבגד פי' קצת חמור כלאים הוא משאר מתעסק דהא נהנה
אבל לא דמי לחלבים ועריות דהא לא חשיב לי' עמהם תלת ועוד דפריך מהולך
לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה על כלאים ומשני שב ואל
תעשה שאני ואס"ד דכלאים דומה לחלבים ועריות ממש משום דנהנה א"כ
מאי פריך ומאי משני כדמדייק בתוס' שבועת ל' ע"ב ד"ה אבל איסורא אין
חכמה כו' ובפ' מי שמתו מוכח דשרי אפי' באיסור דפריך גבי המוציא כלאים
בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט פסחו ולמול בנו שמטמא למת מצוה
כו' ותי' דהתם גנאי גדול לכך שב ואל תעשה שרי וכן לפשוט כלאים בשוק
גנאי גדול להכי פריך מינה יע"ש ואס"ד דדומה לחו"ע ממש האיך פריך מינה ועוד
מאי מהני גנאי גדול בזה הא נהנה כמו חו"ע אע"כ כדפרשנו:

והנה ראיתי בספר חידושי תורה של הרב הגאון כו' אשר לא גילה את
שמו שהקשה שם בגליון בכתב ידו אמאי לא הביא הגרעק"א ראי'
מהך דמנחות הנ"ל ל"ז ע"ב שבאמת מדייק השאגת ארי' שברה"ר יש איסור
מה"ת וצריך לפושטו אפילו בשוק וליכא היתר משום כה"ב כלל וגם הרואה
צריך להודיעו אם א"י וא"כ נמצא דמתעסק יש בה איסור מה"ת וקשה
שהביא ראי' מכלאים שדחה מעטם דנהנה ולא הביא מהך דמנחות שאינו
נהנה ע"כ:

אבל לפענ"ד נראה דלק"מ אלא דאישתמיט להו שתי דברי התוס' חדא
בכריתות י"ט ע"ב ד"ה דהא לא איכוין לחתיכה דאיסורא כו' וא"ת והא
שוגג בכל התורה כולה לא מתכוין לאיסור ותי' בשוגג כשאמר מותר הוא
בשוגג בדבר שידוע לנו והוא איסור אבל הכא מתכוין לדבר שהוא היתר
לכ"ע אם הי' כפי מה שהוא סבר ולכך פטור משום דהוי כמתכוין ושם
התוס' כתובות ה' ע"ב ד"ה את"ל ה' כר"י מקלקל בחבורה הוא כתבו דאם
אינו מכוין כלל לא הוי מתעסק כלל וכל לא ידע לא מכוין כלל למלאכה
ולא הוי מתעסק רק שגגת איסור וזהו בכלאים ובצינית בשבת וחמץ ברשותו
וא"י ותו לא מידי אבל אין אני מאמין בעצמי שנראה שגם נעלמו, מהם המשנה
מפורשת דכלאים פ"ט מ"ה מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו
בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים יפי' הר"ב ובלבד שלא יתכוונו
להנאתן ואע"ג דאם מתכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מתכוין שרי לכתחילה
וכן

וכן הלכה עכ"ל ולא עוד שהתוס' כתובות הנ"ל, מביא רש"י, ממשנה הזאת ומ"מ בלא ידע צריך להודיעו ויפסוק, ועיין היטב בשבת. דף כ"ט ע"ב שפריך רבה מהך מתני' דכלאים הנ"ל וגפתר בתוכתא, וע"ש תוד"ה ובלבד כו' ועיין ר"ן פ' גיד הנשה הולין ריש פירקא על סרי"ף ד"ה אבל אמר אסור ריחא מילתא היא כו' וכ"ת פסיק רישא הוא וקי"ל דמותר: ר"ש בפ"ר ליתא דלעניין הנאה ודאי אע"ג דהוי פ"ר פריה והביא רש"י מהך מתני' דכלאים ועיין בהרי"ף ז"ל דפסק כלוי ועיין הר"ה ז"ל שם בפסחים ע"ז ע"ב דפסק כרב דריחא מילתא וכן ר"ת מביא בתוד"ה אסרה כו' שם בפסחים וכן הביא בהפארת ישראל על המתני' דכלאים בשם הר"ן והף דגם דבר שאין מתכוין אם הוא פ"ר אסור זהו במלאכה ולא בהנאה וזהו פלוגתא דרבותא וגם ממשכת שבת מ"ו ע"ב דפריך רבה מהך מתני' דכלאים מוכר בסות מוכרין בדרכן על דר"ש ולא משני רבא בהנאה שאני ולא דמי למלאכה ושוד מה שדייק הש"י דמתני' דמוכרי בסות מכלאים ליתא כר"ש דפריך רבה מינה לר"ש משום דחזיל בתר כוונה ולפי"ז שפי' הר"ן ז"ל ותפ"י הא ליתא דלא דמי הך כוונה לכוונה דמלאכה א"כ מיין לו דר"ש היא א"כ לא יפרש כפרש"י אלא יפרש כיון דשתם מבנה היא מסתמא אתיא גם רבר"ש ועיין ירושלמי כלאים ה"ג פ"ט ועיין ר"ש והרא"ש שם על המתני' דכלאים ועיין פסחים כ"ו ע"ב שכתב בתוכתא על לישנא קמא דרבא ולפע"ד דהרא"ש אינו אלא מפרש דברי הר"ש ולפ' עליו וכדפי' בהדיא בגמ' דמנחות הנ"ל ודרך אגב מליגן שהרא"ש קרי בהא לא ידע שלבוש כלאים שגנת איסור ולא מתעסק כדפרשנו ועיין במשניות סוף סדר זרעים כתב וז"ל אם רואה אדם בלאים בבגד חבירו בשוק לא יאמר לו בפירוש שהוא לבוש כלאים משום שנתגל כבוד הבריות אלא יאמר לו שלך לביתו ושם יגיד לו ולהרמב"ם אפי' אם רבו קורעו מעליו אפילו בשוק אזו שם שי' קמ"ג וכ' שם עוד בשי' קמ"ד בסוף הלכות בגדי כלאים וכ"ז בכלאים דאורייתא אבל בכלאים דרבנן לכ"ע אפי' מודיע לו א"ל להפשיטו מיד אלא יאמר לפשוטו בביתו משא"כ ברואה בחבירו שנפסל ליצית של חבירו שא"ל לומר לו מיד להפשיטו דהתם שב ואל"ת וכ"ל אבל בשבת ברה"ר ודאי חייב חיוב להודיע אבל בכרמלית עד שיטול לביתו שזה קודם עשה ורא' מגמ' מפורשת מנחות הנ"ל ומי שיעיין בכל אילו לימים היטב ימצא קושיות ותירוצים הטוגעים לדברי האחרונים אלו בפלפולי דאורייתא אבל לבחינה כבר יגאתי ידי חובתי בזה בס"ד:

בחינה י"א למלוה תידושים ע"ד חידוד ומלאות בס"ד: בגמ' מליגן כה"ג בב"ק בפי פרה אי בהגר המזיק היא הן סיבא מפכחת לה. וכה"ג אי ס"ל אתין שהלקו הרי הן כלקותות וס"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף

דמי א"כ לא מליגן בכורים אלא בהד בר הד והאיך מליגו ידיו ורגליו בבהמ"ד. ובכ"ג ובכ"י אי אשו משום הכי איך מדליקין נרות ע"ש והולקות בשבת. וכה"ג טובא איכא בש"ס ופוסקים בירושלמי לב"ש דאסור לגרש אשה אא"כ מצא בה ערות דבר ל"ל קרא דלא ישוב לקחתה. ובאחרונים שהקשו על הרמב"ם שאוסר הכנס לכהן הדיוט לגבשו אלא בשעת עבודה כי הוא שמא א"כ שמואל שפסק בפני עלי שבהיטה כשרה בזר רצה עלי להמיתו כדין מורה הלכה בפני רבו הא הרמב"ם בעצמו פסק אם רואה ברבו אלאים דאורייתא בבגדו קורעו ממנו אפי' בשוק וכ"ש שמואל לא הי' חייב מיתה שרצה להפריחו מאיסור כלאים דכשרה שהיטה בזר וא"כ אסור לכהן לשחוט בהיותו לבוש בהכנס שהרי אינו זמן עבודה:

כבר הבאתו הנו"ב הלק אה"ע שאלה ע"ב בתולק על הש"ך דס"ל להש"ך דבכל מקום של עדות ממון צריכין שיהא דוקא עדות שאתה יכול להזימה וס"ל להנו"ב דדוקא בקנסא או עדות של מיתה או מלקות כלומר הכך עונשים שעיקר החיוב הוא בא מחמת העדות כגון מיתה או מלקות ע"י עצמו ליכא חיוב שאין אדם מתים עצמו רבא וכן קנסא ע"י עצמו מודה בקנס פטור אבל בהודאות ושלוחות ממון שלא בא החוב ע"י העדים רק ע"י שלוח ואין העדים באו אלא להגיד שלא ישקר כגון עדות כאלו א"ל שיהיו עדות שאתה יכול להזימם ואפי' הם עדות שאי אתה יכול להזימם ג"כ בשריס ע"ז, ויש לי להביא ראי' מהא דאמרי' בב"ק ע"ו ע"א על המתני' והנשים בכלל המזק אמר רב יהודא אמר רב וכן הגא דבר"י כו' הטוה הכתוב אשה לאים לכל דיני שבתורה שמעתי מקשים הא כתיב ועמדו שני האנשים דממעט נשים מעדות ואש"ד דבעינן בכל עדות ממון עדות שאחי"ל א"כ מיותר הך קרא דואלה המשפטים לרבות נשים לכל דיני דפשיטא דכשרים לדינים דאי לא הוו שייכי בדינים א"כ אי יקבלו בעדות אי אפשר לקיים בהם כאשר זמם שהרי לא יוכרו על דינם הו"ל עדות שאחי"ל וממילא פסולים לדעת הש"ך לעדות ומאי צריך קרא לפסלם מעדות אע"כ בכל ממון לא שייך דינא דעדות שאחי"ל כהנו"ב וכי תקשה הא גם למיתה ממעטינן אשה מעדות ומרבינן לה כאים לכל מיתות שבתורה מוהמית אים לו אשה עיין תוס' שם ע"ו ע"א ד"ה לכל מיתות ולק"מ. הגתיבות בח"מ סי' ל"ע ס"ק ב' מביא קושית הטולם בשם התומים והקלה"ה דלמ"ד דס"ל שעבודא לאו דאורייתא ואין ב"ה גובה מיורשין כלל א"כ הא דדרשינן בשבועות מ"ז שבועות ד' תהי' בין שניהם ולא מן היורשין כו' היכא מבכתת לה הא מדאורייתא בלא"ה לא מגבינן מיורשין ועוד הא קי"ל משלטלי דיתמי לא משעבדי לב"ה

רק קרקע וקי"ל אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות ועוד קשה שיעבודא דר"נ היכי משכחת לה דדרשינן ונתן לאשר אשם לו למי שהקרן שלו דבשלמא למ"ד ש"ד שפיר הקרן שהוא אשם משועבד לזה אבל אי שיעבודא ל"ד א"כ לא משתעבד הקרן לא למלוה שני וכ"ש למלוה ראשון ואנן מצינן רב ושמואל דסברי בב"ב קע"ה ע"מ שיעבודא לאו דאורייתא וס"ל בכתובות י"ט ע"א דאמר"י א"ר האומר שטר אמנה הוא זה א"נ ומוקי לה כשהב לאחרים ומלוה אמר כן והיינו משום דס"ל שיעבודא דר"נ וכ"ת היכי דשיעבדו בפירוש מודו כ"ע דשיעבודא דאורייתא הא כתב הקצה"ח סי' ל"ט ס"ק א' דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אפי' שיעבדן בפירוש לא מהני וכמש"כ התוס' ס"פ גט פשוט כו' וכ"כ הריטב"א בפ"ק דקדושין כו' ועיין תוס' יי"ל דרב דס"ל של"ד ס"ל כר"ע בשבועות כ"ה ע"א ודרב רבויי ומיעוטי ועיין ב"ק קי"ז דמאן דדריש רבויי ומיעוטי אינה ממעט קרקעות משבועה כלל:

בחינה י"ב בס"ד לעמק ולהוציא הדשות בתורה על אותו מקום שלומד שנקראת מקומית כלומר במקום שהוא לומד מעמיק בגמ' ורש"י ותוס' ואינו שוטף במקומות אחרים בש"ס ופוסקים והחכם יבין האיך ללמד כן לפי הפוסקים בפשט הגמ' ואני קצרתי רק בגמ' ורש"י ותוס' פירשנו מעט מזעיר:

והיא היא הנה מטעם שכל המלמדין מלמדין לתלמידיהם על הרוב במסכתות ב"ק וב"מ כידוע ע"כ עשינו בחינה זאת על התחלת ב"מ בכדי שיקל על התלמיד להבין יותר. איתא בריש מסכת ב"מ שנים אוחזין בטלית כו' פרש"י ז"ל דוקא אוחזין כו' יש לדייק מתיבות אלו שאם הניחו שניהם קודם שבאו לב"ד את הטלית שמצאו אצל שליש עד שילכו לב"ד לדון עלי' והמה באו ועוענין ז"א אני מצאתי' וזה אומר אני מצאתי' והשליש שהטלית עדיין בידו מעיד שהניחו שניהם בידו בשלישות כי מטעם כבוש לא יכלו תיכף לילך לב"ד אז לא תהי' ההלכה כמו שכתב התנא שישבעו שניהם ויחלוקו אלא מאי יהי' דינם ונראה שיהא דמי למנה שלישי דתנן לקמן ל"ז ע"א שנים שהפקידו אצל אחד כו' א"ר יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבוא אלי' ומדמה בגמ' להמתניתין דשנים אוחזין כדכ' התוס' ד"ה ויחלוקו וכתבו שמה שהשליש אוחז בחזקת שניהם כאילו הם עצמם מוחזקים בה ודינם כמו שפסקו במתני' שיחלוקו בשבועה ורש"י ז"ל מדייק דוקא אוחזין ולא כתב דוקא שניהם אוחזין. דאין צריכין שיהא דוקא הם אוחזין אלא רק שיהא אוחזין אפילו ע"י שליש וכן שהי' הטלית מונח על הקרקע שנפל מידם שהיו אוחזין בו שניהם מקודם ועתה אינם יכולים להחזיק בהטלית בידם וכן באו לדין מאי לדין ארבא מדמינן לי' כי אין אחד מהם מוחזק בו ויהא דינו כל דאלים גבר או דילמא כיון שיש עדים או משום ששניהם

מודים

מודים בזה שהיו שניהם אוחזין בו ערב שנפל מידם משעה שמצאו יהא הדין כמו שכתב התנא במתניתין דשניהם נשבעים וחולקין מאי ומסתברא דדינו ג"כ כמו. דתנן במתניתין דחולקין בשבועה אע"ג דמלשון רש"י ז"ל ליכא למשמע מיני' ומשמע נמי דיש גם דין זה דמאי דתפיס האי דידי' הוא ומאי דתפיס האי דידי' הוא הכא וכן משמע מלשון התוס' שם וכן במנה שלישי כו': עוד שם פרש"י ז"ל דשניהם מוחזקין בה לאפוקי היכא שאחד מוחזק בה והשני מסרך סרכי דלאו כלום הוא שם ואין לזה כח בה יותר מזה לאפוקי זה תפוס יותר מזה דזה נוטל עד מקום שתופס וכן השני נוטל עד מקום שידו מגעת כמפורש בגמ' אי נמי שזה יש לו עד אחד שפטור משבועה למאן דס"ל ע"א פוטר משבועה והשני נשבע שבועת התורה שהעד אחד מחייב אבל יש לעיין אי במציאה שייך עד אחד משום דאין כאן שבועה דאין נשבעין למשיב אבידה והא ראי' דלקמן בב"מ אמרי' שאחד אמר סמנים והשני סמנים וע"א ע"א לאו כלום הוא ש"מ כיון שאינו מחייב כאן שבועה לאו כלום הוא ואפי' מאן דס"ל כאן דע"א מחייב ופוטר שבועה זהו הכל במקח וממכר אבל במציאה לא אך מ"מ יש לומר הא דחכמים תקנו שלא להשביע להמשיב אבידה הוא דווקא מי שמשיב את הממון שהי' יכול לכפור אבל שני בעלי דינים על אבידה ודאי לא תקנו ונשבעין שפיר ע"י ע"א [אך אמנם הרא"ש ז"ל פסק גם שם בב"מ כ"ה שחייב לישבע משום ע"א ותימא דמאי קאמר בגמ' ע"א כמאן דליתא דמי וכ"פ בשו"ע ח"מ הרמ"א סי' רס"ז סעיף י' אבל המחבר כתב בלשון הש"ס הע"א כמי שאינו ותימא מ"ש מנסכא דר' אבא ושאר ע"א אם לא משום דמציאה שאני ועיין ש"ך שם סק"ט] ואין כאן מקומו להאריך בזה ועוד. רש"י ז"ל בא בזה לאפוקי תקפה א' בפנינו וזה שותק ולאפוקי בשטר שזה תופס התופס וזה מחזיק התורף דאז יהיב לי' דביני ביני דגבי בזמן ממשעבדי. והשאר דמי השטר יחלוקו בשוה ואפילו נשבע לא מהני אם לא שיביא עדים שיש לו בה יותר ממה שהוא מוחזק כאילו היתה כולה ביד א' לבדו הוי אידך ממע"ה כן במה שזה תופס יותר דהוי אידך ממע"ה. שם זה אומר כולה שלי פרש"י ז"ל בגמ' מפרש למאי תנא תרתי ומסיק רישא במציאה וסיפא במו"מ והוקשה לו ז"ל לוקמא רישא וסיפא במציאה אך סיפא איירי בזה אומר אני ארגתי' וז"א אני ארגתי' ע"ז פרש"י שם לקמן ד"ה במקח וממכר כו' אבל זה אומר אני ארגתי' וז"א אני ארגתיה תהא מונח דודאי איכא רמאי ושם ע"ב כ' התוס' ד"ה אי תנא מציאה דבכה"ג יחלוקו אלא משום דמילתא דפשיטא היא ע"כ לא מוקי לה סיפא דז"א ארגתי' ומשום דלא יפסיד אי יהא מונח וע"ש ג' ע"א תוד"ה אי נמי

ונראה

ונראה דרש"י ז"ל פסק כהכמים דאפילו אם לא יפסיד ג"כ יהא מונח ועעמו
ונימוקו עמו והתוס' פסקי כר' יוסי ועעמם ונמוקם עמם דאין כאן מקום
להאריך בזה ועיין רמב"ם ז"ל שם ויש לדקדק הא מה רעש שהוא מיותר
אמאי מיותר הוא הא צריך לכתוב וה"פ שנים אוהזין כו' ההלכה כן אם זה
אומר כולה שלי וז"א כולה שלי חולקין בשבועה אבל בז"א כולה שלי וז"א חצי'
שלי ההלכה היא שזה נוטל ג' חלקים בשבועה וזה אינו נוטל כ"א רביע
ואינו מיותר כלל הבבא דכולה שלי אך י"ל דגם אי תני אני מצאתי' לבד לא
הוי תנא כולה וכולה ג"כ הוי שמעינן מסיפא דז"א כולה וז"א חצי' מסתמא
רישא ז"א כולה וז"א כולה שלי ע"כ הוא מיותר וה"פ בגמ' ל"ל למיתני'
ז"א אני מצאתי' ליתני חדא וע"כ כונת הש"ס הכי אי מצאתי' לבד או כולה
שלי לבד ואנא ידענא ממנה להשני ומשני חדא קתני וא"כ מאי פריך עוד
ליתני אני מצאתי' ואנא ידענא דכולה שלי קאמר הא כבר הקשה זאת
הקושיא עצמה אלא ע"כ ה"פ מתחילה פריך ליתני חדא וידענא אידך ומשני
חדא קתני רק משום דצריך ליתני בסיפא ז"א כולה שלי וז"א חצי' שלי ע"כ
קתני ברישא ז"א כולה שלי וז"א כולה שלי כדפרשנו וע"ז פריך עוד ליתני
ז"א אני מצאתי' וז"א אני מצאתי' ובסיפא זה אומר כולה שלי וז"א חצי' שלי
ואנא ידענא דברישא שאומר אני מצאתי' ע"כ כוונתו כולה שלי וכן השני
ע"כ כוונתו במה שטוען אני מצאתי' שכולה שלי ע"ז משני הש"ס דמדקתני
בלשון אני מצאתי' ולא קתני זה טוען שהוא מצא את הטלית וזה טוען שהוא
מצא מסתמא כוונת התנא הוא דלישנא דעלמא נקט דכיון שראה אותה אומר
אני מצאתי' וא"כ סובר התנא מדקתני יחלוקו בשבועה דבראי' בעלמא קני בזמן
שזה טוען אני ראיתי קודם שהגבהת אותה ואחרי שראיתי אז הגבהת אותה
וקניני קודם שקנית וע"ז פסק התנא יחלוקו ע"כ משום דראי' קונה כמו
הגבהה שהשני טוען אני הגבהתי קודם שראית יחלוקו משום ששניהם שוים
בקנין קמ"ל כולה שלי דבריא בעלמא לא קני כלל ומה שכתב התנא אני מצאתי'
ליכא למידק מינה כלל וכה"ג מצינו בב"ק מתני' כל שהבתי בשמירתו כו'
וליכא להקשות כיון דמסקינן רישא במציאה וסיפא במו"מ א"כ מנין לנו דראי'
לא קני די"ל כיון דליכא השתא הדיוק דאני מצאתי' כאשר דקדקנו לעיל
וא"כ ליכא למשמע לישני דעלמא נקט ופריך הש"ס שם ומי מצית אמרת
חדא קתני והא זה וזה קתני כו' יש לדקדק וכיון דא"א כלל לומר חדא קתני
כדקאמר ומי מצית אמרת ובאמת הא זה וזה כבר ראה במתני' גופא וכי
לא עלה על דעת המקשה תכף אחר שתי' חדא קתני הו"ל לומר ומי מצית
אמרת חדא קתני הא זה וזה קתני כו' וי"ל שזה שהוקשה להתוס' ד"ה והא

זה

זה וזה קתני שכ' איכא דוכתא דפריך כה"ג ואיכא דוכתא דלא פריך עכ"ל
ולכאורה כיון דיש מקומות דלא פריך כה"ג מה רעש דפריך כ"כ בחוזק ומי
מצית אמרת ועוד א"כ תירוץ המ"מ רישא במציאה וסיפא במו"מ אינו מוכח
כ"כ דהא יש מקומות דלא פריך א"כ י"ל דזהו מקום דלא פריך אע"כ צריכין
מקודם להבין ולידע באיזה מקום פריך כה"ג ובאיזה דוכתא לא פריך ואח"כ
נוכל להבין בס"ד הכל על נכון ונקדים לזה הקדמה קטנה דהנה זה ידוע
דהיכי שיש לטעות ע"י שדיקדק בלשונו איזו הלכה שאינה עפ"י אמת אז נשמר
התנא בלשונו למען לא נטעה בה אבל היכא שאין לטעות בהלכה ע"י דקדוק
לשונו אז לא איכפת לי' להתנא לדקדק כ"כ וא"כ לא פריך כה"ג והשתא
מתורץ שפיר שלא הי' פריך קודם בשעה שתי' חדא קתני משום שהי' עדיין
דוכתא דלא פריך כה"ג משום שלא הי' אז לדעת המקשה מקום לטעות וכדכ'
המהר"ם שיף שעדיין לא ידע הצריכותא למה לי' למכתב מציאה ומו"מ הא
יכולין ללמוד זה מזה ול"ל שניהם ולפי"ז לא הי' לדעתו שום דבר לטעות
ע"כ הו"ל מקום דלא פריך ע"כ לא הוקשה לי' להמקשה כלל והא זה וזה
קתני אבל השתא שעלה על דעתו שיש צריכותא שא"א ללמוד מציאה ממקח
וממכר כדמסיק אח"כ וצריכא כו' ע"כ שפיר הו"ל דוכתא דפריך כה"ג דאי
לא הי' חפץ התנא ללמוד הכולה שלי למו"מ אז לא הו"ל לכתוב זה וזה שהרי
השתא דיש צריכותא א"כ יש לטעות דרישא במציאה וסיפא במו"מ אע"כ
דדעת התנא הי' באמת ללמדו דרישא במציאה וסיפא במו"מ וצריכא כו'
וזהו נמי כוונת התוס' לתרץ למה לא הקשה בשעה שתי' חדא קתני והא זה
וזה קתני ואחר שנתחדש בדעתו הצריכותא וגם תי' התרצן הקושיא דיש לשאול
את המוכר ממי קבל המעות דנקט זו מתרווייהו מחד מדעתו ומחד בע"כ
אז הקשה הקושיא בחזקה ומי מצית אמרת חדא קתני וכי תיקשה כדהקשה
המהר"ם שיף דלמא הכי קאמר התנא דקתני אני מצאתי' היינו דוקא דאתאי
לידי' משמע משום דראי' לא קני כך הי' סברתו קמ"ל דאינו כן אלא כולה
שלי דראי' בעלמא קני זה לפענ"ד לק"מ חדא דלשון אני מצאתי' יותר משמע
לישנא דעלמא נקט ולא לישנא דקרא ועוד לשון כולה שלי משמע דבראי' לא
קני וכדפרש"י בהדיא ד"ה תנא כולה שלי בחזקה גמורה שאני הגבהתי תחילה
ואתה תפסת מידי משזכיתי בה פי' זכי' הוא קנין גמור היינו הגבהה ובראי'
ליכא שום קנין וזכי' ואפי' הבטה בהפקר דקני פהתוס' בב"מ שם דהיינו
דוקא שעשה בה מעשה גדר כל שהוא וכיוצא בו עוד יש לדקדק קצת כמש"כ
במראה הפנים על הירושלמי ריש ב"מ שם וז"ל הא דנקט עלית ולא שאר דברים
משום דסתם עלית דבר שאינו ראוי להלוק וכדמסיק בגמ' דהתם דחלוקה דקתני
במתני'

מקבלין מהן אלא למה מחזירין ומשני לצאת ידי שמים כו' לא קשיא כאן קודם
תקנה כאן לאחר תקנה עכ"ל ומדקמשני כאן לאחר תקנה ולא קמשני כאן
בשעת התקנה ש"מ שלאחר התקנה ג"כ אין מקבלין מהן וקשה על ר"ת ז"ל
שכתב שם בתוד"ה בימי רבי כו' ואמר ר"ת דלא לפניו ולא לאחריו אלא לדורו
דוקא תיקן ועוד לפי"ז קשה על המחבר והרמ"א ז"ל כיון שאינו נתקן תקנה
זו רק לדורו של רבי לבד אמאי פסקי בזה"ז הכי בסי' שס"ו ס"א גזלן מפורסם
הבא לעשות תשובה מעצמו אם אין הגזילה קיימת אין מקבלין הימנו כדי שלא
ימנע לעשות תשובה ואם רצה לצאת י"ש והחזיר אין מוחין ביד הנגזל מלקבלו
יע"ש באר היטב שכ' וכ"ש הם לגזלן מפורסם יע"ש וא"כ לא סברי המחבר
והרמ"א כר"ת וא"כ מ"ש הכא שפסקו שמקבלין ותובעין אותו ואנן דכל הפוסקים
פסקי דאין מקבלין מהן ע"כ לא ס"ל פי' ר"ת ז"ל אלא גם עכשיו בזה"ז איכא
התקנה דרבי והשתא נחזי תי' הר"י בתוס' הנ"ל וז"ל מ"מ ההיא דגזלנים ומלוי
בריבית לא משמע דאיירי בדעבדי תשובה כו' ובאמת כבר העתקתי לשון התוספתא
משביעית דבהדיא כתוב ותני הגזלן ומלוי בריבית שעשו תשובה והחזירו כו' יע"ש
ולפי"ז ליתא לא תי' ר"ת ז"ל ולא תי' ר"י שבתוס':

ונראה לפענ"ד לתרץ מהא דאמרי' בב"ק ל"ו ע"ב ההוא גברא דגזל פדנא
דתורי מחברי' כו' א"ל לאו אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא
לי מידי דאמר הונא עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא האי אינש גזלני עתיקא
הוא ובעינא דאיקנסי' וכתב הרי"ף ז"ל ע"ז מהא שמעינן דקנסינן בכה"ג ואפי'
בח"ל דהא ר"נ בבבל הוי וקנס ועוד דגרסינן בפרק נגמר הדין שמעת שב"ד
מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה
עכ"ל ע"כ ניחא שפסקו שגובין מהן הקרן לבד משום קנס דהא הרי"ף ז"ל
בעצמו כתב שם לעיל מיני' הברייתא להלכה וז"ל ת"ר הגזלנין ומלוי בריבות
שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו והנמ"ל
כשאין גזילה קיימת אבל גזילה קיימת מקבלין מהם עכ"ל והביא הנמוקי יוסף
בשם התוס' הנ"ל שתירצו דלא תקנו כן אלא באותו בני אדם שרוב עסקם
ומחייתם ניזונין מגזל וריבית ומתפרנסים כך כל ימיהם כי הנך גזלנים ומלוי
בריבית ומכל כיוצא באילו הוא דתקני משום שלא יספקו כל אשר להם וימנעו
מן התשובה אבל לא באדם אחר עכ"ל והוא דעת הר"י בתוס' ואנו פרכנו לפי
זה מברייתא דשביעית והרא"ה ז"ל תי' בשם רבותיו דהכא מיירי כשבאו לעשות
תשובה מעצמם דכיון שכן ראוי לסמוך עליהם ודיקא נמי שהחזיקו משמע שעשו
תשובה אבל אם לא באו לעשות תשובה מוציאין מידם בב"ד ונראה דהאי
תירוצא צריך נמי לתי' ראשון דמיירי שרוב עסקם הי' בכך ולא החזירו ועכשיו
חוזרין

חוזרין בתשובה וכן משמע מלשון שאשתו אמרה לו אפי' אבנע אינו שלך אבל
קצת קשה מלישנא דר"נ דאמר גזלנא עתיקא הוא ובעינא למיקנסי' משמע איפכא
דגזלנא עתיקא שכל ימיו ניזון מעסק זה וי"ל שכיון שלא בא לעשות תשובה ראה
שעי"ז שיקנסי' לי' יבוא עי"ז ליתן לבו ויעשה תשובה ולעשות למיגדר מילתא הי'
מכוין בזה אבל קושית מעין תוס' קשה כיון דהשתא מי שהי' גזלן כל ימיו אם
יבוא עכשיו לעשות תשובה לא יקבלו ממנו כלל ואם לא יבוא לעשות תשובה אז
יגבו ממנו בב"ד ויקבלו ממנו בע"כ א"כ יקום ויזרז את עצמו כשירא שהנגזלים
ממשמשין ובאין לב"ד לגבות ממנו יקדים לבוא לב"ד ויעשה עצמו לבעל תשובה
כדי שלא יקבלו ממנו וכ"ש שלא יבואו כלל לגבות בב"ד ממנו ולא עוד יעשה
רמאות עוד יותר מזה ימכור את כל הגזילות והריבית אם נעל חפצים ואז
יהי' אצלו אין הגזילה קיימת ולא מקבלו ממנו נמצא התקנה ריעותא וחורבא
אתי על ידה לפתוח ולחזק ידו העושי עולה וימלא הארץ חמס שלכתחילה יגזול
על סמך זה שיעשה אח"כ את הרמאות הזאת ע"כ נלפע"ד דאיירי באדם אלם
שכל ימיו הי' גזלן מפורסם ולא יכלו הנגזלים לגבות ממנו בב"ד ועתה חפץ
מעצמו לעשות תשובה ולהחזיר את כל לנגזל מה שגזל ממנו ברצון הטוב אז ניכר
שעושה תשובה באמת אז אין מקבלין ממנו שלא ימנע מתשובה כי אם יקבל
כ"א את גזילות לא יותר לו מאומה אבל אם לא בא לעשות תשובה ואינו אלם אז
יגבו ממנו בב"ד או אפי' לעשות דין לעצמו אם יש בידו כח כדאיתא לקמן ואם
מקודם הי' אלם ועכשיו אינו אלם ובא מעצמו והחזיר ועשה תשובה ע"ז צריכין
ב"ד גדולים שיוכלו להבין אם באמת עושה התשובה אין מקבלין מהם ואם ניכר
שמצד רמאות הוא עושה מקבלין ולמה צריכין ב"ד חכמים וגמירי ואפי' אם
הנגזל יכול להראות ברור שאינה באמת ג"כ יכול להראות את הדיינים ובזה ניחא
נמי שר"נ אמר ע"ע שרב הונא אמר עליו שהוא ושבור מלכא אחי בדיני וכי ח"ו
ר"נ יתפאר א"ע אלא בא ללמד אותנו שהדיין שהוא יכול לדון ולהכיר לקנסו
אם עושה הרמאות או שלא לקבל מהבעלי תשובות שלא ימנע מתשובה ע"י
הכרתם אז ישבו בדין זה ואם לאו לא ישבו בדין כזה שהרי יש שיעשה תשובה
אח"כ כשיקנסו אותו להחזיר ויש שע"י שלא יקבלו מהם יעשו תשובה ע"כ אמר
ר"נ שלא ישבו הדיועות בדין כזה ויש שכתבו שדוקא גדול הדור יכול לקנוס
כמו שקנס ר"נ ובזה נסתלק הקושיא מעל הר"י והרא"ה ז"ל בשם רבותיו מהך
ירושלמי ב"ק פי' הא' פ' הגוזל קמא וז"ל הגנבים שבאו במחתרת ועשו תשובה
חייבין להחזיר עשה אחד תשובה חייב להחזיר את שלו ואם הי' מוציא ונותן
להם הוא משלם ע"י כולן עכ"ל וע"ש פני משה ומראה הפנים הרי אפי' באו
במחתרת אם עשו תשובה חייבין להחזיר ואם יוצא ונותן אם עשה תשובה הוא
משלם

מחלס עוד יותר ממה שגזל ומחלה ע"י טולן ועיין תוס' ב"ק ל"ד ע"ב ד"ה הא
לחבירו עשה תשובה היינו להחזיר אלא ע"מ כדתרגלת:

הוראה גם הרמב"ם ז"ל על כמו שתרגלו עפרי בתב דיני של הקם ולריכין
מוחתה לגזלות ודין לה עשה תשובה לון מקבלין מהם ע"כ ס"ל
שהכמים לריכין לקנס ומ"מ לה יביט בחרמה לון מחמת לבל לה בלחמת עשה
השובה לון מקבלין מהם שהרי שב' בה' גזלה ולבדה פ"ג הלכה ו' ח"ל ולה
הוחזק לדם זה לגזול לו לעשוק לו לעשות מעשים פעם לחר פעם קונסין
לותו ולפילו בתון לחרן ושמין הבכר לו המבה שהשמרו בבהמה ומחלס לגזל
ובה' סנהדרין פ"ה הלכה ה' בתב וז"ל דיני קנסות בגון גזלות וחבלות כו'
לון דין לותם לחלה סמוכין ומומחין בעלת ישראל כו' הרי גזלות
לריכה עפ"י דין והלכה כמוכין בבל"ו ומומחין לקנס קונסין לותן לפי' דייני
ח"ל עוד בתב הרמב"ם בה' גזלה ולבדה פ"ח ה"ב וז"ל בל הגוזל לת הבירו
שוה פרוטה כחלו טובל בשמתו ממנו שלחתר כן לרחות בל בולע בלע לת
נפש בטלו נקה ולעפ"ב לם לה היתה הגזלה קיימת ולה הגזלן לעשות
התשובה ובת מחליו והחזיר דמי הגזלה תקנת הבמים היא שלון מקבלין ממנו
חלת שוחרין ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על בסדים ובל המקבל ממנו
דמי הגזלה לון רוח הבמים טוהה הימנו עכ"ל ומ"ש בה"ה ובלח"מ שהקשה
על הרב המגיד תרתי לבל ליפ"מ שתרגלו מתח שהרב המגיד בתב שלם הגזל
רוחה שהשובתו לינה עפ"י לחמת ותובנו בב"ד ובוטן שהות מרמה נלחמן הגזל לם
מבדר בהדבר שיבר שדבריו של גזל לחמת חזקין בב"ד לחבוע מגזלן עפ"י דין
ולק"מ קושית הלח"מ והרב המגיד דיקן הכי בלשון הרמב"ם ז"ל שבתב כדי
לקרב הדרך הישרה משמע לבל שיודע הגזל בחוב שלון כן דרך הישרה לחלה
דרך חמס ורמלות לעפ"י שהות טוען לבדר לחשוד לותן לחמן גנבה ממנו מ"מ
בת יכול לעשות דין לעצמו ג"כ ע"כ נחמן וכדכתובנה ועוד כ' הרמב"ם ז"ל
בה' מחלה ולוה פ"ד הלכה ה' וז"ל בגזלנים ומלוה בריבית שהחזירו לון מקבלין
מהן כדי לפתוח להן דרך לתשובה מכ"ל ובי' בשה להרב המגיד למה לו
להרמבם ז"ל ללמוד לפי' מדות מוטות לפתוח להן דרך לתשובה בלח יש לברר
לולי בת לגזלן רעה גדולה היינו שמ"ח המלה גל ממנו ומתתה בגב"
ועשה לעצמו תמיס בזה פ"ז בתב בם הבת הרב המגיד ס"ק ה' שבם
בפ"ת דגזילה בתבאר יותר והכי נמי מלשון הרח"ם ז"ל משמע בהדיה בחבר
בתבנו וז"ל בפ"ע דב"ק ה"ח דמסיים בשם רב אלפס ז"ל מהת שמעינן דקנסי'
בה"ג לפי' בח"ל דהת ר"ע בבבל הוי ועוד דגרסי' בסנהדרין מ"ו ע"ת תניא
תרי"ת שמעתי שב"ד מכין ועושין שלת מה"ת ולת לעבור על דברי תורה
אלא

אלא לעשות סייג לתורה ודוקת גדול הדור בגון ר"ג דתתגת דבי גבילה הוי
וממונה לדון עפ"י הגבית לו שיבי הגיר שתתוס הבים עליהם (בלומר
חבמים להבין גם רמלות ודברי הגזל לם לומר בהגזלן שוטה הבומה לפנים
מהוך שהות מתלוה לממוני ומוכה היתר לעצמו להבוד לת הגזלן הבל לריכין
הב"ד להחבים בזה בלחמה להבין ולהשבל על דבר לחמת) ומסיים לבל דייני
דעלמת לת עב"ל ולפי"ז שפרבו מהוכן גם קושית הב"ה ז"ל והב"מ שהקשה
בהגהות הב"ה שעל הרל"ם בב"ק פ"ע סי' ב' ס"ק ד' ח"ל ויש לתמוה
דלת הבם לקושית התוס' דיבול בל לדם לגזול על בתך פועלים בשעה
תשובה מעלמו (ועשה בלת תת הגזלה קיימת) ולת יקבלו ממנו וע"ש
לבל לפי דבריו שהדיינים ילמדו בהות רמלות לו לפי' הגזל בעלמו יבול
ויבבר השובתו על שקר ישרו וב"ד יכופו לותו לבלס גזלתו עם הבבה וירת
על סמך זה לגזול לך לחבס על בה"ג קשה קושית הזלה שב' הבריתת
בזה"ל ת"ר הגזלנין ומלוי בריבית שהחזירו לון מקבלין מהן כו' ותך דר"ג בקנס
לת הגזלן לת מלתתי בלל בבה"ג וז"ל שלת בסן להלבה בר"ג בפי' בר"ג
לת להלבה עשה כן רק הוראת שעה עשה כן מפני שהבריתת סותרת לתת
דר"ג ויפרש הבריתת דתרב"ז במתני שב"ד מכין ועוכבין ג"כ לעוך הוראת
שעה מותר לעשות כן למינדר מלתת ת"ג ס"ל כרבינו לפרים שפי' על הרי"ף
שם בב"ק פ"ע וז"ל שמעתי שרלב"ז עדיפת מדר"ג דהת ר"ג לפוקעי
בעלמת. היינו לבל דר"ת בן יעקב לפוקי מיני' הוה (ונראה דה"פ לפוקעי מיני'
דר"ג הוה שהוה הוליה הגזלה של ממון והבבה ובת ר"ת בן יעקב והוליה
מדר"ג שלון דין זה בממון שייך כדמסיק שם ובתב) לו שוכבין ומתחזיה
מילתת דשוגם דקטלה הוה דהת קתני' עלה ומעשה בתחד ברבב על סוס
בשבת כו' ובדבר (ממון) המור נמי קנסינן ממון כדכתיב ובל הבר לת
יבוה ונומר וכתיב נמי הן לשוגם נכסים והב"מ למילי דשמיה לבל לבבוד
הבריות לת קנבי' ממון בפי ממה דתנן עכ"ל י"ל מפני שרלב"ז פליג על
ר"ג ועדיפת מדר"ג ויתר הלמוריס במליבו בגמ' שקנסו ממון ובה"ג ס"ל הכי
כרבינו לפרים לך קשה לפעג"ד הדת דר"ג בתרת הוה ושתריה לתורלים
ועוד ר"ג דייני הוה וגחית לשמקת דדינת ורבת בתרת הוה ושתק בתר דר"ג
דתה לותו מן הבתים הלבה הכי ועוד שבל הפוסקים חייבי להת דר"ג לדינת
ועוד ר"ג יפרש הבריתת דלת כרבינו לפרים ז"ל אלת שגם משום בבוד הבריות
קנס גם ממון בפי מהת דתנן במתניתן ע"כ לי לפבר טומר על הבה"ג
שיפרש כרבינו לפרים שלת שמעבו ולת רלינו בהדיה שירמוז מזה בלום ובפרב
שהבמ"ג עשין ע"ג סברת ר"ת ז"ל ור"י ז"ל הבינה וז"ל ת"ל הגזלנין ומלוי בריבית

שהחזירו אין מקבלין מהם והמקבל מהם אין רוח חכמים טוהר הימנו ומסקינן
בד"א כשאין הגזילה קיימת אבל אם הגזילה קיימת מקבלין מהן ואומר שם שבימי
רבי נסים משגה זו מפני אחד שנמנע מלעשות תשובה מפני הפחד שלא ישאל לו
כלום שאחר שיבלם ואומר ר"ת לא היקון רבו דבר זה אלא לדורו בלבד ולכך אין קשה
על ברייתא זו מנשמתי שאומרת כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה מפני שהמשנה
ליסמית מימי קדם וגם אחר דורו של רבי מאיר שמקבלין מהם כמו שהוכיח בהרוא
דגזל פדנא דהורי' וכן כתב מעשים בפ' הגזל בתרא ור"י מפרש שכאן מדבר בגזלנים
ומלוי בריבית שכל ימיהם הורגלו בכך ולכן צריך לקבל מעליהם כדי שיוכלו לעשות
תשובה עכ"ל והביא לה דר"ג ופחרי אמוראים בתרא לדינא ולא הסו לפי'
רבינו אפרים בברייתא דל"ח בן יעקב וגם ר"ת ור"י לא הסו בזה ולהרן
הקופיא מעל ר"ת מכל הפוסקים שהיו אחר הקנת רבי ומביאין הך דינא
דאין מקבלין מהן י"ל דחזרו ויבדו התקנה ולא פליגי כלל על ר"ת ופסקו
על הגאי שכתבו בהדיא כי הי' תקנה טובה למען יוכל לעשות תשובה
אם היא באמת כדפרשו וכן סברת ר"י ז"ל נראין להם להתקנה ע"כ קבלה
למעשה ולא דקדקו להלכה אם עשו תשובה מעצמו אלא דהר"י ז"ל
שכתב דשם משמע דלא עשו תשובה היינו מעצמם לא עשו רק שהיו מהזורין
וסי' מדקדק מלשון הברייתא שבגמ' שלא הזכירו בלשונה שעשה תשובה
ע"כ לא משמע לי' שעשו תשובה כהוגן ובאמת והגאון בעל המאור פי'
בדברי ר"ת כפשטו ע"כ הסיג עליו בחנם ע"כ כתב העור ז"ל בסי' שס"ו
כ"א ל"ז לגזלן הבא לעשות תשובה ולהחזיר הגזילה אמרו חכמים אין מקבלין
הימנו כדי לפתוח לו פתח לדרכי תשובה והמקבל ממנו אין רוח חכמים
הימנו ומיהו אם רצה לצאת ידי שמים ולהחזירו אין ב"ד מוחין לגזל
מלקבלו ויכול לקבלו עכ"ל ולכאורה קשה מ"ש יכול לקבלו ולא תשו בלל הא
דאין רוח חכמים טוהר הימנו אלא ס"פ מה שקבלו האחרונים לאחר דורו
של רבי לא קבלו מה שאין רוח חכמים טוהר הימנו שמא אין עושה תשובה
באמת שהגזל אינו מאמין לו שתשובתו היא כולה באמת ויפסיד ממנו
ויכול להיות שהוא עני והגזלן עשיר. ע"כ עשו התקנה כמו רבי גם לאחר
דורו של רבי אבל לא עשו שיהא חכמים לא טוהר למקבלין מהם וכן ש"ל
דכל הפוסקים ס"ל כן ולמי קבלו עוד התקנה זו למי שנראה שעשה תשובה
באמת אבל להגזל באקראי לא עשו כלל התקנה ומקבלין מהם ואפי' בגזלן
מפורסם דוקא שאין הגזילה קיימת והוא בא מעצמו לעשות תשובה אבל
אם הגזילה קיימת אז אפילו אינה קיימת והוא עומד במרדו והגזל תובעו
מחייבין אותו להחזיר עכ"ל העור וק"ק למה לא תבע הגזל את הגזלן עד

הגה

הגה אע"כ כדפרשנו לעיל שהי' אלם עד הגה ועכשיו יכולין לתובעו אז לא
מהני אפילו בא מעצמו לעשות תשובה שזה ביכר ורגלים לדבר שבשביל ירא
עשה כמו תשובה והיא רמאות וכגון זה כופין אותו לשלם אבל אלם גם עכשיו
ובא מעצמו לשוב ומחזיר דמי גזילתו בודאי אמת הוא ואין מקבלין גם עתה
בזה"ז כי יש בידו למנוע עצמו מן התשובה כי מותה בידו אין וכהיא מעשה
באמרה לו אשתו אפילו אבנע אינו בלך נמנע ולא עשה תשובה ולא תבעו בב"ד
שיכופו אותו להחזיר משתמא הי' אלם וזהו שדן ר"ג שיכופו אפילו ליתן השבה
כי גזלן עתיקא הוא ורק ר"ל התנא דבי נשיאה הי' נפל בידו וקנסו וכל כיולא
בו קנסי' והשתא ניחא נמי דתניא בתוספתא דב"מ פ"ה המלוה את הבירו בריבית
ועשה תשובה חייב להחזיר כמו שהבאתי לעיל לענין גזלנים וגבבים שעשו
תשובה חייבין להחזיר לכאורה קשה מאי קמ"ל פשיטא אע"כ קמ"ל בזה אע"ג
דבימי רבי עשו תקנה שאין מקבלין מבעלי התשובה קמ"ל דדוקא בדורו עשו
התקנה אבל לאחר דורו מקבלין טוד עד אחרי התוספתות כשעמדו הגאונים
ופסקו עוד כהברייתא דאין מקבלין מבעלי התשובה בהנאה שב' כדפרשו
לעיל אז נתחדשה התקנה על האופנים אלו שפרשו בהדיא בחיטוריהם ובתוס'
גיטין פ"ח ע"ב ד"ה אי הכי גזלות והבלות נמי והקשה הא מלינו בכמה
מקומות שהיו דנין גזילות והבלות והי' דהא דוחקין אותו ע"י דקבעי לי' זימנא
לא"ל ועוד אור"י דגזילות ע"י הבלות קאמר דאין דנין בבבל בהבירו וגזל
לי' עכ"ל ובתוס' רי"ד משמע נמי שהקשה לי' הך קושיא ולכן לא גרס כלל הך
גזילות אלא גרס קנסות והבלות ולדידי קשה למה להם להגיד סברות הא ר"ג
בעצמו קאמר טעמו משום קנס אע"כ קשה להם אחך הי' ר"ג פליג על
תקנתא דרבי ולקנסם וכן יתר האמוראים הא תקנתא רבתא היא אע"כ בעת רבי
לא היקון אלא על דורו ואחר דורו בטל ע"כ עשו ופסקו דגזלנין וקונסין במקום
ברור שלגרך לזה אז אפי' שהם עד שיסדוהו הגאונים ז"ל כדפרשנו וכן נמי
בתוס' סנהדרין ג' ע"א ד"ה שלא תגעל דלא בפני לוין יע"ש שהוקשו כמו כן ותי'
בכר"ת וכן הרא"ש ז"ל לא הביא לא אתי' ר"ת ולא אתי' ר"י בסנהדרין שם וכן בהגזל
בגלים ס"י ע"ב לא הביאום כלל אלא שחילק בין באין מעצמם לעשות תשובה
לאין מקבלין מהן כו' אע"כ כדפרשנו וזהו שדייק המחבר במש"כ וכן מי שגנב
לו גזל דמשמע באקראי חייב וגוזלין ממנו לאפוקי מי שגנב פעם אחר פעם
לו גזל כהיא דר"ל אי נמי שחייבם תלוי בהם בגזלנין ולוקחים רבית ובאים
מעצמם לעשות תשובה ובהדיא פירש הגו' המח' בסי' קכ"ו בוודאי שהם לא
מקבלין כלל כ"ז משמע לפי פי' ר"ת ז"ל אבל ליתר הפוסקים שאינם מוכרים

הכי

הכי שלא נעשה ההקנה רק לדורו של רבי לבד אלא לדורות ג"כ ניחא כל הקושיות כמו שפרשנו בס"ד לעיל: ע"כ לשון מהדורא קמא:

איתא בה"מ סי' א' ס"ג במהבר מי שגנב או גזל מגבין ממנו הקרן בלבד עכ"ל והרמ"א ז"ל כתב בשם נמוקי יוסף פ' החובל וי"א דוקא גזילות דשכיחא כגון כופר בפיקדון וכדומה אבל גזילה ממש לא שכיח ואין דנין אא"כ הגזילה קיימת מחייבין להחזירה עכ"ל:

והנה ז"ל הנ"י שם אבל גזילות נראה בכל התלמוד דמילתא דשכיחי נינהו וגובין אותו בבבל כדאמרי' בההוא דגנב פדנא דתורי' ואי קשיא הא תנן בפ"ק דסנהדרין גזילות והבלות בשלשה ומפרשנא מומחין ואמרי' בגיטין האיכא גזילות והבלות דממונא נינהו ולא עבדינן שליחותייהו הכי תירוצא דאנן לא אמרי' התם דגזילות אלא דגזילה גמורה כעין ויגזול את החנית מיד המצרי הוא דלא שכיחי אבל שאר גזילות כגון שטרותיו של חבירו שהפקיד אצלו ושלח ידו בפיקדון ושומר שגזל בפיקדון שנתן לו לשמור הני ודאי שכיחי וגובין אותו בבבל ואפילו כעין ויגזול לא אמרי' אלא לענין תשלומין היכא שאין הגזילה קיימת כיון דלא שכיח אין מחייבין לשלם אבל אם היא קיימת מחייבין אותו להחמיר ואין מניחין אותו לעבור על דברי תורה עכ"ל בשם הרא"ה ז"ל ולכאורה קשה הא לא קשיא מידי מההוא דגזל פדנא דתורי כו' דהא התם בב"ק ל"ו ע"ב אתא לקמי' דר"נ אמר להו זילו שומו שבחא דאשבח כו' א"ל רבא סוף סוף גזילה הוא והתנן כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה א"ל כו' ובעינא דאיקנסי' עכ"ל הרי משום דגזלנא עתיקא הוה קנס לי' אבל הלכתא הי' מודה לי' לרבא שאינו כן וכ"ת הא יש עוד מעשיות של אמוראים שפסקו הכי יש ג"כ לישב דמשום קנס עשו כן ולא כהלכתא וא"כ לק"מ וי"ל דהוה קשה לי' אי לאו דינא קעביד מניין לו שיש לו רשות לקנסו וכ"ש בשבח וכדכתב הרי"ף ז"ל שם מהא שמעינן דקנסי' בכה"ג ואפי' בה"ל דהא ר"נ בבבל הוה וקא קנס ועיין כ"י ריש הגוזל קמא ואהא דהגזלנין ומלוי בריבית דאמרי' אין מקבלין מהן תמהו כל המפרשים ז"ל שהרי מקבלין מהן ודנין דיני גזילות כדמביא שם הרבה מקומות בש"ס שדנו דינו גזילות ותירצו בתוס' דלא תיקנו כן אלא באותן בני אדם שרוב עסקם ומחייתם נזונין מגזל וריבית ומתפרנסים כך כל ימיהם כי הנך גזלנים ומלוי בריבית ובכל כיוצא בהם הוא דתיקנו מפני שלא יספיק להם כל אשר להם אם יחזרו לכל את גזילתם או הריבית ע"כ ימנעו מלעשות תשובה אבל לא באדם אחר עוד תי' הרא"ה בשם רבותיו דהכא מיירי כשבאו לעשות תשובה מעצמם כו' אבל אם לא באו מעצמם מוציאין מידם בב"ד ואס"ד שעשה הרא"ה ז"ל הוא מעשה דגזילות שכיח גובין עכשיו אחר התקנה יתרן על מידי דשכיח

עשו

עשו התקנה על מידי דלא שכיח לא עשו התקנה ואדרבה קנסי' לי' כהא דר"נ שקנס למאן דגזל פדנא דתורי' אפי' בשבחא דליכא כאן טעמא דשכיח ולא שכיח רק טעמא דבא מעצמו לשוב אין מקבלין מהן בין שכיח בין לא שכיח ומי שעומד במרדו מקבלין ולא עוד אלא שגובין מהם בע"כ בב"ד בין בשכיח בין בלא שכיח וקשיא להרמ"א ז"ל דתליא בשכיח לפי דעת הנ"י לפי שיעת הרא"ה שהוא ז"ל בעצמו לא ס"ל כלל טעם דשכיח אחר תקנת החכמים שאין מקבלין מהם וכי תימא בשכיח גופא מחלק בין בא מעצמו לשוב בין מי שלא בא בעצמו אלא שעדיין עומד במרדו דגובין מהן ממה דשכיח א"כ לא הוי לי' להרמ"א ז"ל לסתום אלא הו"ל לפרש אע"כ משמע כדכתב המחבר ודייק בלישני' ששינה כאן לשונו ולשון הש"ס שכתבו הגזלנין ומלוי בריבית סתם והוא ז"ל כתב הכא מי שגנב או שגזל מגבין מהן הקרן לבד דמשמע באקראי בעצמא גנב או גזל לאפוקי הנך שכל ימיהם מתפרנסים מזה אין מקבלין מהן וכ"ש שאין גובין מהן אם באו מעצמן לעשות תשובה וגם לא ס"ל כר"ת ז"ל שכתב בתוס' הנ"ל שרבי לא תיקן אלא לדורו בלבד ולא לפניו ולא לאחריו וכדכ' בעל המאור ז"ל שם בב"ק על הרי"ף ז"ל וז"ל ולאפוקי ממי שפי' שלא הי' תקנת רבי רק לדורו וגם ע"ז ליכא השגה ממלחמות ובאמת מצינו שכל הפוסקים מביאין התקנה לאחריו שהיא תקנה לדורות וכן משמע מגמ' שם בב"ק אלא לא קשיא כאן קודם תקנה כאן לאחר תקנה ואס"ד כפר"ת הו"ל למימר כאן קודם התקנה כאן בעת התקנה היינו בדורו של רבי אלא לאו ש"מ דלדורות תקנה ע"כ גם הנ"י הנ"ל לא הביא רק טעם של הר"י ולא של ר"ת וגם הרא"ש שהביא הנ"י:

אך קצת קשה הא בסנהדרין ג' ע"א תוד"ה שלא הקשה ג"כ קושיא זו האיך דנין גזילות והבלות הא תניא דאין מקבלין מהם והביא תי' של ר"ת ותי' ר"י לא הביאו משמע שס"ל תי' ר"ת עיקר שמצאו עליו משני תוספתות חדא שהגמ' מביאו דאין מקבלין מהם וכתב עליו הר"י בתוס' שם בב"ק וז"ל מ"מ ההיא דגזלנים ומלוי בריבית לא משמע דאמרי בעבדי תשובה ועוד דכל אדם יכול להערים שיעשה תשובה מעצמו ויחזיר ולא יקבלו ממנו ובאמת בתוספתא ההיא איתא בהדיא שעשה תשובה בשביעית בתוספתא ועוד בב"מ פ"ה הלכה ו' בתוספתא תניא המלוה את חבירו בריבית ועשה תשובה חייב להחזיר כו' הרי שתי תוספתות כתובה בהדיא שעשו תשובה והר"י ז"ל כתב בב"ק תוד"ה בימי רבי מ"מ ההוא תוספתא דשביעית פ"ח לא משמע דאיירי בשעשו תשובה ולפענ"ד שהוקשה לו מ"ע לא כתבה הש"ס רק שהחזירו ולא זכרו כלל שעשו תשובה והחזירו מסתמא מדלא איתא הכי בתוספתא ואז לא

הי'

הי' נמצא כ"כ תוספתות לעיין בפניס וסמך על לשון הגמ' ע"כ דייק מדקתני
והחזירו פי' שלא ע"י תשובה משמע ע"כ אין מקבלין מהן ועוד הוקשה לו א"כ
כל אדם יכול להערים כדפי' הר"י בעצמו שם ואע"ג שלעיל מיני' דייק בהדיא
מדקתני חייבין להחזיר משום כבוד אביהם משמע שעשה תשובה אבל הך תוספתא
אע"ג דכתבה הש"ס שהחזירו מ"מ לא דייק מינה שהחזירו ע"י שעשו תשובה
ועוד מהא גופא הי' דייק מדלא תי' שאיירי הך תוספתא כשעשו תשובה
ומתני' איירי שלא עשו תשובה וע"כ פריך מהך ברייתא דחייבין להחזיר דאיירי
שם בשעשו תשובה ומשום כבוד אביהן חייבין להחזיר ומהך דגזלנין ומלוי
בריבית לא פריך ע"כ פי' דהך לא מיירי שעשו תשובה ומ"מ אין מקבלין
מהן א"כ אין קשיא ממתני' על הך ברייתא אע"כ משום טעם שאומנתם בכך
מיירי הך ברייתא ולא משום תשובה על אלה תיקן רבי לדורות אבל כשתעיין
בשביעית שכתבה בב"ק משום גזלנים ובב"מ משום מלוי בריבית שאיירי בשניהם
דוקא שעשו תשובה כדפרשנו ע"כ ליכא טעמא שחילק בין אומנתם בכך
כדחילק הר"י ז"ל אע"כ במי שעשו תשובה תיקן רבי ולדורות וא"כ קשיא הך
קושיא של הר"י דא"כ כל אדם יכול להערים כו' ע"ז אי"ה נדבר לתרץ אבל
ע"כ לא הביא כאן בתוס' סנהדרין הך פי' ותי' הר"י ז"ל שנראה להם תי'
ר"ת ביותר אבל על תי' ר"ת ג"כ קשה כדפרשנו מכל הפוסקים שהביאו גם
לאחר דורו של רבי הך ברייתא להלכה וגם מהש"ס שתי' כאן קודם תקנה
כאן לאחר תקנה ובמקום שיש לטעות כבר כתבנו במקום אחר שצריך לשמור
דבריו שלא יטעו בהלכה שלאחר דורו אין תקנה זו הולכת אע"כ באמת ס"ל
להש"ס שגם לאחר התקנה הולכת גם לדורות וכדכתב המאור ז"ל והמלחמות
לא השיגו כלל בזה כי נראה לו ג"כ הכי באמת ושתק וכהודאה דמיא ועוד
קשה בין על תי' ר"ת בין על תי' ר"י מהא דאיתא בירושלמי פ"י הלכה א' בב"ק
וכן הוא בתוספתא ב"מ פ"ה ה"ח וז"ל בתוספתא המלוה את חבירו בריבית
ועשה תשובה חייב להחזיר כו' וע"ש בב"מ במצפה שמואל ס"ק ב' ושם בירושלמי
דב"ק פי' הפני משה ועשה תשובה כו' כלומר לא יצא ידי שמים עד שיחזיר
עכ"ל נראה משום דקשיא לי' לפ"מ הא תניא דאין מקבלין מהן משום התקנה
של רבי ולא רצה לתרץ כהר"י משום הקושיא הא ר' יוחנן חיבר הירושלמי
והוא בעצמו קאמר בגמ' בימי רבי וגם לדורות ולא כר"ת וא"כ קשה מר'
יוחנן על ר' יוחנן מהך תוספתא שהיתה אחר התקנה ור' יוחנן כתבה להלכה
גם לאחר התקנה וגם איירי בהדיא שעשה תשובה ומשמע נמי דמרצונו עשה
תשובה א"כ לפי תי' ר"י ז"ל הא אין מקבלין מהם וכאן כתב ופסק ר' יוחנן
דחייב להחזיר משמע דמקבלין ממנו לאחר דורו וכר"ת לא רצה לתרץ דא"כ
מהך

מהך ירושלמי והא קשה על כל הפוסקים מר' יוחנן על ר' יוחנן הא משמע
מר' יוחנן דירושלמי דלאחר דורו מקבלין ואמאי פסקי כהך תקנה נגד ר'
יוחנן עצמו ע"כ תי' מעצמו כלומר לצאת ידי שמים והא דלא תשוב הך בין
דברים האחרבעה שאין חייבים לשלם מן הדין ואין השמים מוחלין לו עד שישלמו
כדאיתא בש"ס ובירושלמי פ' הכונס ה"א ובב"ק נ"ה יש לחלק שהתם לא מיירי
במי שנטל מעות מחבירו כלל אבל כאן הא באמת גזל אלא משום שיעשה תשובה
באמת אבל כשיודע שבאמת לא ימנע עי"ז מן התשובה ודאי שחייב להחזיר ע"כ לא
תשבו שם בתוספתא דשביעית פ"ג דמילתא דפשיטא היא יותר מהנך אחרבעה דחייב
לצאת ידי שמים אם לא ימנע בשביל זה מתשובה אבל לשון התוספתא חייבין להחזיר
משמע עפ"י הלכה ולא לצאת ידי"ש לבד ועוד כ"מ ששנה חייב להחזיר מפרש
לצאת ידי שמים ולא תהא גם קושית הש"ס מתורץ בכ"מ ועוד פשיטא היא דכל תקנה
נעשית רק פן ימנע בשביל זה מתשובה כ"ש כשרוצה בעצמו ויודע שלא ימנע
מתשובה בשביל זה ורוצה להחזיר תבוא עליו ברכה ומאי קמ"ל חייב להחזיר
אלא כך הי' צריך לאשמועינן מדקתני שכל המקבל מהם אין רוח חכמים נוחה
הימנו אבל אם אומר שרוצה לצאת ידי שמים ולא ימנע בשביל זה מתשובה
מקבלין ממנו הכי הל"ל למימר דבכה"ג שרי לי' לקבל דבמה שכתב חייב להחזיר
לא מהני שהרי הנגזל לא יקבל ממנו ולא יוכל להחזיר לצאת ידי שמים ועוד
קשה מירושלמי ב"ק פ"י הלכה א' הגנבים במחתרת ועשו תשובה חייבין להחזיר
עשה אחד מהן תשובה חייב להחזיר את שלו אז הי' מוציא ונותן להם הוא משלם
ע"י כולן עכ"ל ואילו הי' רבי מתקן התקנה לדורות לר' יוחנן האיך ס"ל להלכה
ד"א ישלם ע"י כולן כ"ש שימנע מן התשובה בכה"ג וקשיא לר"י אפילו אי
נאמר דאין לפרש אלא כתירוצו שתי' באמת מקודם שאמר ואין לפרש שכבר
פרכנו עליו שדחה אותו מפני שהי' נראה לו שהך ברייתא לא איירי בשעשו
תשובה וע"כ חילק בין אקראי בעלמא שהתקנה לא הי' רק על המתפרנסין
מזה תמיד והבא במחתרת סתם נראה שהוא פרנסתו שהרי מסר נפשו ע"ז
ומ"מ לא תקנו עליו שלא לקבל ממנו שמסר נפשו בודאי ימנע מן התשובה
אם יקבלו ממנו נגד כולן אע"כ קשיא לפי' ר"י שפי' גם קודם שדחה התי'
השני שלו וגם הפני משה לא כתב כאן כלומר כדכתב בירושלמי ב"ק פ"י הא
שהבאנו לעיל שכתב כלומר לא יצא ידי שמים עד שיחזיר ע"י כולן ובגיטין פ"ח
ע"ב תוד"ה אי הכי עוד אומר ר"י דגזילות שע"י חבלות קאמר דאין בבבל
שחבל בחבירו וגזל לי' עכ"ל משמע אבל סתם גזילות דנין אפי' בבבל וקשיא
הא אין מקבלין וכ"ש שאין צריכין לדון אע"כ איירי הר"י שמי שעדיין עומד
במרדו ואינה רוצה לעשות תשובה מעצמו וקשה קושייתו של ר"י ז"ל הנ"ל הא
בודאי

לא הביאוהו אבל לפי דברי הר"ח ז"ל פירוש בהדיא כדפרשנו ועפ"י דברי הסמ"ג יכולין אנו לומר ולתרץ דברי הרמב"ם שלא פסק כלל כרב אחא בדר"א אלא כהירושלמי ולק"מ קושית הכ"מ והש"ך ז"ל וז"ל הסמ"ג בה' סנהדרין עשה [illegible] פ"ק דסנהדרין ר"י ור"ל דאמרו תרוויהו שנים שדנו אין [illegible] בד"א מדברי סופרים אבל מה"ת מותר לאחד לדון שנאמר בצדק תשפוט עמיתך ומה ששנינו במסכת אבות אל תהי דן יחידי עצה עובה קמ"ל מדברי סופרים היא ואפילו למומחה לרבים יחיד מומחה או שלשה הדיוטות יכולים לדון הנידונים בעל כרחם אפילו לא קבלום עליהם מדאמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב"ד חצוף ואי קבלום עליהם אמאי נקראו ב"ד חצוף וכבר ביארנו שאין הלכה כשמואל אלא כר' יוחנן שחולק עליו בירושלמי עכ"ל וי"ל שכן סבר הרמב"ם והשתא ליכא להקשות הא רב אחא יכול לסבור כשמואל אבל הרמב"ם לא פסק כר"א כלל אלא כר' יוחנן ולק"מ קושיתו ז"ל מהא דר"א ברי' דרב אחא אית לי' דשמואל כדמשני בגמ' אבל אי ס"ל כר"י וכהסמ"ג ז"ל לק"מ ונפ"מ אי ס"ל להרמב"ם כהר"ח ס"ל ע"כ דמה"ת שחד נמי כשר היינו דוקא אם קבלו עליהם בעלי הדין כדמפרש בהדיא ואי ס"ל כהסמ"ג ע"כ ס"ל להסמ"ג כדמפרש בהדיא דאי איירו בשקבלו עליהם א"כ שמואל נמי כשקיבלו עליהם אמאי קרו לי' הש"ס ב"ד חצוף ואיירי אפילו לא קבלום וצ"ע:

והנה הבה"ג הלכות הדיינין כתב וז"ל ת"ר דיני ממונות בשלשה ואם הי' מומחה לרבים דן ואפילו יחידי אר"ג כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי וכן אמר ר' חייא כגון אנא דן דיני ממונות ביחידי כו' ושם בהלכות הדיינים לקמן כתב וז"ל אמר שמואל שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב' חצוף ומשמע מדפסק כר"נ וכר' חייא דס"ל דאפי' יחיד דן וכ"ש שנים וכר"א ברדר"א ונראה לכאורה שפסק כן מה"ת אבל מדרבנן ע"כ לא יפליג על כל הני ר' יוחנן ור"ל ור"א ע"כ ונראה שגם הרשב"ם בב"ב מ"ו ע"א כתב וז"ל ולכך צריך ג' דשנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב"ד חצוף והכא אפילו דיעבד נמי לא כו' משמע נמי שס"ל דהלכה כשמואל וכן משמע שם מתוד"ה קיום שטרות כו' אמנם י"ל שהרשב"ם אמר אליבי' דשמואל אבל לפסק הלכה לא נחית לפסוק הלכה כשמואל אבל ק"ק ר"נ הא ס"ל כשמואל דאפילו חד נמי כשר וכ"ש שנים ורבא הי' תלמיד של ר"נ והגמ' פסקה רבא לית לי' דשמואל וא"כ פליג על רבו וגם בכ"מ רבא ס"ל כר' יוחנן וכאן פליג על ר' יוחנן ור"נ הלכה כוותי' בדינא ושמואל נמי הלכה כוותי' בדינא וצ"ע וי"ל דאפשר רבא לית לי' דמה"ת ס"ל הלכה כשמואל אבל בדרבנן אין הלכה כשמואל

אבל

אבל רב אבר"א יסבור שהל' כשמואל בדרבנן אבל מהת' לאוזה אי אפשר לומר דהא ס"ל דמדרבנן הלכה דלא כשמואל דבעינן דוקא שלשה משום יושבי קרנות והנה הרא"ש סנהדרין פ"א ה"ג ז"ל כ' וז"ל ורב אלפס פסק לקמן כרבי אבוה וכן מסתבר בסוגיא בשמעתין כוותי' דקאמר דכ"ע דין בשלשה וכתב הגהות אשר"י וכן פסק בספר המצות כר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוויהו שנים שדנו אין דיניהם דין והוא בירושלמי הנ"ל עכ"ל ועוד דקי"ל דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי ורבא לית לי' דשמואל ואליבי' דר' אבוה שנים שדנו היכא דלא קבלום עלייהו אין דיניהם דין אפילו לא טעו ולפי"ז י"ל דגם ר"י ור"ל דס"ל כדהביא בהג"א הנ"ל דשנים שדנו אין דיניהם דין היינו נמי איירו דלא קבלום עלייהו אבל אם קבלום דיניהם דין ושם בסי' א' כ' וז"ל ורב אחא ברי' דר"א אמר מדאורייתא חד נמי כשר דכתיב בצדק תשפוט ואע"ג דאמר עירוב פרשיות כתיב כאן אשמועינן האי קרא דלענין דיינים לא נתערבה הפרשיות אפילו יחיד והדיוט יכול לדון ומדרבנן הצריכו שלשה משום יושבי קרנות אבל בשלשה אי אפשר דלית בהו חד דגמיר אבל אי לית בהו חד דגמיר פסולי לדינא כדמוכח בדף כ"ג דתנן זה פוסל דייני של זה כו' ופריך בגמ' כל כמיני ומשני בערכאות שבסוריא ופרש"י שהן יושבי קרנות ואע"ג דרבנן פליגי ואמרו אימתי בזמן שמביא ראי' שהן פסולין הא לא"ה לא היינו דוקא גבי ערכאות שנתמנו להיות דיינים עכ"ל ומסתמא דלא קבלו עלייהו דאי קבלו כבר פתבנו דעתי' ז"ל שאפי' שנים שקבלו כשרים ועיין שם סי' ג' ד"ה וי"ל דמיירי כגון שאמרו דונו לנו כמו שנקראים דיינים מה"ת כו' וצ"ע וע"ש פילפלא חריפתא ס"ק ל' מה שהאריך שם ודו"ק וכ' בד"מ ס"ק ג' בשם מהר"י ולא אשכחן שום למדן בזה"ז מומחה לרבים שידין את אדם בע"כ כי כבר נתבטלו דיני ת"ח כו' ועיין קנה"ח ס"ק שנסתפק לענין מודה במקנת ביחיד מומחה שדן אם חייב שבועה ולפע"ד נהי כמ"ש מהרי"ן דבזא"ז ליכא שום למדן דבעולי דין ת"ח כדכתיבנה מ"מ מדין ע"א שהודה בפניו יכול להעיד וע"א נמי מחייב שבועה:

ח"מ סי' ד' יכול האדם לעשות דין לעצמו אם רואה שלו ביד אחר שגזלו יכול לקחתו מידו ואם האחר עומד כנגדו יכול להכותו עד שיניחנו אפילו הוא דבר שאין בו הפסד אם ימתין עד שיעמדו בדין והוא שיכול לברר ששלו הוא נועל בדין מ"מ אין לו רשות למשכונו בחובו עכ"ל והוא מגמרא ב"ק כ"ג ע"ב ד"ה שלח לי' רב חסדא לר"נ כו' לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי שלח לי' חסדא חסדא קנסא קמגבית בבבל אימא לי גופא דעובדא היכי הוי שלח לי' כו' שקל פנדא דמרא מחיי' א"ל מאה פנדי בפנדא למחיי' כו' ומסקינן בגמ' דאפילו במקום דליכא פסידא עביד אינש דינא לנפשי' דכיון דדינא קעביד

אמר

אמר לא מליטו דאטרח והוא כר"ג דהלכה כר"ג בדינא וכן פי' הרי"ף בהדיא בריש
פ' המניח ועיין תפארת שמואל ב"מ בהרא"ם פ"ד הכא סק"ד ושם בבפלפ"ח סק"ס:
והנה שם פליג רביט אפרים ופסק כרב יהודה כיון דליכא פסידא ליזול
קמי' דיינא והא דפסק הרי"ף כר"ג ועמו ז"ל משום דהלכה כר"ג
בדינא השיג על המעם וכתב שאין זה נקרא דינא אלא איסור והיתר דדינא הייטו
דליכא שם איסור ומותר משא"כ הכא דלית בי' פטור וחיוב ולית בי' נמי אי
עביד מהדרינן אי לא מהדרינן אלא באיסור ומותר קמיפלגי דר"ג ס"ל שרי
לי' למיעבד דינא לנפשי' ורב יהודה ס"ל אסור היכא דליכא פסידא עד דאזיל
לבי' דינא והלכתא כרב יהודה דדייקי מתני' כוותי' דהא טור ברה"ל ממש
ואיטו ממלא דוקא נתקל הוא דפטור אבל שבר חייב ורב יהודה שבר אסור
למיעבד דינא לנפשי' במקום דלית לי' פסידא ואפילו במילתא דפסיקא לי'
אלא טורבא מדרבנן משום כבודו עכ"ל בריש פרק המניח וגראה לפענ"ד
דבביע"ל מדמקשה בהש"ם קושית ראשונה מברייתא דבן בג בג אל תכנס
לאתר הבירך ליטול את שלך שלא ברשות ושם אם ככם שלא ברשות ונטל את
שלו עבר עבירה אבל דינא להייבו ליכא וא"כ זה דינא אלא איסור והיתר
וכן הקושיא מנהלא שכלו לי' ימיו מסיק שמסל לו רבו שפתה כנעניה עד
האידנא בתורה ובשתא איסורא ורשאי להלקותו וכן מדרך הרבים עוברת בתוך
שבבמתי דינא ליכא רק איסור אבל לקלקלי וכן הקושיא מזה וזה פאה מאי
דינו ממונות ליכא הש"ס אלא איסור ומותר הוא דליכא ע"ל פסק דלא כר"ג
דלא נקי"ל כר"ג אלא בדינא דדייני הוא ונהיה לשמקא דדינא והוא סי' דן
בתרי דהוא ושבור מלכא אחי בדינא ואע"ג שיש חיוב ופטור בשעלה
ע"ג בתרוה בהוחתו ובא בבעל בתחתון ושמט את שלו ונופל עליון ומת פטור
מאי אלא במונד בדליכא פסידא דאש"ל בשתא אחיתא סיפא דתפו לעליון ומת
חייב ואם בשבר הא ליכא פסידא שלא ישלם אלא חלי חק ויפסיד חלי נזק
של השור שלו ומשני הש"ס לא בשתא והא דקושיא חיתא סיפא שמאי חייב
הליכא פסידא זהו משום שסי' לו להליל שורו ע"י שמוטה ודחפו ומת אבל
חייב אחיל שמטו לא הי' מת וא"כ הא יש חיוב ופטור וקשיא לרביט אפרים ז"ל
אך יוכל לתרץ שחיוב ופטור זה הוא משום מזיק הוא ולא משום דינא שדן
לעלמו כיון שהי' יכול להליל ע"י דבר אחר ושם בתוס' ד"ה מעמא דקתני אליבי
דרב פריך דמוקי לה בממלא דבלא בממלא מודה ר"ל דאין לשבר דבעי לי'
לסגויי באידך גיסא דלא פליג אליבי' דכולהו אמוראי דלעיל עכ"ל וזהו שהבית
סוגיא כוותי' דרב יהודה הא שבר חייב והא דקאמר רביט אפרים ז"ל ואפילו
מילתא דפסיקא לי' לא שרי אלא לטורבא מדרבנן משום כבודו נלפענ"ד משום

דאמרינן במסכת מועד קטן י"ז ע"א אמר רב יוסף טורבא מרבנן עביד
דיני' לנפשי' במלתא דפסיקא לי וקמפרש ה"ר לבי חיות ואפי' טורבא מרבנן
משום שהוקשה מ"ש טורבא מרבנן הא כ' נמי קי"ל דלכ"ע ס"ל היכא
דליכא פסידא דעביד איכא דינא לנפשי' ולמה טורבא מדרבנן והוא אסר
הא פיסקא לי' ולא גרע טורבא מרבנן מאיכא אחריני והוא פי' בדיני ממונות
איירי רב יוסף ע"כ הגיה שפיר אפי' טורבא מרבנן ומאי קמ"ל דאפילו
טורבא מרבנן משום דפסיקא לי' אבל לאחריני לא פסיקא להו ויחבדו אותו
שלא כדין עשה דין לעלמו קמ"ל רב יוסף שכיון דפסיקא לי' לא חייבין
להשדא ושרי לי' לעשות דין לעלמו כן לפי פי' הרב לבי חיות ז"ל
ורביטו אפרים ז"ל לא פי' כהר"ן ופי' משום כבודו בכדי שלא יפרשו משום
ממונא כשאר איכא יכול לעשות דין לעלמו וכי תיקשה מאי קמ"ל רב יוסף
בהא דמ"ש מאיכא אחר וגאמר שקמ"ל דאפילו שלא במקום פסידא כיון
דטורבא מרבנן הוא גנאי לו שילך לב"ד היכא דפסיקא לי' ועוד שיבטל מלימודו
שרי לי' אפילו שלא במקום פסידא וא"כ נאמר אבל שאר איכא דוקא במקום
פסידא יכול לעשות דין לעלמו וא"כ נמלא שרב יוסף פסק כר"ג ורביטו אפרים
הא פסק כרב יהודה ע"כ קמפרש דמשום כבודו שרי לי' לענין כבוד חכם
היכא דפסיקא וכדפרשו לקמן סי"ז בס"ד יע"ש דרב יהודה ס"ל כרב יוסף
כדפירשו הגאונים שחייב שמחא יכול לעשות לו דין לעלמו וא"כ אין להקשות
מרב יוסף על רביטו אפרים כלל שאין זה שייך לפלוגתא רב יהודה ור"ג כלל
ועוד מליטו שהפא"ש ז"ל ג"כ הי' רוצה לכתחילה לפרש התס במ"ק דברי רב
יוסף לענין ממונא וז"ל קשה הדבר לפרש כך אם הדין ברור לו הא איטו
ברור לאחרים ואיכא חילול השם בדבר ועוד אפי' שהדבר ברור לו ולאחרים
אליכא חלה"ש אכתי אסור לדון אפילו לקרובו וכ"ש לעלמו (קושיא זו לא הבנתי
א"כ איכא דעלמא אמאי עביד דינא לנפשי' הא לקרובו פסול וכ"ש לעלמו אך
שם לשמר דטורבא מדרבנן שודע הדין הו"ל כמו ישיבת ב"ד שדן יחידי משא"כ
בחיים דעלמא ודוחק) וכתב עוד שם ור"ת פי' ויש גורסים והרא"ש יע"ש
ק"ס ס"ק ו' ואני ראיתי כן בהדיא בפי' ר"ה ז"ל וז"ל אמר רב יוסף טורבא
מרבנן עביד דינא לנפשי' במילתא דפסיקא לי' כגון הקורא לחבירו עבד יהא
בידוי וכיולא בו וגראה דאליף להרא"ש ז"ל ח' על ח' ע"כ ומ"מ כתב בגה"א
שם אות ח' שמידה לערך עלמו על עסקי ממון כו' אבל אם ראובן חייב לשמעון
ממון ומסרב לפרעו לו והלך שמעון וגירוהו לראובן בידוי אפילו אם שמעון
איטו ת"ח יע"ש ובזה לא שייך לת"ח חילול השם דהא לא תפס ממנו ממון רק
בידוהו שישלם וגם אין שם דין ובדאי שרי לי' לטורבא מדרבנן לתבוע חובו

לעניין שזה נמי נקרא דומה לנפסל כ"ז סברות רבינו תפחות ז"ל אבל הכי"ף
ס"ל כיון דפליגי בשם דין נכאה שהוא הוי ממונות אשכי האמוראים קורא לו
לו דיני לנפשי' וגם הרמב"ם כתב לין סותרין אם דינו משמע שהוא
נקרא דין וגם הכת"ם ז"ל אין דין קרוב וכ"ש לעלמו ע"כ הלכה ברבינו
ועוד שאוכל בזה חיוב ופטור שאם עשה כדת דין עלמו פטור ואם שלא כדת
עשה חייב ופשיטא שזה נקרא דין וכיון שבדין עושה ה"ל גם לטרוח ליך
לב"ד על חכם גם זה מלי למימר לא מלינו למיטרח כדאיתא בב"ב ז' ע"ב
דמוקמינא ג"כ פשיטא מנקרי דקמ"ל אפי' הדר שמשתמש בה רק תובנא מלי
למימר לא מלינו למטרח להולא התובנא ממנה ואינו מקלקל בין תבן בבבה
למעבד ועיש"ב בב"ב פי' ר"ג ופי' כ"ת ז"ל והנה הר"ה ז"ל בב"ק שם בפסק בה"ל
וכשאם שמונה הלבוש לבבר הלבה במלן מתרוייהו ובמינהו לבולהו וקי"ל כרבי
נתן והבי בולהו בשנוי' דב"ל הלכתא כוותי' וע"ש עד המשנה ולא זכר משום
דר"ל דבריהם סגם רק משום דבל שינוי הלכתא כדתי' ב"ב פסק בר"ל וגרשה
דקמ"ל בכלם ז"ל דהכי שאין זה דומה אלא אסור ומותר ג"כ הלבה כרבי
משום דבל תי' הלבה סוף וגם הרמב"ם לא משמע מלשונו שהוא דומה וז"ל
בפ"ב דמגרשין הלכה ט"ב יש לתרץ לעשות דין לעלמו אם יש בידו כח בוחל
ולבם ובהלכה עושה איש חייב לערוה ולבוא לב"ד לפיכך אם קבל עליו בעל
דבר והבינו לב"ד ודקבו ועלהו שעשה כהלכה ודין אמת דן לעלמו ואעפ"ש אלא
אם כן הפסד בנכסיו אלא מתאבה ובא לב"ד אין סותרין את דינו עכ"ל וכבר
כתבנו לעיל שפסק בר"כ ונקרי לי' בונא שהבי כתב אין בוחנין את הבונא שפסק
לעלמו מ"מ משמע דלהו משום ב' בבל ג' בבונא אלא משום דמשתבר לי' בל
הבונאים שפסק בכל הלבה במקומה בכל השנוי ובונא מתם כבר"ח ז"ל ובמירגוש
שהבו מסנים בול מקום שהוקשו על רב יהודה לא פסק כפי' הבונא ש"מ דאם
לא כהלבה דברי ר"ג כתב הר"ה ז"ל בהדיא והו"ק ועוד נלפעל"ד לומר
שעשה הרמב"ם אם יש בידו כח שמכון בזה אם הי' מכחה לאוסר עלמה
שנגל מתנו אלא אינו פורש לו סובו עד שישאל לו אין סותרין כשה את בינו
כבפרשנו וכמו שכתב הגר"א בדרנה במ"ק וכאן כתב הגהות תשב"ן
הרמב"ם דבר אחרים שבנות וז"ל וכבר הי' מעשה במלרים בקלבנית בשהד
שהפקיד באחר פיקדון ולאחר ימים כפר לו והלך המפקיד בערכאות של
נכרים ושבר הדלת ולקח פקדונו ועל הנפקד העלילו הנכרים והפסיד הנכבה
ותבע זאת המקפיד בדין שעל ידו הפסד ופסקו הדין אם לא הי' יכול להגיל
ממונו בעין אחר שהמפקיד פטור כו' וזהו מש"כ הרמב"ם אם יש בידו כח
אין סותרין את דינו ע"ל שהרמב"ם שם הדברים מתכוון באיזו כח בזה אי בזה

יש בידו לעשות בלילה אם ממונו מיד הגזלן ועשה ויליל ולפע"ד דהיינו אלבא
דהו מילתא עלהב כי תרי אמרי אמר דידי הוא והאי אמר דידי הוא ועשה
אחד דין לעלמו ותפסה בלא ב"ד והלא כשיבאו לב"ד לדין פשיטא שלא יכחדו
לא ניחא שהרי ב"ד מתי יהיו פוסקין בל דאלים גבר עד שיבוא הבל עדים שהוא
שלו ואמ"ג שמבקש בב"ד ביהיו חופסין בשבילו אין חופסין כרבי יהודה מ"מ כיון שתפס
מעלמו וכדין אמ"ג שלא הלך לב"ד ולל מקודם שתפס מ"מ דינר דיקן משמע
מלה הפנרת שהרי ב"ד שבא לדבר אין מחזירין אלא דוקא למי שהוא שלו דפיר שם
הוא בעלמו אבל אבהות שהרי שם בב"ב דרך חזקה הבתים סי' כ"ח כתב וז"ל
אבל מתפיסה ליכא למימר דתפיסה דלאחר שזה טען שלו הוא לא מהניא
מידי בשם דתב"ס כ"כ ע"ל פרשב"ם שם אחת הד מיוייהו לב"ד ואמר חיפסוה
פנימכרמה כו' אבל עתה שיטה לב"ד ותפס זה יש לומר כדפרשו שמהני אבל
אין מכר זה אפי' לאחר שהיו בב"ד וזה טען שלו הוא פשיטא דמהני מכירתו
מנקרא שפה דין לעלמו ועיין בקלות החושן בה"מ סי' ג' ס"ק ב' יחיד מוחה
מדן ואחד הרבים בפרו במקלה יע"ש וכעין זה יש לפע"ד להתפסק שיכא שזה
טוען שלו וזה טוען שלו הוא הארבא בפני יחיד מומחה ואח"כ תפס אחד מי
[illegible] הוכרע אלא תפסן שלו הוא בפמ ב"ד ותפיסתו תפיסה ארלא:

תשובה בקלבה בנה הביאו גרשון ז"ל כתב וז"ל תפסוה בפרשתיבו בכה
[illegible] ב"ד אפי' שאינה מחאתו לו דשמא מזכרנה עכ"ל והרשב"ם ז"ל כתב
וז"ל אפשר כן דמזכרנה אבל חזקה שהחזיק בה אחר שבעיר זה עלי' דאינה
אלא שאינו שהגן שהו שבאותה תפיסה שלה לדון עכ"ל ובפרש"י עבאלפסי כ' וז"ל
אפשר דשלא בזמכרנה. אחרים יכי אחיה עדים שהוא שלי אבל מה שהמורה
מחזיק אדה בזה שלא הי' קפידת בוון הדבתות הביפה בה לדון עכ"ל ז"ל
שמהות אחר ב"ד תפסוה שלה תכדה לאחר אבל מתפיסה ליכא למימר דתפיסה
דלאחרת שזה טוען שלו הוא לא מהניא מידי עכ"ל וכ"כ הב"י משמע דעיקר
פסמא אמאחי' לא מהניא תפיסה אחר שזה טוען מקודם שלו הוא ואלא בהדא
שבאותה תפיסה בא לידו הא"ל כמו בנסכא דרי אבא שכיון פחתה הו"ל בגזלן
ואין הפסיה כלום ה"ל מה לי להדיין אפילו אם הדיין יחידי ויכול להחליף
הודאתו מ"מ הסומכים מעמתו שלו הוא אלא סהדי שטען וגם הדיין עד כשר
הוא להעיד בפני ב"ד שטען שלו הוא ותפיסתו אינה כלום אם לא שיכרנה
דמשמע כדפירש האחרונים הטעם שמהני בלפע"ד ולפע"ד שהרי"ף והרמב"ם
והרא"ש ז"ל לא חילקו בזה ואין להאריך כאן יותר בזה כי גם יכול להשניש שהוא
שלו שבועת היסת אפילו אי תפס קודם שבא ושטען שלו הוא ומשמע גם אי מכר
לאחר דמ"ם וכ"ש הוא שהרי הסמ"ע כ' דקמ"ל דלפע"ד שבגרשות ב"ד גבר זה

שפסקו כל דאליס גבר כדת מ"מ יכול להשביעו כ"ם כה"ג דשלא ברשות ב"ד תפס אך פלא היא בעיני שלא הביאו אפי' סב"י שהביא לשון הרשב"ם בב"י ולהלכה לא הביאו כלל וגם הרמ"א ז"ל לא הביאו כלל וד' יאיר עיני וגחזר לעיניו דבהות לרבא אע"ג שאם יבואו לב"ד יהי' אז שפק והפוסקים ז"ל כתבוה שאם ברור לו שהוא שלו יכול לעשות דיולעלמו והייבו שאם יבוא לב"ד כדכ' הרמב"ם שידרכו ב"ד וילאו שכדת וכהלכה עשה אין סותרין את דינו מ"מ גראה כיון שיעברו לפסוק הדין כמו שעשה הדין לעלמו סוף סוף נקרא עשה כדין וכדת אעפ"י שלב"ד אין הדין ברור אלא מפני שאין ידוע לב"ד עם מי הגדק יפסקו כמו שעשה כל דאליס גבר מ"מ אין סותרין את דינו כלומר זהו נקרא שזה גבר שתפס ובפרש שכתב הטור ז"ל שם סי' ג' לא מיבעיא אם הוא דבר שאם לא יקחנו עתה מידו ביסי' לו הפסד כגון שהאחר יוליאנו ישיב לא יוכל להוליאה מידו דפשיטא שעושה דין לעלמו ופטור על מה שמכחי אם הוא בעצמו שלא יכול להגיל את שלו מידו אם לא ע"י הכאה אלא אי' הוא דבר שלא יפסיד אם ימתין עד שיעמידנו בדין אלא שאינו הולא להעדיה להעמידו בדין אפי"ה כיון שברור לו שהדין עמו ויכול להוליאו בדין מידו יש לו רשות להגיל את שלו אפי' ע"י הכאה כו' עכ"ל וזה שאם לא יתפס ולא יעשה דין זה לעלמו פשיטא דיש לו פסידא שמא אח"כ יתגבר המערער שלא כדין ויטלנה וזה יודע ברור שהפיעה שלו הוא ע"כ עשה לו דין לעפשי' פרש שהלך לב"ד ומלינו בגמ' כה"ג כמו שכתב הרוקח ז"ל ברים פרק המוכר פירות אותמר המוכר שור לחבירו ונמלא נגחן כו' ומתוחל אמר לך כי אזלינן בתר רובא באיסורא בממונא לא אזלינן בתר רובא עכ"ל אע"ג דאיכא עמי איסורא התם דאיסור לאו דגזלה דיש ליזל בתר רובא משום האיסורא מ"מ הוא ממונו אעפ"י שהאתרעים ז"ל עותיים טעם ע"ז אבל בעשה הרוקח ז"ל טעמו ונימוקו עמו ואינה עוד יש לדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב אין סותרין את דינו וגם כתב דין זה בתוך הדינים של דיינים וגם שכתב אם יש לו כח דמשמע שיכול לעשות בכחו יכול לעשות משמע אם יכול לתפוס תפן אחר בעד שלו ואם יבוא יותר ממה שגזל ממנו יחזיר לו את המותר כדבעינן למימר לקמן בס"ד ולאפוקי מדעת ר"ת ז"ל בב"ק ע"ו ע"ב תוד"ה (הוא דתקע לי') ואי תפס כו' דדוקא שיכל דתפס המזיק עצמו כו' דבמזיק הקילו הכמים שיוכל להחזיק בו אם לקחו בשעה שהמזיק אבל מידי אחריגא לא דאי בכל דבר שיתפוס לא מפקינן יבוא לידי תקלה דהיום ולמחר יגזל כל אשר לו ולא גולא ממנו דאין אנו דינו דיני קנסות וזה יפסיד יותר ממה שהזיק והא דאמר לקמן י"ט ע"ב הרוא המרה דאכל נהמא ופלגי' לסלא ואייבי' רב יהודה אנהמא מזק שלם ואכלא הני מזק מיידי בתפס לו כי' דוחקו ע"י שמתא

דקבעי זימנא לאו"י עכ"ל וקשה הא אמרינן שם בגמ' בין כך ובין כך מעמתינן לי' עד דמשלם היזקא לתנוג את הכלב והתחיל עד דמשלם היזקא פרש"י שיהרגם עכ"ל וא"כ יאמר לו הביאוהו לב"ד ויכלם לך ועוד קשה בב"ק ל"ו ע"ב ההוא גברא דתקע להבדי שלחי' רב שביא ב"ר מתנא לקמי' דרב יוסף סלע טורי תגן אז שלע מדינא תגן כו' ופרש"י ד"ה ההוא דתקע לי' וכו' זה תפוס משלו דאל"ה אין מגביגן לי' בבבל ושם א"א לפרש שהי' תפוס משלו המזיק עצמו ועוד שהביא את"כ המעשה הוא"ל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתבי' לעניים מסתמא הי' תפס עוקר ממה שהייבוהו דהא כבר פירשו לו ד' דוגרי ומה יעשה במה שהי' תפס ביותר אם אין דינן דיני קנסות להחזיר לו את המותר והגאון מוילנא ז"ל כ' אבל הרא"ש וב"ם חולקין עליו והגאון רע"א ליין ברש"י הנ"ל וכתב המרדכי הנ"ה מגלין התוס' ואי תפס אפשר דבל דבר לא מפקינן מיני' ואם יתפוס יותר יחזיר המותר וכ"כ הרא"ש ז"ל בפשיטות וז"ל הלכך גראה דבבל מידי דתפס לא מפקינן מיני' ואי תפס יותר ב"ד מליאין מידו את המותר וכן בכל הרמב"ם ז"ל פ"ב הלכה י"ז מ"ה סנהדרין וכן אם תפס המזיק שור הראוי לו ליטול אין מוליאין מידו ופ"ש בכף משנה ד"ה מנתא הסכיבות כו' וכן אם תפס כו' בפ"ק דב"ק מ"ו ע"ב ובכתובות סוף פ' אלו נערות מ"ב ע"ב ואי תפס לא מפקינן מיני' ופי' רבינו גרשון הוא וכן פרש"י ותעפ"י שהקשה ר"ת דא"כ יתפוס כל אבר לו דאין דינן דיני קנסות ואם עליה המותר ובאמור כדי מזק הרי אנו דינן דיני קנסות ז"ל דבבהמזיק לוקח בפיעו ואנו מגבין אותו אז מיקרי שפיר שאנו דינן דיני קנסות אבל בשהמזיק תפס יותר ממה שהוא דינו והמזיק לוקח בפיעו ואנו כופין למזיק ביחזיר המותר כל מזקו לא מיקרי אנו דינן דיני קנסות רק מלילן עשוק מיד עושקו וכן יש לדקדק מדברי רש"י שם דוק ותשכח עכ"ל וגלפעל"ד שדייק סב"מ מפרש"י ז"ל בכתובות מ"א ע"ב ד"ה ואי תפס מיזק ממונא דמזיק גבי קנסא דהני מזקו דאין צריך לגעור לפיעו לא מפקינן מיני' וגביא פלגא מזקו' עכ"ל משמע מפרש"י דכל שאינו צריך לגעור שב"ד יסייעו לגבות קנס גביא קנסי' אבל מה שצריך שב"ד יסייע לגבות בכזה אין לב"ד לסייעו לגבות וזהו אין נוכין וא"כ הך שתפס יותר זהו בלא כח ב"ד נוכה גזל שלו כדין עושה דין לעצמו בכגון זה והאי יכולים ב"ד לגבות ולסייעו בלא יהא עשוק כדין רוחה בתוך של חבירו דבר שגזלו ממנו שיכול לתובעו ויכבוד את שמו ויאמר שלי אני נוטל אעפ"י שתפס בדרכות מה שחייב לו אבל תייתר גזלה הוא בידו ופשיטא שחייב להחזירו אבל ר"ת כתב שם בכתובות ואם עליה המותר ונשאר כדי מזק הרי אנו דינן דיני קנסות והוחק עכ"ל ונראה שאם מדקדק בדברי

רכ"י ור"ה ז"ל בלין כיתרים זה אם זה פרסם כל כמ שאינו צריך ללמוד
לגבות כגון בהוא תפיס מה לו לגבוק שוד ע"כ הוא גיבה מעצמו והמותר גזלה
היא ב"ג ואינ"ב להחזיר לו וא"ל זה לגמוק רק יכול מעצמו לגבות את שלו וכ"ד
רק מסייעים לו לומר לזה בגזלה היא בידי המותר ואינ"ב להחזיר לו ור"ת סובר
וגם רש"י יודה לר"ת בזה ב"ד יעלו את החפץ שתפס וימכרו או ישומו כמה הוא
שוה בתורת דין ב"ד ר"ב אינו תפיס עכשיו וכשיחזרו לגזיק מה שתפס הרי
מגבין הקנס בידים וזה מיקרי דינו קנס ובכה"ג י"ל דגם רש"י יודה כיון
שהוליאו בידים מה שתפס ויחזרו לגזיק זה מיקרי דמי דינו קנס שהרי הוליאו מיד
גיזל וקנה בגזיק בידים בל ב"ד וב"ד חייבים ליתן לבני שהוא בלו בדין ואם לא
יתנו לו ונשק הגזיק להוליא מיד ב"ד וא"כ ודאי דהוו בזה ב"ד דינן הקנס ולפי"ז
לא פליגי כלל רש"י ורת"ת אלא אדרבה בתופן שלא יבלו ב"ד בידים מה שתפס
הגזיק דבזה בשתפס מידים בזה לא נקרא דן דינו קנס ואם נטלו ב"ד מיד
הגזיק ויחזירו לו זה לבעלים מיקרי דמי דינו קנס ע"כ יזהרו ב"ד שלא יטלו
התפיסה בידם בעת הדין ואם נטלו לע"ל לבני יחזירו וכן משמע מלשון התוס'
ואם עליה המותר וכשאיר כדי מזון הרי אינו דין דינו קנסות ומש"כ התוס'
דבמזיק מלמו הקילו חכמים אבל מידי אחרינא לא וא"כ קנס דאונס ומפתה ליכא
בהו תפיסה בל וכ"כ ב"ד דלכא תפיסה אבל מיין תוס' רי"ד בתחובות מ"ת
ע"ב וז"ל ופי' וס"ה נמי לקנס דאונס ומפתה אמ"ב דלא מגבינן לי' בבבל אי
תפס לא מפקינן מיני' אבל להזמינו לדון ב"ד לא מזמינן לי' שאין שתה ישיבות
קטנות שם בלבד רי' אז וע"ש במעשה דרב למה נאון ז"ל וכן יש
לדקדק בלשון הרא"ש ז"ל מוציאין מידו את המותר אבל את החפץ שתפס
לא יגבו בלל ונראה דאי תפס המזיק מלמו והוא שוה יותר ממה שהזיק לרש"י
ולש"פ בדאמרי' הבתא ג"ב לדין לפלס בעד המותר ולר"ת פשיטא דאינו צריך
להחזיר המותר ויכא תב מבלב יותר ממועד ושוד מתניתין דשור שנגח ארבעה
והמשה שוורים זה אחר זה כי' דקתורקי לה בגמ' שם ע"ב כגון שתפסו ניזק
לגבות הימנו אינ"כ הא תפס המזיק עלמו ונעשה עליו בעל השור כולו וא"כ
מאי פריך בגמ' אי הכי יש בו ייתר יחזיר שלפניו יחזיר לבעלים מיבעי' לי' לא
יחזיר לבוב מיבעי' לי' כי קנסו כולו וי"ל דבזמן המשנה שהוא דינו קנסות בודאי
ישלם את המותר אבל הגיה מ בסי' ת"ל שפסקו בדקי"ל בגמ' אי"כ ע"כ לשיטתייהו
אלא דלא ס"ל בהר"ה בזה ולר"ת ק"ק ויש ליישב וק"ל ולפי"ז י"ל דהרמב"ם יסבור
שהתוס' דיבר בלם הפס ב"מ בהתפיסה מהני אין מפקינין ממנו רק המותר ישלם
להמתנו ובזה ג"כ הין סותרין את דינו אמנם המגדלי בבב"ק פ"ג סי' ל' מביא
שם דעת לבינו מאיר דהג"מ בחפץ המוצר שהוא שלו ומסרב להחזיר לו יכול

לקחת

לקחת ממנו בעשה דינא לנפשי' אבל בשאר מילי בלין יהוא נרוב בהוא שלו
אין לו רשות ליטול אפילו אי הוה לו פסידא אם לא ישלמה לפי דברו דאלת"ה
לא שבקת חיי לכל ברי' דכל אחד יאמר להבירו דמיגזל קא גזלת מנאי ויכה
אותו ויטול מה שיפסון ויאמר דינא דנפשאי אני עשה ודאי ר"ל לא פליג
על המאני' דב"מ ק"ג ע"ב המליה את הבירו לא ימכנו אלא בב"ד ולא
יכנס לביתו ליטול מכשיו בלאמר בתון תעמוד ועומר בו' לנה בני לביתו אי
אתה נכנס אבל אתה נכנס לבבר בתה בו' יכול אפי' זקפן במלוה ת"ל משאת
מלוה עכ"ל ופרב"ש לביתו בל לוה במלוה אי אתה נכנס אבל אתה נכנס
למשכנו הוב אחר שאינו מלוה עכ"ל בלומר קנינא הוא על מה שבאב רבינו
מאיר דודאי ר"ל לא פליג על המאני' ובאמת בדמסקינן שם אדרבה ממסני'
ראי' דדוקא בהלוה אבל הוה ליטול מבכון אבל בבר בתה לו הוב אחר
ברי וב"ש הך שגזל ממנו ואינ"ב מה"ת להחזיר ומסרב ואינו רוצה דברי ליכנס
לביתו ולמשכנו ואל דקנינא לי' א"כ לא שבקת חיי לבב ברי' דבל אחד יאמר
אני עושה דינא דנפשאי ויגזל ממנו ויכה אותו אם לא"מ דאם אירי דידעינן
שהוא גזל ממנו והוא חופש מבכון בל גזלתו שגזל ממנו ביחזיר לו והוא יחזיר
לו המשכון שלקח ממנו אבל אי זקפן בלוה במלוה אז אסור ליכנס אפילו
בביתו למשכנו ובודאי ר"ל שבר הכי ומאי קאמר לא ידוע לי ומה שמביא
שמלא בספר ירחים דר"ל אמר למילתי' בגזלן שדבר שלו בעין וזה רוצה ולגזול
ממנו עכ"ל ותימא דמקשה הגמ' מנתן לו דרך וכבר גזלוה ומאי מקשה הוא"ל
בבר גזלוה שאני ע"ב אינו יכול השתא לינקוט פזרא ולחיב ועוד מי קמיירי
הכא שאינו ידוע שזה גזלן דבר בשלו בעין הי' וזה גזל ממנו והשתין אומר
וכופר בי' וזה לוקח ממנו משכון אבל זה פשיטא ובורר שגזל ממנו החפץ והוא
שואל ומבקש ממנו שיחזיר לו ומסרב זה להחזירו בשרי לו להכותו וכ"ש ליקח
ולהתפיס בחפץ עד שיתן גזלתו ויחזיר לו את המשכון ואם לא יחזיר לו ישלם
את המותר כמו במזיק בשיטי והדרבה בלן אין קנס כמו בחס בפלגא מזקא
בחפץ שיש פלוגתא בל ר"ת מפוס הקנס וכ"ש הכא שאין בלן קנס שב"ד יכולין
ליתן את שלו בלמה שגזל ממנו והמותר יחזיר לגזלן ועוד ראי' כתב במרדכי ז"ל
שם מברכות ה' כ"ב ר"ה הקיפי לי' אדבע מהה דמי דתמרא על עבד' רב יהודא
אתוה דרב פלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבא ורבנן ואמרו לי'
לעיין מר במילי' אמר להו ומי הבידא בעיניכו אמרו לי' מי תפיד קב"ה דעביד
דינא בלא דינא אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מילתא לימא אמרו לי' הבי
שמיע לן דלא יהיב מר בבישא לאריבא א"ל מי קבביק לי מידי מיני' הא קנגיב
לי' כולי' אמרו לי' הייבו דקאמרי אינשי בתר גנבא נטב ופעמא: עביב פרש"י

הגוזל

הגונב מן הגנב אף הוא עוטה טעם גניבה עכ"ל אמר להו קבילנא דיהיבנא לי' איכא דאמרי הדר חלא והוי חמרא וא"ד אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא והקשה הר' קלונימוס הלא מן הדין לקח דקי"ל עביד אינש דינא לנפשי' ונוכל לתרץ הך כמו שפירשנו לעיל ממ"ק דרב יוסף קאמר צורבא מרבנן עביד דיני' לנפשי' במילתא דפסיקא לי' עכ"ל והקשה הרא"ש ז"ל על הפירוש לענין ממון וז"ל וקשה הדבר לפרש כך אם הוא פסיקא לו וברור לו אבל לאחרים אינו ברור להם ואיכא חילול השם ובאמת א"כ נפלה דין דינא לנפשי' בבירא דכ"מ שברור לאחרים מי ברור להם ויש חלה"ש אך י"ל שדוקא לצורבא מדרבנן אם לאחרים לא ברור שהוא שלו יש חלה"ש אבל אם אינו ת"ח ליכא חלה"ש ע"כ צורבא מרבנן דוקא צריך לשמור עצמו פן יחשדוהו אחרים שעושה בלא ברור לו וא"כ לק"מ על ר"ה שהוא ת"ח ורבנן שמעו שלא יהיב שבישא אעפ"י שהוא לעצמו ידע דפסיקא לי' אבל אחרים הא לא ידעו ויש חה"ש בדבר ע"כ נענש וכשקיבל עליו ליתן נמחל לו ואין קושיא כלל אבל אי אפשר לתרץ כן דא"כ הי' להפוסקים לחלק להלכה הכי שדין דינא לנפשי' אם צורבא מרבנן הוא לית לי' דין זה אם לאחרים אינו פסיקא להם שעושה כהלכה אסור משום חלה"ש ומי שאינו צורבא מרבנן שרי' לי' ומדלא מצינו שום פוסק שיפסוק הכי ש"מ שאין זו פירוקא כלל אבל רבינו קלונימוס תי' וז"ל וי"ל דהיינו דוקא אותו דבר עצמו שנלקח לו לאדם מותר לו ליקחנה בכ"מ שיכול להשיגו דומיא דמילתא דבן בג בג דאמר שלי אני נוטל אבל הכא שלקח זמורות אחרים שלא גנב לי' האריס כו' עפ"ל והכי כוונתו ז"ל אילו ר"ה לקח הני שבישא שגנב ממנו האריס זהו נקרא דן דינא לנפשי' שתפסו לאריסי' בעת הגניבה ואז הי' לקח ממנו איתו שבישא עצמו לא הי' נענש על כך אבל הוא לא נתן לו שבישי' שבחלקו ע"ז נענש ע"כ פסק שאין לו ליטול שום משכון על גזילתו שגזל ממנו רק החפץ עצמו אם רואה אצלו יש לו רשות ליטול ממנו אפי' בהכאה וא"א לחלק בין ת"ח לאחרים משום למען תלך בדרך טובים כדמצינו ברבה בר' הונא בב"מ פ"ג תברו לי' הנהו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתו אמרו לרב א"ל הב להו גלימייהו אמר לי' דינא הכי א"ל אין למען תלך בדרך טובים והב לי' גלימייהו אמרו לי' עניי אנן וערחינן כולא יומא וכפינן ולית לן מידי א"ל זיל הב להו אגרייהו א"ל דינא הכי א"ל אין ואורחת צדיקים תשמור כי בשביל למען תלך בדרך טובים ואורחת צדיקים תשמור לא הי' לו עונש כ"כ ואולי משום וחסידיו נשערה מאד כי האי צדיק כרב הונא אעפ"י שהי' כחוט השערה החטא הזה משום אורחת צדיקים תשמור ג"כ הקב"ה מדקדק עמו ונענש ע"ז משא"כ בשאר בני אדם אך כבר הורה זקן ותי' להלכה כן ומפורש לית לן פליג עליו בשום פוסק ולשון בן בג בג מסייעי'

לי'

לי' ומש"כ המרדכי עצמו שכתב בב"ק שם דאפשר דכל דבר אי תפס לא מפקינן מיני' זהו דוקא בנזקין כדכתב ר"ת שם בתוס' שהקילו במזיק עצמו וכ"כ המרדכי בשם גליון תוס' שם:

ח"מ סי' ה' ס"א אסור לדון בשבת ויו"ט ועם עבר ודן דינו דן עכ"ל והוא סתם משנה בבילה ל"ו ע"ב ופריך בגמ' ואלו הן משום רשות לא דנין והא מצוה קעביד ומשני לא צריכא דאיכא דעדיף מיני' ופרש"י הא מצוה קעביד ואמאי קרי לי' רשות עכ"ל ופי' הרמב"ם בפי' המשנה שלו וז"ל לכולן יש תנאים לא דנין בתנאי שיהי' במקום יותר חכם ממנו עכ"ל משמע מפי' בתירוץ הגמ' לא צריכא דאיכא דעדיף מיניה יותר חכם ממנו ע"כ אסור לי' לדון בשבת אבל היכא דליכא חכם יותר ממנו באותה עיר שרי לי' לדון משום שהיא מצוה והכריע לפי' ר"ת אבל א"כ מ"ש משום מצוה דתני בסיפא דמ"מ אסור אע"ג שהן משום מצוה כבר תי' הר"ן קושיא זו הכי דדמו דין למשדכין על התינוקת ליארס ועל התינוק ללמדו תורה וללמדו אומנת דשרי והא דקאסר במתני' הנך דמשום מצוה היא היינו משום דלית בהו מצוה כולי האי כלומר כדין היכי דליכא יותר חכם ממנו ומרש"י משמע אע"ג דליכא חכם יותר ממנו ג"כ אסור כמו בסיפא אע"ג שהן מצוה מ"מ אסור משום גזירא ופי' דאיכא דעדיף מיני' ע"כ קרי לי' רשות אבל היכא דליכא עדיף מיני' קרי לי' מצוה ומ"מ אסור מדרבנן כהנך דקחשיב בסיפא משום מצוה ומ"מ גזרו עליהם חכמים אבל הר"ת משמע שס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל כדפרשנו כדאיתא בתוד"ה והא מצוה קעביד פ"ה והו"ל למיחשבנהו דהדי אינך דסיפא ממצוה ומשני ל"ל דאיכא דעדיף מיני' ולכך אינה מצוה כ"כ כמו בסיפא ולפ"ז יכול להיות דגם בדליכא דעדיף מיני' ג"כ אסור ור"ת פי' דהא מצוה קעביד ואמאי גזרו ומשני דאיכא דעדיף מיני' ע"כ גזרו אבל היכא דליכא דעדיף לא גזרו ושרי לדון בשבת וס"ל כהרמב"ם ז"ל אמנם הר"ח והרי"ף ז"ל לא פירשו כלל על הקושיא והתי' ולא נודע האיך שפירשו משמע שאסרו גם הנך כפירש"י ז"ל אע"ג היכא דליכא דעדיף מיני' אסור משום שמא יכתבו וקשה לפע"ד האיך פליג הרמב"ם לדינא נגד רש"י והר"ח והריף ז"ל ששמע בהדיא מדלא הביאו החילוק רק כתבו הגזירה משמע דלא על תנאי אסרוהו וי"ל דלא כתב בפי' המשנה שלו רק לסברא אבל לדינא חזר בו ופסק כהר"ח והרי"ף ז"ל וז"ל בפכ"ג הי"ד מ"ה שבת אין דנין בשבת משום שמא יכתוב כלשון הרי"ף ולא חילק בין איכא דעדיף ובין ליכא דעדיף הכל אסור משום שמא יכתוב ולפע"ד קשיא דאי תנאי הוא בדאיכא דעדיף מיני' הא הו"ל לשיעורין נאמר במה הוא גדול מיני' וזה א"א וכ"ש בזה"ז שיש שמחזיק עצמו יותר גדול

גדול מגדול ממנו ויכול לבוא עי"ז לעבור על גזירת הכמים ח"ו שהוא חיוב מיתה
ע"כ אסור אפי' שזה לומר שהוא גדול מזה מ"מ אם זה ולא יהיו כללי בשבת
כדפסקו העוה"מ ורא"י לדברי ממשוש אלא תולקו ע"כ כ"ל דבין איכא דעדיף
מיני' בין איכא עדיף מיני' הכל אסור כ"ל לאר"ת והרמ"ך והרמב"ם ז"ל מהא
שכתב הרא"ש ז"ל וז"ל לא דבין ולא מקדשין ולא תולין ולא מייבמין כולהו
גזירת שמא יכתוב עכ"ל וע"ז כתב העור בסי' תקכ"ד בא"ח וז"ל ולא דבין
לר"ת איכא דאיכא עדיף מיני' אבל לו איכא דעדיף מיני' שדי ולרש"י אסור
בכל ענין ולזה הסכים מ"א הרא"ש ז"ל דאסור בכל גווני והוא שלא
חולק בין עדיף בין איכא דעדיף מיני' ולא כמהר"ם סי' ק"ד והר"ן הנ"ל שחילקו
בין הכך דהם מלוה לעבות ע"כ לא הו"ל לגזור משום שמא יכתוב משא"כ
הכך דהם מלוה דשיבא בלין זה מלוה לעבות רק אם הקדים או שהריס הוי
מלוה משא"כ הלוה ויבוס וקדושין שהן מלות עבה וקשיא לפטע"ד המלא דבין
שלין זה מ"ע עליו ובאמת לא תביב לין דבין במהר"ם סי' ק"ד ועיין בי"ח ח"מ
סי' שלש ס"ד ד"ה ולא דבין כו' שכ"כ בספרנו בהדיא ועיין יתשלמי פ"ד
ה"ו בסנהדרין ופס ויהוני אותו בשבת כו' וצ"ע:

ח"מ סי' ו' אין הדיינים יושבין לדון בדין פחות משוה פרוטה ואם הזקקו
לשוה פרוטה גומרין דיכם אפי' לפחות משוה פרוטה שכ"ל זהוא שגמ'
ב"מ נ"ה ע"ב ופסק כרב קטינא דאם הזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין אפי'
לפחות משוה פרוטה והנה בב"ק ק"ה ע"א בגמ' בעי רבא גזל שתי שדות
בפרוטה והחזיר לו אחת מהן מהו מי אמרינן השתא ליכא גזלה גבי' אי דלמא
הא לא הדר גזלה לגבי' ומסיק אע"ג דגזלה אין כאן מלות השבה אין כאן
וכתב הרא"ש פ"ש הלכה כ"ה אפי' הר"ש הלוי ז"ל אע"ג דגזלה אין בשן ואין
ב"ד כופין אותו להחזיר כיון דאין בו שוה פרוטה ושם ואמ' אם לא החזיר
אחת מדעתו אלא ע"י ליוי ב"ד כופין אותו להחזיר נסיתת השני' בהסיא
דתמיא הזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין אף בפחות משוה פרוטה אלא השתא
המחזיר אחת מדעתו גזלה אין כאן דהא השתא אין ב"ד מזקקין לפחות משוה
פרוטה מלות השבה אין כאן ומעלמו חייב להחזיר לקיים מלות השבה ואין
ב"ד מזקקין לכופו כוד אפי' אע"פ שגזלה אין כאן ואין ב"ד מזקקין לכופו
בחורת ממון מלות השבה אין כאן ומכין אותו עד שתאלא נפשו לקיים מלות
השבה ובב"מ פ"ד הלכה כ' כתב הרא"ש וז"ל ישיבת הדיין אינמריכא לי'
לאפוקי מדרב קטינא דאמר ב"ד מזקקין לפחות משוה פרוטה ולית הלכה
ברב קטינא דהא לו הכי ישיבת הדיינים לאפוקי מדרב קטינא ומהני' דלא קתני
ישיבת הדיינין אמרי' דאיכא בכלל גזל וכי היכי דגזל איכא כלל בפחות
משוה

משוה פרוטה ה"ה נמי ישיבת הדיינים אפי' בגמר דתביעה עכ"ל וא"כ מבדי
הרא"ש לגזיז דבב"מ פסק ולית הלכתא כרב קטינא דהא לו אפיקתי' מדרב
קטינא ועוד כתב מהני' איתא דלא רב קטינא דהכי גזל במקום ישיבת הדיינים
לומר דהיכא דגזל איתא בפחות משוה פרוטה ה"ה נמי ישיבת הדיינים אפי'
בגמר תביעה והכא בב"ק גזל קמבעיא לי' ופסק דאולו ע"י לוי ב"ד החזיר
את האחת היו ב"ד גומרין גם הבני' כדתניא הזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרין
אפי' לפחות משוה פרוטה והלא הוא כרב קטינא לפי המסקנא וע"ש בפלפולא
הריפתא והקבה נמי דקאמר דתניא על מימרא ודוחק לתרץ דבב"מ קאמר
הלכה דפסבי' ובב"ק לא כתב אלא דבת ר"מ הלוי ולי' לא ס"ל להלכה כן
וקמיפלגי בגזל עופא דהרא"ש עלמו יסבור דאיכא כלל בגזל פחות משוה
פרוטה והמתני' מדמה לה ישיבת הדיינין לגזל דכללי' בגזל ורבינו מבה הלוי
ס"ל דבגזל נמי יש בו פחות משוה פרוטה בגמר דין ע"כ גם בישיבת הדיינין
בגמר דין איתא אפי' בפחות משוה פר' זהו דיוקא גדול דהא רבא בהדיא קאמר
גזל וכ"ה רבא ולוי ג"כ פליגי זה ומאי א"א לומר כן אין רבא פליג על
סתם מתני' בלי שום רא' רק ברמז וכבר א"ל יוחנן הלכה כסתם מתני'
ע"כ לפטע"ד לתרץ הכי והא"פ בתי' הבני' של ר"מ הלוי ז"ל דמע"כ שוד פי'
אטע"י שגזלה אין כאן כלומר שאפי' כפוהו ב"ד להחזיר את הראשונה ג"כ אין
גומרין על הבני' מפני שאין הלכה כרב קטינא דאמר גומרין אף בפחות משוה
פרוטה מ"מ מכין אותו לקיים מ"ע דהשבה ובזה כ"ע מודה אפי' לוי ומתני'
דכלל בגזל ישיבת הדיינים דהא בגזל כ"ע מודה דבשאין הבשה הכי דלמתחילה
הי' שוה פרוטה הגזלה וזהו דקאמר רבא השבה אין כאן וכ"פ הרא"ש כלישנא
בתרא ע"כ הביאו הרא"ש ז"ל לביאתו דפסק דלא כרב קטינא בב"מ אי נמי
יש לתרץ הכי (דרב) דלוי דאמר לאפוקי מדרב קטינא לא קאמר אלא קודם
המסקנא דמסיק דרב קטינא לא קאמר אלא גומרין אבל לאחר דמסיק גומרין
מודה לוי דקלכה כרב קטינא ועי' ב"י סס וכן פי' המהרב"ח ז"ל פסט
פשוט ועיין סס מהר"ם ז"ל וע"כ קרוהו דהיא אבל מלשון לא משמע הכי
ודוק בלשון הרא"ש אבל הרמב"ם ז"ל בה' סנהדרין פ"ב הו"א כתב וז"ל
אין הדיינים יושבין לדון פחות משוה פרוטה ואם הזקקו לשוה פרוטה גומרין
הדין אפילו לפחות משוה פרוטה מכ"ל וקבה לפטע"ד בס' הרמב"ם בפ"א
מה' גזלה ואבידה ב"ו וז"ל הגזל פחות משוה פרוטה אמפ"י בעבר אינו
בחורת השבה כו' גזל בתי אגודות שוה פרוטה והחזיר אחת (ומדסתם משמע
בין ע"י ב"ד החזיר האחת הלחת בין מעלמו החזיר) גזלה אין כאן מלות
השבה גזלה אין כאן עכ"ל והני בהחזיר ע"י ב"ד א"ש גומרין דינו אפילו

בפחות מכזית פרוסה הרי יש כאן הבנה דהא פסק כרב קטינא דאם הוזקקו
ב"ד לשנה פרוסה נימרין אפילו בפחות מכ"פ וי"ל דפי' כפרש"י שם ב"מ
ל"ה ע"ב נומרין אפילו בפחות אם חזר השני והבטו פחות מכזית פרוסה קודם
בעמדו ב"ד מכם מזקקין לו עכ"ל ואינ"ל לא איירי רב קטינא באופן שהתובע
עצמו תובע איתו פחות מכזית פרוסה כמו היכא שהחזיר אחת דהתם אין
מ"מ יש לפרש דרב"י דבתרא קמ"ל אע"ג דהו"ל כדין מתחול תביעה אחרת
וה"ל תחילת דין ואין ב"ד מזקקין לו עוד קמ"ל דמ"מ כ"ז שיושבין מזקקין לו
וכ"ש שהתובע תובעו עוד פחות מכזית פרוסה דפשיטא דנומרין וא"כ אפילו
אם הרמב"ם יפרש כפרש"י הדא קושיא לדוכתא דהשבה יש כאן אלא י"ל
שפרש דברי הרמב"ם כפי' השלטי גבורים ה"פ גזילה אין כאן
איירי על מה שבידו שהרי היא פחות מכ"פ והשבה אין כאן איירי על מה
שבבר נתן הלגודה שהחזיר אין זה השבה שהרי פחות מכ"פ הוא נתן ונומרין
ב"ד אפי' בלגודה אפי' שיחזיר גם אותה ואז תהי' השבה גמורה שילטרפו ב"ד
בדין אחד שהי' הלגודות והשיב כל הפרוטה כרב קטינא וגימא קושית הלח"מ
לפי הג' למה לא יהי' לפש"י דהבתרא ניחא בסמך על מה שפסק כרב קטינא
ע"כ לא הי' צריך לפרש לפש"י שהרי ממילא נשמע הכי אך ק"ק דהא מסתם סתמא
והחזיר אחת ופרשנו בין ע"י עצמו בין ע"י ב"ד והניחא ע"י ב"ד סמך על מה שפסק
שם כרב קטינא אבל ע"י עצמו הא לא שייך למה שפסק כרב קטינא ויש ליישב
דאם בעצמו החזיר אז יחזור הכל כפי' הרב המגיד ז"ל שם הלכה ו' ד"ה
גזל בלם הנודות ולפי"ז נפרש דברי הרמב"ם ז"ל דלגדדין קאמר מצות השבת
גזילה אין כאן והיינו אם ע"י ב"ד מה שנתן אלא ב"ד נומרין דינו גם מל
השני' ואם מעצמו לא ק"ש מצות השבה עד שיתן לו שיאכל או דמיהם כיון
שבתחילה היתה הגזילה פרוטה וכ"ש כסף משנה אבל פרש"י ז"ל קשה לפע"ד
מנין לו זאת הרבותא וי"ל שלו קמפרש לאפוקי מרב קטינא היינו לפי פירוש
זה שלא הי' נראה לו שתבע תובע שש"ל בכה"ג הוא תחילת דין אע"ג
שיושבין עדיין כיון שכבר נמרו דינם אבל על התובע פתבעלו בדין ההוא שישבו
מתחילה על פרוטה ודלמי מודה לוי דנומרין אותו דין אפי' בפחות מכ"פ
וי"ל שזהו כוונת הרמב"ם ז"ל שפסק כרב קטינא אע"פ שאמר לאפוקי אע"ג
דבסוף מסכת כתובות פסק דכתובה דרבנן וכרב משרשי' דקאמר לאפוקי מדרשב"ג
דש"ל כתובה דאורייתא ועיין מדרכי שם סוף כתובות וז"ל ואע"ג דאמרינן
לאפוקי מדרשב"ג מ"מ הלכה כמותו וכן בר"ה ע' דאמרי' התם לאפוקי מדר"י
ואפ"ה הלכה כמותו וכה"ג יש הרבה וע"ש אהרונים והרמב"ם אע"פ שהתם
פסק דלא כרשב"ג משום שקאמר לאפוקי מ"מ הכא יפרש כדפרשנו הך לאפוקי

דרב קטינא ופסק כוותי' והרא"ש לשיטתו פסק הכא דלא כרב קטינא מדקאמר
לוי לאפוקי וכ"פ בכתובות דלא כרשב"ג מדקאמר לאפוקי מדרשב"ג וכבר הארכנו
בזה לעיל בדין כתובה דאורייתא או דרבנן יע"ש ועיין סמ"ע ס"ק כו ובש"ק ג'
וש"ך שם ס"ק ג':

אופן יג היינו כמו שפי' בעל הפירוש מדור על הרמב"ם ז"ל דיש הלכות
יסודי התורה שבלא פרושו לא היינו מבינים היטב את דברי הרמב"ם
וכן מלינו כיוצא בזה וכל הבקי בהקדמות שלריך להביאור של הספר יודע לפרש
עד שמי שלא' בהקדמות ג"כ יבין ע"י פרושיו זה:

אופן יד מעשה יעשה כאשר עשה הגאון בעל פתחי תשובה ז"ל ובעל תוקי
דעת וזה לרוך בקיאות ומריפות:

אופן טו יעשה כבאופן י"ז לקמן על המפרשים עד שיכתוב ע"י הלעגים
הרבה מן המפרשים והוא יפרשם היטב לפי הלכתו ויבדר פלוגתם
היכי דפליגי בפשט ויעיהם:

אופן טז מלקט פירושים מפוזרים בלעומר כמו במציא אחר שהגיה הלעגים
מהרבה ספרים וכו"ת על כל הש"ס גמלא על כל דף הרבה
לעגים בפנקסו בעל המסכתות אז ילמוד כל ליון ויפרש לפי פירש אותו ספר
הגמרא וכן יפרש כל ליון וליון ויכתוב ויפרש כמו השיטה מקובלת ויגדל אז
ספרו מכל המפרשים ויתבלטו כל הפרושים בביאור היטב ויכול להוסיף משלו
ג"כ על פי תושיתם ולהכריע בין החולקים בפירושיהם ואז יגדיל תורה ויאדיר
ע"י אופן ט"ו ויז בעז"ה אלא שבאופן ט"ו יעשה כבאופן י"ז על המפרשים
ובאופן זה יעשה כבאופן י"ז על לעגים ואם ירלה יפרש על המפרשים כאשר
ביארנו בס"ד ואם ירלה יעשה על לעגים לבד שהבמים אחרים יוכלו לפרש כל
ליון וליון על אופן מסכת שירלה וכל מסכת תהי' אלו ספר מיוחד כי כבר
הביא זה כל הלעגים עלי' מסודר אלא במי שכותב רק הלעגים יכול להוסיף
בחורים פסוקים שלקטו מן השו"ת ההיא רק יודע ספר יהי' שיבין איך להולית
כל ליון ויכתוב בפנקס אלא יהי' מעותין כלל מבא"ש במי שכותב המפרשים
שלריכין לזה הכמה ובינה ושכל ישר ודי להכימא ברמיזה:

אופן יז מלקט בפסקי הלכות מהרבה שאלות ותשובות ושופה עפ"י סדר
מסודר שיהא קל למצוא ההלכה על מקומה בש"ס כיצד יעשה
יכין פינקס ברשום בו כל מסכת ומסכת וכמה דפין שם בהשיא מסכת ויקח
איזה שו"ת ברולה שיבדוק בה כסדר הרשימות של לעגי הש"ס שהביא המחבר
המסכת והדף של המסכת ויקח הפנקס של רשומי השמות של המסכת וירשום
איזו תיבות מהעין שהביא בעל התשובה ההיא אשר ביכר שהוא העיקר עין

סס בגמ' ויכתוב לאומו ענין על הדף הערוך גם בהריא המסכת לדוגמא אם כותב מתחילת הרא"ש ז"ל מתפס לון הראשון הוא דקי"ל כר' יהודא בפ' תפלת השחר דף כ"ו יקח הפנקס של ריפומי המסכתות ויתפס בדף כ"ו וירשום דקי"ל כר"י עיין הרא"ש ריש מסכת שבת סי' א' בפ"ק וכן לון הפל' סס דעבד כמר עבד כו' ויתפס דף כ"ז בהמסכת ויכתוב סס דעבד כמר עבד כו' עיין בהרא"ש פ"ק סי' א' וכן הלון הפלוגי סס בהרא"ש יתפס בפס' ערבין סס בדף ז' וירשום הנך תיבות סס תרי קולא דסתרי אהדדי כו' עיין הרא"ש פ"ק דברכות סי' א' וכן יעשה לכל הסו"ת ברולה וכן כל ספר שילה לרשום בס"ם כל הלוגים מאותו ספר וכן מכל הספרים אשר רולה יעשה כן אף שלא למד אותו ספר מעולם יכול לרשום ממנו וכן כשילה לעשות לוגים על הירושלמי יכון פנקס על הירושלמי מכל מסכת ומסכת ודפיו ובכל מקום שמולא בהספר דסס הירושלמי לון יכתוב על הירושלמי סס במסכת הריא ודפו הלון מאותו ספר כמו נעשה מבבלי וימלא אחת כתבו כל הספר על הבבלי שאם ילה לודע שיש בספר ההוא דבר שמדבר בענין זה על הס"ם בבלי או ירושלמי זה אם הספר מאריך בענין זה שהוא עוסק בו או לא יעיין על זה המסכת הריא על הדף ההוא בפנקס של המסכתות באיזו דף שנמצא מדברת בו ואם יש בספר אזי ימלא לון סס כי כבר כתב מכל לוגי הספר ההוא וימלא בהלוגים חדשות לפלפל על ידי הן בירושלמי הן בבבלי הן לפלפולו הן להלכה ובזה יכול להדפיס חיבור על זה מכל בו"ת יקרות על הס"ם בבבלי וירושלמי כגאון גדול אשר הוא בקי בכל הס"ם בבבלי וירושלמי וכל התשובות בלון מהם ורבים ומי מן החיבור הזה הן בקיאים הן אוהב בקיאים ומי"ז יגדיל תורה ויאדיר וזכות המחברים הללו יעמוד עד בית משיח כי יזכו הגאונים כולם בידובנו שפתותיהם בקבר כי"י ביזכרו דבריהם בלימוד הגמרא בפלפול או בהלכה:

אומן יח בס"ד כדמלגו ספרים במקבים ומתרגים בלא פלפול רק בקיאור מקבים ומתרגים ומוליאים הלכה חדשה:

אופן יב מי שיש לו כח הבשרא להעיל ספיקות בהלכה כלומר שיש לו פנים ונעשה להיתר וגם יש לו סברא בזה הדבר לאיסורה ובכה"ג תלי בבקיאות בס"ם ופוסקים כי כמה פעמים יש הפשיטותא בהדיא בגמ' פשוטה או בתוס' ופעמים גריכין לזה סברות מן הפוסקים ופעמים סברת עלמו די לו להכריע לוגלה ופוסבו מהם יבר, (בחינה יט) שני בתורים שלו ה"ה במקום כהן ולו אם"כ לכבד שיד לוי לקרוא לכפר תורה במקום לוי ולא היתהו ה"ה שבבהמ"ד

מ"ע

מ"ע לא הייתהו ויען המשיב מהא דאיתא בתוספות דף כ"ה ע"ב בגמ' כי ההוא דאתא לקמי' דר' אמי א"ל מוחזקני בזה שהוא כהן א"ל מה ראית א"ל שקרא ראשון בבהכ"נ א"ל בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול א"ל שקרא אחריו לוי והעלהו ר' אמי לכהונה על פיו עכ"ל ואם"ל קורא לון לוי אחר לוי א"כ האיך העלהו ר' אמי לכהונה על פיו במא לא הי' שם כהן וקראו לוי במקום כהן ואח"כ קראו לוי זה שני ע"כ לא הייתהו לומדי הבהכ"ם ההוא לקורא הלוי ואמר הקורא ע"ם בתוד"ה שקרא אחריו לוי לפירוש ר"י הלוי כו' ושם תוס' ישנים בתוספות דל"ה שמא יעלהו לכהונה כו': שאל השני את השואל מקודם המתפלל בתמלא השעודה אי לריך נע"י לעמיר השעודה אחר התפילה. וזה משיב לו איתא בשאלתות בפרק ערבי פסחים בין דאמר אגדתא והלילה אסה דעתי' כו' מהמע דלריך נע"י שמיע אבל יש בזה לעיין שוד בפוסקים: וזה שואל את זה מהו ליתן בשבת לוגן לתוך המנין: וזה משיב מתוס' ד"ה ניתן אדם כו' בשבת מ' ע"ב מהמע דבבלי שני שרי בכוס אז בשאל בתמני לא ואפי' בכוס אז בבלי שני אבל לא בבלי אשון ועיין תוס' ד"ה וב"מ ושם ד"ה מפני כו': מהו בריאה שנקבן קרומין שלה זה בלא זה ובזה בלא כעגד זה אבל שני הקרומים נקבן מאי:

תשובה איתא בי"ד סי' ל"ו ס"א וז"ל הריאה יש לה שני קרומין נקבו זה בלא זה או זה בלא כעגד זה כשרה עד שינקבו שניהם זה כעגד זה

עכ"ל להלכה אולם הרשב"א ז"ל בתורת הבית האריך דף ל"א ע"ב כתב וז"ל ואם נקבו זה בלא כעגד זה מסתברא שהוא כשר וכשיון שלמרו בקורקבן וכיבו שאם ניקב אה בלא זה כשר ונראה שהמחבר קבל מהרשב"א שלתד מקורקבן דכשר שניקב זה בלא זה וכ"ש זה אבל הבדק הבית שם פליג על הרשב"א ז"ל וכתב דלא דמי כלל ריאה לקורקבן דבקורקבן הרישותא ואחד מגין על הבירו אבל ריאה ביקרה לקלוט את הרוח וכיון שניקבו מי אפשר לקלוט את הרוח והאיך נכשירנה ע"י שמדמה ריאה לקורקבן דלא דמי כלל ומדבריו ניכר שאינו בקי ברפואות עכ"ל וכתב שם במשמרת הבית וז"ל אמר הכותב המחבר בקי ברפואות יותר ממנו שהרי יודע באינו יודע ומי שיודע שאינו יודע הוא יודע אבל האינו יודע באינו יודע הוא האינו יודע דמה הפרש יש בין קורקבן לריאה דקאמר להלן אי כדקאמר משום דריאה שעשוי' לקלוט את הרוח מה בכך הרי העור העליון סותם את הנקב התחתון ואי משום דכל שקולטת את הרוח הוא דוחק וניקב א"כ אפילו ניקב התחתון והעליון קיים יהא טריפה וכמאן דאמר אינקוב תתאה אע"ג דלא אינקב עלאה אלא שהי' לו לומר בהרוח נכנס בין עור לעור עד שמגיע לעליון מבא"ל בקורקבן בשורותיהן

דבוקין

הוראה

אך אחת יש לי לעיין עוד דהא לא רבותא למיחשב גברי דאוסרים אך בדברי הכרתי ופלתי שהקשה על הט"ז ז"ל דמתיר אם היו הנקבים מבני רוחות הריאה משום דתלי טעמא של האיסור נקבים זה שלא כנגד זה בטעמא דאפשר דמתרמי אהדדי משא"כ בב' רוחות שא"א להתרמות אהדדי ומטעם זה מכשיר וא"כ מאי מהני בדיקה במחט שנמצא בריאה. דילמא ניקבה המחט שתי עירות' רק שהוא בעת הבדיקה זה שלא כנגד זה ולכן לא בצבצה ויש לחוש שיתרמו עוד אהדדי ומטעם קושיא זו אסר גם בב' רוחות יע"ש היטיב:

אבל לפע"ד נראה דלא דמי כלל ענין ניקב להך דנמצא מחט ולא קשיא כלל על הט"ז דהתם במחט מהני הבדיקה והכא בניקב לא מהני דהא כאן בניקב דאיירי הט"ז ז"ל בסי' ל"ו הא מכשיר משום דליכא שיתרמו אהדדי נקבים זה עם זה בב' רוחותי' והרוח לא יבוא כלל מן נקב לנקב השני בשום אופן כי דבוקים העורות יחד מתחילת ברייתא. משא"כ בבדיקה של מחט אשר כבר נפרדו ע"כ העורות מנקב זה עד הנקב השני שהלכו זה מזה והרוח הולך בין העורות מנקב זה עד נקב השני לרוחה כי כבר נפתחו השערים דרוח ובודאי שאם נפחוה לריאה יבצבצו בודאי בצבוץ גדול ועיין דברי חמודות שם ס"ק ת' ובכו"פ סי' ל"ו ס"ק ב' בפלתי ודוק היטיב כי קצרתי להלכה: ובחינה זו היינו לכתבן הספיקות לעצמו ולפעמים שיבוא לעת שיפנה וצלותא דעתי' יהא מעמיק בה ויוסיף לקח ושיגיע להוראה וד' יצליחו להלכה יפשוט א"ע או יתעסק עם חבר טוב בענין זה ויסייע עד שישיגו הפשיטותא לדינא בעז"ה:

אופן ב כשיש לו כח הבעיא מטיל ספק בהלכה היינו כשיש סברות הנה להתיר והנה לאסור או כאן נוטה שכלו לחייב וכאן נוטה שכלו לפטרו אם יש בו להלכה כותב הספיקות ב' הצדדין לרב אשר ידיו רב לו לפשטו מרוב בקיאותו וחריפותו ויש מוסיף עוד וכותב ספיקותיו ומה שענה אחריו הרב ושואל עוד רב שני וכותב גם מה שהשיב לו זה ויש לו תורה להלכה ומזה נמצא שמעמיק גם הוא כהמשיב זה וכזה ומוסיף עוד לקח בתורה להלכה עד יגדיל תורה ויאדיר עד יבוא שלה אמן:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

דבוקין הרבה ומגיעין זה על זה והמאכל שבו אינו שובר בין שור זה לזה כן הי׳ לו לומר אם בא להלוק אבל מ״מ מסתברא שהשורות שבריאה דבוקין הרבה זה

בזה ואין הרוח נכנס ושובר בין זה לזה ולפיכך זה מגין על זה ט״ל:

והנה תורה הוא וללמוד אני צריך ובריא להקבות אפילו נגד גאוני קדמאי

ז״ל ותימא היא בעיני הא אמר רב אבי בחולין מ״ה ע״ב עריפות

קמדמית להדדי כו׳ וכן בדף ל״ה ע״ב אמר רב אבי הכי ובדף ל״ז ע״א אמרי׳

בפירוש אמר רב בסמוכה כשהה תחוכה פסולה ואל תתמה בהרי תוחכה מכאן

ומתה תוחכה מכאן וחי׳ ועיין תוס׳ ד״ה בהרי תוחכה כו׳ בב״ב ק״ל ע״ב

וע״ש רבינו גרשון ז״ל וז״ל ואוכא דמפרש בכל אדם בעפחות שלאמר עפחות

ניתן ימי מתחיל להכב מלמעלה למטה אם יותך עפח העליון מן הגולגולת

זי בלא נגע במות ועפח בני מת כי נגע במות ועפח שלישי למטה מן המות

תי ועפח רביעי כנגד הגרון מת ועפח חמישי למעלה מן הלב ושני כנגד

הלב וכן כל הגוף עכ״ל ול״ב הלוך דומי ריאה לקורקבן ובנדק הבית לא הביא

קשיא אלא כבבא לתלוק על הרשב״א ז״ל דק מסברת עלמו הקשה עליו וזהו

תומא בהרי גם הרשב״א ז״ל ג״כ לא אמרה אלא מגד סברא שדומה ריאה

לקורקבן בהיה בפנים הבהמה ומה במקום לחברים שבחוץ לון מדמין הייבו

לענין טומת הגידין וכ״ש הוך:

אמנם לפע״ד נראה לתרץ הכי דהא אמרי׳ בחולין מ״ג ע״א אינבעי׳ להו

מיקבי בעיתא זה בלא כנגד כי׳ ופרש״י ז״ל כגון זה למעלה וזה

למטה מהו אמר מר זוטרא מבמי׳ דר״פ בינבע כבר בקורקבן פסול מתחוק

לה רב אבי אדרבה וכבר דאבלה בי׳ ופעי׳ בי׳ רוח גמדא לי׳ ופבעא לי׳

זימנין דמיהגדין בהדי יקורקבן דמינה נייתי כדקאי קאי עכ״ל הרי

רב אבי עלמו דקאמר לעיל אין מדמין בעריפות והכא דומה זה לזה בסברא

ע״כ גם הגאונים בסבדותיהן ג״כ דומו זה לזה וסבר הרשב״א ז״ל דבריאה ג״כ

העורות דבוקין זה בזה כדמפרש בהדיא ע״כ דומה בסברא זו לקורקבן ומדנייתי

נייתי וכדקאי קאי ולא מיהגדזן אהדדי ועוד הקשה לו להרשב״א מ״ש קמפרש

הש״ס דזימנין דמיהגדזן אהדדי הא הו״ל למימר דן כיון דפעיא בי׳ וכנס הרוח

בין העורות ויולא דרך נקב הבמי אע״כ בים לחוש כן מיהגדזן אהדדי ויולא

הרוח בריוה אבל מה ביולא ע״י דוחק מה בכך כדפרש״י נקב זה למטה ונקב

שני למעלה כבר וכ״כ הרשב״א בדבריהן יחד הרבה כי כן דייקו מלשון הש״ס

דטעמא משום הכי הוא ולא מטעם כל נקב בגופיה בריאה דאל״כ הו״ל לרב

אבי הו לר״פ להבמיטין בפי דאפילו ריאה לא דמי לקורקבן דבקורקבן כבר

אבי הו לר״פ ירא בריאה וכ״ש ובם דבריאה דהא פעי׳ בי׳ ותמור עפי אע״כ

ריאה

ריאה דמיא לקורקבן וכ״ת אדרבה מדלא אבינ ובם פסול וריאה כשרה מסתמא

ריאה פסולה כה״ג ודמיא הבתה לעבם ו״ל דדבותא קמ״ל בקורקבן דאע״ג שבי

נמלאן אוכלין המסוסין וכזבל ולא הוי בי׳ למימר כדקאי קאי קמ״ל דבריאה

הוא אית בי׳ והרוח אוכה מנתקת בין העורות כ״כ ובבריאה כשרה כה״ג כן

נלפע״ד דעת הרשב״א ז״ל ועוד קהשיב ובם עם קורקבן משום דובם משום

דמובם נכנס לקורקבן המאכל אך ק״ק על הרשב״א ז״ל הלוך קמפרש דבריאה

דבוקין הרבה שני העורות בלא יבוא הרוח בין שני העורות עד שיבוא לנקב הבמי

ויולא הא אמרי׳ בחולין מ״ו ע״ב אמר רב יוסף הלי ריאה דאוושא לי ידעינן

היכא אוושא מותבינן עלה גדפא אי ריקא אי מבלבלא עריפה ואי לא

כשרה ואי לא ידעינן היכא אוושא מייתינן משולי דמיא פשורא ומותבינן לה

בגווה וגפתוכה לה אי מבלבלא עריפה ואי לא כשרה תתלה אונקב עילאה לא

אונקב ואלי דאוושא זיקא דבינו הוא ופרש״י ז״ל ד״ה תתלה אונקב והרוח

יולא מבפנים דרך הנקב ואינו יכול לצאת חוץ מפני קרום העליון ממנין ונכנס הרוח

לבין ב׳ הקרומים לפיכך הוא מבמעת קול עכ״ל הרי משמע שאין דבוקין הרבה

שני העורות שהרי נכנס הרוח בין שני העורות ובודאי אם יש בם נקב שני יולא

דרך נקב הבמי הרוח ויבא מבלבלא והוא עריפה הרי הוא כהבדק הבית בס״ל

שאין העורות דבוקין כ״כ ומשמע מריאה דאוושא דעריפה בכה״ג אפי׳ בזה

בלא כנגד זה אם בזה בלא זה משמע דכשרה דתתלה אונקב או עילאה לבד

אונקב והבמי מגין על הנקב זה ואז כבר מפני שהלבה שפוסק בגמ׳ בהדיא

בדף מ״ו ע״ב והלכתא מגין כדרב יוסף כו׳ והפמ״ג ס״ק ח׳ מביא לתרץ דהאי

ריאה דאוושא דאי מבלבלא עריפה הייבו מספק במא הנקבים הם זה כנגד זה

ע״כ מבלבלא אבל זה בלא כנגד זה בבורור כבר ומ״מ פסקו כל התחומים ז״ל

כהרמ״א ז״ל דעריפה אפילו אחד למטה ואחד למעלה בא״א שיבוא זה כנגד

זה ואעפ״י שהב״י תי׳ הקושיא מאוושא אבל מ״מ הרי רואין אנו מאוושא שהרוח

בין העורות משמעת קול וסוף סוף אינם דבוקין הרבה עד בלא יבוא הרוח

בין העורות אלא שדרך העורות אינם דבוקין יחד כדכ׳ הבדק הבית וסלתם

הפנים בי״ד סי׳ ל״ז ס״ק ח׳ הכריע דהיכי דמפקי זיקא בכל נווי עריפה וזה דבר

פשוט הוא ולא כתב זאת אלא לאפוקי מדעתם של האומרים שאפי׳ יולא הרוח

מנקב הבמי׳ אין לן בה ומה בכך קמ״ל דאי מפקא זיקא עריפה ועוד י״ל דקמ״ל

דהלבה מותרת כדכ׳ הל״ם שם ס״ק ט׳ דכבר והכלל כ׳ דכל שנעריפה מחמת

נקב ולא התחיל עדיין להתרפאות ההלב מותר ואפילו ראינו שבלעה מתנ ולאחר

כמה ימים נמלא המתנ בריאה או בבאר אבריס במקום בהוא עריפה נקב

מפולם מותר ההלב עכ״ל:

גם ליסבע ויסבור הביד אממונא השוד אשבועתא אבל בשביס אוחזין אין כאן
רמאי שנאמר מגו דתשוד אממונא השוד אשבועתא ע"כ חולקין בשבועה
דהא מה שהוא טוען כולה שלי אין זה רמאות במזיד אלא שטוען ברגע זה
סבר שהוא הגביהה ברגע קודם מתביהו וכן השני טוענה בזה הרגע וסובר
שהוא הגביהה קודם לזה ובאמת ברגע אחד הגביהוה ואח"כ רלה התרלן
למלוה עוד חילוק בין הך מהני' להתם דמשום קנס הוא דסברא הוא דהתם אמר
ר' יוסי הכל יהא מונח משום קנס לרמאי כי היכי דלודי ובאמת גם התם הי'
יכול לומר שנשבעין והולקין כמו הכא אלא הטעם משום קנס כדי שיודה אבל
הכא לא שייך קנס דמאי פסידא יש לו לרמאי דלודי פרש"י למי שאין לו חלק
בה אם תהא מונחת לרבות סיפא דז"א כולה שלי וז"א הני' שלי שיש שם לומר
בה אם תהא מונחת לרבות סיפא דז"א כולה שלי אפי' טענתו כולה שלי אפ"י שיודע
מונח דהא אית לי' פסידא אם הניו דלפי טענתו כולה שלי הפן כולה אטפ"י שיודע
שאין לו בה אלא הני' ויפסיד הני' ויודה ע"כ יש לו לקנוס הרמאי אך אם
השני הוא הרמאי האומר הני' שלי ובאמת אין לו חלק בה בכלל ע"כ פי'
רש"י למי שאין לו הלק בה והייטו אפי' בשיפא אם הטוען הניו הוא השקרן
ואין לו הלק בה מאי פסידא אית לי' ולודי פרש"י שאין לו הלק בה
כשיודה מה יטול פ' אם יודה מה יטול ע"כ לא יודה שאין בה כלום
ויאמר בלבו הלא הבירי יפסיד כולה מה שאוניא אוניא כי ע"כ יתפשר עמי
ליתן לי הלק מכנס אם לא אודה לו טוב לי יותר שלא להודות ע"כ א"א לקנוס
ולומר מונח ופריך תינה מליאה בין בריסא בין בשיפא אבל מה דאוקימת
כולה שלי במו"מ ופריכנא שם וליחזי זוזי ממאן נקט וע"כ אוקימנא בדינקט
מתרווייהו הד מדעתי' והד בע"כ ולא ידעינן ממאן מדעתי' א"כ יש לקנוס
לרמאי שתהא מונח הטלית בשם משות שניהם ויוקנס הרמאי בשלמא לפי טעם ודאי
איכא רמאי הא גם במו"מ איכא חילוק זה די"ל לתרווייהו ברגע אחד נתרלה
המוכר אבל לפי חילוק קנס במו"מ מא"ל הא יש בידיהו לקנסו והקשה תלמיד
וכי לא ידע המקשה שהמתני' כולה שלי אוקימנא במו"מ דלא שייך בי' חילוק קנס
ומאי קאמר לכתחילה חילוק דקנס וי"ל דסבר לאוקמא דבאמת לא לקח אלא מאחד
אלא דלית מוכר לקמן דמשיילה וא"כ יש החילוק גם לפי האוקימתא כולה שלי במו"מ
אלא דינקט מהד ליתא המוכר דמשיילו ממי לקח אבל במסקנא מקשה שפיר מו"מ
מא"ל דהא אם המוכר ליתא נפלא אותם גופן כדפרשנו לעיל ואמרו שי"ל שזהו
שיטת ר"י בתוד"ה וליחזי שם ב' ע"ב כלומר אם אין מוכר אז יש לסמוך עליהם
עלמם בעל בדהיטו אם נטל מהד והם לשולם ליתא דמשיילה וע"כ מתוקמי
כשנטל מהניהם א"כ קשיא איכא לקנוס את הרמאי אלא ע"כ כדשנין מעיקרא
וזהו שפרש"י הא אוקימנא דקבל דמיס מתרווייהו פי' דא"א בעניין אחד דלא

כדסבר בהוי אמינא דיש לאוקמא בנטל מהד וליתא למוכר ומשום שיש עפ"י
הדחק לסמוך על בעלי הדין ולכן אוקימנא כך א"כ מא"ל אלא מתוורתא כדשנין
מעיקרא, התלמיד אומר ולפי"ז תהא מתורץ קושית רעק"א שם ג' ע"א א"ל
אין ה"ג, התם הייטו טעמא פרש"י דשניהם נשבעין ונוטלים כו' ורלה דהוקשה
לי' לרש"י מאי שהולך הטוי על פנקסו מהך דינא דמתני' דשניס שהפקידו כו'
בזה החילוק אחיך הי' מדמה המקשה לכתחילה הא בפקדון אוקימנא התם
בדף ל"ז. ע"א אי בשני כריכות כלומר זה שלא בפני זה דהו"ל למידק מי הפקיד
אצלו מנה ומי מאתייכ וכן אם אחד הפקיד אצלו וא"י מי הוא נותן לזה ולזה
ושניס שהפקידו בכרך אחד דלא הוי למידק והיכי דהפקידו תרווייהו בהדדי
א"ל להקפיד מי מנה ומי הפקיד אצלו מאתיס וא"כ הא לא דמי שניס שהפקידו
דנעשה כמו שהפקידו בכרך אחד ואין מוטל עליו להקפיד ע"כ מונח אבל
בהטוי הו"ל כמו אחד שהפקיד שהי' לו להקפיד דהא עיקר הסברא על מי
יש להם הטעמות מי הם בעלי הדין כלומר אם הנפקד הי' לו להקפיד יש
להם הדין עם הנפקד וכל אחד תובע אותו ואייב להחזיר לכל אחד התובע
אותו כי זה טוען ברי וזה שמא ע"כ צריך להחזיר לכל תובע תביעתו אבל
סיכא דלא הי' לו לנפקד להקפיד אין דנין ותובעים לנפקד רק הם בין עצמם
ואין להם על הנפקד כלום וא"כ הכא בהטוי למי יש לטען ע"כ לבעל הבית
ע"כ דומה ודאי לשניס שהפקידו בשני כריכות אז אחד וא"י למי הו"ל להקפיד
דחייב לשלם שניהם וה"ה דהוי מלי למימר דהך מתני' של אביו של אחד מכם
הפקיד אצלי מנה וא"י איזהו נותן לזה מנה ולזה מנה שנשנה בהך מתני' דרבנן
ור' יוסי ומודה ר' יוסי לרבנן בזה וע"כ מ"ש מבתמא משום הך טעם שפרשנו
אצלו רישא מסיפא והך דהטוי הא דמי לרישא וא"כ הא בהדיא איתא במתני' שם
החילוק זה וא"כ כיון דיש חילוק במתני' גופא בין לרבנן בין לר' יוסי א"כ קשיא
ודקאמרי לה מאי קאמרי לה אע"כ שהמקשן שהקשה שם קודם שמשני רבא שם
הך ולא ידע חילוק זה עד דפי' רבא הך טעמא ע"כ הקשה גם הכא לפי ההוי
אמינא ואח"כ בחילוק של רבא תי' הכא ג"כ וזהו שדקדק רש"י התם הייטו טעמא
דשניהם נשבעין ונטלין פי' שכל תו"א טפל מבעל הבית דלא בהוי אמינא
דהאמר שדומה זה לזה ולא ידע החילוק והטעם הזה ורמי שם פקדון אפקדון
אלא לפי תירולם שם דהטוי יש לו לדון עם הבעל הבית וכן השכיר אבל השכיר
והחטוי אין להם זבי"ז שום תביעה ודומה זה להך רישא שהאחד הפקיד אז
שניס בשני כריכות שיש לכל או"א תביעה על הנפקד ומותן לזה מנה ולזה
מנה משלו ומאי איית לי גבי שכיר אפי' לערער פרש"י שאין הוא בעל דין
שלי כלל אלא עמך דאילו הייתי בעל דינו לערער עמו אז הייתי זקוק להאמין

לו בשבועה כי הייתי עוסק עמו אבל כשאין הוא בעל דיני אין מאמין לי בשבועה אני אומר שהוא רשע פי׳ אעפ״י שהקורא לחברו רשע יורד עמו לחייו אבל זה שרי לי׳ לקרותו רשע כי הוא ע״כ יודע האמת לפי דבריו בגזל ממון חברו הוא כמו מהאה על חזקת קרקע דשרי לי׳ לקרותו גזלן וכמו במכר לו קרקע דשרי לי׳ לקרותו גזלנא במגלאת שהיא גזולה. ע״כ הבאיגה על הגמ׳ ופרש״י לתלמידים, הראוי למעט מזה כמעט להם לפי הושיו של התלמיד ולפי הבנתו:

ריש מסכת ב״מ תוד״ה שנים אוחזין בטלית איידי דאיירי בהגזל בתרה ק״פ פ״א מחלוקת נגר ובע״ה דקתני כו׳ נראה שהוקשה לתוס׳ ז״ל הדא מ״ש דקמפרש היאך יחלוקו במציאה ולא קמפרש תחילה איזו הוא מחויב להכליו ולהחזיר ואיזו היא שלו והיינו פרק אלו מציאות, ועוד הוקשה להם הא חזינן בסגמ׳ מדייקת על הסדר כדמפרש בהדיא מכדי תנא ממכות קסליק כו׳ וכ״ת בסדר נזיקין דייק וס״ל כולה נזיקין חדא מסכת הרי וכן בסוטה דייק והא קי״ל דבתרי מסכת אין סדר למשנה א״כ קשיא מסוטה ועוד האיכא מ״ד דגם נזיקין לאו חדא מסכת א״כ לא שייך לשנות דלכן לא התחיל באלו מציאות משום דשייכות שנים אוחזין שייך לשלהי ב״ק ולא התחיל בפ׳ אלו מציאות בשביל זה הטעם ולפי״ז אם נאמר הכי שהגמ׳ דייקת בפשיטות בכל המסכת על הסדר א״כ יהא הרבה נפקא מינה לדינא בכמה מתניתות בתמות שיש מחלוקת לפניו או אחרי׳ כמו מתני׳ זו דשנים אוחזין שפילפל הש״ס למאן לימא מתניתין דלא כבן ננס דמסכת שבועות וא״כ הו״ל הך סתמא דידן דלא כהלכתא דהא בשבועות דהיא לפי״ז בתר מסכת ב״מ והו״ל סתם וא״כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וא״כ מקשה מסומכוס שהיא מלחמה מלפניו ומאחור בב״ק איתא הך פלוגתא וגם בהך מסכת גופא בהמחליף פרה דף ק׳ ומר׳ יוסי ורבנן דפליגי לקמן בפ׳ המפקיד עד דמשני דכ״ע מודו להך סתמא והא׳יבא דהלכתא היא ולית בה פלוגתא לא מפניו ולא מאחור ע״ז בא התוס׳ לתרץ הכל בחילוק הברור הזה שרבי בשעת סידור המתניתות סידר על הסדר ע״כ פריך הגמ׳ בכ״מ שפיר למה סידר מסכת זו אחר זו ואפי פרקים צריכים סדר זא״ז ומ״מ לענין מחלוקת וא״כ סתם אין סדר למשנה שהרי בשעת לימוד לא למדו המסכתות משניות על הסדר ויכול להיות שלמדו מסכת זבחים ואחרי׳ ב״ק ואחרי׳ פסחים וא״כ מכות ואפי׳ בנזיקין גופא לא למדו כסדר ולענין הלכה הא תלי בלימודם אבר מתוך לימודם פסקו הסתם מתני׳ ואז הי׳ פלוגתתם וא״כ לענין מחלוקת וא״כ סתם לא שייך סדר והשתא ניחא במתחיל ב״מ בשנים אוחזין עי׳ שלהי

שלהי ב״ק דלענין סדר בסידור רבי א״כ על הסדר סדרן כפהת״ו ואמן בס״ד תוספנו עוד סדר על ב״ק וב״מ על סדר כ״ד נזיקין דר׳ חייא ומב״ק ק״ד התחיל דיני מציאה דהפקר עיין לעיל ע״כ סדר פר״ק שנים אוחזין דוקא אחר ב״ק:

רמב״ם ד״ה ויחלוקו תימא דמ״ש מהשיא דארבא דאמר כל דאלים גבר בפ׳ חזקת הבתים ל״ד ע״ב פי׳ שהוקשה לתוס׳ בשוי סלקא דעתייהו דבארבא כמי אוחזין איירי וא״כ אמאי לא מקשה מהך מתני׳ עלה דארבא וכן משמע מלשון הרשב״ם שם בב״ב ד״ה הלוי אמה ולא זה וזה מוחזקין בה תדלא רמו עלה ממתני׳ דשנים אוחזין שזה נוטל עד מקום בידו מגעת וכן זה ול״א כל דאלים גבר כן פר״ה ומשני אוחזין שאני ועוד הוקשה להם הא לא מלינו בשום מסכת ובריתא דין זה דאלים גבר רק האמוראים המציאו הלכה זו לפסוק כל דאלים גבר ע״כ הקשו בתימא ולא וא״ת הא דינא דאלים גבר הי׳ מסתבר יותר לפסוק הכא משנים כשבועה דהא הסברא נותנת מי שיודע בעצמו שהוא שלו ולא את של חברו כלל ודאי יתגבר יותר שיעמוד בכל מה דאפשר לו בין בראיות בין בכח אבל השני היודע בעצמו שאין לו חלק בה כלל בין במציאה בין במו״מ לא יוכל להעיז פניו ולמסור נפשו עלי׳ כמו זה כמו חזקה דאין אדם מעיז פניו בפני חברו כדפהתו״ס ב״מ ג׳ ע״א ד״ה מפני שהוא וחברי מכיר בפקדו כו׳ וה״נ חברו הא מכיר בפקדו ועוד שירא אולי לאחר זמן ימצא ראיות, או עדים ויתגלה שקרו ע״כ הי׳ מסתבר יותר ומשני ע״ז דהכא א״א לומר כל דאלים גבר שהוא כמו הב״ד מניחים כך שיעשו ביניהם דין בלא יד ב״ד באמצע פי׳ אם יתגבר השקרן לא התערבו ב״ד בגזלתו משא״כ היכי דשניהם מוחזקין בהטלית הרי ב״ד סהדי במה שתפש זה שלו הוא וכן השני וע״כ היכן ב״ד לברר את האמת בכל מה דאפשר ואין לב״ד לומר כל דאלים גבר דאם יתגבר השקרן הרי רואין ב״ד הגזלה ומניחין והיכי מצילין את העשוק מיד עושקו והכתיב שפטו וגו׳ שחוב על ב״ד לברר בכל מה דאפשר שיצא הדין לאמיתתו ועוד יש לפרש שהוקשה להו׳ מ״ש מהשיא דארבא דהתם דף ל״ה פריך הש״ס ומ״ש מהא דתנן המחליף פרה בחמור כו׳ יחלוקו ופרשב״ם בעיקר הקושיא על הא דאר״כ פריך דאמר כל דאלים גבר ולא יחלוקו וע״ש רשב״ם ד״ה אי דמר כו׳ וי״מ כו׳ והך דהמחליף פרה בחמור מדמה הש״ס דהך מתניתין דשנים אוחזין יחלוקו דהתיא כשימכוס אלא דשבועה הוא כדר׳ יוחנן דלא יהא כל או״א הולך ותוקף בטליתו ב״ה ואומר שלי הוא. א״כ תימא כמי מהך מתני׳ דשנים אוחזין כמו מהמחליף אבל תירוץ הש״ס דמתכן מהמחליף דקמבעי התם

להאי

לחלו לית לי' דברא דממונא לבעותם דפירכו דכל טעותייהו מהכא יש ספק
לצ"ד וכפתו"ס הכא בב"מ ב' ע"ב ד"ה הוכא ובב"ב בס ל"ה ע"ב תוד"ה
דברא דבב"מ בפליגי סומכוס עם רבנן לוי' בכה"ג דבלא טעותיהם יש
ספק לצ"ד כל מי היה מבא"ב בהדבא בע"י טעותיהם נעשה הספק וכן
בזה אמר כל הבתי יכו' דאמרי' בכה"ג כל דהליס גבר ופתו"ס בב"מ ד"ה
ומה התם דלעמין תלוקה פי' הוכא דאמרי' יחלוקו שוה בפיר הוכא דאוכא
ספק לצ"ד בלא טעותיהם לדיכן לומר יחלוקו בלא בבועה ע"כ בהמהליך
פרה בחמור שם דברא דממונא בפיר ניחא סברת יחלוקו בלא בבועה שהרי
לפי עיני דאות הדיין ספק הוא בלא טעותיהם אבל אהדא דלוכא כלל ספק
לצ"ד ואין אוחזין כמו הכא במתני' דבמס אוחזין הוי סברת הדין כל דהליס
גבר כ"ז בסברה דחולקין אבל בסברה אי עם בבועה יחלוקו או בלי בבועה
ודאי הסברה מותנת דלעפ"י דלוכא ספק לצ"ד אלא ע"י טעותם עולד הספק
והוכא למימר דע"כ לו כולו דמר לו כולו דמר לריך ודאי מלד הסברה
לחיות חולקין בבבועה אולי יודע אחד מהם ע"י הבבועה משמע אבל לעמין
יחלוקו בפיר טוב לדון בחלוקו הוכא דאוכא דברא דממונא אבל במתני' דבמס אוחזין
ליכא דברא דממונא דע"י טעותם בא הספק לצ"ד על מי הוא א"כ מה התם
בהדבא אמר כל דהליס גבר אע"ג דליכא דברא דממונא הוי לריך הכא בעלית
ג"כ לומר כל דהליס גבר אי אין נהלק דאוחזין באמי ועוד הבבועה למה
כדפריך בגמ' לסומכוס ומשמ משום עשה אחר א"כ הויא דומה להמהליך
וכקושיא הגמ' שהרי לעמין חולקין לבד אמרי ולא לעמין בבועה א"כ קשה
כמו מהמהליך ממש ומשמ התו' באמת דע"כ מדלא פריך הש"ס מהכא על
הדבא ש"מ דהתם לוי' בלא אוחזין כדפרבב"ס וה"פ דקושיא תומא דמאי
בכא דהסיא דהדבא דמסתם יותר כל דהליס גבר הוכא דליכא דברא דממונא
ומוחזקין תרוייהו ואוחזין ולעמין חלוקה טובה היא יותר והכא ג"כ לעמין
הלוקה שהרי הבבועה עשה אחר יש בה והוי לריך להיות כל דהליס גבר
ע"כ מוקי לה התם בהדבא ע"כ אין אוחזין והכא אוחזין דוקא וא"א לדון
כל דהליס גבר כדפרבו אבל לפי"ז ק"ק דמלשון התוס' משמע דמ"ש דקפריך
מהדבא סברו שיהא גם הכא בשאם אוחזין כל דהליס גבר ולפי"מ שפרשו
הרי ידע התוס' ודאי דבבועה לגרך כדי בלא יהא כאו"א ותוקף וא"כ א"א
להיות כל דהליס גבר אך אם נפרש דקושית התוס' הרי גם בהדבא לריך
חולקין בבבועה כדי בלא יהא כל אי"א בבלקא דעתם דהם ג"כ אוחזין
הולך ותיקף ואומר בלי הוא בפיר וניחא התי' דבהדבא לא אוחזין רק שוכן
ודמתני' אוחז ושוכן א"כ הוכא ע"כ במתני' סברת דחולקין וסברת דבבועה
אבל

אבל בהדבא דאין אוחזין אין חולקין ואין בבועה ע"כ אמרי כל דהליס גבר
ומספקינא אולי מילן התוס' פרש"י דברא דממונא הסרון ממון מפוס דהבבי
מלוהה ג"כ הסרון ממון שהרי מלי נפ"מ לי מלא וקנה הרי כיון שקנלה
בהגבהה גמורה הרי נעבית בלו ונתבב ודאי הסרון ממון אעפ"י שבעת
הלריכותא בהוסב התופס על חנם לאו מידי הסר בה הברחו אבל לדידן
ודאי דהסוב הסרון ממון שהרי נבבע שם לי בה ואין לי בה פחות
מהלי' ולי"ט:

ואגב הביבותא דסרב הגאון הגדול פאר העדה מר יבראל מוכתר בכל
המדות טובות כו' אדייק בגמ' הסמוכה לה ואיבב לה בפירושו
יחי' כבוד שמו תפארתו אדמו"ר אברהם יאחן הכהן רוק בליט"א דהגה
דקדקתי שם ב"מ ג' ע"א ד"ה תמי ר' חייא מגה לי בידך והלא אומר אין
לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שם לי המשים זוז מתן לו המשים זוז
ושבבע על הבאר בלא תרא הודאת פיו גדולה מהודאת עדים מקו"ח כו'
ופריך בגמ' שם ע"ב ומאי ק"ו ומה פיו שאין מחייבו ממון מחייבו בבועה
עדים שמחייבין אותו ממון אומו דין שמחייבין אותו בבועה ופריך הש"ס ופיו
אין מחייבין אותו ממון והא הודאת ב"ד כמאה עדים דמי ומתדק הגמ' מאי
ממון קנס כו' ופרש"י ז"ל פיו באומו מחייבו ממון בהודאתו ולקמי' מפרש
לה לפי פבועו בהודאתו כלומר דהא פיו קאמר ע"כ ע"י הודאתו באין
כאן רק הודאת פיו ואין כאן שום דבר דאי' בהוא מודה להראי' בפיו רק
הודאתו לבד דומיא דהבודאה בהמקלת הייבו פיו לבד ומאי דפי' ולקמי'
מפרש לה הייבו הא דקביא לי' פיו הא מחייבו והאוך לא ידע הבריתא
הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ע"כ פי' ולקמי' מפרש לה דממון הייבו קנס
כדמפרש לקמי' בהדיא דהייבו קנס וקדיא להקנסא ממון כי קנסא ג"כ ממון
הוא זה לך קנסה מאי זה בייך לקבותו ממון הוכי שם נפ"מ לדינא ולפרוך
הקושיא מהבריתא ולבעות מאי ממון קנס כיון שם נפ"מ לדינא הו"ל בהדיא
לפרש מה פיו באומו מחייב קנס בהודאתו עדים שמחייבין קנס לכ"ש ועוד
למה מאריך רש"י ז"ל שם לקמי' פיו אומו מחייב קנס דולפינן מקראי דמודה
בקנס פטור אבר ירשיטון א' פרש למרשע א"ע עכ"ל בשלמא הא
דקמפרש לעיל הודאת בע"ד כמאה דמי בריתא היא הייבו לאפוקי שלא
תהבב כמו אדם קרוב לעלמו באפי' לחובי פסול הקרוב קמ"ל בריתא באומו
מהבב כקרוב בלא יהא נאמן אלא נאמן אבל הא דמביא הך דאבב ירשיטון
כמיותר אבל לפי' הגאון האמיתי כו' מהו"ר אברהם יאחן הכהן הל"ל ניחא
בש"ד הכל ז"ל במכתבו מאי ממון קנס ותנוה האוך הי' ההו"א דפיו
אין

אין מחייבו ממון רק כל התקיף בדין הי' ביודע הנתבע אבל הדבר
מבואר עפ"י יסוד מחלוקת המפרשים אם הודאת בע"ד היא מעשה
התחייבות ובעבור לו אם מעשה גלמות ופבוע דאין שייך עדיפות
בהודאת פיו לגבי בצוה על הבאר כ"א אם המעלה תהא מצד
גלמות אבל עכין בל התחייבות אין לו ביטול עם הבאר ע"כ אמר בגמ'
בס"ד דפיו אינו מחייב ממון כלומר אין כח הגלמות מחייב ממון בפיו ומה
במתחייב ע"י הודאת בעל דין מצד בעבוד והיוב אין זה ענין לגלמות לבצוה
על הבאר אך מה גמי יש לנו לברר דבר זה בהודאה בא מצד היוב ולא
מצד גלמות זה מוכח מדין מודה בקנס פטור דפיו אינו מחייב קנס ומריכן
אנו למדין דבר זה מקרא דאבר ירבשון פרש למרבוע א"ע ואם הי' בהודאה
בל ממון בח גלמות אז היה קבה למה יהי גרוע מעדיף בהם מחייבים
קנס אע"פ באינם ג"ב נקראים בבם אלקים אלא בהם רק מעידים ובאם
מדין גלמות והיוב בא ע"י בע"ד א"ב גם בקנס יהי' מודה חייב מעשה
גלמות והיוב יבא בא ע"י ב"ד בנקראים בבם אלקים אלא ודאי מעשה
גלמות אין בפיו בלל בח לחייב אלא מעשה התחייבות א"ב גם דינא גם
בממון בפיו אין מחייבו ממון מעשה גלמות א"ב עדיפי מפיו ופפיר
קאמר הב"ם מה בפיו בבן אינו מחייבו ממון אלא בהגמ' במסקנא מאי ממון
קנס מפורבות את הב"ד בל מה לפיו בבן אינו מחייבו ממון ומתבאר באין סוב
קושיא מהודאת בעל דין במלה עדים דמי כיון באין הודאה זו מעשה גלמות
דמודה בקנס פטור עכ"ל הרב הגאון הלמתי בו' מהור"ר אברהם יצחק הבהן
קוק אבד"ק ורב דק"ק ירושלים ת"ו:

ולפ"ז ניחא הבתא מה בפרש"י ז"ל בד"ה פיו באינו חייב ממון בהודאתו
ולקמי' מופרש לה היינו דקמפרש לקמי' בד"ה פיו אינו מחייבו קנס דילפינן
מקראי בו' מאבר ירבשון אלקים ועומר בו' בלומר דמהתם מוכח דמעשה
מה שמודה אינו מחייב מבוס גלמות והראי' דמודה בקנס פטור בדפירש
בהדיא וניחא הבל בס"ד:

ב) **ובדאות** הנער מורגל בבל אם היטב ובבלו חזק ואד יותר מהמזבר לפי
ראות עיני המלמד אז יתחיל המלמד להרגילו לעיין להמשיך
הענין בולו מתחילה עד מקום בידו מגעת היינו הגמרא מתחלת לפרש את
דברי הנגא ממבנה אז בריתא אז מימרא בל הגמרא בירגילו הרב לקלוע
היטב ולברר במית הנער הדבר בהגיד לו הנגא אז הגמרא ומה בפירש
הב"ם מגמ' ע"ז אי מה שהקבה בגמ' ע"ז אז מה ברמי מנקום אחר
ע"ז בבו ורמיגהו מה שתירה יב מענין הנגא לענין זה ואח"ב מה שתיקן
אז

אז מה ראי' הביא הב"ם לזה ומה דחה ראייתו הבל צריך להרגילו לגרפס
יחד בענין אחד גם בעל פה בל הסקלה ובריה עד שיורגל להחזיק ענין
וסוגיא על בבלו היטב הבל לפי נטורה בבל הנער:

ג) **ואם** הנער בבר מורגל בזאת יהנבו לגרף פרש"י ז"ל עם תיבות הגמ'
יחד היינו ירגילו להרגס בל רשימה בל רש"י בראי' ויגרף בל
רשימה עם הרבימה האחרת והבלישית באחרי' עם תיבות הגמרא בבין
הרשימה הראבונה ובני' וכן התיבות שבגמ' שבין רשימה שני' לשלישית וכן
בל הענין שבסוגיא עד שבה הנער יבול להחזיק על רשיומתיו ובבל זמן
ועת שמתחזק ברגילותו בזה ירבה לו המלמד בזה עד שיורגל להחזיק במורו
בל הסוגיא בלומד בגמ' עם פרש"י יחד עם הגמ' ולא בל הסוגיות והענינים
שיש והבל לפי דעת התלמיד לך שיבבה לו המלמד מסוגיא בל לבבד
בלומר גם בסוגיא אחת מקל אל הבבד בראבונה ולמדנו בקל באותו סוגיא
גם אם לא הבין ב"ב שיתק הענין מהסוגיא זאת ואח"ב בשיורגל בהחזקת
הענין יותר ירבה להבין יותר בעמקות הענין ולירוף דברי הסוגיא עד יובל
להבין ולהחזיק סוגיא בבדה ואחרובה עם בל פרש"י על בבלו ומותו היטב
ועל דרך הבתוב לעיל ירגיל א"ע ע"י הבחינה דבס לפי ערך בבל
הנער בן ירגילו בס בבחינה ולא יותר:

ד) **והנער** אבר מחזיק סוגיא בולה על בבלו עם פרש"י היטב היינו
המימרא רגיל לתפסו היטב ובל מה במקבה הב"ם מבין היטב
ומחזיק ברשיומתיו ואינו בוכח ואח"ב מגרף עוד התירוץ וכן הפירוש והראי'
שבגמ' והדיתני יחד אז ירגילו לגרף קושיות או פירוש התוס' ג"ב עם רשימת
הגמ' ובל הענין שבגמ' ולהחזיק הגמ' במבואר וקושיות ובל הענין שחידש
התוס' בגמ' הבל יגרפס יחד והלא עפ"י רוב מביאים בתוס' ענינים וסוגיות
ממבבתות אחרות בקלרה עד בא"א להבין את בוונת התוס' על בורי' אם
לא יעיין עם במבבתות וסוגיות ההם הלא מובן שצריך לעיין בם אם רוצה
להבין דברי התוס' בראוי והבל לפי הענין לפי ראות המלמד שבל ודעת
התלמיד (ועיין היטב עם בבחינה על בורי' ובל הבחינה תחזור היטב עד שתדע
אותה על פה ברור):

ה) **ומאחר** שהתלמיד הגיע למדרגה זו אבר מבין את התוס' לגרף עם
הגמ' ועם פרש"י ואת פירובם והודובם שהוסיפו על הב"ם וגם
ההלבה שהוציאו מפלפולם בל קושיותיהם ותירוציהם וראיותיהם ודיחויותיהם
ופירובם ובעיותיהם וספיקותיהם ופשיטותיהם אז צריך הרב להרגילו להבין גם
דברי המהרש"א ז"ל בי ידוע דרך המהרש"א לבתוב בקצרה ולעיין בוונות אחרובות
ועמוקות

ועמוקות אבר אים באומו מבין בו תולה בו טעות אבר מטולם לא טעה רק המעיין בו לא יצא ידי חובת עיונו בו וטעה בו והרולה להסיג את התידוב חייב להגות בו ולעמול על לבון המהרש"א ז"ל ולהבין כל בבלו העמוק. אז יסיג את התידוש אך לפי המדה בלומר אם ירבה להגות הרבה יותר מדאי בלימוד המרש"ל ז"ל ומהר"ם ז"ל אזי ולמוד מעט ולא יסיג בקיאות הרבה ע"כ ילמוד ח"ע עד שיורגל בלומדם ואח"כ ירגילו הרב שיעסוק בעמל השומק זמן מה לפי דאות עיניו וזמן מה יעסוק בפסט פסוט ולהראות בבקיאות לפי כחו אך בהתמדה בתורת ד' בקדושה ובהרה ובלא יבכה הטעין באמצע ההמשך ואם שכח ולאבד מבבלו הטעין באמצע ההמשך יתחיל ממקום הסוא בנית ובלובית עד שימבוך כל הטעין בהמשך אחד על רשיונותיו בחיר ולסיר בבמוב בלהריס:

ו) **ברשות** הרב והתלמיד וכל המעיין בספר הזה אבאל להראות דוגמא בלמה שבתבנו בס"ד באם המעיין אינו יוצא ידי חובת עיונו הוצה בלבון המהרש"א ז"ל ותולה הטעות בהגאון ז"ל ואל יהי' למבא לפיכבה דבותי דוגמא אחת אבר ראיתי חוב בעצמי לערוך לפני ההוגים בו וימחלו לי האומרים בא"ל להאריך הזמן בלימוד בזה רק בקיאות פסוט וסוף העמקות לבוא כי לא יבוא בלי יגיעה ועמל רב וי"א יצא ידי שמיבס אך בסדר ובירחת שמים:

דהדוגמא:

הגאון מהרש"א ז"ל חי' במסכת בתובות דף ג' ע"א בד"ה תיבה דקדים בו' בגון דליבא עבירה בו' דהדר לטיבלי' בו' עכ"ל בתב מהרש"ל בו' ואין לי להאריך בדתוקיו אבל הל"ל דבמו דניחא לי' למקבה בקדים בבספא דליבא עבירה ע"י הפקר ב"ד הפקר ולא הוו קידושין מעיקרא בלל בו' ה"ל בתרומה הפקר ב"ד הפקר ועוד דתרומה אינה בבאלה ולא הוי תרומה מעיקרא בו' ותו לא מידי עכ"ל ובמבתי על ההוגים בזה בבודאי יעיינו היעב בתוס' ובמהרש"ל ז"ל ובמהרש"א ז"ל ומפרשיהם ע"כ קצרתי מלהביאם פה אבל לבאורה דברי המהרש"א ז"ל תמוהין והחוקים יותר מדברי מהרש"ל ז"ל שהרי דוחק שבדברי מהרש"ל אינו אלא בזה שתי' לאפוקי הבא בגאמר מגורשת ומפקיעין איסור אבת אים דהא בתרומה ג"כ מפקיעין איסור תרומה ומאי אית למימר לך הא בריא על הך גרייא איסר עבל בג"כ איסורו אסור מיהא בתרומה ה"ה הבא באם נאמר מגורבת היא מ"מ איסור לא בבאר ובריא עלי' אא"כ יקדש אותה אחר בקדושין ובשאלין אז תהא מותרת ה"ה הבא בתרומה

בתרומה בבשפרים מינו' ובי' תהי' התרומה מותרת לזרים ולהלק בין הך בבשיבב איסור מיתה בין תרומה בין עבל מבא"ב בא"א באיסורה הנק יבבאים פנו' באיסורה אינם אלא אלו נראה לו להמהרש"א דוחק בין דאיסור תורה בריא בלה גם אחר עקירתם ועוד היבא קרוי' ליבא עבירה הא סוף סוף שמדת התרומה בעבאות הבנים לבריא גרוא עבל לתקנה ולפרוב תרומה עלי' ממקום אחר או מינו' מקלת על הבאר דהא מחויב בה לתקנה יותר מהמינבת ליבא ע"כ נראה לו ז"ל תירוצו ז"ל כי דוחק הוא אבל לבאורה נראה כי תירוצו ז"ל נראה עוד יותר דחוק ומודחה לפי העוסקים בתורה בלי עומק אמתי ואינם מדייקים בדברי הגאון המהרש"א כי דוחק נראה מה שבתב ועוד דתרומה אינה בבאלה ולא הוי תרומה מעיקרא דהא ע"כ על בנינם אומר כן הן על הפקר ב"ד ועל דאינה בבאלה דבן משמע למבין בלשון מהרש"א יקבינא הא כיון בלא בא"ל סוף סוף אם הופקעה האיסור תרומה מעיקרא ושד קבה הא בתר הבא נמי בלו הוא ועליו לתקנו מה הפקר ב"ד שייך בי' מבבראה האיך אומר כן ולא הבין לבד מה בראה בלא ראה ונעלם ממנו דברי התוס' ובמות ל' ע"א ד"ה בהפקר ב"ד הפקר בבאמת בתבו בא"א לתרץ כן בהך דתרומה בעבר דהפקר ב"ד מבעבר זה דבתר הבי נמי בלו הוא במו בבאמת בתבו עליו מפרשיו בלא ראה דברי התוס' הל"ל דובמות ושד האיך לא הבין הסברא בבאמת הרגיש בזה התוס' הל"ל גם אי לא ראה דברי התוס' הל"ל הא בבראה פבועה היא אמאי לא תי' הב"ש בהך דתרומה בהבמיס עבו להך תרומה הפקר וא"כ לא הל עלי' מעיקרא איסור ושם תרומה אלא קורין אותה עוקר דבר מה"ת הא אין זה עקירה בלל אלא איתר גמור מבעבר באין זה תרומה מעיקרא ע"י ההפקר של החבמים וכמו שדייק שם המהרש"ל בהדיא בפי' ואין לומר כו' אין זה עקירה אלא אומרא בבעלמא וא"כ נראה לבאורה דברי ז"ל יותר דחוק ומוקבה מדברי מהרש"ל ועוד דלבאורה נעלם ממנו פרש"י ז"ל בגיטין ל"ג ע"א ד"ה בעילה כו' האיך יכלו לעקור דבר מה"ת כו' הא דאורייתא היא כו' עכ"ל משמע דהפקר ב"ד לא מיקרי עקירת דבר מה"ת בלל רק איתר גמור יע"ש:

אבל באמת המעמיק בדבריו ראה שיפה פי' את דברי התוס' ז"ל בבתובות ובובמות יהד בטוב טעם ודעת והוא המהרש"א פי' דברי התוס' שהתוס' פי' בדברי המקבה שבגמ' שפריך תיגח דקדים בבספא שהפקר ב"ד הפקר ועשו הבמיס בעת שנתן לה בסף קדושי' הפקר והוי בידה המעות מהגה שזבתה מהפקר ב"ד ואין כאן קידושין אבל בביאה של קידושין א"א לומר כן והוקבה להתוס' למ"ד יש בה ביד הבמיס לעקור דבר מה"ת מאי מקבה

האיך

האיך יפקיעו ביאה שמקודשת בה נאמר שיש כח ביד חכמים לעקור גם הביאה
של הקידושין וא"כ ע"כ המקשה לא פריך אלא רק למ"ד אין כח ביד
חכמים וא"כ מאי משני התרגן שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות הך ביאה
של קידושין וא"כ מאי בין יש כח לעקור ובין שוויה זנות הא זה ג"כ עקירה
היא דבר מה"ת ומ"ש ולפי"ז יהא המקשה עומד בקושיתו דכל זה הוא למ"ד
יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת יש להם כח לעשות ביאתו שנתכווין לקידושין
בעילת זנות אבל הא מקשה למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת
וא"כ אין להם כח לעשות ביאה של קידושין זנות שעקרו איסור תורה ע"כ
באו התוס' לתרץ הך וכתבו דאפי' למ"ד יש כח כו' ג"כ מקשה המקשה ומשום
דסבר דלא שייך כלל הך דהכא לענין יש כח או אין כח ביד חכמים דהתם
שאני דליכא עבירה ע"כ יש כח משא"כ הכא דאיכא עבירה שהיא א"א ע"י
ביאה של הקידושין ופי' המהרש"א הטעם דההיא דהדר לעיבלא ליכא עבירה
דהא ידעינן מקרא דבממון שייך הפקר ב"ד וכמו שניחא לי' למקשה בקדיש
בכספא מטעם הפקר ב"ד א"כ נמסרה התרומה להחכמים אם ירצו יפקירו
בעת נתינתו לכהן שיהא מתנה ביד כהן ועוד ראי' שנמסרה ביד חכמים דהא
תרומה איתא בשאלה ע"י חכמים וכיון שהתרומה בלא"ה ביד חכמים א"כ אעפ"י
שלא נתן עדיין לכהן ובידו הוא ועליו עדיין לתקנו וא"א לומר בזה הפקר ב"ד
כדמפרש התוס' ביבמות הנ"ל אבל כיון דסוף כל סוף בידם הוא לעשות בעת
נתינתו לכהן הפקר או בעת שאלה ע"כ יש כח גם עתה בעת שהתרומה
עתה בידו יש כח ביד חכמים לעקור דבר זה מן התרומה ולעשותו
חולין וליכא עבירה כלל ומ"מ נקראת עוקר דבר מה"ת שהרי עדיין ברשותו
הוא ושלו הוא וגם לא שאל על התרומה זו ועשאוהו כמו ששאל משא"כ
בביאה של קידושין שלא נמסר ביד חכמים לשאול עלי' או למסור ביד אחר
כמו תרומה וכסף קידושין שאז חל הפקר הב"ד האיך יש להם כח ומשני
גם בביאה של קידושין ליכא עבירה שבשעת קידושין אומר כדת משה וישראל
כדפי' שם התוס' בהדיא ומסורה ג"כ בידם כמו קידושי כסף וכמו התרומה
וכן הוא מדוקדק בלשון המהרש"א ותו לא מידי:

ז) **וכאשר** ראיתי נערים אשר יש להם מנעוריהם שכל ישר ורעיונות
עמוקים והרגשים יפים אשר הי' בכחם להתגדל לגדולי תורה
הן בבקיאות והן בעמקות והריפות ולסוף כשגדלו בשנים ולמדו בשקידה
כראוי לא ידעו ולא יבינו לפנות ימין ושמאל בתלמוד ובתוס' מה שהקשה
לו הכם לא ידע לתרץ ושאמר לו החכם דבר שממקומו יש סתירה לדבר
לא ידע לסתור כמו סגי נהר עיניו פקוחות ואינו רואה מה שלפניו עומד

כן הוא בשכלו אינו יודע מה שיש לסתור בשכל שלפניו הסתירה עומדת
גם אם הוא בקי הרבה בגמ' ותוס' מפני מה אינו מוצא הסברא או הסתירה
כי מלמדיו למדו אותו על דרך הפשוט ולא יגעו על תלמידיהם מתחילת
לימודם להרגילם בדקדוק התיבות במפרשי הגמ' וגם בגמ' וגם את השכל
לא הרגילו לעמק לפי כחו יותר ויותר לפי בינתו ולא חדדו שכלו להבין
בשכל חזק את התלמוד רק למדו אותו ע"ד פשוט היינו מה שהבין מדעתו
ולא הוסיפו אותו יותר מהשגתו מעצמו ע"כ נשאר בלי השגה יותרת רק
מה שנגתדל מעבעו ונעשה מורגל בדרך התלמוד ושניו הודיעו אותו ונוסף
בו שכל מעצמו אבל מרבו לא נתחדד כלל או חידדו מעט ע"כ לא גדל
ולא הגליה לעמוק ולהקשות ולתרץ ולהביא ראיות גם מבקיאותו שלמד ואינו
יודע מה להשיב לשואלו דבר שמכוסה מעט וצריכה לדלות החספא למצוא
המרגליות תותי' ראיתי אני הרבה נערים כן כי נתקלקלו ע"י המלמדים
ההם ע"כ ראיתי לבאר בספר הזה את אשר בחנתי וניסיתי ומצאתי את
ההסרונות ובס"ד כתבתי לתקן את זאת ולא יאמרו המלמדים אשר לומדים
ע"ד הזאת מה חידש לנו בספר הזה מי לא יבין את זאת ודע שיש מלמדים
אשר נצרכים לזה הספר כי ידעו ממנו לעשות פעולות גדולות עם התלמידים
בעז"ה ואפי' היודעים עברי עליהם כדאמר רבא בגמ' ע"ז י"ט ע"א בהדיא
ידעו רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבידתא
וקיים בידי עכ"ל ומ"ט עברי עלה הביא אח"כ שם בגמ' צייד הרמאי פרש"י
ז"ל שמרמה אנשים להראות כמה אני חכם להעמיד גירסות הרבה והוא
משכח כו' כלומר אינו חוזר הרבה פעמים את לימודו למען יזכור תמיד
רק לידע בעת לימודו ולהראות עתה כי יודע הוא ובקי הרבה ולזמן לא
כביר שוכח זוהי הרמאות שבשביל זאת עברי עלה אלא כך ילמוד עד שירגיש
בעצמו שלא ישכח ויחזור תמיד על לימודו שלא ישכח גם לזמן כביר ואחר
שבקי הוא במסכתות בפשט עמוק אז ילמוד סברות ופרש"י ד"ה סברא
ללמוד הריפות והידוד הלב כו' מרבנים שונים ולא מרב אחד ונראה הטעם
מפני שאין דעות חכמים שוים בסברותיהם ע"כ ילמוד מחכמים הרבה למען
יורגל בסברות רבות ע"כ בעת הזאת אשר נמצא אצלינו ספרי חכמים
רבים ומפרשים סברותיהם בספריהם וחולקים בסברותיהם זה בכה וזה בכה
ומפרשים טעמיהם א"כ הלומד בהם הרי הוא כמו שלומד מחכמים הרבה
וכשהוא מעמיק בגמ' יוכל אז לצרף סברת עצמו ג"כ לסברותיהם ומחדש
הלכות בהסכם גאוני וחכמי הזמן ההוא אם ישרים המה להלכה ונעשה גם
הוא חכם ולא כמו שטועים אחרים שאומרים מי שנולד בעבעו חכם יכול

להדם תחומי תורה ולא יכול הרב ללמד לתלמיד כח החידוש בשום אופן
הלמה והנסיון מעיד בחלו כן לך הרב חכם ובעל סברא ישרה יכול
להרגיל את התלמיד ע"י חידוד הבכל היסר ובסברות ישרות בישיג כח החידוש
עד שיוליח פעמים יקרים מחידושיו להלכה למעשה גם להתלמיד אשר חולו לא
למד על דרך הרבו מהדרו לא הי' מביג להדם לף דבר קל לא לפילפולא
ולא להלכה וכ"כ למעשה והכל הלו בסדר לימוד מרלבית תחילת לימודו הלל
הרבו והרגלו בהרגיל אותו הרבו מתחילה מגירסא דינקותא בעמקות וחידוד
הבכל אך התלמיד בעולד מעצמו הכח ועלה מביג מעלמו גם בלי הרב מחדד
כח החידוש ועם כל זאת אם הוא לומד אלל מחדד מביג יותר הרבה כי הן
להכם ויתכם עוד כתיב וכדמפרש בגמ' ורבה נמי להחידודו לאביי קאמר:

ח) **ע"ב** ראיתי בס"ד לקבץ ולקט מהכמונו ז"ל המלמדים אותנו דרך
התורה בין בנקיאות בין בתריפות וחידוד וסברות ישרי בכל הן
בפילפולא דאורייתא ע"ד התריפות בין בחידושי תורה להלכה ולבאר לפני
התופסים בזה ואין פלאי להם לבקש מתוך הספרים המפוזרים וגם א"א להם
לעשות נסיונות וחזיונות ובחינות כאשר עשיתי אני בעז"ה עם תלמידים מאות
מכל סוג וסוג בישיבה הראשונה דק"ק ווילנא יל"ו וערכתי לפניהם למען
יגדיל תורה ויאדיר את הספר הזה שיהי' להם לנסיון ובחינה וללמד על
דרך הכלולה הזאת את תלמידיו וילדיו בעזר הבס יתברך שמו תמיד
לע"ו עד שיוליאו מן הב"ס ופוסקים ותשובות הלכות הנמוגים בהם:

ט) **הנה** כבר מפורסם אצל לומדי הב"ס כי התלמוד מורכב משלש עשרה
עיקרים אלה (**א**) הראשונה היא „מאמר" כלומר מה שאמרה
תורה בקרא או הנא בתוספתא או בברייתא או אמורא אמר
דבר לפניהו ואין חולק עליו בגמ' זהו מאמר וזה נכלל ג"כ פלוגתא שתנא
זה או אמורא או גאון אומר כן והשני חולק עליו ואומר איפכא ג"כ
מאמרים הם ומאמר לריך שימלא בו ג' תנאים אלו (א) מאי קאמר כלומר
פשט וביאר המאמר מה כוונתו בזה שאמר לנו בזה הלשון וממשמעות הלשון
להבין כוונתו של בעל המאמר על בורי' בלי ספיקות (ב) מאי קמ"ל במאמר
זה לומר אי הייתי יודע דבר זה בלא מאמר זה מסברא או ממאמר
התנא או אמורא הקודם לבעל המאמר הזה אבר ידע לו בעל המאמר
האחרון אז יש לנו להבין מאי קמ"ל בפשיטא ומזה מתחדש לנו הלכות רבות
וכן אם בעל המאמר עלמו אמרה במקום אחר מהויבים אנו להבין הא
אמרה הדא זימנא וע"כ קמ"ל במאמר זה דבר חדש אשר לא הי' לנו
ממאמר הראשון לדייק ומתחדש מדיוק זה הלכה וסברא חדשה:

מג"ל

(ג) מג"ל הך חידוש לבעל המאמר ומניין הוליא המאמר ומי אמר שכן
הוא בלמת להלכה ומלינו מזה חדשות שדקדק מחכם המוקדם
לו ומתלמדו או ממקומות הרבה דייק והוליא מאמר זה או מרבותיו קבלה
או מסברא דנפשי' קאמר או שראה חכם שפסק כן ההלכה במעשה שבא
לפני חכם החוא ומכל אלה תלא חדשות גדולות לפילפולא או להלכה
כדבעינן בס"ד לפרש לקמן:

(ב) **העיקר** הבני נקרא „פירוש" והוא לפעמים התנא מפרש דברי הכמים
הקודמים לפנינו או המקרא שבתנ"ך ולפעמים דברי עלמו
שאמר מאמר בקלרה ומפרש אח"כ בלשון כולל ומפרש מה שקלר בלשונו
וכן מה שהאמורא מפרש דבריו של התנא או אמורא שקדמו וכן מה שהתנא
דגמ' מפרש דברי תנאים או אמוראים הן תלמוד הבבלי הן תלמוד הירושלמי
ואפי' מה שמפרשי כל מפרשי התלמודים כמו רש"י ותוס' ור"ן וא"י או
הר"ה ור"ג וכיולא בהם ז"ל וכן מפרשי המפרשים כמו המהרש"ל ומהר"ם
ומהרש"א ופני יהושע וכיולא בהם הכל נכלל בהשיקר הנקרא פירוש ומשפטו
שיהא הפירוש מדוקדק בלותות ותיבות המתפרשים והשכל יהי' ישר בזאת היא
כוונת בעל המאמר וחייב הרב להסביר את התלמיד יפה בלר הישב כי כן
הוא בשכל ישר ולדקדק בלשון הישב להבינו בתיבות' ולותיות' ונקודות' כי
זאת מכניס ההרגש בהתלמיד לפעולה רבה מאד שיוכל בזמן קלר להבין מעלמו
האיך לגרף הפירוש עם דבר המתפרש מלשונו ובעת אשר התלמיד הגיע
למדרגה זו במבין מעלמו דברי המהרש"א על נכון אז לריך הרב להרגילו
בילמוד עניין קטן בגמ' ולא יעיין מה שפירש רש"י או הר"ה ור"ג על עניין
זה בגמ' רק יעיין מעלמו האיך לגרף התיבות של הגמ' עפ"י לותיות' ונקודות'
ולפרש הענין הקטן הזה עפ"י שכלו ואח"כ יעיין בהמפרשים וירלה אם כיון
לפירושם או. טעה אז הכר בפירושו ואח"כ ירגילו הרב בענין
וסוגיא גדולה מזאת ומקל אל הכבד עד שיורגל בגמ' ואח"כ ירגילו כן
בתוס' בדרך כן בתיבותיהם ולותיותיהם ונקודותיהם משכלו מעלמו ואח"כ
יעיין במהר"ם האיך הוא מפרש את דברי התוס' וירלה אי כיון לפירושו
או לא. וכן ביתר מפרשי התוס' אולי כיון לפירושם בדברי התוס' ועי"ז
מביג התלמיד כח ההרגש בלימוד הפשט וגם כח החידוש כי לפעמים מפרש
מעלמו בשכל ישר ודקדוק יפה בתיבות הגמ' או התוס' או הפוסק ראשון
או אחרון ומולא אח"כ במפרשיו בלא פירשו וכן אז יש לו שלות הרב
מדוע לא פירשו פירוש זה הלא נראה ישר מאד לפי ראות עיני ויש אשר
אחר התיבות ממלא במפורש אחר גם פירוש זה בפירוש התלמיד ואם לא

חייב

חייב לשאול טעם למה לא רצו לפרש כן עד שמוצא השגה ע"ז הפירוש
שא"א לפרשו ממקומו לקמי' שם בגמ' או תוס' או ממקום אחר מפני
שמשם יש סתירה על הפשט הזה שחידש התלמיד ויש שנפ"מ לדינא לפי
הפירושים ויש אשר בשום מפורש לא נמצא פירוש אשר נתחדש ע"י המעיין
הזה ואח"כ נמצא פוסק ראשון אשר פסק ההלכה כמו שנראה מפירוש זה
החדש לדינא ולפי מפרשים המפורסמים צריך להיות ההלכה איפכא אז
רעשו מפרשי הפוסקים על הפוסק הזה לאמור שנעלם ממנו הגמ' הערוכה
הזאת ובאמת לא נעלם ממנו הגמ' הזאת אלא שלא פירוש כפירושם רק
כפירוש הזה החדש ע"כ פסק הכי ומתורצים כל קושיות משיגיו בזה ואם
צריכים הכמי הדור לברר אולי יכולים לסמוך בעת הדחק על הפוסק הזה
אעפ"י שכבר מופרך הוא ודוגמא ובחינה לזה בס"ד חפץ אני לעשות בזה:

הרמב"ם ז"ל פסק בה' מעשה הקרבנות פע"ו הלכה א' האומר היא שלמים
וולדה עולה (פי' כיון שאמר על הפרה מעוברת היא שלמים הרי
חל ההקדש גם על ולדה שלמים אבל אם אמר היא שלמים וולדה עולה תלי בכך)
אם לכך נתכוין דבריו קיימים (פי' שהולד עולה כמו שהקדיש בתחלה) ואם אחר
שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהי' (האם) שלמים חזר בו ואמר ולדה עולה
אעפ"י שחזר בו בתוך כדי דיבור הרי ולדה שלמים (ע"י אמירתו על האם
חל גם על ולדה שם קדושת שלמים) שאין חזרה להקדש ואפילו בתוכ"ד
עכ"ל וכן פסק נמי בהלכות תמורה פרק ב' הלכה ד' וז"ל אמר הרי זו
תמורת עולה ותמורת שלמים אם נתכוין לכך מתחלה דבריו קיימים ואם לא
נתכוין בתחלה אלא לתמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים אעפ"י שחזר
בתוך כד"ד אין תופסין אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד
עכ"ל ולא פי' הרמב"ם ז"ל איזו תוכ"ד כדי שאילת תלמיד לרב לא מהני
שזהו נקרא חזר בו אבל תוכ"ד של רב לתלמיד לא נקרא חזר בו אלא כמפרש
דבריו וכמתכוין בתחלה לכך או אפי' תוך כדי דיבור של רב לתלמיד לא
מהני שגם הקטן של רב לתלמיד נקרא חזרה ולא מהני ומסתברא מדפי'
בה' שבועות פ"ב הי"ז וז"ל מי שנשבע והי' פיו ולבו שוין בשבועה ואחר
שנאסר חזר בו מיד בתוך כדי דיבור והוא כדי שיאמר תלמיד לרב שלם
עליך רבי ואמר אין זה שבועה או נחמתי או חזרתי בי וכיוצא בדברים אלו
שעינים שהתיר מה שאסר ה"ז מותר ונעקרה השבועה שזה דומה לטועה
עכ"ל וכן בה' עדות פרק כ' ה' ג"כ פירש בהדיא כדי דיבור שהוא כדי
שאילת תלמיד לרב ובה' אבל פרק ה' הלכה ה' הביא סתם תוך כדי דיבור
ולא פירש כמה הוא ש"מ שסמך על הך שבועות ועדות שפירש שם לאשמועינן
דסתם

דסתם תוך כ"ד הוא סבר בכ"מ שהוא כדי שאילת התלמיד לרב וא"כ ה"ה
בהקדש ותמורה שלא פירש ע"כ הוא ג"כ כדי שאילת תלמיד לרב לא מהני
אבל בתוכ"ד של רב לתלמיד מהני שס"ל דאין זה נקרא חזרה וכ"כ התוס'
בהדיא בב"ק ע"ג ע"ב דדיבור קטן של רב לתלמיד הוי כמו מתכוין מתחלה
לכך ותוכ"ד של תלמיד לרב הוי חזרה ולא מהני לר' יוסי ואע"ג דבפי'
המשנה פי' הרמב"ם ז"ל במס' תמורה כ"ה ע"ב על הא דתנן הרי זו תמורת
עולה תמורת שלמים ה"ז תמורת עולה דברי ר"מ אמר ר' יוסי אם לכך
נתכוין תחילה הואיל וא"א לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימין ואם משאמר
תמורת עולה נמלך ואמר תמורת שלמים ה"ז תמורת עולה וכן תנן נמי
התם בהקדש האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים היא שלמים
וולדה עולה ה"ז ולד זבחי שלמים דברי ר"מ אמר ר' יוסי אם לכך נתכוין
מתחלה הואיל וא"א לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימים ואם משאמר ה"ז
שלמים נמלך ואמר ולדה עולה ה"ז ולדה שלמים ופריך אהך בגמ' נמלך
פשיטא כל אימת דבעי מימלך אמר רב פפא לא נצרכה אלא שאמר בתוכ"ד
מהו דתימא תוכ"ד כדיבור דמי קמ"ל (פי' אעפ"י דבכ"מ אמרינן תוכ"ד כד"ד
בהקדש ותמורה ס"ל לר' יוסי דלאו כדיבור דמי) ופי' הרמב"ם ז"ל שם על
המתני' בהקדש וז"ל פי' נמלך שנתיעך ואמר ר' יוסי שהואיל ואמר ה"ז
שלמים ולא הי' כוונתו יותר מזה שאמר אח"כ חזר אמר ולדה עולה ואעפ"י
שהוא תוך כד"ד אין סומכין אלא על דיבור ראשון לפי שהעיקר אצלנו תוכ"ד
כד"ד זולתי במקדיש ומימר ומגדף וע"ז ומקדש ומגרש ואלה הששה דברים
הוציא אותם בגוף הגמ' אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה
ובסוף נדרים הוציא מגדף וע"ז ומגרש ומקדש וזה הענין הוא שהדברים
האלה לא תועיל בהם חזרה ותוספות תנאי ואפי' תוכ"ד אבל מקדיש ומימר
הרי הוא כמו שבאר בכאן והלכה כר' יוסי עכ"ל ויש לדקדק מאי כפל
הלשון לומר עוד פעם שני' אבל מקדיש ומימר כמו שבאר בכאן הא כבר
אמר אבל מקדיש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה כו' יש לפרש
דהכי קאמר דוקא כמו שנתבאר בכאן שאמר ר' יוסי עמו ונימוקו עמו
הואיל וא"א לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימים משמע אבל היכי שהי'
לו לפרש שניהם כגון בשהה כדי דיבור קטן והרי הי' לו לקרות גם שתי
תיבות אלו ולדה עולה ולא אמר תיכף הרי זו אות ומוכח שלא הי' כוונתו
מתחלה לכך ולפי"ז מאי דקמפרש ר"פ נמלך הוא תוכ"ד היינו אפי' תוכ"ד
של רב לתלמיד לא מהני וא"כ משמע מדקדוק זה מלשון הרמב"ם איפכא
ממה שדקדקנו למעלה מפיסקיו אלא מהא ליכא למשמע מינה כלל ע"כ
י"ל

י"ל דמספקא לי' וכן מצינו רש"י ז"ל דמספקא לי' שכתב שם בתמורה כ"ה ע"ב על הך דקאמר רב פפא לא נצרכה אלא שאמר בתוכ"ד כדי שאילת רב לתלמיד ואמרי לה תלמיד לרב עכ"ל הרי שהביא שתי דעות בזה אבל דעתו נראה שהביא סתמא תוכ"ד כדי שאילת רב לתלמיד זהו פירושי ז"ל ואמרי לה תלמיד לרב כל זאת הקדמתי בס"ד למען יבינו המבינים היטב את הענין מפני כי רבים שפכו דיו על ענין זה לרוב ע"כ נבאר בס"ד הענין כפי אשר יאיר ד' עינינו לפי עניות דעתנו:

הנה הש"ך ז"ל בח"מ סי' רנ"ה ס"ק ה' על מש"כ המחבר המקדיש כל נכסיו א"נ לומר אחד שהקדיש חוב לפלוני עלי או כלי זה של פלוני הוא שמא יעשו קנוניא על ההקדש כו' כתב שם וז"ל כל הסעיף הוא לשון הרמב"ם פ"ז מה' ערכין ולשון העיר שושן המקדיש כל נכסיו דהוי דינו דאפילו תוך כדי דיבור א"י לחזור בו וכו' והשיג עליו בסמ"ע ס"ק י"ד דהא קי"ל בכל התורה תוכ"ד כד"ד בר מע"ז ומגדף ומקדש ומגרש כו' וכתב שם עוד דבעל הת' שער מ"ב ח"ד וב"י מביאו ג"כ ס"ל כהע"ש וכן מצאתי ברמב"ם גופי' שכ' להדיא כע"ש בפע"ו מה' מעשה הקרבנות ומביא דברי פי' המשנה להרמב"ם כבר הבאתי והמתקתיו לעיל והביא פהתו"ם דמנחות פ"א ע"ב הנ"ל וגם התוי"ע בתמורה שם על הך מתני' ובמנחות הנ"ל שם וכתב עליהם דאישתמיטתהו ש"ס ערוך פ' מרובה דף ע"ג ע"ב דפליגי התם רבנן ור' יוסי גבי עדות וקאמר התם בש"ס אלא בתוך כד"ד קמיפלגי רבנן סברי תוכ"ד לאו כד"ד ור' יוסי סבר כד"ד ופריך הש"ס ור' יוסי סבר תוכ"ד כד"ד והתנן ה"ז תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים ה"ז תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא ואר"פ נמלך בתוכ"ד קאמרינן ומשני הש"ס אמרי תרי תוכ"ד הוי חד כדי שאילת תלמיד לרב וחד כדי שאילת רב לתלמיד כי לית לי' לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי דנפיש כדי שאילת רב לתלמיד שלום עליך אית לי' עכ"ל הש"ס שם בב"ק הרי להדיא דהקדש ומימר דינו כשאר דברים דהא פריך מתמורה ועדות ומשני תרי תוכ"ד הוי *) (פי' מדמשני תרי תוכ"ד הוו ור' יוסי ע"כ בעדות דס"ל תוכ"ד כד"ד היינו כדי שאילת רב לתלמיד דזוטר רק שתי תיבות אבל בתמורה איירי תוכ"ד של תלמיד לרב דנפיש שלש תיבות שלום עליך רבי ע"כ ס"ל דתוכ"ד כזה לאו כד"ד כן הי' פירש הש"ך בגמ' שם) וכתב שם עוד ומלבד שאני תמה על הרמב"ם וברטנורא

*) [תרי תוכ"ד הוי כו' כי לית לי' לר"י כדי שאילת תלמיד לרב כו' ופי' הש"ך משמע בש"ס דר' יוסי ס"ל דתוכ"ד גדול בשום מקום לא הוי כדי דיבור הן בעדות ושאר דברים והן בתמורה והקדש ע"כ הקשה]

וברטנורא וכ"מ והתוס' דמנחות והתוי"ע שם אני תמה על הראב"ד ז"ל על שלא השיג על הרמב"ם בשני מקומות בה' מעשה הקרבנות ובה' תמורה ושאר מפרשי הרמב"ם שלא הרגישו בזה כלל ונמשכו אחריהם ואין ספק דאשתמיט לכולם הש"ס דמרובה הנ"ל שהבאתי וג"ל לענין דינא דהקדש כשאר דברים כן נ"ל ברור עכ"ל ונלפענ"ד להוסיף עוד גאון מפורסם מעמודי עולם שגם עליו ז"ל קושיתו של הש"ך אבל כל דמוסיף גורע ואיתבר כל תמיהתו מההוספה של גאון זה והוא רש"י ז"ל שפי' בתמורה תיבות שמונה תיבות הנ"ל על הא דקאמר ר"פ נמלך הוא תוכ"ד פרש"י כדי שאילת רב לתלמיד ואמרי לה תלמיד לרב עכ"ל וא"כ לפי פי' הש"ך הרי משני דתוך כדי דבור רב לתלמיד אית לי' לר' יוסי והיינו בתמורה ונמלך היינו רב לתלמיד וקמ"ל בתמורה דלא מהני נמלך והאיך יפרש רש"י שם בב"ק כדי שאילת רב לתלמיד אית לי' בדין תמורה לפי פי' הש"ך הא קאמר במסכת תמורה מהו דתימא תוכ"ד דנמלך שהוא כדי שאילת רב לתלמיד לפרש"י שם שתהא כד"ד קמ"ל דתוכ"ד רב לתלמיד בתמורה וכן להקדש לאו כדיבור דמי בהקדש ותמורה אבל על רש"י ז"ל לא יאמר שגם אישתמוטתי' הך גמרא ערוכה דב"ק הנ"ל כמו להנך חכמי עולם אשר נהירין להם שבילי התלמודים כשמש בצהרים אשר חשד להם שח"ו אישתמיט להם גמ' ערוכה שהרי אי אישתמיט גם מרש"י הגמ' דב"ק מניין לו כלל כדי שאילת רב לתלמיד שהרי אינו נזכר בכל הש"ס הך תוכ"ד של רב לתלמיד תוך מהך מקום בב"ק הנ"ל *) וכיון שרואין אנו שע"כ הי' לו לרש"י ז"ל פירוש אחר בגמ' דב"ק ודלא כפי' הש"ך כן ודאי פירוש כל רבוותא גאוני עולם כפרש"י ז"ל וכבר באורנו למעלה דבתמורה ליתא חזרה כלל ממתניתין מפירשות דאפילו לב"ה דס"ל הקדש טעות לא הוי הקדש אבל אי חל ההקדש ודאי אין חזרה אם לא בשאלה ובתמורה לא סגי דאין חזרה אפילו תוכ"ד אלא ללישנא קמא מילקא נמי לקי כדפרשנו במס' נזיר דף ל' ע"ב במתני' דתנן בש"א הקדש טעות הקדש ובה"א אין הקדש כו' ומפרש בגמ' טעמייהו דבית שמאי דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אפי' בטעות ובית הלל אומרים הנ"מ תמורה דילפינן מקרא דיהי' קודש יהי' לרבות שוגג כמזיד כן הוא בגמ' בתמורה י"ז ע"א אבל אתותי הקדש בטעות לא מחתינן ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכ' טעם תוכ"ד שהוא כדיבור משום דהו"ל כטועה כאשר הבאנו לעיל לשונו מה' שבועות וא"כ התינח תמורה דשוגג כמזיד ואפי' טועה חל ניחא דלא מהני

*) ואע"ג שיש גירסא בגמ' שבועת ל"ב ע"א איכא דאמרי כדי שאילת הרב לתלמיד אבל גם שם נראה דאי לאו מב"ק אין שם מקור)

מהני חזרה במימר דקרא דויהי' מרבה בהדיא טועה א"כ לא מהני חזרה
תוכ"ד אעפ"י שהוא נתשב כטועה אבל הקדש לבו"ה דקי"ל כוותייהו וס"ל
הקדש טעות לא הוי הקדש כלל דלא יהבי תחלת הקדש מסוף הקדש דלומר
המורה שהל הקדש שכבר חל הקדש והרמב"ם ז"ל בעצמו פסק בה'
ערכין פ"ט ה"ח ובה' ערכין והרמין פ"ו הלכה ל"ד דהקדש טעות אינו
הקדש וכאן פסק דתוכ"ד שהוא כטועה ומ"מ לא מהני חזרה בתוכ"ד
הקדש הרי הוא הקדש טעות שהרי בתוכ"ד חזר בי' אך יש להלן טועה
וטועה שהרי בתוכ"ד כתב שהוא כטועה כלומר שיש בידו לחזור כמו טועה
כן מצינו מהטעין שם בה' בטעות הכ"ל נתמתי לו חוזרני בי הבל אך
טעות דהקדש שתהא כחזרה לא מהני כלל דאין חזרה להקדש אלא כתב
שם ופי' כדמפרש בגמ' בהדיא מהו הקדש טעות מפרש במתני' שם כולד
לומר שור שהור שלא מביתו ראכון הרי הוא הקדש ואלא לבן אינו הקדש
בי' וכ"כ הרמב"ם שזה הטועה אינו חזרה מדברי הראשונים כלל
אלא טעות מעיקרו וסייעו דקאמרי לחותי הקדש בטעות לא מתתיקן הבל
טעות דתוכ"ד כבר נתת הקדש אלא נתפן לעקרו ע"י חזרה הרי הוא
דומה לתמורה שהוא כמו סוף הקדש ע"כ לא מהני חזרה דתוכ"ד אלא
דבתמורה לקו ועל הקדש כה"ג לא לקו כראיתא בהדיא בגמ' תמורה י"ז
ע"א אמר חזקי' קסבר שמותר להמיר גבי תמורה לקו גבי קדשים לא לקו
יש להקשות מדיוק מדקאמר חזקי' בקדשים לא לקו משמע הבל איכורא
איכא והא הו"ל הקדש בטעות והא קי"ל כב"ה דאינו הקדש אע"כ בכה"ג
בטעה וסבר שע"י מאמר זה לא יהא הקדש ובאמת הל הקדש כמו קונם
וכיוויי הקדש שאז לא מהני חזרה אלא דלא לקו ופרש"י שם ד"ה גבי
המורה לקו דרבי בי' קרא והי' הוא ותמורתו יהי' קודש יהי' לרבות שוגג
כמזיד ויש לדקדק כבר פירשה שם בגמ' בהדיא מאי טעמא דר' יוסי
דר' יהודה דשוגג חייב מלקות כמזיד אמר קרא יהי' לרבות שוגג כמזיד
ומאי הוסיף רש"י ז"ל שם בתוספות מאמר י"ל דעל תיבת לקו הוקשו לו הלא
היכן מלינו בכל התורה מלקות על שוגג הא טעה ע"ז פי' לשטות דהא
גזירת הכתוב הוא דרבי בי' מלקות מיהי' ונראה לפענ"ד טעם על
זה משום שלא ידע אי שרי להמיר או לא הו"ל לשאול דהא קרא
כתב בתורה לא יחליפנו ולא ימיר והכל יודעים שהתורה אסרה וע"כ לא
לקו עד שיהיו עדים בדבר דע"י עצמו בדליכא עדים לא ילקה אע"פ שלא
התרו אותו אלא שמעו שהמיר לקו דהא מ"מ צריך התראת עדים לידע
אי שוגג הוא או מזיד הייבו היכא דשוגג פטור ממלקות אבל הכא גם

שוגג חייב ע"כ אי"ל התראה אלא שלא הי' לו להמיר כל זמן שלא שאל
מהעדות או מלהרים אי שרי ועל שלא שאל ועשה הו"ל כמזיד ולקי א"ל
איירי שהעדים התרו לו ולא שמע עליהם כי לא האמין להם כי סבר
הי' דשרי ולכן נתשב כמזיד אע"פ שלא ידע אבל מהכא משמע בהדיא
דבהקדש ותמורה לא מהני חזרה ותוכ"ד נתשב כמולך והייבו חזרה וודאי דאין
חזרה וקשיא על התולקים וס"ל דמהני חזרה דתוכ"ד ובתוכס גם על הש"ך
ג"כ קשה מהך ומפרש"י ז"ל הכ"ל שהרי הוא הביא מהך דב"ק בהדיא
שמולך בתוכ"ד הוא כדי שאילת רב להלמיד וקמ"ל דלא מהני אפי' תוכ"ד
קטן של שחי חיבות אלא ע"כ צריכין אנו לומר שכך פרש"י בב"ק הכ"ל
שהמקשה הקשה מעדות על תמורה ומתמורה על עדות מפני שנתשב הא
דקמפרש ר"פ נמלך דר' יוסי דמתני' הייבו תוכ"ד גדול כבשאר דבריה
והוקשה לו הא קי"ל מהך משנות הכ"ל דמזיד ותמורה דלא מהני בהקדש
ותמורה חזרה ולא עוד דבתמורה לקו והאיך נפרש דברי ר"פ דקמפרש
הך דקאמר ר' יוסי נמלך הוא תוכ"ד וקמ"ל דלאו כדיבור דמי וע"כ הוא
מטעם דלא ס"ל בכ"מ ג"כ תוכ"ד כד"ד דהא מקודם קמפרש ר' יוסי
במתני' אם מתחילה מתכוין לכך מהני אלא תוכ"ד גדול לא מהני משמע
הבל פרות מכדי שאילת תלמיד לרב מהני חזרה והוקשה לו הא קי"ל דלקי
ולא מהני חזרה וע"כ לא ס"ל כלל בכ"מ תוכ"ד שהא כדיבור דמי ולא
נתשוב לו חזרה וא"כ תוכ"ד לאו כדיבור דמי בכ"מ משום דקמ"ל דלקי
ולא מהני חזרה בתוכ"ד תלמיד לרב וא"כ בעדות ליתשוב להם כעדות
אתה לטעין שיתשבו גם העדים שהעידו בכדי דבור של הראשונים ודאי לאו
כדיבור דמי בכדי שלא להרגש שהרי התורה אמרה ושפטו העדה והצילו
העדה (עיין פרש"י ותוס' מכות ע"א ד"ה בדיני נפשות) וכיון דלטעין מלקות
לא לקי אם חזרו בכדי שאילת רב לתלמיד אע"ג דנתשב חזרה כ"ש דלטעין
להרוג אם הזוממין שהעידו בתוכ"ד של תלמיד לרב שאין צריך לחייבם והאיך
נאמר בעדות תוכ"ד תלמיד לרב לחייבם ולומר תוכ"ד כד"ד ולהרגם לר' יוסי
(שם מכות) ומשני לא ר"פ דקמפרש נמלך דר' יוסי הייבו תוכ"ד רב לתלמיד דוודאי
דהשוב חזרה דמהו דתימא שזהו תוכ"ד קטן ולא יהא אלא כדיבור קמ"ל
דזהו השוב ג"כ חזרה ולאו כדיבור דמי והתורה אמרה יהי' וזהו ספרש"י
שרבי בי' קרא לרבות שוגג כמזיד דלקי אפי' בחזרה של תוכ"ד קטן והשאלה
איטו דומה לעדות שאפי' תוכ"ד תלמיד לרב ג"כ כדיבור דמי ומכאן הוליא
רש"י דפירושו של נמלך בתוכ"ד הוא כדי שאילה רב לתלמיד וכן ודאי פירשו
כל הגאונים פשט גמ' דב"ק הכ"ל וכיון דכל הני רבוותא פסקי כן ודאי

ההלכה ודלא כהש"ך והסמ"ע ז"ל ולפי האמרי לה שהביא רש"י ז"ל הנ"ל דנמלך היינו תוכ"ד תלמיד לרב כבר פירש הפני יהושע בב"ק שם פירוש אחר דלא כפי' הש"ך ז"ל ואין לי להאריך בזה ויש לי דברים על כל המתרצים ולפלפל בהם הרבה על תירוצם של כל או"א היינו המל"מ ופ"י ומלא הרועים והקצה"ח והעמק שאלה ולפי דברינו ניחא שהמקשה הביא הך דתמורה ופי' ר"פ שאמר על המתני' דהקדש משום דבתמורה פשוט לו יותר דלקי כדפרשנו ונמלך אמר ר' יוסי בשניהם ור"פ מפרש בהקדש דלא מהני אפי' תוכ"ד קטן וכש"כ בתמורה דרבי בי' קרא בהדיא אי נמי הכי כוונת רש"י לפרש בב"ק המקשה הקשה הא בתמורה מצינו דס"ל לר' יוסי תוכ"ד לאו כד"ד וא"כ האיך קאמרת הכא דס"ל לר"י בעדות דתוכ"ד כד"ד ומ"ש ומשני הגמ' אמרי תרי תוכ"ד הוי חד שאילת רב לתלמיד וחד כדי שאילת תלמיד לרב ושאילת רב לתלמיד אית לי' בכ"מ מהו דתימא דגם בתמורה וקדשים ס"ל תוכ"ד דשאילת רב לתלמיד דכדי דיבור דמי קמ"ל דהכא בהנך דקאמר נמלך לא מהני אפי' תוכ"ד שלו דבכ"מ ס"ל אבל הכא לא מ"ט משום דרבי לה קרא דיהי' אפי' שוגג כמזיד וא"כ אפי' תוכ"ד דמהני לדידי בכ"מ דכדיבור דמי והיינו הקטן קמ"ל דהכא לא מהני אפי' כדי דיבור קטן רב לתלמיד ולפי"ז הא דקפסק הרמב"ם בפי' המשנה הלכה כר' יוסי היינו דוקא בהקדש ותמורה משום דר' יוסי פליג עם ר"מ בזה וקי"ל בעירובין ל"ו כר' יוסי נגד ר"מ משא"כ בשיטורא בכ"מ דס"ל לר' יוסי דתוכ"ד קטן כד"ד אבל הגדול לאו כד"ד ורבנן רבים פליגי עלי' וס"ל דתוכ"ד גדול כד"ד בכ"מ והיינו ברייתא דנזיר כדפהתו"ם בב"ק שם קי"ל כסתמא דברייתא אבל תימא הך ברייתא דלא כרבנן איתא דהא ס"ל לרבנן דתוכ"ד בכ"מ לאו כד"ד כלל וכר' יוסי נמי לא אתיא דהא ס"ל תוכ"ד הוא הקטן אבל הגדול לא ס"ל כלל ואנן ברייתא מצינן דס"ל תוכ"ד כדיבור דמי אפי' הגדול אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ואתיא ברייתא כר' יוסי שפיר, וכבר הקשו האחרונים קושיא זו דהך ברייתא מני לא רבנן ולא ר' יוסי עיין מל"מ בה' מעשה הקרבנות ואכ"מ להאריך בהם:

הרי' בחינה היא שאעפ"י שהפשט הזה שפרשנו בגמ' דב"ק לא נמצא מפורש בשום מפורש מהראשונים הפשטנים ואנחנו דקדקנו ומצאנו הפשט והי' בעינינו כפשט חדש לאמור ראה זה חדש אבל באמת כבר הי' לעולמים שפוסקים הראשונים ז"ל פירשוהו להלכה, ולהנה רעש הש"ך ז"ל נגדם מטעם שהוא ידע רק הפשט הפשוט ולפי פשט ההוא באמת קשיא טובא עד שחשד בהם ז"ל שנעלם מהם לגמרי הך גמרא ערוכה אבל לפי פשט הנראה כמו

חדש

חדש וכבר פירשו כן כל גאוני קדמאי להלכה לא די שלא נסתר פסקם מגמ' ההיא אלא אדרבה משם נופי' הוציאו ההלכה לפסוק הכי כדפסקי וכן יש מקומות טובא בש"ס ופוסקים ודי למבין להבין מבחינה זו על כל המקומות בש"ס אשר יחודש עי"ז הבחינה כמה הלכות לחכימא בס"ד:

י) **וכן** עיקר השליפי הוא נקרא „דקדוק" ונראה שהוא מלשון דק דק כלומר שמעמיק בהענין לנפות את הסלת עד שיהיו דק ולא קמח גסה וגרוסה כדאמרי' במס' ע"ז י"ט על הך קרא גרסה נפשי לתאבה ופרש"י גרסה לשון גרש וכרמל שלא הי' שותן הדק אלא כרחים של גרוסות כו' אבל אח"כ יהגה פי' יעתון הדק ואז יוציא מרגליות ואבנים טובות מים התלמוד אשר יקרה היא מפנינים וזוכה שיקרא החידוש במרום על שמו ונחשב שותף עם תנאי ואמוראי בג"ע כי בשעה שמוסתרים ההלכות והסברות בדבריהם ואין מוצא הרי דומה כמרגליות שמונח בתהום בים אבל המוציאו ליבשה מעשיר ומהנה את בעליו ולא עוד שגם את העולם מעיב בזה במה שיש במרגליות הסגולה לרפאות חולים בו וכיוצא בו לפי סגולתו שהטביע בו הבב"ה כן זה המדקדק והוגה בדברי קדשם של התנאים והאמוראים והפוסקים ומוציא הדקדוק ומגלה הצפונים בם מהני לעולם כולו בזה:

יא) **צריך** הרב להרגיל להתלמידים בעת הראוים לכך לפי ראות עיניו לדקדק מן המאמר מלשונו דבר מדבר א), מדקמ"ל הך משמע דס"ל כך דאל"כ הו"ל לאשמועינן דבר הזה כדמצינו הרבה בש"ס ותוס' בלשון הגמ' אלמא דס"ל כך וכך ובלשון התוס' משמע מדבר זה כך וכך או בלשון אחר מדקדקים כגון מדקאמר הכי ש"מ הך או הא כך וכך לא מדקאמר דבר ומאמר בזה הלשון א"כ דוקא כן הוא הא בכה"ג לא ומוציא הלכה מזה הדקדוק, וזהו שייך לדקדק בין בגמ' בין במפרשי הגמ' כמו רש"י ור"ח ור"ג וכ"י וכיוצא בהם ובין בפוסקים יש להוציא מדקדוק הלכה הכרוכה בההלכה זו בהסתר שא"א למצאה אלא ע"י דקדוק רב, ב) וכן יש לדקדק מקושיא כגון מדהקשה כן ולא הקשה כמו שיש להקשות לפי הסברא הנראה שהי' לו להקשות מסתמא לא ניחא לי' להקשות מזה דס"ל כך וכך ע"כ לא הי' לו להקשות הכי ולפעמים י"ל דהוא הדין שהי' לו להקשות גם את זו אלא דעדיפא מני' פריך או חדא מתרי ותלתא טעמי' הקשה, וכן בתירון מדהי' לתרץ כך ולא תי' ש"מ דס"ל כן א"נ ה"ה דהו"ל לתרץ כן אלא דעדיפא מיני' קמתרץ ואז א"א לדקדק ההלכה החדשה שנראה לפי ההשקפה ראשונה לדקדק.

יב) **ע"ב** יגיל הרב את תלמידו במקום שבת בס"ס או בתוס' דקדוק כזה שאומר משמע או לשון הא' ס"מ שייה להתלמיד ברס רחוקו הדקדוק בפיס בידקדק מעלמו מהמאמר לפי שכלו ואח"כ יעיין בהספר אם כיון דקדוקו או לא, לדוגמא בפ"ב דמסכת פסחים במשנה ראשונה נאמר המאמר, כל שעה שמותר לאכול (המן בערב פסח) מותר להאכיל (לאחריס) יגיד לו הרב כאן יש לדקדק דין לפי שכלך ערס עיונך בגמ' ואם ידקדק התלמיד לשאול מאי קמ"ל במאמר זה כ"ם שהוא קו"ח מה הוא בעלמו מותר לו לאכול קו"ח הוא שמותר להאכיל לאחריס שהוא קי"ל יגיד לו הרב לפי שכלך מאי קמ"ל דוק מזה דקמ"ל הלכה בזה לדון ותשכח ואז אם יכוין לומר הא בשעה שאינו מותר לו לאכול אסור לו ג"כ להאכיל אחריס ויקשה פשיטא שזה נמי ידעינן מסברא דכיון שהוא אסור ודאי שעובר על לפני עור אם נותנו לישראל אחר אם מדרבנן עובר מדרבנן אם כבר נאסר לו מהתורה עובר מה"ת על לפני עור לא תתן מכשול, אע"כ להאכיל אפי' למי שאינו נאסר לו כגון אינו ישראל או טופות וכיוצא בהן שאין עובר בהאכילו אותם על לפני עור, ויקשה התלמיד מ"ע מדקדק איכא אסור להאכילם, אע"כ דס"ל שאסור בהנאה מעת איסורו באכילה ואח"כ ירצו בגמ' ובמשנה דקמפרשי בהדיא מאכיל לבהמה לחי' ולעוף כו' ומדויק בגמ' הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל כלומר ואסור בהנאתו לימא מהני' כו', וכשיגיל התלמיד גם בלמדו בפני עצמו כך יורגל מוחו וידקדק מעצמו אח"כ בכל מקום שיהי' דקדוק אף במקום שלא הי' עצבו למצוא דקדוק חמור כי הרגל נעשה טבע ומתדד שכלו ובקל ימצא ע"י הרגלו בהעיקרים אלו, דבריה אשר מעולם לא מצא הדקדוק בלא הרגלו בזה או הקושיא שהורגל בה או אחי' כאשר בעינן לבאר בס"ד לקמן אשר משיג כח החידוש מזה לדקדק ולהקשות ולתרץ ולהביא ראיות ולפשוט פשיטות ולהטיל ספיקות וצעיות ולהוציא הלכות הכרוכים בדברי רז"ל ופוסקים ומפרשים, ואם יוציא מדקדוקו דבר הדש וימצא במקום אחר בהדיא איפכא או גם שם ידקדק ויוציא היפוך ממה שידקדק במקום זה אז קושיא הוא, ולריך או להלק בסברא שעינן זה אירי בכה"צ והעלין הסני אירי בדבר שלריך להיות ההלכה כן כאשר דקדק ממנו לדוגמא אם ילמוד שניה אומרים אינו בעלים זה אומר אני מלאתי' כו' וזה אומר אני מלאתי' כו' זה יבבע וזה יבבע כו' ידקדק למה כתב התנא זה אומר כולה שלי דמיותר ויתרץ בסברתי' דמלאתי' קמ"ל דאע"ג שא"א לבית דין ולדיין לומר להם שיביאו עדים ומי שיביא עדים יהי' שלו אבל זה אומר כולה שלי מעולם

היינו

היינו שאני בעלמי קניתי' מכבר או עשיתי' או ארגתי' שאז אפשר לברר בעדים ממי קנה או מי ראה בידו בעלים זה אמעולם או לבם אותו ויביא ראי' שרלו אותו לבוש בעלים זה אהמול או ביום א' מקודם וזה לא יוכל לברר ע"כ דוקא מלאתי' קמדייק התנא דמוטלין בשבועה אי לא תנא אח"כ כולה שלי קמ"ל דאפי' זה אומר כולה שלי כלומר שטוען אני ארגתי' ג"כ שניהם נשבעין ואולקין כמו מלאתי' ואח"כ ימצא בהדיא בפ' רב"י ד"ה במקח וממכר דף ב' ע"א וז"ל קניתי' מיד פלוני כו' אבל זה אומר אני ארגתי' וזה אומר אני ארגתי' לא יהלוקו דודאי חד מינייהו רמאי הוא ואתרא מוגחה עד ביצוה אליבו עכ"ל, הרי מלא בהדיא נגד דקדוקו ודוקא איפכא הוא אבל טעמי' בלדו, בפרש"י קמפרש מטעמא דודאי איכא רמאי לא מלינן לאוקמא כולה שלי על זה אומר שמתחילה קניתי' מכבר או ארגתי' אפילו אתמול ואפילו היום שלא ראה עדיין בוב איש בידו כלל דומיא דמליאה בזה ג"כ לא שייך הפסק דמהני' משום כמו באומריס מלאתי' וממילא יש להבין על מה ראה רש"י ז"ל להביא מה שא"ל כגון הך דקמסיק אבל זה אומר אני ארגתי' אינו כן מה שייך לדברי הגמ' אלא הגמ' פי' דברי התנא דמתני' דכולה שלי דגראה מיותר קמפרשי בגמ' דכוונת התנא ללמדנו בזה מקח וממכר הו"ל לרש"י ז"ל רק לפרש בזה הלשון מקח וממכר קניתי' מיד פלוני דאינא למימר לשניהם אתרלה המוכר ע"כ ודיי, אע"כ דהוקשה לו למה קמוקים לה בגמ' דברי התנא במקח וממכר ולא כמו שיש לדקדק בפשיטות כולה שלי הייבו כמו אני ארגתי' ע"כ קמתרץ דא"א לאוקמי מתני' דכולה שלי רק על מקח וממכר משום דאני ארגתי' ודאי איכא רמאי וכדמפרש להלן בגמ' דאיכא דודאי איכא רמאי אין דין יהלוקו בשבועה אלא יהא מוגח. וא"א לאוקמי מתני' דכולה שלי בהכי אמנם אם יאבד הענין או לכתחילה לא יתבוש הענין במוגחו בחזקה רק ילמוד פשוט את דברי התוס' דף ב' ע"ב ד"ה אי הנא מלאתה כו' וימצא כתוב שהתוס' פליג על רש"י וז"ל כגון דקא טעין כל אחד אני ארגתי' שאחד מהן טוען בקר במזיד כו' אתם פשיטא דיהלוקו בשבועה כו' אבל חקשה הך לוקמא כולה שלי דמתני' בזה אומר ארגתי' וז"א אני ארגתי' מה שרש"י ז"ל אי' שא"א לאוקמי בזה כדפרשנו ויאמר המדקדק מלאתי בתוס' ראי' לדקדוקי אבל באמת איסר מהכלל את הפרש בהוצ להחזיק על רעיונותיו את הענין מרמיזת התוס' עם דברי הגמ' יחד בלירוף אז לא יאמר שהתוס' פליג על רש"י ז"ל ולא יקשה מהמתני' שהובא בגמ' לקמן בהדיא דאיכא דאיכא רמאי ליתא דיוא דמהני' וה"ב בדברי התוס' ז"ל אי תנא מלאתה הוה אמינא הכי ע"כ מסוק הגמ' דגריכא תרוויהו שלא

נאמר

נאמר כן אלא בז"א אני ארגתי' וז"א אני ארגתי' דודאי איכא רמאי יהא מונה ומתניתין אתיא נמי כר' יוסי כדלקמן שם בגמ' דף ג' ע"א, ע"כ הבהינה, והדוגמא היכא שדקדק ומצא היפוכו ועטמו בצדו בפרש"י בהדיא להלק ולפעמים אין טעם החילוק בהדיא נמצא, אלא שמוצא היפוך דקדוקו וחייב בעצמו לעמול להבין החילוק כיצד יעשה והאיך יתחיל למצוא חילוקו יראה באיזו מקום הוא הקל ובאיזו הוא החמור יתפש בשכלו במקום הקל הקולא שבו ובמקום החמור מה הוא חומרתו, לדוגמא באותו ענין הנ"ל בז"א אני מצאתי' הוי דינו יחלוקו בשבועה מטעם שזה קיל מאומר אני ארגתי' וז"א אני ארגתי' ע"כ יתפש הקולא במציאה והחומרא בארגתי' ותמצא כי במציאה יש לומר ששניהם אומרים אמת לפי דעתם דבהדדי אגבוה אבל בארגתי' יש לומר החומרא שודאי איכא רמאי ביניהם וא"א לפסוק הדין דיחלוקו אפילו בשבועה, וכן בכ"מ לפי ענינו יתפש במקום שנראה שהוא פטור ובמקום שמשמע דבכה"ג חייב פטור ע"כ יש באותו ענין קולא ומה שנראה מהענין שחייב בכה"ג יש שם ע"כ חומרא ויתפש ויחלק וזה כשירגיל א"ע למצוא הצריכותא טרם ראותו המסקנא שהגמ' מפרש וצריכא, יעשה קודם מעצמו הצריכותא למצוא בענין ההוא קולא וחומרא, וכן בענין השני יתפש הקולא והחומרא שבו עד שיורגל בזה הרבה יקל עליו אח"כ למצוא חילוקים בקולא בענין הקל וחומרא במקום החמור וכשיעשה הצריכותא מעצמו ואח"כ יעיין בגמ' שמפרש בהדיא הקולא והחומרא שבענין זה והקולא והחומרא שבענין השני ידע ברור כי כיון ישר בשכלו ואם ימצא בגמ' קולא או חומרא אחרת צריך לעיין ולהבין מה טעם לא רצה הש"ס לעשות הקולא או החומרא שלו ומה טעם מיאנה הגמ' בהצריכותא שלו שחידש ע"י חיפושו ואם יגע ומצא הטעם ניחא ואם לא מצא ישאל לחכם ויגידו, ויש עפ"י רוב שהתבונן בשכל ישר בדקדוק ומוצא אח"כ מפורש כי יפה דקדוקו, לדוגמא באותו ענין הנ"ל, שנים אוחזין בטלית כו' פרש"י ז"ל דוקא אוחזין יש לדקדק בלשונו דלא נאמר לאו דוקא אלא הוא הדין בדבר שאין שניהם מוחזקין בו כגון ארבא דז"א שלי היא וז"א שלי היא שזכיתי מן ההפקר כמו מצאתי' דמתני' או קניתי מיד פלוני וז"א אני קניתי ולי נתרצה המוכר כמו דמוקמינן כולה שלי דמתני' במקח וממכר יהא נמי הדין כדינא דמתני' דמ"ש שניהם מוחזקים משניהם אינם מוחזקין אך הלא כתם שוה בהארבא ע"ז מדייק רש"י דוקא אוחזין אבל אי שניהם אינם אוחזין ובאו לב"ד כך אין ההלכה דמתני' עליהם אלא דין אחר יש לו ואח"כ כשמוצא דין ארבא בב"ב או בתוס' שם יבין כי אמת הוא שדקדק שאין הדין בארבא אלא כל דאלים גבר וע"כ נזקקין אנו לפרש דדוקא אוחזין ואחר זה פרש"י דשניהם מוחזקין בה ולכאורה מיותר הוא דהא כבר כ' דוקא

אוחזין

אוחזין א"כ ע"כ מוחזקין שניהם בה אע"כ יש לדקדק מזה דאי שניהם מוחזקין בה ואפי' אין אוחזין כגון ששליש מחזיק בשביל שניהם ג"כ דינא הכי דיחלוקו בשבועה כמו בשנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים יכל אחד תובע המאתים שלי מדמה הגמ' שם לטלית מפני שהנפקד תופס בחזקת שניהם הו"ל כאילו הם עצמם מוחזקים בה וכאילו אוחזין שניהם ואחר כך כתב רש"י עוד, ואין לזה כח בה יותר מזה יש לדקדק מלשונו שגם אם אוחזין שניהם ג"כ נפ"מ יש לדינא דדוקא שאוחזין בשוה ואין כח לזה יותר מזה לאפוקי זה אוחז חצי' של טלית והשני אוחז רביע של טלית דין אחרת יש בהם אעפ"י שזה טוען כל הטלית שלי וכן טוען השני כל הטלית שלי הוא וזה נוטל החצי' שאוחז בה וזה נוטל הרביע שאוחז בידו והרביע הנותר יחלוקו בשבועה בשוה שהרי יש לזה שתופס החצי כח בה יותר מהתופס הרביע ע"כ נוטל יותר, וכי תקשה למה נקרא זה שתופס החצי' שיש לו כח בהטלית יותר הרי הא שניהם אוחזין ומוחזקין בטלית וטוענין כל אחד בשוה זה אומר אני מצאתי' וכן זה ולמה יטול זה יותר מזה וכ"ש היכי שהי' בידו ג"כ לאחוז כל החצי' השני' צריך להיות נאמן בשבועה ליטול כל החצי' במגו דאי בעי הי' אוחז כל החצי' ואז הי' נוטל החצי שאוחז בלא שבועה דהא דשניהם נשבעין ע"כ משום דאין אוחזין אלא דתפיסי בכרכשתא דהתניא זה נוטל עד שידו מגעת וזה נוטל עד שידו מגעת ואס"ד שאוחזין שניהם כל אחד חצי' אין כאן דין שבועה כלל ע"ז שלא תתמה מדוע אינו נאמן בשבועה קמפרש הטעם שם בפרש"י וז"ל שאילו היתה ביד אחד לבדו הוי אידך המוציא מחבירו ועליו להביא ראי' בעדים שהיא שלו דהא סירכא לאו כלום היא ולא הי' נאמן בשבועה מפני שאין עלינו לכוף לאחד שיאמין לבעל דינו בשבועה אא"כ האמינו מתחילה שהפקיד אצלו או התנה עמו איזה תנאי אבל בענין זה יכול לטעון המוחזק אינו נאמן לי בשבועה כלל ע"כ צריך דוקא עדים וא"נ במיגו בשבועה וא"כ הכא נמי היכי שזה תופס חצי' הו"ל השני שתופס רק רביע מוציא מחבירו ועליו הראי' בעדים דוקא וא"נ במיגו כלל ועוד כתב רש"י ז"ל תיבת זה שכתב וא"נ זה ליטול בשבועה הא תיבת זה נראה כמיותר יש מזה לדקדק שכוונתו ז"ל לאשמועינן הלכה חדשה לרבותא אפי' זה שע"כ מאמינו בשבועה על הרביע שאין שניהם אוחזין א"כ נאמר שיאמינו ע"ב גם על מה שאוחז וישבע ויטול חצי' קמ"ל זה שאין מאמינו בשבועה על מה שהוא מוחזק אע"ג שיש לו מיגו מפני דהוי כמו שפסק הטלית מה שבידו והו"ל כמו טלית אחר וכוונתו להטעים לנו את הסברא אילו הי' מאמינו בטלית אחר ובדין אחר בשבועה נאמר לו הלא בטלית השני שמצאתם שניכם יחד

ותפסתם

דפסחים שניכם בכרכשתא הלא נשבעתם שניכם וחלקתם ע"כ גם בעליה הסני
לאוחז רביע ויש לו מינו ל"ל לך לטעון עליו רבע הוא ואינו מאמינו
בשבועה היתכן לומר כן שיאמינו בהך עליה שני בשביל עליה הסני בשבועה
הלא אמרי' הכי דאס"ד דנאמר כן הרי יש נפ"מ לדינא נגי הגיני על פנקסי
דקמסני התם הגמ' דא"ל הטוי לבעה"ב אנא שליחותא דידך קעבדינא מאי
איתי לי גבי בכיר אע"ג דמבחבע לי לא מסיתן לי בשבועה עכ"ל הגמ'
ל"ב נפ"מ הסא אי פעם אחת נשבע לו באותו דבר כגון שני' הטוי עם
הבכיר מלאו עליה יהלוקו בשבועה א"כ לא יהא לו מעמא לא נאמן לי בשבועה
ימדלא מפליג תלמודא בהכי ס"מ דאמע"ג דבדין שני' זקוק לו והאמינו בשבועה
האמינו ואין הוא מחויב להאמינו גם בדין אחר ובעינן שלנו אעפ"י שהאמין
לו על כרחו על השאר אמנו אין מכריחין אותו להאמינו על מה שהוא מוחזק
מפני שהוא כמו עליה אחר ודין אחר דהא כמו דפסק דמי ע"כ דייק רש"
ל לרביתא לכתוב בלשונו וא"ג זה ליטול בשבועה שיש לו מינו ועוד דהא
האמינו בהשאר מ"מ יש לו לטעון אינו מאמינו כמו בזה מוחזק כולה והשני
טוען בשלו הוא הלא סורכא לאו כלום הוא כן זה ידע שלכך לא פרש"י
דק ברמז ולא פירש בהדיא כל הכך כמו שפי' התוס' לריכים לידע כי
דרך רש"י ז"ל רק לפרש את הענין שעומד בו וסמך על מקורו המובא
במקום ההוא בגמ', לדוגמא הכא קמפרש כל היכי דשייך דינא דיהלוקו
בשבועה דקמפרש התנא הכא אבל דין אחרא סמך על הא דקמפרש בב"ב
בהדיא וכ"ש דין שליש ודין זה מובא עד מקום שידו מגעת שבגמ' על הך
מתני' גופי' קמפרשי בהדיא ח"ל לפרש ע"כ דקדקנו לעיל מה שהביא דין
זה אומר אני ארגתי' שם בכולה שלי דמתני' דקמוקים לה במקה וממכר
ולא בזה אומר אני ארגתי' וכן זה אבל כל זה לא פירשנו רק בעונת
אני מלאתי' דאיירי במלאה אבל עוד יש לדקדק בפרש"י ז"ל מלשונו לפי האוקימתא
דכולה שלי הוא איירי במקה וממכר יש לדקדק ג"כ בכה"ג בלשון רש"י שיש אוחזין
דוקא אוחזין לדקדק שע"כ כבר יצא מיד המוכר והשי אוחזין אבל אם עדיין
לא יצא מיד המוכר הרי המוכר נאמן ומוכל לשאול אותו למי נתרצה ואע"כ
קמפרש עוד דשניהם מוחזקין בה לדקדק שאפי' הוא ביד מוכר אנא שאינו
זוכר למי נתרצה ואינו יודע הרי הוא בחזקת שניהם כמו אוחזין בהנפקד שאופם
בעד שניהם ומה שפי' שאין לזה כה בה יותר מזה לאבד לדקדק ג"כ אבל
אם זה אותו יותר יטול מה שהוא אותו כמו בדקדקנו במלאה ועוד יש
במקה וממכר לדקדק אם זה נתן המטוה והשני לא נתן כלל או נתן מקצת
או נתן המטוה הרעות ואין המוכר לפניו לשאול למי נתרצה יש לנו להבין

ולדעה

ולדעה שודאי נתרצה למי שנתן כל המטוה הטובים וזה נקרא שלזה יש כה
בה יותר מזה גם אי שניהם אוחזין בשוה וכן אם יש עד אחד זה ישבע
שבועה מדאורייתא וזה פטור משבועה, הרי לכם בחינה שדקדקנו ברש"י ז"ל
מלשונו דיוקים הנוקים ומוגאים אנו אח"כ שאמת דקדקנו להלכה שהתוס'
קמפרשי בהדיא כל אלו שם ובגמ' נופא קמפרש שכן היא ההלכה כאבר
דקדקנו שם"ד, וכן מחויבים הלומדים בכל מקום לדקדק בעה למדה בעיון ואל
שדקדקנו מלשון רש"י דוקא אוחזין לאפוקי ארבא דהוי דינו כל דאליס גבר
כדפרשנו לעיל הייטו משום שהתוס' מביא שם דין ארבא אבל לדינן יש לדקדק
לאפוקי נמי סך דהגן בשבועות מ"ה ע"א אמר להטוני תן לי בדינר פירות
ונתן לו אל הן לי אותו דינר אל נתתיו לך ונתתו באוכלי (פי' בתוך
הטבוי למטוה) וקמפרש בגמ' בברייתא שהפירות לבורין ומוכתין ושם עודדין
עליהם ישבע בעה"ב שנתן לו את הדינר ופטור ר' יהודה אומר כל הפירות
בידו ידו על העליונה, פרש"י ז"ל דפליגי ר' יהודה על רבנן בבעה"ב נשבע
שבועת היסת בעין שבועת היסת דרב נחמן אלא ס"ל כיון שאין שניהם מוחזקין
בהפירות וחזקה שאין התטוני מודד הפירות עד שיתן לו הדינרו משבעת
קאמר שבעה"ב נקרא ידו על העליונה אעפ"י שאינו מוחזק כיון דהטוני מקוף
משתמש בבר שיתן לו את הדינר קודם במדד ואין חייב בעה"ב לישבע ומסיק שם בדף
מ"ה בברייתא שאם אבל הפשיל בקופתו לאחוריו אפי' רבנן מודו לר"י דהמטע"ה
ויש לדקדק מפרש"י דוקא אוחזין אבל כשאין שניהם אוחזין כמו הפירות אלו
פלוגתא דרבנן ור"י היא ואין לזה כה בה יותר מזה יש לדקדק לאפוקי
היכא דקאמר אלא מרשות זה כמו שפי' ר"ת שם בשבועות מ"ה ע"א הוד"ה
נשבע בה"ב וז"ל ונטעמא דנשבעין ומוטלין הואיל ואנא קאת מחזקת בכגנדש
עכ"ל, א"כ היכי שיש קאת בה יותר לזה מזה הדין בבה"ג נשבע ומיטל
מי שיש בו הכה היותר גדול ולר"י אזיל בתר שברא שיש קאת הוכתה לזה
יותר מזה נוטל גם בלא שבועה, ויש עוד לדקדק הרבה וכן בכל הספרים
המפורסמים כל נאונים יש לדקדק הרבה רק שהרגיל מנשוריו בכך מרגיש
בקל הדקדוק ומי שאינו מהרגל מנשוריו יש מהם שעיניהם טהו מראות
מה בלפניהם מונחים שברות ודקדוקים יקרים להלכה וד' יאיר עינינו
בתורתו הקדושה לבוין לאמתתה. לכן חייב הדב ללמד את תלמידו שיתרגל
בזה בעה לתני פשם גמרא עם פרש"י אז בשעה בלומד התוס' ודולה בהגמ'
קאמר מדקתני כך הא ישמוד מטע וידקדק מעצמו מה שיש כאן לדקדק
הא באופן זה אינו כן אלא כך וכך, אז כשרואה בתוס' מבמע יעיין מעצמו
מה יש לדקדק מזה ומה מבמע ולא יצריך הרבה זמן לבוין דוקא אלא מעט

יעיין ואח"כ ירחה מה בהגמ' לו התוס' קמפרש בהדיא וכן בשאר ספרי
קודש ירגילו הרב בזה זמן מה, כולל במקום בהרב רואה שיש במקום הטוא
דקדוק יפה ויש כח ביד התלמיד לכוונו ויכסה אותו ויאמר לו יש כאן
דקדוק אבר יש בשכלך כח לכוונו רק באם תוגע קלת בכחך לעמוק בהענין
והתלמיד הוגה בו עד במכוון הדקדוק לו לא מ"מ פעולה היא להתלמיד
במרגיל מוחו ובכלו להבין בדקדוק, ודע ובין מהדוגמא אבר עבינו בדקדוק
רש"י ז"ל הכ"ל מבנים איחזון דוקא איחזון הייבו לאפוקי דין אחבא
דשניהם מוחזקין בה לאפוקי שאין בבל בניהם ביד שלים אבל ביד שלים
בעדים בשום הוי כמו איחזון ואבן הוספנו לאפוקי דין המוני דפליגי הבמיס
וכ' יהודא ולא לנו מכל הדקדוקים שאנו היסוד של התוס' בדקדקו כן
בלשון רש"י ז"ל ולא מה בדקדק ומזאת באו להרב דבריהם לפרש בד"ה
ויחלוקו קימא מ"ש מאחבא וקמפרש הטעם מבנים שאחזון שאני כפרש"י
וחילוקו וכן במגה בליבי ג"כ הוא דקדוק מפרש"י וקמפרשי הטעם וכן בתוס'
ד"ה וזה ג"כ דקדקו מרש"י ז"ל כדפרשנו וכן יש לפעמים לדקדק מדברי
מפורש של גאון וכ"ש מדברי התוס' להבין מדקדוק דבריהם לו תמיהתם
מאין הוליאו זאת ומה הוקשה להם בגמ' מד שבאו להקשות לו לפרש כך,
ובזה יתורץ הקושיא בירגיל הלומד, לדוגמא קלה בס"ד תביא לגמד הדבר
הזה איתא בב"מ דף ל"ט ע"ב אמר שמואל הלי מאן דגזל חבילא דתמרי
מחבירו ואית בה תמרים תמרי אגב הדדי מזדבן בתמרים נכי הדא. הדא
הדא מזדבן ב"ג להדיעו מבלם תמרים נכי הדא כו' מתקוף לה רב ביבי
בר אביי להדיעו אמאי מבלם תמרים נכי הדא אימא לי' אגא הדא הדא
אוי מזבינא לה (פי' ויבלם לו תמרים דהא הפסידו לו בכך) אמר רב
הולא ברי' דר' יהושע שמין בית שאה בשאתה שדה תגן עכ"ל ופסהו"ם בד"ה
בשאתה שדה תגן אימא הכי מייתי ראי' מקרקע למטלטלי דע"כ לא דמי
שהרי חבילא דתמרי אין שמין בשאים כמו התם אלא בפני עצמה ואילו
דמייתי ראי' כיון דמקולין כולי האי בקרקע אין להתמיר במטלטלין כ"כ ע"כ
ואם נדקדק לאבין האיך באו בעלי התוס' ז"ל להמה בזה נראה בעליל לכל
מבין בדקדוק שהוקשה להם על רב ביבי בר אביי מאי אתקפתא היא לו
וכי לא ידע המתני' דשמין בית שאה וכ"כ הקרא בפרש"י דמקרא יליף
לה בב"ק ע"כ עלה על דעתם לתרץ את רב ביבי בסבר להלקו בין
מטלטלין לקרקע ובסברא שהקשו בהדיא ע"כ הקשו בתומא על התי' של
רב הולא ח"כ מאי מבנו לי' באמת מקרקע הא לא דמי בסברת רב ביבי
וקמבני שהשיב לו ר"ה לרב ביבי דמ"מ אין להתמיר כ"כ במטלטלין כמו

שפירשו

שפירשו בעלי התוס' בהדיא וכן יש בהרבה סוגיות בב"ש שה"ע ומזה יולא
הידועים לדוגמא במקום זה יש לנו ג"כ סברא על רב ביבי באתקפתא
באופן אחר על קושיא זו וכי לא ידע המבנה דודאי ידע קרא והמבנה אלא
שהוקשה לו מהלכתא אהלכתא הליבא דשמואל דאמר להדיעו מבלם המבים
נכי הדא הלא מבנים גרמי לריך לבלם גם המבים שהרי היזק לו בידים
המגרי הרא ורי"ל גרמי ור"מ הוא דראין דיני דגרמי וקי"ל כוותי' ואבן
תגן שמין בית שאה כו' סתמא דמתני' ור"מ הוא וקי"ל כסתם מבנה ע"כ
מתקף עלו מבמיות אלו אליבי' דשמואל האיך יפרנסם אליבי' דהלכתא ע"כ
קאמרה הש"ס בלשון מתקוף לה ולא בלשון קושיא מתוב רב ביבי ומשני לי'
רב הוגא דשמין בית שאה תגן כלומר יש מקרא להוכיח בפרש"י ומקרא
ליף לה בב"ק, מ"כ בכה"ג אית לן להתמיר בגרמי ביבלם על הגרמי גרמי
ודי לו ביבלם הגרמי לבד או מה בהזיק לבד כשין בגזל או בשין בהזיק
ישלם הקרן לבד אבל לא את הגרמי בהי' יכול ליקח יותר דבזה אפי' ר"מ
מודה, ולפי"ז הא דקי"ל הלוקח כלי לנסותה אם טובה הוא יקנה אותה
ובדקה ובא אגם וגזלה מידו אור באגסה דהויב לבלם התנוני טוען אני קניתי
הרבה יחד ובלמתי בעדה דיבר אחד אבל אם אתה לקחתה ממני הייתי משתבר
בה המבה מעות ע"כ תבלם לו בהמקח הקונה דיבר והמבה המשות כי
כלם קונים כך וכן המקח בכל הנוות וזה בוטען לא כו, אלא אבלם לפי מקח
שלך באתה בלמת דיבר בשוה ולא התמבה מעות אמלא מבאן בא"ל לבלם
לו אלא דיבר לבד מאי טעמא באין מתמירין כ"כ אפי' במטלטלין מדיוקא
דקנא ומהני' ותי' התוס' ותי' בלמו דאפי' גרמי לא מבלם אלא הגרמי לבד
אבל אי מבלם הקרן ויש שם גרמי גמי כמו בהמבים תגרי אז אינו מבלם
הגרמי אפי' במטלטלי, ולדיבא עדיין לריכין תלמוד בפוסקים ומפרשים אבל
ההתעוררות בא לדיבא מדקדוקו כי יש סברא אחרת לדקדק, בה שתרא הלכה
דיוק זה מדהה דשכל לומר דעתם של שמואל דקאמר דמבלם המבים נכי'
הדא שאפי' מבנים גרמי אינו חייב אפי' לר"מ שהרי יכול לומר אני לא
גזלתי ממך אלא כל החבילא דהמבים יחד ואילו הייתי מוכר הדא הדא הי'
לך ערחא' ושם לקמן בשקולאי דחברא חבילא דהמרא אי מבלמי ביומא
דשוקא כו' ומגבה לי' בעד ערחתו וא"כ ליבא להוכיח בפשיטות סברא הכ"ל
להלכה דהיכא דמבלם הקרן פטור מגרמי דאית בי, ולפי"ז י"ל דבלי שנטל
לבדקו חייב לבלם לו לפי דמי הקונה אם אין לו אחרת, וגפ"מ אם ביום
הסוק הי' והו' יכול למוכרה ולא נבאר לו כלים כמותה כמו בהבות וכל
שה"ג ל"ע לדיבא, ויש בנתיבות המשפט ובקלה"ח דברים בזה להלכה אבל

אין

אין כאן מקומו לדבר בכה"ג, ובס"ד לקמן רוצים אנו להראות לתלמידים איך לעסוק להלכה בחידושי תורה למי שכבר הורגל בשלו העלות המוקדמים אז מי שיש לו משבעו בכל עמוק ויבר ולמד בקיאות הרבה:

ג) **העיקר** הרביעי הוא נקרא „קושיא" שיהיו בקשה על הלומד הדברים אז ההלכה ממקומה באין נראה מסברא כמו שרואה בהספר ממאמרו אז מלא סתירה ממקום אחר מהלכתא אהלכתא אז מדברי תנא על אמורא אז מאמורא גדול ורב על אמורא מאוחר אז סותר לעצמו בהדיא אז מדקדוק על מאמר אז מדקדוק על דקדוק של מאמר אחר אז מדקדוק מאמריס רבים דמוכרחין אנו לדקדק מהם כך וכך וממאמריס האחרים ע"כ מוכרחים אנו לומר היפוך מהם ובקשה לו הדבר לתרץ עד שהוגה בה ביגיעת הבכל הד ודק ומתדלה אז בשאר בל"ע אז בקושיא ואיו יכול בכלו להדלה ובואל אותה לבקו וחדיק יותר ממנו ומתדלה ומוציא הלכה אז סברא יפה וחידוש נאה ע"ז הקושיא, ע"כ חייב הרב להרגיל את תלמידיו בעת למדם גמרא אז תוס' אז מהרש"א ויתר המפרשים אשר מקשים ומתרצים, לכוין מעצמם הקושיא ערב ביאו בהקושיא בפנים הספר, רק כשרואה ת"ש אז מהיב אז מתקיף ומביא ברייתא אז משנה אז מאמר יביא בם לבד ולא מה שפירש מהך מאמר איך היא הקושיא ממאמר זה על מאמר הראשון ואחר שמצא קושיא מה שיש להקשות ממאמר זה על זה אז יעיין אם כיון יפר כל הקושיא במפרש הספר אז קצת ממנו אז בדרך אחרת הקשה ממנו על מאמרו הקודם בלמד ומזה ישיג חלק כח הסותר שאם ילמוד ויהי' בם סתירה לא יעבוד עליו בשתיקה רק יקשה אותה ויגיעו ג"כ לדקדק בהסוי אמיתה לפי התיבות והאותיות שלמד את הפשט בעת שהוקשה והאיך שלמד והקיש את התיבות ולירק את האותיות במסקנא בשכל יפר, ויש קושיא מקומית כלומר על מקומה קשה להולמה, ויש משני מקומות כמו סתירות מזה על זה ע"כ כשיורגל התלמיד בקושיא מקומית די שיפוקו לפי ראות עיני הרב אז יגיעו אח"כ בקושיא של שני מקומות כולל יעשה לו הרב, יעיין הרב במפרשים של גאונים, מפורסמים ויבחר מהם קושיות עמוקים משני מאמריס ויאמר לתלמידו תעיין במקום זה היטב וגם במקום השני, הזה ומצא הסתירה מכאן לכאן ועי"ז יורגל להבר שתי הנקודות של שני המקומות יחד על שכלו עד שיגיע בשתי הנקודות סותריס זה את זה ויכוין הקושיא מתחילה ביגיעה ואחר התרגל רב יכוין תיכף בהביטו ידבק במותו שתי הנקודות יחד ותיכף יראיה הסתירה, ולא עוד שאם יהי' סתירה ממה שלמד כבר ועתה הוא מעיין במקום חדש יעלה על הביטותיו הסתירה שיש על זה

העין בחדש מהעין שלמד כבר ואז לא ישוב את העין שעוסק בה כך בלא הרגש אם יש עליו סתירה אז פירכא מכל מה שלמד אם היא נקי במה שלמד, וכן לתרץ סתירה אז לפשטו בעי' ושתיק אז להבריע בין פלוגתא דרבותא יבא, וכן להביא ראי' לדבריו אז דיחוי לאדי' שהביא אז להלק עין מעין בסברה שהליא ממקום שלמד כבר ואז נקי בהם ואם לא ירגיל בה בעת למדו רק ילמוד בקיאות בשם פשוטו, יעבור כעוד בתפילה ולא ירגיש לעולם תפילו הסתירה הגלוי' לפקח אם לא שיש לו כח והרגש מטבעו לפי כחו למשוך עין לעין בנקודותיהם, וגם להעולד מטבעו בהרגש זה יגליה יותר

ע"י ההרגל בזה מאד מאד לחדש בתורה בהלכה:

דוגמא א) לקושיא מקומית מדרש דף ע"ו בחשק שלמה ד"ה בר"ן ד"ה הלכה אבל הרמב"ם כתב לוקח הוא וכו' ל"ב קלת תומא אז"כ מלשון זה נראה וזה מתחייב ובס"ם בקדושין דף מ"ג אמרינן דלא מלשון בכל התורה כולה זה נראה וזה מתחייב ויש ליישב ודוק עכ"ל, ובאמת קושיתו במחולת כבודו לא קשה כלל משיקרא ואפי' קלת תומא לא שייך עלי' לומר ולא שייך בקושיא כזו לומר ויש ליישב אם העיין בשכל יבר, כעין זה נקרא קושיא מקומית כלומר המאמר נדחה ומוקשה ממקומו ולא מבני עניים:

ויש קושיות מבני עניים ע"כ צריך הרב להודיע לתלמידו אז הבר להבר המרגילים זא"ז לכוין, ושוים כך, הבר זה לומד בספר קושיא מבני מקומות וכן הבני והא"כ אומר זה להבירו קה אתה בני עניים אלו והבר לא הבתירה והקושיא מעין זה לעין זה וכן הבר הבני מראה לו מה שלמד בספר קושיא מבני מקומות שהבירו יכוין במה הסתירה מעניין זה על עין הבני וזה מעיין במה שהראהו הבירו והבירו מעיין במה שהראהו זה ואם הבירו מגיד לו סתירה אבל לא זה שהקשה המפורש מודיע הבירו שלמד בהמפורש ויודע הקושיא אין זה קושיא המפורש מדיין לא כוונת, כן יעיין עוד עד שיכוין אז עד שמרגיש בו שלא יכוין טוב ואז יגיד לו וירמו בהמפורש עלמו למען ילמוד א"ע לפעם אחרת וכן הבירו לו עד שיורגלו בשיחם לכוין מהר:

דוגמא ב) לבני מקומות, יגיד הרב לתלמידו אז הבר להבירו איתה במס' זבחים דף ע"ד ע"ב הרובבו והגרבבו כו' בשלמא כולהו לא ידיע אלא אתו טריפה היכי דמי אז ידיע לי' ליתו ולישקלי' אי לא ידיע לי' מנא ידע דאיטרב כו' עיין היטב שם ועיין תולין דף ל"ח ע"ב בגמ' אמר שמואל הלטיטה תלמית טריפה מ"ש דמיקבא לאו למטייטה כו' לא קושיא כאן בקרבין כאן בעלין ופירש רבינו גרשון ז"ל דשמואל דקאמר תלתית טריפה

לחיי בקרבין נבטלין כל לסר"ה בלע"ז יכוין סתירה מעין במוחל לעניין
כל זבחים הכ"ל, זיהו קוביה מבני מקומות וקל לכוונה:

דוגמא ג) מקומות בתוכ"ד והאמר מר כו' בב"ק י"ז ע"א בשאילתות דרב
אחאי גאון כו' על השאילתות יש קוביה מקומות ואחר שיכוין
הקוביה מגד הסברא על השאילתות אז יעיין בפי' הגאון בעל העמק שאלה
שם בשאילתות פ' לך לות ה' ד"ה תלמוד דאחריש ומעשה דידי' הקשה בשם
הפל"ה הך קוביה המקומות ועל קוביה זו יש לתרץ מתוס' קידושין מ' ע"ב
ד"ה תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה כו' ויש מפרשים דאדם שלא
למד עדיין כו' וקל להבין:

דוגמא ד) קוביה מבלבה מקומות, ממסכת שבת דף י"ב ע"א תני דבר"י
ולא אדם בתפלין ע"ש ע"א מ"ע כיון דאדבר"ש חייב אדם
למשמש בתפילין בכל שעה ושעה קו"ח כו' ושם שבת דף ס' מתני' אם
ולא בתפילין בשבת פטור מחטאת ושם במסכת שבת בסוגיא דכרמלית פליגי
אביי ורבא אי גזרינן גזירה לגזירה וקו"ל כרבא בר מיע"ל קו"ש וקל להבין:

דוגמא ה) בב"מ ק"ל ע"ב איתמר היורד לתוך בדה חבירו ונעשה בלא ברשות
כו' עד איתמר היורד לתוך חורבתו של חבירו ונכנסה בלא ברשות
ואי"ל עליי ואבעי אמי מטל ר"ע אמר שומעין לו ורב בשבת אמר אין שומעין לו
כו' והביא הרב אלפסי ז"ל שם דאי אמר בעל הקרקע טול עליך ואבדיך
דבדרו ממתיבתא דשומעין לו ורב האי גאון בספרו מתה וממכר ס"ל דאין
שומעין לו ויש לומר דבעל החורבה שאומר טול עליך ואבדיך והבונה אומן חולה
יש לומר. משום שיכול הבונה לומר לו מה אעשה עם עליי ואבעי הלא כלם
יודעים דקורה במתא בזזא ובדברא בזזא ואינו כדאי לי להוליך מכאן עד
למתא ולהוליא הוצאת ההולכה מפה בלאן יבוא במקום זה ואין לי כאן מקום
למכרם משא"כ אי הבונה אומר תן לי עליי ואבעי דמסתמא הוא במקום
שיש לו למכרם אז לבנותם בבנין דאם לא כן למה לו ליטלם ע"כ סברא
לי' לרב האי גאון שבעל החורבה אינו יכול לומר טול כמו הפועל שיכול
לומר תן לי עליי ובעל המאור ז"ל הכריע כרב האי גאון ופליג על הרי"ף
ז"ל שהכריע כמו שדברו ממתיבתא דמסתבר לו עצמם מסתגא כיון שהוא
מוחל בגדה בחטא דאחרא בלו כ"ש שיכול לומר לו טול עליך והרמב"ן
ז"ל בספר המלחמות פליג על בעל המאור יע"ש ועיין בב"מ רים פרק
הבוכר את האומנין דף ע"ו ע"א דהגיא הבוכר את הפועל לעשות בשלו
והרשהו בשל חבירו מתן לו שכרו מכלם והוזר ומבעל מבעל הבית מה

שהגהו עכ"ל וקביא על מה שבדדו ממתיבתא והרי"ף ז"ל מהך ויש
ליבב ודוק:

דוגמא ו) הוא, בהמלמד לו הכו לו חבר לחבר ולמד להגעודו בה ההמשכה
שהוא בה גדול ורב מאד אשר הוא פועל עליו על כל לימודו ביחי'
לותה, מבל למה הדבר דומה לעבור שם לו כמה אלפים דינרי זהב אבל הולאותיו
מרובים כי לוכלי בולהו רבים הם והיב להלבשם והדברים לוכם עובאים
לו ריוח רק מוגחים בתיבה בלו נעולים דמהם מתפרנסים כל מבפתו
ואנשיו ורעיו בכל מה דלריכים, הלא מובן מאליו בזמן לוזו בים ימי
כי יאבל כל בספו, לך הטובר שם לו רק לוזו מלות דברי זהב ונעאים
לו פירות עד כל הולאותיו ועוד יותר כי עשה לו פרנסה מבספו אז מדי יום
ביומו ועדל הוטו עד שהעבר עבר רב לפי רוחו בירות יותר מהולאותיו כן
הדבר הזה אם יהיה בקי הרבה מאד בתלמוד ובספרים הרבה ולא יהי' לא
בה הסמבך בלומר בה למבוך עניו שבבר למד אם יש סתירה לעניו זה
שלומד עתה ורגיש בה ויקבה תיבף זהו בה ההמשך במוכן שבלו מהר
מה שיש בסתירה על זה שמעיין בה אם ממה שלמד בפירוש לוכבא לו
מדקדוק הפיוטו שלמד בבר לו מגד סברא שיש סתירה לזה והוא אין
לו בה ההמשך דומה להעבור שם לו כמה אלפים דינרי זהב ונעאים
ולוכם נעשאים לו פירות ורוח וההולאה מרובה בשבת מתלמודו מדי
יום ביומו כדרך הטבע כי הלומד מסבת אחרת בוכה מה שלמד בבר
ההדש מולא לת הינן אם לא בעל זכרון הב מאד לא יבבה כ"ב אבל
ריוח אם אין לו אינו מהדש בהורה מלימודו, אבל תלמיד חבם שיש לו
בה ההמשך מהדש מחודשים ולחדשים הן בבעה במדבר עם ת"ה ומפלפל
עמו הן בעת שלריך בפני עלמו להביב הבובה לבוחליו להלבה למעשה אז
לא יבעה ח"ו לומר דבר שיש עליו פירבא הן מגד סברא הן מן הגמ'
כי יעיין מעלמו מרם יביב לבוחליו אולי יש פירבא על דבריו מפני שיש
לו בה ההמשך ולא יעבור על חידושו עד שיכוין כל מה שיש להקשות
עליו וגם שבלו ימשוך מבקיאותיו לאיות לדבריו, וכן בשעה שלומד עם תלמידיו
ויקשה לו איזה תלמיד קושיא יפה ויש תירוץ למת מתלמודו שהוא בקי בהם אז
אם יש לו בה ההמשך יביב לו משם תירולו ויהנו ממנו ת"ה רבים אבל
זה באין לו בה ההמשך לא יביא שבלו לו את התירוץ על מיהו להביב
לו לתלמידו ויתבייב לוי לאותה בושה וכלומה שהוא לא הביב לו ואח"ב בא
תלמיד שיש לו בה זה ותיבף בשאומרים לו הקוביא מיד מביב תירולו
מהלמודו שלמד בבר לו מן הסברא שעלה על שבלו מבה ההמשך שרגיל

בה מגעוריו ע"י רבותיו והבירו וכולד מרגילו בזה הרב לו הבירו, ע"ז כס"ד
נעכה הדוגמא הזאת, יאמר לו רבו עיין במקום בעצין זה והלא למדת מסכת
פלוגיה ובקי אתה בה והכוין על עצין זה מבקיאותך קביא, לדוגמא עיין
גיטין י"ז ע"א איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום
בת אחותו ר"ל אמר משום פירות, הכוין כאן קוביא מעצין אבר למדת
ויודע גם אני בכבר למדת הענין בים סתירה בעצין זה ודוק ותבכה ושוד
כאלה עד בירגיל בכלו בכה זה ויתעבר בהון רב ועלום מכה זה:

ועתה לכל דוגמא גריכין לפרש לתצן ידע אם כיוון את זאת או אתבת.
פתרון על דוגמא א) כך הוא, דזה לא נתחייב כלל על הגלת זה
אלא על מה שעבר על דברי מדרבנן דהא ה"א אם מדר לזרוק גרור ולא
זרק עובר מדרבנן בכל העבה אי אבר על עצמו בנדר בלא יזרוק וזרק לוקה
שעבר על מדרבנן וא"כ לא שייך כלל לזה נהגה וזה מתחייב על הגלת זה
ולק"מ ואדרבה תומא על תמיהתו: על דוגמא ב) פתרונו, הלא בזבחים מר
לא אמר כמר משום דיש פירכות כדמפרש התם יקביא מוקמה בבהלעיטה
הלתית קרטין גבעולין של לסר"א ולא ידיע בשתערבה בין אחדות וזהו ע"כ
לכ"ע לא ידיע ויודע בים ביעיהם מריפה ובכלמה ממתני' ליכא כ"כ לתקפו'
דמוקמא בבהמה בלבלה סס המות דאדם דאסורה משום סכנת נפשות אבל
במתני' דזבחים קמפרש מריפה אבל שמואל מריפה קאמר משום דמיקבת
המעייס יב לתוקמא הכי: דוגמא ג) פתרונו הכי, השאילתות דמפרש
דלמיגמר לאחריני גרע טפי מלומד לעצמו, קשה, וכי בשעה שלומד לאחריים
אינו לומד לעצמו הא סברא מוחכת וגמרא אומרת מתלמידי יותר מכולם,
ובאמת הקשה הגאון בהעמ"ש בשם הכל"ה קוביא זו ותי' שם לפי גאונותו
אבל אמתו לפי דעתו בעני' יב להבן הקוביא זו בהשאילתות סבר לה
כרים מפרשים של התוס' דקידושין דאדם שבבר למד אומרים לו עשה
מעשה ואם לומד לאחרים מה בחות כבר יודע ובקי בהם אינו גדול כ"כ
כמו שלומד לעצמו הדשות ובעמקות ומוליא תבנים יקרות, ור' יוחנן כבר
ידע ההלכה בכלו ממנו ולא הוי אלא לאגמורי לאחריני ע"כ מבי' ידע'
ומנה תפילין והדר אמר להו מה שבאלו אותו דבכה"ג מעשה דידי' עדיף
וזהו דוגמא בנפתה בקוביא מקומית וסיימת בבני מקומות וזהו תי' ממה
במפורש בהדיא בתוס' א"ל קביא על דבריו בעל העמ"ש ז"ל מניין לו
להלכה להדם מתירוצו ע"ש מה בהאריך בזה ותידם הלכה באינו מוכרחת
למעשה, אך יב לעבבה לפי דעת התוס' באינו מפרש כהי"א של התוס'
קידושין הנ"ל: דוגמא ד) פתרונו כך הוא, כיון דקו"ל כרבא נגד אביי

ורבא

ורבא הא ס"ל דגזירה לגזירה לא גזרינן ואנן קי"ל כמתני' שאם יצא בשבת
עצמו בתפילין ברה"ר פטור מחטאת ואינו אסור אלא מדרבנן וע"כ גזירה
הוא שמא יצא והתפילין יהי' בידו שאז יהא חייב מדאורייתא וא"כ בערב
שבת עם השיכה גזירה היא שמא יצא כך לבוש בתפילין בשבת וא"כ גזירה
לגזירה היא ופרי בלא"ה ומאי קאמר הטעם משום משמוש מדבר דבור ולא
יצא בשבת עצמו בתפילין הא גם בלא טעם זה שרי וכי תימא תנא דבי
ר' ישמעאל ולפי גירסת רב אלפס תמי דבי שמואל ס"ל כאביי דגזרינן אי
לרבה בר רב הונא לא הביאו אלא שתהא מיהא אפילו לאביי דס"ל גזרינן
גזירה לגזירה יהא ג"כ שרי, א"כ הרי"ף והרא"ש ושאר הפוסקים לא הוי
להו להביא טעם זה להלכה אלא יסמכו על הא דפסקו כרבא בדין העומד
ברה"ר או ברה"י ויוציא ראשו לכרמלית ושתה שאביי אסר משום גזל"ג
ורבא התיר משום דלא גזרינן גזלג"ז וא"א לומר דהרי"ף ז"ל שהביא רק
המשנה בלשונה שם לא יצא החייב במתנו שמוך להשיבה כו' ע"כ פסק
כאביי וא"כ מיהא שהביא הטעם דמשמוש, ועוד יש להביא רא"ש דס"ל כאביי
מסתמת הגמרא שהביא טעם זה דמשמוש והא דקי"ל כרבא בר מיע"ל קג"ס
דקי"ל כאביי היינו היכי דלא מוכח מגמ' גופא כמאן דקי"ל משא"כ הכא
דסתמא דגמרא קאמר מ"ש משום דרבר"ה קי"ל בהא כסתמת הגמ' ולא
קהשיב לה בין יע"ל קג"ס כמו שפירשנו לעיל בשם הרמב"ם ז"ל דקהשיב
הקדש ותמורה ומקדש ומגרש וע"ז ומגדף אע"ג שהגמ' חשיב רק מקדש
ומגרש ועובד ע"ז ומגדף לבד אבל מסתמת הגמ' דתמורה הוליא עוד הקדש
ותמורה יש לפרש כן לכאורה דעת הרי"ף ז"ל אבל ע"ש בשלטי הגבוריס
שעל הרי"ף שם אות ג' שא"א לומר כן וכן דעת הרא"ש כהרי"ף ז"ל:
דוגמא ה) פתרונו כך הוא, כיון דתניא השוכר את הפועל לעשות בשלו
הרי הוא כמו שא"ל שכרך עלי ולסוף כשהראהו בשל הבירו הו"ל יורד לתוך
שדה חבירו שלא ברשות ופסקה הברייתא שהוא צריך לשלם את הפועל ודאי
כן הוא מפני שא"ל שכרך עלי ותוזר וטוטל מבטל השדה מה שנהנה
מעבודת הפועל וא"כ משמע ע"כ שאינו יכול לומר לו טול עליך ואבניך
מפני שהשוכר אה הפועל אין לו מה לעשות עם הטליס ואבנים שמה ש"מ
שאין בעל הקרקע יכול לומר לפועל טול, וקשיא על מה ששדרו ממתיבתא
שיכול בעל השדה לומר ועל הרי"ף שמסתבר לו כן מאי סברא היא זו
וילים"ב דמר אמר הדא ומר אמר הדא, ולפ' הרי"ף אירי במקום שבית
דין רואין שהפועל יכול לעשות מהטליס במקום הזה מה שהנהוהו לבעל הקרקע
בלא טרחא יתירתא אמר"י לי' ממרי רשותך פאדי אפרע ואז אם בעל הקרקע

אומר

אומר לו טול עליך גרוך לשול ואם אי״א לו שם להולאה כפי מה שהגהוהו
ודאי שאינו יכול להפסידו באמירתו טול עליך ואבניך משום שהפועל יאמר
לו מה אעשה בעליי ואבניי במקום הזה אין לי פה מקום למוכרן או
לבנות. ולפי״ז לא פליגי כלל בני הישיבה והרי״ף ז״ל על רב האי גאון ז״ל
וגם רב האי גאון לא פליג על בני הישיבה אלא שבדרו ממתיבתא על
אופן זה שיכול הפועל לעכבה מהעלים והאבנים כשיבור מה שהגהוהו ובמקה
וממכר חיירי רב האי גאון במקום שא״א לו להולאה מהעלים והאבנים כפי
מה שהגהוהו, ע״כ פסק שא״י לומר לו טול ומודים זה־לזה, אלא שהבעל
המאור והמלחמות שם אמר הכי וזה פליג ק״ק ממנ״פ אי יש לו לפועל
לעכבה מהן שיעור הגלתו מה שראוי לשול מבמה״ב מ״מ דמר הא קי״ל
ממרי רשוותך פליגי אפרע ואי בא״ל לו לפועל להולאה כפי מה שהגהוהו
שהיב לעלם לו בעה״ב ובמין לו בלא יולאה מ״מ דמר שיפסוד הפועל
ממה שהגהוהו אם לא שנדחוק לומר כן גם על בעל המאור והרמב״ן ז״ל
דמר חיירי בגה״ג ומר חיירי בגה״ב. והרמב״ם ז״ל זשיעתו שפסקו כהרי״ף
ז״ל י״ל משום דשהם יש בעלים ובאבנים בשיעור מה שהגהוהו ע״י שומת
ב״ד ומה שיש בזה לפלפל בהלכה למעשה מדברי האחרונים ז״ל אין כאן
עדיין מקומו לעשות דוגמא ובפ״ד בעיקן לקמן לעשות בתורה ודוגמא
על זה:

דעתה נבאר בעז״ה דוגמא ו) למען חזק את התלמיד את כח ההמשך
אמרנו שיעיין בגיטין י״ז ע״א שאמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין
אמרנו שלרוך התלמיד להקשות ממה דשלמד שכבר הייתו מהדוגמא שעשינו
למעלה סי׳ ו׳ על המהרש״א דכתובות תוכה דקדוש בכספא דודאי למד התלמיד
כסדר בספר הזה ובסי׳ נאמר שהקשו רבנן לקידושין מיני׳ ומעשאוהו
רבנן לבעילתו הפי׳ של הקידושין בעילה אות ולא הל קידושין עלי׳ מעיקרא
וקשיא למ״ד שלכך תיקנו זמן בגיטין שלא יהפה על בת אחותו אם זיאתה
קודם הגע הא יעבה ערמה זו כדי לפטרה ממיתה ע״י שיעשה לה התנאי
הזה דכתובות הכ״ל וכדי שיפקע קידושיו ונמלאת שהיתה פנוי׳ בשעה שזיאתה
ואין לה חיוב מיתה ויהפה בזה על בת אחותו ולא מהני הזמן של הגע
הכתוב בו וכגון זה יש הרבה קושיות בתוס׳ ישנים שם, ובתוס׳, אך אין
כאן מקומו לפלפל בזה רק להאות דוגמא ובהיכה איך להרגיל להתלמיד
או הבר לחבר בכח ההמשך ממה שהוא למד כבר ובקי הוא בהם ויש
בהם סתירה על זו בלומד כעת או על מה שמראים עתה אותו ומודיעים
לו שיש סתירה ע״ז ממה שידוע לו בלמד במה;

וזאת יבמור ח״ע מלהקשות קושיות עקומות או שטות של הכל אשר
מעיקרא לאו קושיא היא כלל וממקומה היא מתורלת מלבון או
מבארה קלה אבר כל הבומע יכול לתלה בפשיטות מקושיות כאלו צריכין
לברות כמעתי קבת כי אמה מעפבין את הבכל ומבבלים את המות ומעקמים
את ההלכה ח״ו, וכן על קושיא יפה ועלומה לתרן תירון חזק לפי כתו
וע״ז צריך לעבית לי רב ולבאול אותו, יפה הקבתי יפה תירלתי או לא, ואז
ההכל ילך, והטוב יכתוב על ספרו המיוחד לזה אלגו, כי לימים יגרפו לעוד
חידושים גדולים שלו ויגדיל תורה ויאדיר ע״י מה שימלא כתוב בספרו מבבר
עת למדו שם והי׳ לו אז הענין על מותו כולו יותר מעת אשר עוסק עתה
בבוגיא האחרת מענין ההוא:

יד) **העיקר** התמבי הוא הנקרא „תירוץ" ויש בה ג״כ מקומית וממקוש
אחר לתרן הקושיא או בחלוק שמחלק הענינים זה מזה או
במפרש במקוש אחד נקודה ע״י כשנו אחר ונפלה הקושיא ממילא או ע״י
לשיטתו זה מ״ד סובר הכי ע״כ לא קבה עליו כלל מתחילה לפי שיטתו
אם מלא בהדיא שסובר כן או מדייק שפ״ב ס״ל הכי מעטה קושיא זו אבל
זה טוב לדקדק גם ממקוש אחר שיהא נעשה מוכרח לסבור הכי ע״י הדקדוק
חזק ויש אשר מתרן הקושיא אבל על תי׳ זה יש קושיא ופירכא אחרת
ומתרלה ג״כ, וכן יש תי׳ אשר נדחה ע״י כמה קושיות ותירולים רבים
זה אחר זה ולסוף או בשאלה הקושיא האחרונה או שבאלה אלגו מתולת
יפה או בדוחק והכל לפי הנקודות, אם התלמיד יש לו בה הולאת הנקודה
מעבבו מה טוב כי בל שיורגל יותר בכה זה יולאה הדשות יותר יפים,
ומי בסלון לו מעבבו כה זה ודאי כשירגלו רבו בעת למדו בזה ג״כ יוכל
להפיג ע״י ההרגל בזה ולפי כחו בזה הכה יתרן היעב ויפה יותר ע״כ
בעת למדו עם תלמידו הראוי לזה שיבין מה שילמדנו צריך הרב להרגילו
בכה הולאת הנקודה ומלמו בגמ׳ בהדיא ברבו א״ל אי לאו דלאי לך חספא
לא מבכתא מרגניתא בתוכי׳ ומהי הנקודה עיקר הסברא והטעם מכל הסוגי׳
להולאה בקלרה בקלור מן הקלור ועי״ז מדמה ענין לענין להקשות מענין
זה על ענין זה או להביא ראי׳ או לפשוט את הספק שהי׳ לו ואח״כ
מחלק שני הענינים זה מזה ע״י שעשה במקום אחד או בשני הענינים
נקודות אחרות וכואה בלפי פשיטות הענין לבאורה נקודה זו דומה לזו
ואחר שהעיון מגלה לו הענין ורואה שאינו דומין הנקודות כלל זו לזו כי
יגע בענין שהוא מיקל בה בברה שבך צריך להיות כי הענין קל באמת ובמקוש
אחמור שהקשה ממנו והתמיר בה מולא שם ע״י יגיעתו לחפש שם במה

היא חמורה מהעניין הראשון שהיקל בה עד שמלא שם נקודה שהיא באמת
חמורה מהעניין הראשון ש"ב מיחא בכאן מיקל וכאן מחמיר ואינן דומין זו
לזו בנקודותיהם כמו בדי' נראה לו לכאורה טרם יגע ומלא הנקודה הפני'
ולריך בזה זהירות רב מאד והרגל בלא יטעה בהנקודה כי בזה תלו עיקרי
תורה לפלפול ולהלכה במעשה, וכל מה שיכול ליגע ולעמול בהולאות הנקודות
מחויב הוא לעמול בדבר כמה פעמים רואים אנו שמדמין מילתא למילתא
וא"א להלקם בשום פנים וכל הרואה אומר שהוא דומה לזה ממש ולזמן אחר
מוליא חילוק ע"י יגיעתו ולפעמים בכמעיין בה הרבה אח"כ מדהה החילוק
ושוב דומין יכן כמה פעמים מדמה ומחלק וכל מה שמעיין יותר מולא
הדשות עמוקות יותר ומגלה מלפונים עד שנהגין ממנו עלה ותוס' בתורת ד'
הן לסברא המבמית כי השומע הן להלכה, ע"כ תיכף כשהרב רואה
התלמיד מה שלמדנו הלוך ישיג כה זה חייב להרגילו בזה כולד ירגילו
בעת למדו הגמ' יתוס' ומקשים או מביאים ראי' או מדקדקים במאמר
ומוליאים דבר או מפרבים את המאמר כך וכך או פושטים שפק או בעי'
ממאמר ואח"כ מדהים אותם ירגילו להוליא ודקדק האיך דומה הגמ' או התוס'
לכתחילה את הנקודות זו לזו ומה ראה על ככה לדמותם ולא ראה בשכלו
הך דחוי ומה הסר בעיונו ולאחר בחילק מה נתחדש לו ע"י עיונו בהעניינים
וכך יכנה מעלתו לרלק ע"י עיונו להוליא הנקודות טרם ראותו כולד הגמ' או
התוס' מפרש בהליה וכל הוי אמילא ודקדק כן ואח"כ לפי המסקנא תמיד ירגיש
היעב מה היה לו בדומה בנקודותיהם ובמסקנא מדוע מילן את הדומו
בסברותיהם הישרות וכן בגמ' או בתוס' במקום שעושים לריכותא משני
בדברותיהם לראות בכל עמוק מה בדומו בקושיתם הא אמר מאמר זה ולמה
מאמרים לראות בכל עמוק מה בדומו בקושיתם הא אמר מאמר זה ולמה
לריך למאמר הפני הא נקודתם שוה הן ואח"כ עושה לריכותא שאינה דומה
בשתי סברות שמוליא כאן קולא והומרא ובמאמר הפני קולא והומרא א"כ אי
הוי אשמועינן מאמר זה הייתי אומר מפני שיש בה קולא זו אבל ההלכה או
מאמר פני יש לו החומרא זו ואי אשמועינן זאת מפני שיש בה קולה
מה שאין בהיא ששם יש הומרא זו דאל"כ ישמיענו החמורה ובדין
הקלה או ישמיענו דבהקלה מחמירין כש"כ בהחמורה, ע"כ ירגילו הרב להרגיש
האיך לכתחילה סבר ולא ראה שתי הסברות כאן וכאן לא הקולות ולא החומרות
ואח"כ מלאם וכשיגין התלמיד בבעה שראה בגמ' תיבת ולריכא לכוין משני
המאמרים הקולות והחומרות יורגל מזה להוליא הנקודות בטוב טעם ודעת כי
יש לו הבחינות הם טוב כיוון בהולאות נקודותיהם או לא כי יעיין אחר
יגיעתו ומלא לריכותא של הגמ' או התוס' הרי יפה כיוון להוליא הנקודות

ואם לא עדיין הוא מבחוץ בעניין כזה לכוון וכן לריך לעיין במסורת הש"ס
בהוצא מלמד אחד במקומות הרבה בש"ס ובכל מקום לעניין אחר כלומר
כאן לקוביא לעניין במדמה למאמר זה ובמקום הבני לפשיטותא לעניין אחר
מדמה לה וכאן לדימוי לראי' ובכל עניין מדהה אותה מנקודתה הראשונה
א"כ נמלאות במאמר אחד לפי הסוי אמילא נקודות מוטעות ולפי המסקנא
נקודות אמתיות מרגיל א"ע ע"ז העיון להרגיש במאמר אחד הרבה נקודות
ומזה אם יקבה לו קוביא ויב עליו הרבה תירולים לפי הנקודות ביולא
שלא כמו בדקדק טרם שיוטו בעומק יתרן מכל נקודה חי' אחר ויבון לכל
התירולים וכן אם יהי' על סוגיא אחת הרבה קוביות או על סוגיות הרבה
כמה קוביות לפי דימוי הנקודות ~ זו לזו והוא הוליא נקודה אחרת מחיזו
סוגיא ובנקודה הראשונה התדבה תדבן כל הקוביות והולכם בנקודה הראשונה להדרים
בידו כלבד מיקר הלון ובדבו נעקרו כל הענפים מהאילן בפעם אחת, ומזה
מרוחה בעמיתתא בדא"ל ייהגן בב"מ את כבר לקיבא וכו' ומי שלבו הכן
דוגמא ע"ז יעיין בהוגמא זו היא בתוכה בקלדה מאד כי דו להבינתא ברמיזה
אותה שלהי מסכת ב"מ מתני' כתו גנות זו עג"ז כו' ע"ב אמרי' בגמ'
על הך פלוגתא דמתני' אמר רבא כו' ע"ב הוטב בעיון עד סוף מסכת
ויב לדקדק: א) מ"ב דהלכה זו אמרוה לבבר מלכא הא בבהמ"ד לגמרו
בכל יום כמה הלכות מאוסרו ומדיני ממונות: ב) מאי זכות הפיריון בעד דין זה
יותר מבאר דיומם בפסקן בבהמ"ד: ג) הא כתיב מגיד דבריו ליעקב ונומר
לא עבה כן לכל גוי וגו' והא לא שאל מהם: ד) מאי קמיבעי' לרב מנן
ונאמר בתיקו הא כבר אמר רבא דדין זה תלו בבדי טופו בתר עיקרו:
ה) ר"ב דקאמר כל בהעליון יכול לפשוט את ידו ואמרי' בגמ' ובלבד שלא
יהנם מפבבות ר"ב מראה דלבשיתו אזל בנקודתו דש"ל כל השומד לקלור
בקלור דמי בב"ק דף ע"ו ע"ב ולפי"ז הדא נקודה היא דכל שהעליון יכול
לפשוט את ידו הרי הוא בהלוב ברשותו וזוכה בה וכל שאינו יכול להגיע
בפשיטת ידו אינו עומד להלוב ברשותו והדרבה עומדת ליפול לקרקע של
התחתון וזכה התחתון מבעה בעומד להלוב ברשותו ואמאי לא יהנם הא
יכול ליטלו מבב וכי ס"ל לר"ב כל השומד לזדוק ע"י שיהנם א"ע אינו בזדוק
דפשיטתא דבזדוק דמי דלא מלינו חילוק בזה: ו) שם בגמ' בעי' מגיע לטופו ולא
לעיקרו או אינבא מאי ובאמר בתיקו הרי"ף ז"ל לא הביאו כלל להלבה מאי
והרא"ש ז"ל בבבו הני בבייא והרמב"ם ז"ל בסק מגיע לעיקרו ולא לטופו של עליון
אבל מגיע לטופו ולא לעיקרו של התחתון ותימה למה השמיטו הרי"ף ומגיין להרמב"ם
לפשוק הכי הא ק"ל כל תיקו בבגמ' קולא למחזיק וגריך להיות מי שתפס שלו

הטופים וכן בדין בל מעלה פליגי ולריכא כו' ואמרי' במסכת ניפין כ"ב ע"א בדין
עלין בנקבו בתר"י וטופו לתו"ל בתוך לגבול ת"י. ויוקן מת"י והוא בתוך תו"ל הכיי
אמר בתר נקבו אזלינן ותייב במעבר דמכמע דס"ל בדי טופי בתר עיקרו רבא
אמר בתר טופו אזלינן ומסתמא ס"ל בדי טופו בתר עיקרו וקמפרש בגמ'
בדאסרוב כ"ע ל"פ דתייב במעבר דהא מתוכר בתרן כי פליגי בדלא אסרוב
ופריך הגמ' ולא פליגי בדאסרוב הא הך דבתי גמות דב"מ הא תיירי ג"כ באסרוב
דהא הירק נסרס בקרקע בל עליון אלא בתוך הוא בתור של תחתון ומ"מ קאמר
רבא התם בעיקרו כ"ע ל"פ דהוי בל עליון ומ"מ ס"ל בטופו לר"מ דבל עליון הוא
ור"י ס"ל בל תחתון ורבא קמוקים בם הך וא"כ הביא מרבא על רבא לו מסתמא
דמתני' ע"כ ל"ל דפליגי בבדי טופו לפי' בדאסרוב וקביא על סתמא דגמ' ומסני
התם בדקתני מעמא לר"מ כו' לר"י כו' ולא מטעם בדי נב"ע דהא בדאסרוב
תיירי מתני' וא"כ קבה דהא בגיטין סבר רבא בדלא אסרוב ל"א בדי טופו ב"ע
לכ"ע דאם לא כן הי"ל כתולי בב"מ בערלה סבר ר"י מן הגזע פטור ופרב"י
דגזע הסמוך לקרקע תוך ג' טפחים בקרקע הוא ולר"מ דס"ל דלפי' מגזע חייב
אע"ג דלא מחרבא ויק כלומר דדמי לדלא אסרוב מ"מ ס"ל לר"מ חייב
בערלה ור"י ס"ל דפטור דבדי טופו ב"ע ס"ל לר"מ ור"י ס"ל ל"א בדי נב"ע
וא"כ קשיא הא פליגי גם בדלא אסרוב אע"כ דין הגזע אע"ג דלוטו יוקן
מן הקרקע מ"מ כיון ביוקן ע"י הגזע בתוך ג' טפחים הסוב כאסרוב בקרקע
בין לר"י בין לר"מ בין להגירסא ראשונה דאמר ר"מ דס"ל בדי נב"ע והוי בל עליון
הכי ומהכא הוליא הרא"ש ז"ל דלפי' ר"מ הא בל תחתון לכ"ע ולר"ם אבל לר"י
מודה דבג' טפחים סמוך לקרקע הרי הא בל תחתון לכ"ע לפי' בג'
מן הגזע הסמוך בתוך ג"ט ג"כ פטור מערלה דל"א בדי נב"ע לפי' בג'
טפחים הסמוך רק מברסיס חייב וע"כ ס"ל דגזע אע"ג שהוא תוך ג"ט לקרקע
מ"מ לוטו בקרקע דהא ס"ל מן הברסין חייב ומן הגזע פטור וא"כ קשיא
מרבא על רבא דלפי' בעלין הא תיירי בתוך ג"ט רק בלא יצאו הברסיס ע"י
נקב מ"מ ס"ל דכ"ע בבדי ל"א בדי נב"ע והא מלינו בגזע דפליגי ועל הגמ'
אמאי לא הביאו בגריסותא דהא מן שתי שיטות לא הוי ידעינן דתוך ג"ט הסוב
לר"מ בקרקע ולר"י לא הסיב קרקע לא מהך דערלה במעינן לא זה יש
לכרכו בהלכון גמ' דסבר ג"כ בבדי נב"ע תימא דע"כ ס"ל לרא"ש דר"מ
ור"י פליגי בזה לי תוך ג"ט אמרי' בקרקע היא לו לא ור"ם בפסק בר"מ
בדמפרש הגר"א ז"ל שלהי ב"מ בהדיא לדעת הרא"ש דא"כ כיון דקי"ל בר"ל
שפסק בר"ם בפסק בר"מ בזה א"כ גם בערלה קי"ל בר"מ דאל"כ קשיא
הלכתא דתוך ג"ט על תוך ג"ט והתם פסק הרמב"ם ז"ל בר"י בערלה ולא
הסיגו

הסיגו לגיטתו כי בתיקתו בהודאה דמיא ושוב ע"כ תיירי בך פלוגתא דר"מ
ור"י בבתי גמות בלמעלה מג' טפחים דהו בתוך ג"ט אמאי פליג ר"מ הא
להרא"ש מודה ר"מ ור"ם דהוי בל תחתון וא"כ מאי קושית הגמ' בגיטין
הא הטלין נקוב תיירי בתוך ג"ט ובכה"ג לא פליג ר"מ על ר"י ומודה דהוי
בל תחתון בר"י א"כ בדאסרוב דבה"ג דהוי כמו בטלין בתוך ג' טפחים
ודאי ל"פ ומאי קביא על רבא לו בל סתמא דתלמודא מטלין לתתי' דבתי
גמות, וגם התי' קבה בדפרבמו הא רבא עופא קמוקים לפלוגתייהו התם
בבדי נב"ע והכא אפי' סתמא דגמ' קמתרלא אליבא דרבא דעלי' דמיון
הקושיא, ועוד מדיין יש בזה להאריך אך אין כאן מקומו בדבתבנו לגיל
מעשה הדבר, ועוד בעמיקה מאד ועיין בספרי זה (ע"ב) בעוד
קבה מאי קמיבעיא לי' לרב מנן מגיע לעופו לו לעיקרו לבד מאי ובלתה
בתיקו הא בפעמה בכל מה שיכול ליטול בין ע"י עוקר בין ע"י עיקר אך
בלא יעמרך לבקש רבות מתחתון בפעמה בלא יפקור ומסתברא דלפי"ז אפי'
אי יש לו בלי שיכול להגיע אפי' אחר שיעור בפעמה יהו ג"כ פרי לו ליטול
דהא אינו מפקיר לו, אך י"ל דר"ם לגיטתו באין מותנין דבר לשיעורין בזה
יעשה בלי הרוכה וזה קלרה ע"כ נתן שיעור בפעמה יד האבל בפעמה יד
עלמו להלק בין מגיע לעופו בפעמה שהיא בלו בכל אופן בפעמה יד ובלא
יעמרך לבאול רבות מתחתון ודאי יכול ליטול, ואמאי עלתה בתיקו וסיכן ס"ל
לר"ם א"כ נתת דברין לשיעורין אע"ג דלא דמי הטמיס להדדי, אך בעין
סברא זו אזיל לטעמי' במסכת שבועות פ"ב מבבא א' אר"ם נתת תורת כל
או"א בידו: י) שוב תימא דהא בב"מ פסק ר"ל בר"ם ור"ם בר"מ ס"ל
ובעירובין הכ"ל מ"ז ע"ב ובסי ע"א מבי הפ"ם היכא דאומר אומר וקי"ל
בר"מ בהא וע"כ ס"ל לרבא בדי נב"ע דודאי לא פליג על ר"ל דפסק בר"ם
וא"כ בערלה לרבא ג"כ קי"ל דבין מן הגזע ובין מן הברסיס חייב בערלה
ולגיטתו אזיל בטלין בגיטין בם כ"ב ע"ב דהיכי דאסרוב ע"י נקב הטלין
יצאו הברסיס לקרקע בל א"י ודאי חייב במעבר וכדב' הגר"א בהגהותיו
דבפ"מ למכירה וערלה אבל להמפרשים דר"ם בר"י ס"ל אך מה שיכול
הטליון ליטול הרי היא בלו ויל"פ דמטעם בל הטומד לתלוש ברשותו והפקר
בל התחתון מדינה וכר"י א"כ ר"ל בפסק בר"ם פסק בר"י וע"כ ס"ל אפי'
בדאסרוב דפטור דהא ר"י ס"ל דל"א בדי נב"ע שהרי הוא בל תחתון
ולמה פסק רבא בדאסרוב לכ"ע ל"א בנב"ע ותייב במעבר וכ"ה דרבא
סבר כאן בטלין בדומה לדין דר"י דערלה ביולא מן הברסיס דחייב, ודאי
כן נראה הסברא שהרי הסוב בקרקע ר"י והומה ממש ליולא מן הברסיס

הוא ואי לא תפסי בגיסם ובאו לב"ד לבאול הלכה יהא כמו שנים טוענין על
הטלית ז"ל טולה בלי חי"ל כולה בלי ואין לאחד מהם מיחזק דיתלוקו בלא שבועה
לו אם נתבוב להם ספק מי הוא המיחזק ג"כ יתלוקו דהא אמרי' במתא' ריש
מסכת שנים אוחזין ופרש"י ותוס' ז"ל דוקא אוחזין כו' לטעמיי הכי דאין בגיסם
מיחזקין, כמו אהבא הדין כל דהאיס נבר, וזה לפי טעמי הפוסקים שכל מי שיודע
בהיא שלו יחזק יותר ומי שיודע בלבו שאינו בלי באמת לא ימסור נפשו כ"כ
להתחזק ולהתגבר כי אומר בלבו שוף שוף כל הבירו הוא אולי ימלא עריס שהיא
שלו לאח"ז ומה אהויה במה שאמסור נפשי עלי' להתגבר הלא הוא יולא מידי
בעדים מבא"כ הכא בירק זה שאם יתגבר א"ל להבירו לאוליא מידו וא"ל לומר כל
דאליס נבר אמ"כ יתלוקו בלא שבועה דהא מסקינן בגמ' דשבועה זו תקנת הכמים
היא בלא יהא כל אי"ל הולך ותוקף בעליתו של הבירו ואומר שלי הוא אבל כאן
בהיא לוכא למיתב לזה על בהיא לוך לבית תולקין בלא שבועה מעשה שבאחרה
הגמ' בתיקו וא"כ תומא בלא הבירו הרי"ק. כלל והרא"ש בפסק לפשוט תלי בעי'
והרמב"ם פסק דלא בכלל תיקו בבב"ס: ז) שם אמר אפריס ספרא תלמידו של
ר"ל משום ר"ל הלכה כר"ש ופסק הרמב"ם ז"ל כר"ש ותומא הא תנן בעירובין
פ"ו מ"ה המנים ביתו והלך לשבות בעיר אחרת כו' מ"ש אמר רב הלכה כר"ש
ושם בעירובין מ"ז מ"ל מביא ראי' מתך מתני' דרב פסק כר"ש נגד ר"מ ור"י
ומשני הכי דאיתמר איתמר, ומ"מ פסק הרמב"ם כר' יוסי ומסתמא משום דמסיק
שם דרב ליה לי' לרבי כללי דר' יוחנן והרמב"ם פסק כר' יוחנן ח"ב מ"ב ר"ל
נמי לא כ"ל הכי כללי דר' יוחנן ולמה פסק כר"ל שפסק כר"ש, ועוד התלמודא
עופא למה לא הביא מהכא דר"ל ליה לי' נמי כללי דר"י ועיין בעירובין שם מ"ז
מ"ב דמסיק בסוף סוגיא דהתך כללי ולא דברי תורה ניחא דהא רב ליה לי' לרבי
כללי, אך על התלמודא י"ל דסמך על מה דקי"ל דר"ל נגד ר' יוחנן בלא"ה קי"ל
כר"י בר מתלת א"ב נתחזק עוד יותר הקושיא על הרמב"ם על מה שפסק הכא
כר"ל נגד כללי דר' יוחנן, ואין לומר משום דתשיב לי' לר"ש מכריע והלכה כהמכריע
הדא דאין זה הטוב מכריע בין לפרי"ש דפירש במתני' דס"ל כר"י אלא שגלתי
הוא דאין זה הטוב מכריע בין לפרי"ש דפירש במתני' דס"ל כר"י אלא שגלתי
הוא לעליון לבקש ממנו הבאר מה שאינו יכול להגיע להם בפשיטת ידו וכן
להתחומים ז"ל ותגר"א ז"ל מביא בהגהותיו בש"ס שלהי ב"מ ובה"מ סי' קס"ג
בר"ש ס"ל כר"י והוא גפ"מ לדולא למכירה ועדלה יע"ב, ושם בש"ז עיין היטב
א"ב בין לרש"י בין להתחומים ז"ל אין זו הכרעה אלא דעת שניהם כר"מ
לרש"י וכר"י להתחומים דע"ב הוי לרבי ר"ל לבטוק כרש"י דאס"ד דהוה הכרעה
דעת ר"ש א"ל לפסוק דהא קי"ל בלא"ה בכל מקום בהמכריע וקשיא על
הרמב"ם ועוד על הטור נמי קשה דפסק בה"מ סי' קס"ז כר"ש והב"י מפרש

טעמא דפסק כר"ש ומה בהשאר בל תתהון משום דגלתי הוא כפרש"י
ולפקודי מפקיר ואח"כ פסק בש בטור מגיע לעיקרו ולא לטופו לו לטופו ולא
לעיקרו הרי בעיא דלא איפשטא בגירסא דאיתא לפטוא בגמ' ותיקו לפיכך
לא יטול אלא הולקין ואם נטלו אין מוציאין מידו עכ"ל הטור ותמה הב"י
למה לא הביא הרמב"ם דהולקין וקמפרש טעמי משום דהוי התתהון כמו
מיחזק בו עכ"ל ותימא הלוך פסק הטור הולקין דהא קמפרש דגלתי הוא לי ליטול
את הבאר בטעמ"ד דין שלו הוא ומפקיר הלוך לא יהבייש לילך לבקש ממנו
שפיקחו וכ"ת סוף סוף אי לא מתבייש שומעין לו והוא ליתן לו א"כ אין
זו בעיא בלל וגם על הבאר כד ג' מפרשים על קרקע התתהון כהלרב"ד
ז"ל הא שלו הוא וכ"ת בטלה דעתו אגל כל אדם ע"כ אין לו להטוב הבאר
וא"כ גם הך בעי' לבטול דעתו אגל כל אדם דפשיטא שיתבייש ונגלי הוא
להטוב משפח וא"כ אוך אפשר להלכה שלאמר כאן יתלוקו וי"ל דלכן לא הביא
הרמב"ם דין זה דיתלוקו אבל על הטור קשה וכ"כ על הב"י בשיטת הטור
ולפי שאין כאן מעורתנו רק לעשינו לדוגמא רק להקשות קושיות ולתקן בהלוקו
הקודות מקודם ואח"כ להביא נקודה אחרת אחת לעיקר את כל הקושיות בפעם
אחת ע"י נקודה החדשה ע"כ לא נדבר פה ממה שיש לפלפל עוד בזה בגמ'
ותוס' ופוסקים הקשויים ואחרונים הן לפלפולא בעלמא הן להלכה כי בכל הלכתא
יש לפלפל בלי גבול כי התורה היא תורת ד' תמימה רחבה מאוד יש וכל אחד
מישראל יש לו הלק בה להדם לפי חשקו ועמלו והוכיו בנתן לו הבב"ה ובואלין
אותו בדין פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר כלומר לפי הוסקוך וכחוך
שנתן לך הקב"ה לעסוק בתורתו ובירלאת ה' אולרו כדמפרש בגמ' שבת:

ח) **ועוד** קשה שם אמר רבא על המתני' בעיקרו כ"ע ל"פ דעליון הוי כי
פליגי בטופו ר"מ סבר (רואין מהיכן ירק זה הוי ח"ב אעפ"י שהטוף
שומד באויר של התתון מ"מ הוא יוצק מעיקרו) שדי טופו בתר עיקרו והוא הי
מקרקע של עליון אפי' הטוף ור"י סבר ל"א שדי טופו בתר עיקרו כ' אע"ג שעיקר
הפרשים של הירק שומד בבל עליון והם של עליון מ"מ כיון שהטוף שומד באויר על
התתון הרי הוא של התתון וכן במוכר אילן לאחד להבירו דאין לו קרקע לבעל
האילן ואלא אילן קנן מן הגזע או מן הפרשין ר"מ סבר הרי הוא של בעל הקרקע
דשדי טופו בתר עיקרו ועיקרו הרי הוא יוצק מקרקע של בעל הקרקע ר"א אומר
מן הפרשים ודאי דבעל הקרקע בהרי שומד בקרקעו אבל מן הגזע פ' יוצא מן
הקרקע והוא פני תמה כלומר יוצא מהאילן ל"א דבדין טופו הייט זה האילן
הקנן בתר ברבו ויהי' לבעל הקרקע ל"א הכי דהא יוצא מהאילן הגדול שהוא
של בעל האילן כמו בתר הטופים ומשום בשומד באויר של בעל האילן בין יתר

ולא מגזע ה"כ מלו קמ"ל רבא הא ר"ל כבר פסק כר"י ור' יוחנן נמי
פסק כר"י דאית לי' כללי דר"מ ור"י הלכה כר"י ור"ב דר"ם ס"ל נמי
כר"י נגד ר"מ בבלמא ר"ל בפיר קמ"ל דהלכה כר"ם אע"ג דקי"ל כר"י מ"מ
מה שהעליון יכול לפטור את ידו אלו הוא דמר"י לא ידעינן הך אבל לרבא
פטיעא דקי"ל כר"י וכר"ם נגד ר"מ נמא דערלה מן הסרסים חייב וה"ה
בעלין בהסרסים בארץ דחייב לכ"ע בין לר"מ בין לר"י בין לר' יוחנן בין
לר"ל ובין לרב דאית לי' כללי דר' יוחנן דהא ר"מ מודה בזה וכ"ת מטום
בדלא אסרום קאמר והו"ל כמו דאמרי' בגמ' בדוכתא טובי אחת פטיעה
דבאסרום לכ"ע חייב במטעם אבל בדלא אסרום הוא דפליגי דאלי בפלוגתא
דר"מ ור"י ופסק בזה דל"ה אדי נב"ע כר"י ואפי' לפי תירץ הב"ם דהך
דכתו נטות כדקתני טעמא ולא פליגי בדאסרום דלא תלי טעמא התם בבדי
נב"ע ג"כ תימא מלו קמ"ל דבלא אסרום קי"ל דפטור פטיעה דהא בערלה
דמדמי לבתי נטות ואפי' לפתרו"ם ב"מ סס ד"ה ותניא נמי גבי מו"מ
כה"ג ג"כ תימא מ"מ הא סמטינן בין לר"מ בין לר"י דמן הסרסים כ"ע
מחייבין ולא פליגי אלא ביולא מן הגזע אסר הגמ' תסבו בהדיא בדאסרום
דאל"כ הו"ל פלוגתא גם בדלא אסרום וא"כ הגיגיא דבלא אסרום ל"ב וע"כ
גם ר"מ מודה דפטור וקביא על אבי דמחייב ועל רבא דאפי' בדלא אסרום
מלו קמ"ל ואין להאריך כאן יותר כדפרישנא טעמא לעיל ועוד יש דקדוקים
וקושיות על הסוגיא אבל להדגמא אלו די להכימא בזאת, וכן בכל סוגיא יש
לדקדק ולפלפל להחכמים שהסיגו ועמלו על זאת לשם מלות הסב"ה כדאמר רבא

בשבת כאשר הובא פה בהקדמה:

ועתה הנקודות שים על כל קשיא נקודות מהולקים מרתא יתירתא היא
להבינם פה להתלמידים רק הנקודה האחת אשר יי"ז תתעקרנה כל
הקושיות כהאולן עם כל הענפים יחד, זאת בעז"ה בביאון לפרש לדוגמא
להתלמידים למען יסביר הרב אותם לדוגמא שילמדו בספר כה"ג שילמדו
א"ע להרגיש להבינ כה זה בנקודה להחזיק ברעיונותיו בחזקה אולי יתורך
בזה הקושיות כולן. והייתו שאמר נקודה אחרת במאמר ר"ש כי כל הקושיות
הייתו רק שאמרתו שהנקודה במאמר ר"ש דלכך אמר כל שהעליון יכול
לפטור את ידו ולישול אינו מפקיר מפני שא"ל לבקש מתתון רשות לילך
בכל התתון ליקח הורק אע"פ שהן שלו כי גלוי הוא לו והוא מפקיר מטעם
גלוי והיי הנקודה במפקיר השאר מטעם גלוי אבל אם נאמר בהנקודה
היא מטעם שכנה אסרו חכמים את העליון לישול יותר ממה בידו מגעת
שלא יפול מקרקע שלו הגבוה לקרקע של התתון ויסתכן, א"כ נפלו פ"י נקודה
זאת

זאת ההדשה כל הקושיות יה"פ בפרש"י ועליון נופי' אפקורי מפקיר לתתון
שאר מפני שגלוי הוא לו לבקש רשות מתתון וירלה לאנוס א"ע ולישול
ויבוא יותר מדי ויבוא לידי סכנה והשתא אזדו להן כל הקושיות בפעם
אחת הייתו כסדר, הראשונה לק"מ דכיון שעקרו ההלכה ממקומה שהרי
עפ"י דין ס"ל לר"ש כר"מ דהוי אל עליון כפרש"י אלא דחכמים תיקנו שאסור
עליו השאר שא"י להגיע בפטיעה ידו למטה אותו מסכנה שהו שייך למלך
לעשות תקנות כאלו ע"כ אמרוה לפטור מלכא למען יסכים ע"ז משום דיש
דמלכותא דינא וקלסה להתקנה אחת עד שאמר אפילון נמנו' לר"ש אז לרבא
לפי החילוק גירסאות בגמ' ופל דיוס מלוון בני בת ובכו"ם העוסק בדיוס
הרי בכהן גדול הנכנס לפני ולפנים לפי תו' הגמ' ואה דאמרי' העוסק
בתורה חייב הייתו בהלכות שלא מלוון עליהם וע"ז נאמר חוקיו ומצוותיו
ליישראל לא עשה כן ונומר, וא"כ נעשית השאר הפקר מטעם תקנת חכמים
ומטעם דינא דמלכותא ע"כ אמר ובלבד שלא יאנס כדי שלא יפול שאנו עיקר
התקנה וממילא לק"מ קושיא הבני' והשלבית, אבל קושיא הרבעית צריך ביאור
קצת לתרלה ע"י נקודה זו והייתו דקאמר רבא דאלי בשבי נב"ע הייתו רק
להלכה בפלוגתא לר"מ ור"י להלכות אחרות דאלי ביוקה אבל כאן משום
טעם ר"ם גם ר"מ ור"י מודים משום שכנה כר"ם וקמיבעי לי' לרב עקן
בפיר במגיע לנוף או לעיקר מי אפקורו בכה"ג או לא דאו אחרו חכמים
ובדינא דמלכותא פטיעה דאסור ואו איכא בכה"ג לגייתם לסכנה אי איכא
למיתם ובני לי' לישול, וקושיא חמשית ממילא לק"מ ומה שהרי"ף לא הביאו
י"ל דבכה"ג לא סביה ולא רלה להביא כדרכו דמילתא דלא שכיחא כלל
בזה"ז אינו מביא והרא"ש ס"ל דאף שהביא בביה יותר מהך ע"כ הביאו הך
ואם גירסתו לא הי' כ"א הך ניחא בפיר, והרמב"ם מביא כדרכו אפי' מה
שאין מוהגין בזה"ז ולא אלו זו ההלכה ככל תיקו בבש"ס ולא זכר הרמב"ם
כאן יהלוקו משום דס"ל ג"כ טעם רש"י דגגאי וכ"ש דגגאי הוא לו להבוע
אותו בב"ד דודאי בכה"ג דאריך לאנוס א"ע אפקורי רבנן ומה שא"ל לאנוס א"ע
אינו הפקר ואלי בחזקה אי כבר נקחו אלו היא ולא אסרו עליו ואם כבר
החזיק התתון אלו הוא ולכתחלה לא ישול מספק והשתא אזדא קושי'
הבשיש והשבעית ממילא ודוק. וקושיא הבמעית נמי יש לתרץ ע"י נקודה
ההדשה אך אם נפרש בגיגין פשט הדש בכוונת תו' הש"ם ובתיבותי' אע"פ
שהוא קצת דחוק לכאורה אך לדוגמא שרי לו לומר כן דה"פ התם כדקתני
טעמא כלומר על ר"ש קאמר כלומר מבם אין ראי' דבדאסרום פליגי דהתם
טעם אחר יש כדקתני ר"ש טעמו כל מה שהעליון יכול לפטור את ידו ומ"ש

מכוס שלא יסתכן ולא יפול מפני שיתביים לבקש וליטול רשות וילמה ליטול
את שלו בלא רשות מגיעא שלו הגבוה ויבוא לידי סכנה א"כ אין ראי' מהך
דפליגי התם ושוד דו"ל בר"מ ור"י ג"כ אירפו קלא לבעמכ מהיכן ירק זה
הו ומפני שזה יכול ליטול עפרו וזה יכול למלאות גתו עפר ואי בדי טופו
ב"ע וא"כ אין ראי' מכם דפליגי בדאכרום לרבא, ובזה מתורץ קושית התוס'
דגיטין סם דגרס ואחדא לטעמייהו ולא פריך מערלה דעל ערלה לא קאמר
הכא בסם ליכא הכך טעמי' דר"מ ור"י כדקאמי טעמא במתני' ולא הקשה
התוס' רק לפי הגירסא לטעמייהו ולפי"ז מתורץ בנקודה זו התדשה גם
קושיא זו וממילא מתורץ גם קושיא התשעית ולא באתו לותה בפירוש למען
ירגיל א"ע התלמיד לחוליא מעצמו אתי' ע"י לירוף בבכלו הקושיא והנקודה
בקל להבין ולהרף, ואת"כ יורגל מקל אל הכבד על דרך זה, ודע דהדרישה
ופריסה בטור סם ג"כ כתב נקודה אחרת ולא בפרש"י משום גלאי ע"ם
וקושיא העברית ג"כ מתורץ ע"י הנקודה זאת דכאן בב"מ דפליגי ר"מ ור"י
גם ר' יוחנן לית לי' כללי דר"מ ור"י אל' כר"י וכדפרשנו בתי' הסמנית
דהכא לירפו בברת ר"ש משום סכנה ואי' לזה דבירושלמי סוף מסכ"ת
מביא על הך פלוגתא דמתני' זאת ופריך מה יעבו כלומר האיך נדין דין זה
לו כולד יפבו בלא דין תורה ריש לקיש אמר יהלוקו לכתחילה וליכא להקשות
מר"ל דירושלמי על ר"ל דבבלי דהכא פסק כר"ש והתם פסק יהלוקו ובשני
הסמי"ן הובא בשם אפריס ספרא דר"ל דליכא למימר אמוראי נגהו אלוכא
דר"ל וגם דוחק לומר דבמתא פליגי בבלי וירושלמי אלוכא דאפריס ספרא
אלוכא דר"ל משום דיש לפרש ע"י נקודה זו דל"פ רק ר"ל תרוייהו אמר
רק בלא יבוא העליון לידי סכנה לו יהלוקו ולא יטול העליון לבד לו אם
יטול לא יטול אלא כר"ש דהא הלכה כר"ש דהיישינן במא משום דגגאי הוא
לו ליטול רשות ויסתכן ויפול ע"כ קאמר לו יהלוקו לו ועשה כר"ש אך שלא
יבוא לידי סכנה והתם קאמר ר' יוחנן ג"כ ובלבד שלא יאנס וע"כ כר"ש
פסק נגד הכללים באמר משום הך טעם וכן פירשו שם מפרשי הירושלמי
דר' יוחנן כר"ש פסק ומ"מ לא קשיא מר' יוחנן על ר' יוחנן ומר"ל על ר"ל
ול"פ הסמי"ן אליבייהו כלל ולק"מ, אך פן יאמר המקשה עלי הכי גדול הוא
כהדרישה ופריסה בשופה נקודה הדשה מעצמו ובוה עלי' עליות, מי שמך
לשופט בין התנאים ותלמודים לעשות כן, אאמור לו עיין בפי' המשנה להרמב"ם
על הך מתני' אשר מבם לקחתי הנקודה ולירפנו גם דעת רש"י בכדי שלא
לעשות בזה פלוגתא בין רש"י להרמב"ם ועל מקומם בבלום יהיו, וכן לא
פליגי הסמי"ן עי"ז ובזה מתורלים עוד הרבה קושיות וסוגיות אשר אין כאן

ביוך להדוגמא כי די להמבין לדמות מדוגמא זו לבאר סתיות בתלמודים וגם
ליכא הבתא להקשות על הטור דפסק יהלוקו בשאר פרבנו לעיל דפסק
בירושלמי ומה שלא הביא הרי"ף הך בביא דהגיע לטופו ולא לעיקרו הו
אופכא כיון בפסק כר' יוחנן דבבלי וכר' יאי וכן בירושלמי ובלבד שלא יאנס
א"כ מוכח דתלי מטעם הר"ל וליכא למיבני והרא"ש נראה לו דבכה"ג אין
סכנה ובכה"ג מ"ש הסם ע"כ הכריע לפי דעתו והשתא נמי דשבור
מלכא טוה לתת אפיריון לר"ל לפי גירסא זו משום שבר עלמו במדותיו
כ"כ שפסק נגד הדין משום חשש נפש אחת ומלכא צריך להשגיח ע"ז וכה"ג
תיקנו הכמים דד' אמות של אדם קונות לו דלא אתי לאוקמי כדאמר ר"ל
ברים מסכת וגם קנין תרש במליאה. משום דרבי שלום, וע"ז מרמז התנא
בשמים תוחזין בעלית בשמיהם שוין אבל לא הרב ופיקח שם לא שייך שבועה
לזה ולזה אלא כדמפרש אחר בגמ', וזהו בחיבה נמי האוך ע"י נקודה הזאת
של הרמב"ם ורש"י נמשך ומעורפים תחילת מסכת ב"מ עם שלחי מסכת כי
כן דרך הדאשונים ז"ל:

עוד חייב הרב ללמוד את התלמיד לפי הבנתו לעיין היכי בהאמורא או שתמא
דגמ' תומר דבר ואמורא אחרון ממנו הביאו ומוקים לה ע"כ בתופן אחר
משום דיזו קושיא פשוטה אבר כל אים יכול לכוין אותה בשבלו א"כ ע"כ
לריכין להבין ולעיין מאי קשבר הקדמון בדעתי' באמרו את מאמרו כי
האמורא פשיטא בהי' לו נקודה טובה וסברא יפרה אך האמורא האחרון סבר
כי נקודה הזאת בקמ"ל יש לנו מעלמם או ממקום אחר לידע ע"כ פירש
הנקודה זאת ואם לא ילמד הרב את תלמידיו להבין את זאת מקטון את
כבוד הב"ם ומטפש את שכל התלמיד אם לא בלומד עם תלמיד באין בכתו
להבין בזאת ודי לפליו בפשטות הכל לפי חוכי התלמיד כי יש בזה ע"י
עמקות להבינו ויש ע"י פשטות, לדוגמא קטנה, הע"פ שדברים אלו מלאים
בכל דף בש"ם תפשתי עין זה הסמיך להעמין הקודם לדוגמא בב"מ שם
דף קע"ז ע"ב: על המתני' דהכן הבית והעל' של שיש נפחתה הבעלי', כו'
וקמפרש בגמ' בבמה נפחתה שיהד למטה בבית לדור עמו רב אמר ברובה
ושמואל אמר באדבעה טפחים משום דאין אדם דר הלין למעלה והלין
למטה ופריך הש"ם היכי דמי אי דאמר עלי' זו אחדא לי' ואי אל עלי'
אתם ליגר לי' אתדיתי ולא יעמדך לדור בביתו יהד אמר רבא ל"ל דאל"ל
עלי' זו באני מסבור לך כי בלקא סליק בהדא וכי נחית חות בהדא ופריך
הגמ' אי הכי בחיילי המתני' דהתנה עמו כך מאי למימרא פשיטא
סלריך לירד עמו בבית אלא אמר רב אבי דאל"ל עלי' זו שע"ג בית זה אני

מסכיר לך דהא ביעבד בית לעלי' זמעבה בלהד כו' והכתא לם יעבוד בכתיקה על כבוד רבא בלמר מלמרו ולא במר לת לבר כבר פירבמו למעלה בהמלמר לריך להיות בו ג' הברים ולם לא לינו נקרא מלמר כלל ולוך קלמר לבתהולה בהתגא קמ"ל דבר בהוא בביעבה בהתגה עמו כן ביעבה כן ודלו במבהיות בבתיקתו בכלו של הלמיד, בבעה בהוא רלוי לבך ולם לפעמים לינו מולא הנקודה לתבן לבל ולת הייב להגיד שלריך לתקנו לביין בזה ועדיין לא הבגתי הנקודה בלו ולם מלא לבל לינם יפה ביובר הבבל טוב בלא לומר להתלמידים דבר בלין יבר רק יאמר בזה לריך עיון לבלי רק דבר שנראה לו יבר יכול להגיד להתלמיד לפי עניות דעתי נראה לי לפרש בך וכך הנקודה לבל יכול להיות בום בזה עמקות רב לבבר שבלו לינו מבנת לה וע"פ רוב כן הוא ומלי הוי עלה דרבא בלפעל"ד לפרש דרבא לשיטתו בגיטין ט"ה ורב לבי לשיטתו פריך מלי למימרא בהם"ם מקבה בם דבמתני' קתני ה"ז גיבך ע"מ בהגיבן לת בני כמה מגיקתו בתי שנים כו' ובבר ייתה תני הגיקתו יום לחד ה"ז גט ומבני רבא מתני' דלינו גט עד בהגיבן בתי בנים הייטו בבתם בלמר ע"מ בהגיבן לת בני ולא פירש זמן כמה ובריייתה במפרש יום ח' ומכתמא דמתני' דקלמר ע"מ בהגיבן כל זמן שלריך התינוק ליבן והייטו בתי בנים ובריייתה קמ"ל בלם פי' יום ח' לבע"ג בהיקל עלי' כ"כ מ"ד דעתו כי' היכי' גט לפי' לי מת הולד ולא הגיקתו לפי' יום ח' דלתו דוקא תינוק יום ח' קלמר לבלא לם ולמרך לזה לבל הגט יהא גם בבלא ולעולם קמ"ל דל"ה הכי לבלא לבלי לתמיכן דעתי' כיון בהתגה לריך לקיים דוקא ורב לבי פליג על רבא וס"ל כל בתם גמי כמפרש יום ח' דמי כו' ועי"ם בפרש"י ותוס' ולפי"ז רבא דס"ל דבתם לא הוי כמפרש ע"כ הכא בעלי' זו דקלמר לי' לי לא פרים הוי הלבה דחוזא לי' ח"כ קמ"ל דדוקא לי פרים לי' לי סלקא סליק לה בהדא ולי נתיב תות בהדא לבע"ג דבתם בבר ממנו דירה על בנה והייב להעמיד לו דירה כל זמן בהתגה עמו וזו לתו דוקא לבלא כל זמן בתי' עלי' זו דלוי לתקנה ולדור זמנו קמ"ל דדוקא לריך לפרש ולשיטתו לענין הגקה לגט ורב לבי דבבר בתם גמי כמפרש בלומר כיון בלא פירש לה זמן כמה תינוק די ביום לחד ע"כ פריך מלי למימרא היכא דפרים בביעבה לבלא לפי' לינו מפרש לבלא בהזכיר עלי' זו שע"ג בית מן הבתם כמפרש בעלי' הי' לריך להיות לה הבית לביעבוד בלם לא יוכל לדור בעלי' כגון בבבר ממנו להיות בגמדור לחד דוקא ולא הגי' למעלה ותלינו למעה בהלבעה בפתים בנפתתה ידיר בבית עם בעל הבית עד בינתן לו לת הבתת בנפתתה ולבע"ג בים להלבה בבמה נקודות לבל בבבת

רבא

רבא לינו מינעה לפי"ז ושד יש לפרש על לופן בבום דרבא קמ"ל דמתי דתימא דהוי בלבמכתא ולע"ג דפרים לי' לתמדיק דעתו בודלי לין לדם רולם בינהא הבבן בעלי' לדור עמו ולא קלמר לבלא לבבוהי מקתו ובבירתו קמ"ל בבבל העלי' ודלי בתך על דבריו ותגלי זה דהא בבר ממנו ע"מ כן ולם לתו התגלי לא הבבור ממנו העלי' בלל ורב לבי ס"ל דבבינא הוא דהא במוהל קלמר לין לדם דר תגיו למעלה ותגיו למעה ודלי דתגלי מהני לי' דהא הלבה בבמוהל ורבא ליבך קלת דעת רב לבע"ג דלא קי"ל בולי' כרב לבל הא ס"ל דלדם דר תגיו למעלה ותגיו למעה ולא"כ לפי"ז לין ב"כ בבינות על תגלי לומר בבודלי לא הי' בוכר ממנו דל"ל דמ"מ הי' בוכר ממנו בלא תתגלי ולדבה הוא לא לין בתגלי דוקא ול"ע בגמ' ב"מ לגיל ק"ד ע"ב לומר רבא לבמכתא הי' בו' ניזמא בעלמא כו'

ולריכא לך דלגלי ווז והך דמיעבא והך בבית ודוק:

עוד י"ל דרבא ס"ל כיון בבל מי להתגות על הבבן להתגות והכא המבכיר

הגה, הוי בבומי מילי כדלגיל בב"מ קמ"ל דל"ה בבומי מילי דודלי בבמך הבוכר ע"ז מבום דלין לדם דר ורב לבי פריך מלי למימרא מבום כיון דבמוהל בבר לומר הוקה לין לדם דר הגי' למעלה ותגיו למעה ממילא יש לנו לידע בודלי בבמך הבוכר על תתגלי ובלא זה לא הי' בוכר ממנו, ומה בים בזה עוד תירולים בבבדות ולשיטות לין בלן מקומו לבלר וכל לו"ל לפי חוביו ובקילותיו יהדם, לבל בבתיקה בלה יהגה בבם"ג בלל ודלי בלסור ללמדן בזה להורות בי בודלי יעבה בהורלה ה"ז בלבר לומר רבא על מבמתילים בה וכפרש"י ז"ל ולגו בלרמוהו למעלה וגם בזה לריך לידע ה"ע עם תלמידי הבמים לולי עבה ובוביים הבנים מן הלהד ובבלבה עוד יותר

טוב כמובן ברחוק מלעבות ה"ו:

ובן דוגמא קבוה בקיל בב"ב מ"ו ע"א ה"ל לבבי לרבא הה לתוי רמלי דבומבדיהא מלי עבדי כו' לומר רבא בפיר כו' לומר רב לבי ולי תבים כו' וע"ב פרבב"ם בהבן לגמוב ומוען הבי בבבל רמלות בלינו, הבן להרלות בבום לופן ול"ב מה הבמה הי' ז דלמר רב לבי בירמה לת הרמלי לומר לו דלית לך גבלי והרמלי יודע בבלמו דלית לי' גבי' ולא מידי והלוך לא יבין רמלותו ולא יאמר לו בבר בבוה קמלי דקמך הלא רמלי הוא ובומר לת בלמו מלהרלותו בי הוא יודע בזהו הבלית הוא ומלי קלמר רב לבי לי הבים מבוי לי' דלה הבי הול"ל מי הרמלי בובה הוא ויבתור לת דעתי יבול להבוות עמו בפיתוי זה בים לו מבות הגלו לבע"ב שיודע בלין לו הגלי בלום ובוכן טבמות בלא להרלותו הלא בלא הוא ולימא

היתכן

היתכן לעבור עליו בהתיקה בלא להביטו בשכלו היכר אמנם הג"י הרגיש
בזה וכתב דמסתמא מפני שהולקין על הסכר. האומן טושה כן, וגם בזה
פרשב"ם דהוק אלא גרלה לפעל"ד דלפי' ר"ג ניתא בכתב שכן יכול לטעון
לטוענה שיוליאה כלומר שיטעון כן בב"ד שמודה לו אחו מעבעות שחייב לו
והוא תפסו למשכון וטוען בב"ד שרלה את הטלית ולא הדין שחייב להרלותו
ופליג על רבא דקאמר שפיר קאמר דלה הגיא ואין עוד עלה למשוי לי'
דלא אלא לו תכיס היא בדין שאם ישטון שחייב לו והוא תפס למשכון את
רלה אלא לו תכיס היא בדין שאם ישטון שחייב לו והוא תפס למשכון את
עליתו על חובו לא ע"כ יתחייב להרלותו ורב אחא פליג על רב אשי וס"ל
דכל דלי ב"ד מבינים ויודעים ומכירין בסודלה של אנוס שהוא בכדי להוליא
אבי דלי ב"ד מבינים ויודעים ומכירין בסודלה של אנוס שהוא בכדי להוליא
הטעמות לאמתתם כמו הכא בטוען שחייב לו ואח"כ לא הוה מרלה לו בפני
ב"ד את הסרבל קי' אומר וטוען משמה הייתי בך ולא הייב אני לך כלום
ולא הודיתי לך רק ברמאות כדי שתרלה את עליתו אינו חייב אח"כ לשלם לו
את הסודלה אבל הרשב"ם שכתב שם ד"ה דאל"ל דרך ערמה בהשאי אמאי
תפסת עליה אבי דידי לאו משום דאית לך זוז גבאי כו' אינו מוכח דין
הדם שהוליא הג"י מזה וגם בלא פי' רשב"ם ואפילו לפי פי' ר"ג ג"כ י"ל
שכדאי הוא לו להודות לו על שהי כסף לו מעבב אחרת קבעה כדי להגיל
את כל הטלית מיד הרמאי, אך יש להבין טעם רב אשי שסובר שאם מודה
בב"ד אז חייב להרלותו אי משום דלא מדין אומן שלריך דוקא רלה ובא
בדין תופס משכון ואומר הרמאי בא אלי שלך למשכון ועדיים רלו כעין
עליתו זה בידו חייב להרלותו לשומה ולדיבא ל"ע בפוסקים כאן ובש"ס ממקומות
אחרים. ואין כאן מקומו, וכן בב"ק מבעה זו מיב ואם וכי לא רלו המחלי'
אלא עי' שם תוס' בדין מיב וע"ש בפורת יוסף ודוק:

טו) **העיקר** הבבי הוא הנקרא „שאלה" מבפעה הייבו שאחד שואל מחבירו
לו מרבו שאלה בהלבה בלי שבדות הנה והנה כמו בעיא שיש
שבדה לבאן ולבאן ואינו יכול להכריע ובאל מה הוא אם שבדה זו עיקר
שבדה לבאן ולבאן ואינו יכול להכריע ובאל מה הוא אם שבדה זו עיקר
לפטור לו להסור לו שבדה הראהת עיקר לחייב לו להתיר אבל השאלה
היא שאינו יודע שהם הלוך לעבות והתלמיד הבא בתוך לימודו לעיין שאלה
ג"כ לריך לעיין אחזה זמן מובבו מה הי' הוא מביב על שאלה זו מדעתו
ואח"כ

ואח"כ אם מלא תשובה לפי דעתו יעיין בגמ' לו בתוס' לו בספר השאלה
והתשובה שלומד ומעיין בה ואם מלאת כמו שהי' בדעתך יפה ואלה הדבר
ואם בדעתך גרלה הרפוכו כמו שהביב בספר אהוא לו תבדוק היבב סברתך
וסברות הספר ותעשה שאלת חכמים ודע כי השאלה לריך להיות ספק אשר
בקל א"א לפשטה דאל"כ מאי שאלה היא זו אלא פשיטא שכן הוא, הן מלד
הסכל הפשוט שכל אים מבין, הן ממאמר המפרוש בש"ס לו פוסקים בהדיא
אלא אאת היא שאלה שלריכה עיון ופלפול לפשוט אותה הן פלפול רב הן
פלפול מועבו, אבל ע"י העמקות יבוא הפשיטות אז היא שאלה הראוי' להביא
לפני הכמי הדור לעיין בה מ"מ יש תשובות בספרי הראשונים כמו השאילתות
דרב אחאי גאון ששואל למען משיב דבר אפי' שאלה פשוטה:

יז) **העיקר** הבביעי הנקרא „תשובה" שפושט את השאלה ואומר לו כן הוא
ואינו מפרש לו טעם למה אמר כן כי טעמו ונימוקו עמו
לו כך קבל מרבותיו ויש תשובה שמשבחת פושט אותו ומפרש לו טעמו ואז
יש לו להקשות עלי' אם יש לו פירכא אפילו כל דהו להלק שאלתו מהמשנה
לו הבריתא שפשט לו וא"כ אין זה פשיטותא ונשאלה בספק עד שימצא ע"י
בקיאותו לו הריפותו השובה לאחת שלא יוכל אים הכם להלק מה שדימה
מילתא למילתא בשום נקודה אחרת, הן משבחת עמוקה הן ממקומות אחרים:

יח) **העיקר** השמיני הנקרא „רמי" והיא כמו קושיא אלא שהסתירות מגולים
לכל רואה בלי עמוקה שסותרים א"ע שני מאמרים ממשניות
לו ברייתות ותוספתות לו משנה סותרת ברייתא ותוספתא לו דברי האמורא
סותרות את דבריו בהדיא גם זה נכלל בכל רמי' ואפי' פוסק הסותר א"ע
בהדיא זו היא ג"כ רמי':

יט) **העיקר** התשיעי נקרא „רילוי" הוא לרלות את הרמי' לו בחילוק הנקודות
כמבואר למעלה בתרוכות בעיקר התירולים הג"ל לו לעשות פלוגתא
ביניהם ולהביא ראיות שיש פלוגתא בבה"ג אם יכול, ולפעמים מתורלים בחי'
שכל אחד לשיטתו פסק במקום אחר בנקודתו דחלי זה בזה, ויש בזה לעיין
מ"ש מר לא אמר כמר, ומר כמר, וכמאן נפסק ההלכה ולמעשה, לריך להביאה לפני
הכמים הרגילים לפסוק ע"י סברותיהם ובקיאותיהם הרב:

יט) **העיקר** העשירי הנקרא „בעיא" ששואל ת"ה ספיקותו מפני שיש לו
שני טעמים הפוכים אם לפרש הטעם כך ולפי"ז תהא ההלכה
כך, אבל יש לפרש טעם אחר שיהי' לפי"ז הטעם ההלכה היפוכו, שואל איזה
טעם מהפוס להלכה ביותר דומה הדבר לטעם ונקודה אחת ובמקום אלא
הוכא שתי הסברות טוב לעיין מעלמו מה שיש בה שתי סברותי', ועל הרוב

הש"ב

הש"ס מפרש שתי הסברות ולריך ג"כ לעיין מעט זמן טרם ראותו בש"ס במה
במפרשים שתי הסברות אולי יכוין מעלמו אותו הסברות ועי"ז יתחדד שכלו
וירגיל בזה את שכלו להוליא הנקודות ישר ויכוין גם במקום שלא פירשו בגמ'
את שני האופנים שיש שם בהבעי' ולפעמים יש בעיא שלריכין לפרש בה
שתי סברות הפוכות לפי פשט המפרשים כך אך יש עוד פשט אחר בגמ'
ולריכה הבעיא שתי סברות הפוכות לפי פשט ונקודה השני', לדוגמא מה
שבארנו למעלה משלהי ב"מ ובעי רב ענן ואיתימא רבי ירמי' מגיע לנופו
ואינו מגיע לעיקרו מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו מאי תיקו יש לפרש לפרש"י
מאי מי אמרי' דבכה"ג כיון שמגיע לנופו אעפ"י שאין מגיע לעיקרו הוא יכול
ע"י הנוף לעקרו ולהביא אללו העיקר בלא בקשת רשות של תחתון וא"כ אין
גנאי שרי לי' לעקרו כי באופן זה אינו מפקיר לי' לתחתון ושלו הוא ואז
אפי' אי לקחו התחתון חייב להחזיר לו לעליון, או לא דהא ר"ש קאמר כל מה
שיכול לפשוט את ידו וליטול ישר זהו שלו אבל ע"י נוף שיכול להגיע אינו
שלו כי זוהי נקראת אנס א"ע ואמר ר' יוחנן בשם רבי ינאי בירושלמי ואמרי
דבי רבי ינאי בבבלי ובלבד שלא יאנס ואם תמלא לומר הנוף נקרא אנס א"ע
ואסור לו ליקח כי הנוף יכול לנתק וישאר בידו ולעיקר לא ישיג כלל א"כ אין
זה בכלל יכול להגיע ודאי, אז קמיבעיא לי' מגיע לעיקרו ולא לנופו הרי מגיע
לעיקרו ובודאי א"ל ליטול רשות מתחתון ומה לי' לנופו אע"ג שאינו מגיע להנוף
שרי לי' ליטול דלא אפקיר בכה"ג או דילמא כל מה שהעליון יכול לפשוט את
ידו הרי הוא שלו קאמר ר"ש ולא קאמר סתם כל מה שמגיע בידו דהא
לשון לפשוט את ידו מיותר הוא אלא לדייק דוקא ע"י פשיטת ידו והשתא
מאי קאמר ר"ש בכה"ג כיון שנופו אינו יכול ליטול ע"י פשיטת ידו אסור
לו ליקח כי כבר הפקירו לתחתון בשעה שראה את הנוף רחוק כ"כ שא"י להגיעו
ויש בזה להסמיכה להפקר בעטות שבשעה שראה את הנוף הפקירה משום
שלא ידע שבשעה שיגדל העיקר יהי' משיג העיקר והפקירו בעטות, ע"ז קמיבעי'
לי' ונשאר בתיקו ע"ז, אבל אין כאן מקומו ורחוקה הנקודה זו לתלות בה
ולפי נקודת הדרישה ופרישה בקל יכולין שהוליא שתי הסברות אם תעיין שם
ולפי נקודת הרמב"ם ז"ל משום סכנה שבארנו למעלה מקום הנחנו לכם
להתגדר בו לעיין ולכוין מעלמו לפי נקודתו לפרש הבעיא בשתי הסברות וק"ל:

כ) **העיקר** האחד עשר הנקרא „פשיטותא" לפשוט בעיא היא מתויבת להיות
דומה ממש לנקודת הבעיא ושם נפסק בפשיטות ואין סברא
להלק ולהפריד הענין ההוא מהענין שהבעיא תשאר עוד בספק כי היא לא
דמי לדין שהביא לפשוט ממנה דהתם חמיר או קיל ע"כ דינה הכי אבל
הבעיא

הבעיא איירי בחמורה ואין לפשוט מקלה שהקיל בה להך שחמורה או איפכא
בפשיטותא החמיר ששם בסברא ההיא היא חמורה אבל ענין שבבעיא קלה
אפשר שיש להקל וא"כ אין לפסוק מהך אלא א"כ אין כאן שום קולא ואין
כאן שום חומרא יותר מהענין של הבעיא, ודוגמא לזה עיין תוס' ב"מ דף
ק"ב ע"ב ד"ה בחזקת שלא נפדה כו' אבל קשה דא"כ היכי מייתי ראי' כו'
ועיין בהגהות חו"י שעל הרי"ף שם אות ב' ד"ה ל"ע ותיבעי לי' גבי פדיון
הבן גופי' אימת ביום ל' כו' ולפענ"ד תימא למה נשאר בל"ע כיון דדמיא
א"כ נפשט הך ממילא נפשט הך ואין להאריך, אך זאת לריכין אנו לידע
שלריך התלמיד לעיין קלת טרם ראותו בגמ' בהדיא האיך מלא הש"ס בהך
משנה או תוספות או מימרא הנקודה לפשוט ממנה והיינו שילמוד ויעיין בהמאמר
שהובא בת"ש לפשוט שיוליא מעלמו הנקודה מהענין ההוא לדמות לענין הבעיא
ולפשטה ואז ימלא בה נחת רוח ואם ימלא חילוק בון ענין בעיא להך יראה
אחר כך כשידע ברור מה שפשטה הש"ס ע"י הדמיון שמדמה שני הענינים
וחד יקשה הא יש לדחות ולחלק ואח"כ יעיין לתרץ ואם לא השיג מעלמו התי'
ישאל את רבו או חכם אחר וירבה דעת וחכמה עי"ז, גם יישר שכלו בזה:

כא) **העיקר** שנים העשר הנקרא „ראי'" להביא ראי' לדבריו שודאי כמו
שסבר הוא מדעתו לחזקו ממקום אחר שכן הוא ודאי והיא
דומה לפשיטותא בזה שחייבת להיות דומה ממש אשר א"א להלקם ובפירכא
כל דהו יש להלקם ע"י נקודות ואין ראי' כלל מהך ונדחה הראי' ע"כ
משפטה ג"כ שיעיין טרם ראותו בש"ס כילד מביא מלשון המשנה או ברייתא
או מימרא הראי' לענין הקודם יעיין מעלמו מלשון המאמר כילד לדמות
ענין זה לענין הזה שיהי' ראי' ברורה ואם ימלא חילוק כמו שבארנו בפשיטות
יעשה שאלת חכם אחר ראותו בגמ' פן כיוין לדחוי שהש"ס עלמו מדחה
וכן יש לו לבדוק בכל הספרים ובשאלות ותשובות אם דומין הענינים של
הראי' והנידון אולי יש להלק ונדחה הראי' ועל היסוד יש להקשות הן מסברא
הן מבקיאות א"כ אין הלכה כאותו גאון שפשט השאלה והביא ראיות ונדחו
הראיות ועל עיקר הסברא שחידש להלכה יש קושיות הלא ל"ע בדרך אחרת
ואין כאן מקומו לדוגמא ובס"ד בענין הדוגמאות כילד לעשות שאלה ותשובה
בעינן לבאר את זאת באר היטב וכל מה שיורגל בעת לימודו בעיון לפי
חשקו בזה מלבד מה שלומד פשוט את הש"ס ופוסקים לבקיאות אז יחדש
יותר חידושים אמתייה להלכה בעומק ובבקיאות רב בס"ד:

כב) **העיקר** השלשה עשר הנקרא „דחוי" והוא בין אם חכם מביא פשיטותא
או רמי' או ראי' או קושיא או תירוץ או דמוי מילתא למילתא
או

המלמד

או מאמר והוא מולא לדחותה ודוחה דבריו מעיקרו עד דמאמרו נשאר בתיובתא שא"א לומר כך לכתחילה ועל הקושיא אין זה נקרא תי' אלא דחוי שהקושיא לכתחילה ליתא וכן שארי הענינים שדוחין אותם מעיקרו וכיצד הוא מדחה, או בבקיאות שהראה שא"א לומר כן או מסברא הראה שטעה בעל המאמר או המקשה או המתרץ או בעל הראי', ולפעמים מדחה את אלה בחילוק פשוט הגלוי לכל, או ע"י פירוש ונקודה ישרה הגלוי' לכל וקל להבינה ולכוונה, ולפעמים דוחין את הראי' כ"כ עד שמהראי' עושה המדחה קושיא לדבריו וכן נדחה הקושיא כ"כ עד שנעשית מהקושיא אדרבה ראי' לדבריו וכן מהדחוי עושין ראי' לפעמים ע"י חילוק הנקודות, ע"כ כשבא לענין כזה בש"ס או בספר של גאון שרוצה להביא דחוי אם הוא ממאמר יעיין בהמאמר ההובא כיצד יהא דחוי מזה המאמר לענין המוקדם עד שיוציא מן הלשון והסברא והנקודה הדחוי, ואם מצד הסברא והיינו שאינו מביא ממאמר אחר רק מקומי צריך לעיין בשכלו מה סברא יש בזה לדחות המוקדם עד שיורגל לציין לדחות ואח"כ יהי' לו בחינה כשיראה בספר שמפרשו בהדיא אז ידע אם כיוין ישר כמו שפירש הספר או לא אז עי"ז יתרגל בכל השלשה עשר עיקרים כאשר בארנו ואח"כ בקל יוכל לעשות כן גם הוא לפילפולא ולהלכה ומעשה אעפ"י שאין מטבעו להשיג את זאת בשום פנים בלא הרגל אשר הרגילו הרב ומה שמעצמו הרגיל בזה לפי התמדתו בזה והרגל נעשה טבע ונעשה חכם מההרגל ולא יעבור דבר שיש בו פירכא על ידו ואז יעשה לו פנקס מיוחד על חידושיו שיחדש בתורה לכתוב שם, וכל מה שיחדש בין דבר גדול בין דבר קטן יכתוב בפנקס ההוא על הסדר שיעשה לעצמו על מסכתות כסדר או בסימנים ולוח המפתחות בסימן ההיא מה שמדובר שם למען כשיצטרך באותו ענין ימצאהו בקל ולא יצטרך לחפש אחרי הענין ההוא כי לאחר זמן יחדש בענין וסוגיא אחרת שבענין ההוא יצטרך אז את הענין שכבר חידש מאז ויצטרך לחזק את חידושיו החדשים בישנות כי אז הי' באותו ענין עסוק בכל רעיונותיו אבל עתה הרי עסוק בסוגיא ההיא ועוב לו החידוש הישן להחידוש החדש להעמידן על האמת יותר שזה תכלית כל חידוש שיכוין לאמיתתו בלי שום עקמימות לפי דעתו ושכלו ואין לדיין אלא. מה שעיניו רואות אבל חייב לראות כל מה שהוא ראוי לראות ע"י כל יגיעתו וכחו שיש בו להבין ע"י עמלו והרגלו וע"י התמדתו ושקידתו בכל המבואר למעלה בס"ד:

ראש מתיבתא

חלק שני

ועתה בעזר הבב"ה חפצים אנחנו ללמד כיצד התלמיד אשר כבר עשה כל העצות אשר בארנו ויגע שלש שעות בעמקות ויתר השעות במעל"ע התמיד ושקד על לימוד הפשוט גמ' ותוס' כדרך הפשטנים והוא עתה בקי הרבה בגפ"ת וגם השיג כל החושים ע"י הרגלו אשר עמל בו כאשר ערכנו בספר הזה למעלה האיך יחזק את שכלו בחידושים להלכה או לפלפולא או למעשה ע"י הרגלו ועמלו אמרנו להודיע את רבו או אם בעצמו יבין את הדברים האלה צריכין אנו לספר לו את כל אופני חידושים שיש בתורתנו הקדושה אשר נודעים לנו ואלה הם:

א) **אופן** א' על דרך המפרשים. ב) אופן ב' הוא פלפול על דרך הציונים. ג) אופן ג' פילפול על דרך הפוסקים. ד) אופן ד' על דרך פילפול בדיקת שאלה ותשובה. ה) אופן ה' פילפול על דרך הסברות של פלוגתות מ"ט דמר ומ"ט דמר בין בפלוגתא של תנאים בין בפלוגתא של אמוראים, בין בפלוגתת ירושלמי ובבלי, בין בפלוגתת גאוני קדמאי ובתראי, בין בפלוגתת שאלות ותשובות בין בפלוגתת המפרשים להוציא הנקודות והסברות ולראות בשכל עצמו לפי דעתו עם מי הצדק אעפ"י שאין בכחו להכריע בין הרים גדולים מ"מ לפלפל שרי ואם גאוני הדור יסכימו להלכה למעשה כהכרעתו נגד בתראי יפסקו הלכה כן. ו) אופן ו' הוא על דרך פילפול ע"י לשיטתות היינו שמראה בסברתו כי כל הקושיות שיש על מאן דאמר אחד של הפלוגתא יתורך במה שאמר במקום ודין והלכה אחרת כך וכך א"כ לק"מ דלעמי' אזיל ואז חייב לעשות צריכותא כי יש להקשות הלא הנקודות של המאמרים שאמר כאן וכאן וכמה פלוגתות שאזיל לשיטתו הלא נקודה אחת היא למה לי' לאמר כל הני אע"כ דיש צריכותא. ז) אופן ז' הוא ע"י פילפול ודרוש מעורבים יחד הן ע"י סברות ונקודות ישרות הן ע"י לשיטתות של אגדה והלכה שתלוין זו בזו. ח) אופן ח' הוא ע"י כללי ההלכות דקי"ל כמ"ד זה נגד זה לפלפל עי"ז בקושיות בגמ' ופוסקים לפי כללים אלה. ט) אופן ט' הוא לפלפל לתרץ ספר שמאמרו מופרך מש"ס או מפוסקים מה היא סברתו, ואולי הי' לו גירסא אחרת או נקודה אחרת. י) אופן י' הוא לפלפל להוציא מן הפוסקים האחרונים ע"י דקדוקים וראיות מש"ס ופוסקים ראשונים הלכות ובהם לפלפל בכל השלשה עשר עיקרים כאשר בארנו למעלה האחרונים לפנינו הם כמו הקצה"ח והנתיבות תשובת רעק"א נודע ביהודא כו"פ פרי מגדים וכיוצא בהם. יא) אופן י"א הוא ע"י פילפול

על דרך היכי תמצא והמצאה יתרעות מקשים ומתרצים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים. יב) לופן הי"ב הוא ע"י לימוד פשט על הש"ס ותו"ס בעומק על מקומו ושוקר הריס על מקום ההוא והופר בורות ומוגיא מים חיים בסברות ומפרש כל הסוגיא והסיעה בגמ' לפי שיטת פוסק או מפורש זה ואח"כ לפי פי' זה רק ע"י עמקות ולא ע"י בקיאות. רב. יג) עד כה באתרו לופני הפילפול ועתה נבאר בס"ד האיך להבר היבור לף בלא כח הפילפול עצמו (א) לבאר פשט על ספר המקבר בלבוש מאד ושכלו עמוק אבר קשה מלשון לקורא בו להבין וע"י ביאורו הכל מבינים. יד.) (ב) מקבץ פסקי הלכות מהרבה שו"ת ושובה עפ"י סדר מסודר שיהא קל למצוא ההלכה על מקומה. טו) מלקט פירושים מפוזרים בעל הש"ס ואוספם במקום הראוי להם ומבאר היטב כל פשט ופשט של המפרשים. טז) מקשה על הש"ס או פוסקים ומדייק ע"י הירולו הלכה. יז) מלקט ע"י חיפוש ספרים ושו"ת הרבה כסדר כל הדפין ומה במצא בה ליון מב"ש מציין על פנקס שכתוב שם דף פלוני מש"ס למען ידע על כל רשימה בכל הש"ס שהיא הובא בספר דף פלוני מש"ס ההיא והמפלפל יעיין שם ומצא הדשות לעיניו ויאיר עיניו ההוא אז בשו"ת הריא והמפלפל יעיין שם ומצא הדשות לעיניו ויאיר עיניו בהליוניס הן לפילפולו הן להלכה בחידש. יח) מי שיש לו כח הבעיא להטיל ספק בכה"ג איך תהי' ההלכה שהרי יש סברא לבאן ולהיפוכו ואין ההלכה נמצאת בפירוש בש"ס ופוסקים לא בראשונים ולא באחרונים אז עשה שאלה ושולה ע"י מכתב לגאון אחד והוא מביב לו ושולה השאלה עם התשובה לגאון אחר ואז אם הוא מסכים ומביא ראיות אז חולק ע"ז ובוה תשובה אחרת והוא מוסיף ושולה עד שיצא לאור הספק לפשיטותא וכותב בספר בשם כל מהדשו וכל מביעו עד שעשה חיבור של שו"ת יפיס וטוביס להאיר עיני הכמים בהלכות אשר היו תהומים וסתומים ביס התלמוד:

ועתה נבאר בעזה"ש יתש"ם את אשר זכרנו לופני הפילפול האיך לעסוק בהם והן להכם ויהכם עוד:

אופן א' ובחינה א'

הראשונה אמרנו על דרך המפרשים לפלפל כילד יעשה ילמוד הסוגיא בש"ס על דרך העמקות בכל כחו כפי אשר תביג ידו בהעיקריס הסייכים לסוגיא הזאת וכבהוא מרגיש בעצמו שיכול להגיד בעל פה כל הסקלה ועריא מהסוגיא שבש"ס עם פרש"י ישיין לה"כ בפי' ר"ת או רבינו גרשון ובתוס' ואחריו בפירושי התוס' כמו הרמב"ם מהרש"ל מהרש"א פני יהושע וכיולא בהם ובכל הגהות מפרשי המפרשים ובביאור מקובלת כל פירוש שמביא ומגיה"ם שיך בהם הש"ם

הש"ס האחרונים, ודייק בלשון הש"ס בכה הבדיקה לומר אם יפה הפירוש הזה שעסק בו אם לאו יהי' מי שיהי' שרי למיבדק רק לא לבטל ה"ו דבריו אם לא נראה בעיניו אינו סברא או קושיא אך לתלות הטעות בעצמו לומר לא הבנתי הדברים באמר הגאון הקדמון כי על הרוב מטעם חסרון הבנה בספר העמוק תולה בעל הגאוה הטעות בבעל המחבר הספר של גאון קדמון ולסוף כשמעמיק בפעם אחרת יראה שהוא טעה בדעתו של הגאון כאשר בדוגמא באתרו על המהרש"א למעלה אבל אין להשוד ה"ו את המקשה בעל קרני ראם שמלד הגאוה ה"ו דחה את דברי מהרש"א או מקולר שכלו ה"ו אלא שלא העמיק בדבריו כל צרכו ולכאורה נראה כמו שחשב הוא ע"כ דחהו וכן כל זמן שלא ניחא לן דברי גאון קדמון או אפילו שבדור זה האחרון אך אם מוחזק ומפורסם לגאון אין לדחות דבריו ואין מזניחין אותו ואין מזהיחין אותו רק להקשות עליו או לתרץ בעניין אחר שרי וכן עשינו הדוגמא על הש"ך הנ"ל ולריכין לעיין בכל מה שליין המפורש במקום אחר הן בש"ס הן באיזה ספר של גאון מוקדם ויבדוק אם יפה הוליא משם הראי' או הקושיא או התי' וכן כל השלשה עשר עיקריס ובכה הסותר אולי יש לבהור עד שילא לאור לאמתתו אבל המעיין ואז אם ימצא אחד מי"ג העיקריס לדברי הספר אחר העיון יכתוב בפנקס על כל ענין ועיקר על מקומו למען אשר יעשה אחר כל העיון בכל המפרשים וכל הבדיקות מהדורא הנינא אז יערכם יחד על הסדר לענין אחד ואז יבדוק את דברי עצמו בכה הסותר כמה דאפשר לו ויעשה מהדורא שלישית ובעת כתבו אם לא יזיה משכלו את הענין ימצא עוד הדשות כי בחי הוא בכל הסוגיא והענין עם כל הפירושי המפרשים ביניתה ועמל בעמקות וא"א שלא ימצא הדשות טובות

ובפלוגתא של מפרשים שרי להראות פניס של הכרעה לפי דעתו בעזה אמתית:

בחינה על הנ"ל ע"ד המפרשים איתא במסכת שבת י"ב ע"א ד"ה תנא דבי' ישמעאל יולא אדם בתפילין ע"ש עם הסיכה מאי טעמא כיון דאמר רבא בר רב הונא הייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה וקו"ה מלין מה לין שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה והי' על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בו אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה (פי' שלריך למשמש בהם בכל שעה ושעה וכיון שממשמש בהם בכל שעה הילכך מידכר דביר להו עכ"ל פי' אלא יבא כלל לאיסור הוצאה בשבת גופא ואין לתוש בזה כבשאר הדברים שאין בהם חיוב משמוש באסורין אלא בהם בע"ש עם הסיכה במה יולא בהם בשבת גופא) ובהעתק הזה יש מפרשים כך הילכך כיון שיש איסור היסח הדעת מקו"ה מלין דכתיב בי' קרא והי' על מצחו תמיד וקו"ה הוא מה"ת ועיד כי שם ד' נקרא עליו והוא לבוש בתפילין שהוא

חייב

חייב בכל שעה למשמש בהם ונוכר תמיד ולא ישכח רגע אחת שהוא לבוש
בתפילין ותיכף כשיבוא עת איסור הוצאה ודאי לא יבוא לידי הוצאה בשבת
עי"ז הזכירה משום גודל החומרא של התפילין וחיוב משמוש ואיסור הסחת
הדעת שהוא מה"ת ומידכר דכיר להו כן יש מפרשים, אבל יש מפרשים בדרך
אחרת וה"פ הילכך כיון שחייב למשמש בהם בכל שעה ושעה ממילא מורגל
הוא למשמש בהם ע"פ דרך הטבע וע"י הרגילות יזכור תמיד שהוא לבוש
בתפילין וכשיבוא זמן איסור הוצאה ידע ולא ישכח לחלצם ע"כ שרי לי' לצאת
בתפילין בע"ש בין השמשות פי' עם חשיכה משא"כ בשאר דברים שאין בהם
הרגל של המשמוש חוששין שמא יוצא בהם בשבת גופא ואסורין ע"ש עם
חשיכה לצאת בהם, וכי תקשה מאי נפ"מ בין שני הפירושים לפי פי' זה שרי וכן
לפי' זה שרי לצאת בתפילין ובשאר דברים שאין בהם משמוש איסור לצאת וא"כ
מאי נפ"מ לדינא, יש נפ"מ טובא לדידן בתינוק שנעשה בע"ש בר מצוה
שמתחיל בע"ש להניח תפילין אי שרי לצאת בע"ש עם חשיכה זה בתפילין
אז תלי מהמפרשים את הטעם אי משום חומר חיוב משמוש ואיסור הסחת
הדעת מה לי בע"ש הראשון מה לי ע"ש אחר הכל אחד הוא ושרי לי' גם
לזה התינוק לצאת בע"ש הראשון עם חשיכה בתפילין אבל לפי המפרשים
שהטעם משום הרגל של המשמוש והוא הנער עדיין לא הורגל במשמוש כי
בע"ש זה הא ראשון הוא בצאתו בתפילין ויהא אסור לו לצאת בע"ש ראשון
בתפילין עם חשיכה שמא ישכח וילא בשבת גופא וכי תימא מדלא חילקו
באמת הפוסקים בין מתחיל בע"ש ראשון להניח תפלין שיהא אסור ע"כ יש
לדחות מזה את המפרשים מטעם הרגל יתרצו הם שכיון שהתינוק המתחיל
להניח תפלין משמח תמיד בזה שזכה לזאת המצוה ובפרט שעושים סעודה
כנהוג ויש תינוקות שדורשים פילפול כמצות החכמים וכנהוג וכל המשפחה
ורבותיו ות"ח שמחים עמו הוא דכיר וזוכר שהוא לבוש בתפילין והוא במקום
ההרגל של המשמוש ע"כ לא אסרוהו הפוסקים לזה המתחיל ועוד נפ"מ
יש עפ"י מאי דמצינו בב"מ דף כ"א בסוגיא דיאוש שלא מדעת אי הוי יאוש
אי לא הוי יאוש דפליגי אביי ורבא בזה ופריך הש"ס ת"ש מעות מפוזרות
הרי אלו שלו אמאי הא לא ידע דנפל מיני' ש"מ יאוש שלא מדעת הוי יאוש
וקשה על אביי ומשני התם נמי כדרבי ינחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל
שעה ושעה כו' והר"ח ז"ל כתב בהדיא בזה"ל וכן כל דבר חשוב ממשמש בכל שעה
ושעה כמו מעות הנ"ל ואי מ"ד מטעם הרגל מ"ד דוקא תפילין הא כל דבר
חשוב שדרכו למשמש בכל שעה ושעה יהא שרי בע"ש עם חשיכה לצאת בהם אע"כ
הטעם כהמפרשים מטעם החומר דמצוה ואיסור הסחת הדעת יזכור לחלצם בזמן
איסור

איסור הוצאה אך יש לתרצם בתפילין מטעם שמצוה קעביד שהוא לבוש בתפילין
שהרי עפ"י מצוה הוא מחויב בתפילין כל היום ע"כ לא אסרו חכמים משום
חשש שמא יוצא בהם בזמן איסור הוצאה מטעם הרגל משמוש משא"כ בשאר
דברים חשובים ומעות אע"פ שיש בהם ההרגל דמשמוש מצד הטבע מ"מ
לא התירו לו חכמים כיון שאין בהם מצות עשה כמו בתפילין.

ואדרבה לפי היש מפרשים הטעם משום חומר המצוה קשה הא שבת אסור
בהוצאה מה"ת מרה"י לרה"ר וכן מרה"ר לרה"י וא"כ מאי אולמא
חומרא דאיסור הסחת הדעת שע"י חומר חיוב משמוש יזכור לחלצם ומשום
חומרא דאיסור הוצאה בשבת לא יזכור, וכשנדקדק בדבר נמצא אדרבה
שאיסור וחומר משמוש הוא קו"ח דרבנן ולא מה"ת דהכי איתא בתוס' יומא
דף ה' ע"א דקו"ח פריכא הוא די"ל ניך אסרה בו תורה היסח הדעת מפני
שאשם בגלוי משא"כ בתפילין שהשמות מכוסין וי"ל דאינו אסור בהסחת דעת
ומסיק התם התוס' דבאמת קו"ח זה אינו אלא מדרבנן עכ"ל וא"כ אי מטעם
חומרא דמצוה וחיוב משמוש משום שלא יסיח דעתו תמיד ממנו יזכור לחלצם
בבוא זמן איסור הוצאה הא משום חומרא דשבת שאיסור הוצאה מדאורייתא
הוא ודאי יש לו לזכור יותר לחלצם מחומר הסחת הדעת ונהי דאיסור הוצאה
בתפילין בשבת ג"כ מדרבנן כדבעינן למימר לקמן בס"ד ג"כ חומרא דאיתא
מה"ת בשאר דברים היא משא"כ היסח דעת בתפילין דליכא בדאורייתא והוי
הך דרבנן דשבת חמירא מהך דרבנן דמשמוש והיסח הדעת ואם נחבר שני
הטעמים יחד שפיר ניחא ולק"מ:

אך אמנם הסברא נותנת דעיקר הטעם הוא כהמפרשים מטעם חומר החיוב
והא דהוי קשיא לן דהא מצינו דהקו"ח של משמוש התפילין אינו אלא
דרבנן ושבת חמור ממנו זה לא קשה מידי שהרי כבר הובא בשו"ת קדושת
יו"ט ס' ל"ג בשם הרא"ש ז"ל שחולק על פירכת התוס' ומסיק דבאמת
איסור היסח הדעת מתפילין וגם חיוב המשמוש בתפילין בכל שעה ושעה
מדאורייתא היא מהקו"ח מצין והא שהתוס' פריך לי' מטעם שבצין השם
גלוי ע"כ אסרה תורה היסח הדעת משא"כ תפילין שהשמות מכוסין י"ל שלא
אסרה תורה הסחת הדעת זה לא נראה לו פריכא בזה הסברא לא שייך
לחלק רק לענין לצאת בהן במקום הטינופות שהצין בגלוי אסור מה"ת משא"כ
תפילין שהשמות מכוסין בו שאינו אלא מדרבנן אבל לענין היסח הדעת דתלוי
במחשבת המוח מה לי אם השם מכוסה מה לי אם השם גלוי ודאי דאיסורן
שוה והקו"ח לענין חיוב משמוש ואיסור הסחת הדעת תפילין מצין ודאי שהוא
קו"ח שאין עליו תשובה וודאי מה"ת הוא ומוטל עליו החיוב אפי' בע"ש עם חשיכה

ג"כ משא"כ איסור הוצאה דשבת בתפילין שבע"ש עם חשיכה אין עליו כלל שום
חיוב לזכור שעי"ז החומרא מדכיר דכיר, ולא עוד שאפי' בזמן בא איסור הוצאה
אינו אסור אלא מדרבנן כדתנן בשבת דף ס' ע"א לא יצא בתפילין כו' ואם
יצא אינו חייב חטאת עכ"ל המשנה ש"מ דמטעם החומר חיוב משמוש ואיסור
היסח דעת מדכיר דכיר אע"ג דמשום חומר של שבת אפשר שישכח אפי' בלא
טעם ההרגל מפני שאינו חמיר כ"כ כמו המשמוש:

אבל עדיין קצת קשה הא רואין אנו בשבת גופא שהוא ודאי אסור מה"ת
להוציא או להכניס ומ"מ שוכח את השבת וחייב חטאת וחיוב החטאת
אינו אלא דוקא היכא דשכח את השבת דהא אם שכח את החפץ אינו חייב
חטאת כדאיתא בהדיא במסכת ב"ק הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור משום
מלאכת מחשבת אסרה תורה ועיין תוס' שבת י"א ע"א ד"ה שמא ישכח וילא
כו' וא"כ מ"ש דמשום חומר משמוש נהי שהוא ג"כ מה"ת שלא ישכח יותר מחומר
דשבת גופא דחייב חטאת על ששוכח כלומר הא מצינו ששוכח אעפ"י שיש
עליו חומר שבת א"כ יש לגזור לשכחה אף על פי שיש עליו חומר איסור היסח
הדעת סוף סוף יכול לבוא לידי שכחה וילא א"כ ע"כ טעם חומר נפל בבירא
אלא י"ל מפני שהיסח הדעת עסקו אך שלא ישכח ולא יסיח דעתו וע"כ לא
יבוא לשכחה כדמצינו בבדיקת חמץ שעוסק לבערו לא יבוא לאכלו משא"כ שבת,
ועוד יש לחלק דבתפילין לא חששו חכמים לגזור מפני שהוא שעה קטנה ולא
למדוה מן חומר שבת שהוא כל המעת לעת זמן ארוך יכול לבוא לידי שכחה
משא"כ חומר משמוש שהוא סך הכל שעה מועטת ופסיקא להם שע"י המשמוש
לא ישכח, ועוד י"ל שצירפו גם טעם ההרגל לטעם החומר איסור הסחת הדעת
ע"כ לא גזרו ואמרו שמטעם משמוש מדכיר דכיר ושרי לי' לאדם לצאת בע"ש
עם חשיכה בתפילין ולפי"ז דוקא בתפילין שיש בו טעם משמוש ואיסור הסחת
הדעת אבל שאר חפצים אפי' יקרים שדרכם למשמש מטעם ההרגל כמו אדם
עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה מצד הטבע לא מהני ותיטוק שמתחיל
בע"ש ראשון ג"כ שרי לצאת בתפילין אעפ"י שאינו רגיל וכדפרשנו לעיל:

אך אמנם קשה טובא אמאי יהא שאר חפצים שאין בהם חומר מצות משמוש
ואיסור היסח הדעת אסור לצאת בהם בע"ש עם חשיכה אם הם דומיא
דתפילין כלומר דרך מלבוש כמו תכשיטין של אשה דהא דוקא תפילין שרו רבנן
שהם דרך מלבוש משמע אבל שאר חפצים אעפ"י שהם ג"כ דרך מלבוש כמו
התפילין כגון התכשיטין אסור לצאת בהן ע"ש עם חשיכה אמאי הא אי תצא
האשה בתכשיטין בשבת גופא ג"כ אינה חייבת חטאת כדתנן במסכת שבת דף
נ"ז ע"א במה אשה יוצאה כו' לא תצא אשה לא בחוטי צמר כו' ואם יצאת
אינה

אינה חייבת חטאת עכ"ל המשנה ופרש"י ז"ל אינה חייבת חטאת דכולהו תכשיטין
נינהו ורבנן הוא דגזור בהו דילמא שלפא ומחויא עכ"ל והשתא אמאי תהא
התכשיטין אסורין לצאת בהם ע"ש עם חשיכה הא גם אם תצא האשה בהן
בשבת ג"כ גזירא היא דרבנן וע"ש עם חשיכה גזירא שמא תצא בשבת עצמו
כלומר כשתחשך מה רעש הא הוי גזירא לגזירא ואנן קי"ל כרבא נגד אביי
דגזירא לגזירא לא גזרינן ומנא אמינא לה צריכין אנו לכל זה מפני שיש מפרשים
דעת הרי"ף ז"ל שפסק כאביי דגזרי' גזל"ג ע"כ הארכנו שלא להוציא דברי
הרי"ף להלכה מכל הפוסקים כדקי"ל כרבא ועיין ט"ז א"ח סי' רנ"ב וכדנפרש
דברי הע"ז לקמן בעז"ה דתנן בעירובין דף צ"ט לא יעמוד אדם ברשות היחיד
וישתה ברה"ר או ברה"ר וישתה ברה"י אלא א"כ הכניס ראשו ורובו למקום
שהוא שותה וכן בגת עכ"ל וכן כל החפצים שצריכין לו כמו המים ששותה
אוקמינן בגמ' שלא יעמוד ברה"ר ויטלטל ברה"י או ברשות היחיד ויטלטל ברה"ר
אא"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא מטלטל בו, איבעיא להו כרמלית מאי,
פי' אי שרי לטלטל חפציו הצריכים לו כשעומד בכרמלית ויטלטל ברה"ר או ברה"י
וה"ה אם עומד ברה"ר או ברה"י וכליס בכרמלית וה"ה לשותה אי שרי לי'
אם לא יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה או מטלטל אמר אביי היא היא,
פי' כמו שאסור מרה"ר לרה"י כן אסור לכרמלית (דגזרינן גזירא לגזירא) ורבא
אמר היא גופא גזירא ואנן ניקום וניגזור גזירא לגזירא כו' ובעיא זו מצאתי
בה שלשה פירושים פרש"י ז"ל כרמלית מאי לעמוד בכרמלית וישתה ברה"י או
ברה"ר כו' והר"ח ז"ל פי' כליס שצריכים לו והן בכרמלית כו' והרמב"ם ז"ל
בפי' המשנה פי' זה שאסרנו לעמוד ברשות אחד ולשתות ברשות אחר בתנאי
שיהי' השתי' בכליס נאים שהוא צריך אליהם וא"א לו להניחם ואף שלכאורה
יש לפרש דעת הר"ח דפי' כהרמב"ם ז"ל אבל אחר העיון נראה שדרך אחרת
יש לו להר"ח ז"ל בזה כדבעינן למימר לקמן:

דהנה לכאורה קשה מאי בעיא היא זו דקמיבעי להו כרמלית מאי ומה
פלוגתא דאביי ורבא שייך בזה אי שרי כה"ג בכרמלית וביותר קשה
על אביי דקאמר היא היא ואסור דגזרינן גזירא לגזירא הא באמת פלוגתא דתנאי
היא ר"מ ור"י ור"מ במתני' גזר ובברייתא חזר בי' בעצמו דתנן במתני' בעירובין
ק"א ע"א לא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"ר או ברה"ר ויפתח ברה"י אא"כ
עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים דברי ר"מ אמרו לו מעשה בשוק של פטמים
שהי' בירושלם שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח עכ"ל ופריך
הש"ס ורבנן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית כו' ומשני רבא סיפא
אתאן לשערי גינה וה"פ ר"מ אסר מכרמלית לרה"י והשיבו לו רבנן דבכה"ג
שריא

שריא וראי' מפטמים דהוי רשות דרבנן ולרה"י ושם ק"א ע"ב אמר רב ביבי בר אביי ש"מ מהא מתניתא דשערי גינה תלת כו' וש"מ הדר בי' ר"מ משערי גינה עכ"ל נמצא שזהו פלוגתא דר"מ ורבנן וגם ר"מ חזר בי' וא"כ רבא גופא שהוא המשני הכי דפלוגתא דר"מ ורבנן בכרמלית ורה"י. או רה"ר דלא הוי רק גזירא לגזירא ורבנן שרו ש"מ דגל"ג לא גזרינן ור"מ בברייתא הדר והודה להם לדרבנן דלא גזרי' בשערי גינה אמאי לא דחה לי' לאביי מהך דכמאן ס"ל דגזר גזל"ג דלא כרבנן ודלא כר"מ ואפי' אם נאמר שלא ידעו הברייתא שזהו דוחק גדול מ"מ קשה עליהם כדמקשה הש"ס בעירובין ל"ח ע"ב על רב חנינא בר שלמיא דתני לא יעמוד כר"מ שבקת רבנן ועבדת כר"מ (ועיין הרא"ש חולין בסוגיא דשסי') *):

אך י"ל דרבא בשיטת ר"נ אמר שמואל קאי דקאמר ר"נ א"ש בכתובות ס' ע"ב הלכה כר"מ בגזירותיו נגד ר' יוסי ובעירובין מ"ז ע"א ג"כ. ס"ל הכי ואביי לשיטתו בכתובות נ"ז ע"א ד"ה אחתי' דרמי בר חמא היא נסיבא לרב אויא אירכים כתובתה אתי לקמי' דרב יוסף אמר להו הכי אמר רב יהודא אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים משהה אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה א"ל אביי והאמר ר"נ א"ש הלכה כר"מ בגזירותיו א"ל אי הכי זיל כתוב לה עכ"ל, וע"כ אביי לשיטתו אזיל כיון שלא ידע הברייתא כלומר לא ס"ל כרב ביבי בר אביי דחזר בי' ר"מ כדפרשנו. בהג"ה וא"כ לדידי' אינו מוכח כלל מהברייתא דחזר ר"מ ורבא בשיטת רבו אזיל וכי תימא אמאי פריך הש"ס שבקת ר"מ ועבדת כרבנן ע"כ דהוא ידע דחזר בי' ר"מ בברייתא והכי מקשה לי' כיון דר"מ הא כלל במתני' רשויות דאורייתא וכרמלית יחד וכיון דחזר ואמר דלא גזרי' בכרמלית תברא לגזיזי' דגזירא זו כולה וע"כ כאן אין הלכה כר"מ בגזירתו, אך א"כ קשה מאי טעמא דרבא שפסק דלא כשמעתי' דפסק כר"מ בגזירותיו ופסק דלא גזרינן גל"ג אעפ"י שלא ידע או ידע ולא ס"ל כן שחזר

*) בסימנים בשחיטת בהמה ועוף, ועוד הא אביי קמהדר לאוקמא הך ברייתא דשערי גינה שם בהדיא וז"ל אמר אביי לעולם דאין בו דע"ד וישבו לחוק ולהשלימו לארבעה עכ"ל ורבא נמי ידע והא דלא הקשה מינה לאביי י"ל חדא דיש לאביי להשיבו שלוקמא כדעת ר"פ דאיירי המתני' לאחר שנפרצה פרצות והו"ל ירושלם רה"ר ולא איירי בכרמלית כלל ובאמת י"ל דס"ל לאביי הך אוקימתא דרבא מדלא פליג עליו בהאוקימתא ולוקמא באחר שנפרצה אלא דאביי ורבא לא ס"ל דחזר בי' ר"מ דפירשו הברייתא למחר עומד על האסקופה ופותח וטעל כדפרי' בתוס' ד"ה מביא מפתח כו' וכן יסברו אביי ורבא דאסקופה מקום פטור הוא והא דכ' שם התוס' דא"כ ינוחו באסקופה מזה לא רצו לדייק ולעשות ר"מ טועה ופליגי על רב ביבי בר אביי שחזר בי' ר"מ דהא הלכה כר"מ בגזירותיו ואנן כרב ביבי בר אביי קי"ל.

שחזר בי' מדלא דחה את אביי מהך ברייתא לכן ע"כ גריכין לומר דרבא סברא דנפשי' קאמר דהכא מסתבר עפי לומר דאין הלכה כר"מ אעפ"י שבכ"מ הלכה כר"מ בגזירותיו משום דהוי ברי לי' שא"א שר"מ יגזור כאן כיון שהיא עצמו דרבנן ניקום ונגזור גזירא לגזירא ומסתבר לי' דר"נ א"ש ג"כ לא יגזור כאן גם אם ר"מ גזר ובאמת הגליה בסברתו שחזר בי' ר"מ אע"ג שלא ידע וכיוין אל האמת בדעת ר"מ מסברא דנפשי' *):

ולפי דברינו ניחא נמי מה שיש להקשות על הגאון בעל תשובות שבות יעקב סי' ל"א רצה לומר דדוקא נגד ר' יוסי הלכה כר"מ בגזירותיו אבל נגד ר' יהודא לא אבל לסוף חזר בי' הגאון בעל שבות יעקב מהא דמבואר בעירובין נ"ו ע"ב אמר ר' יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן ר"מ ור' יהודה הלכה כר"י, ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי כו' והשאיר בספיקא יע"ש ומצאתי במלא הרועים חלק שני בכללי הלכות שרצה לפשוט ספיקת שבו"י הנ"ל מפ' התכלת מ"א דאמר רחבא אר"י עלית שנקרע תוך ג' לא יתפור תניא נמי הכי רמ"א לא יתפור והכ"א יתפור כו' ש"מ דהלכה כר"מ בגזירותיו אפי' נגד ר"י ואפי' נגד רבים יע"ש אך לפ"מ שפרשנו קשה לכאורה על שני הגאונים הנ"ל על הגאון בעל שבו"י למה לא פשט ספיקתו מהך דשבקת רבנן ועבדת כר"מ ש"מ דאין הלכה כר"מ בגזירותיו נגד רבים שהוא ר"י ועל הג' בעל מלא הרועים עוד יותר קשה דהא פשט מהתכלת דהלכה כר"מ בגזירותיו אפי' נגד רבים והכא קאמר רב שבקת רבנן ועבדת כר"מ וכ"ת הא מצינו בעירובין דרב לית לי' הכך כללי דכייל ר' יוחנן בדף מ"ו שם אבל כאן משמע מסתמא דגמ' שכן הלכה כדקאמ"ל וגם התוס' הנ"ל מוכיח דכן הלכה מדקאמ"ל שבקת רבנן כו' וא"כ איפכא משמע ולפי"ז תהא קשה מהש"ס על אש"ס הך דפ' התכלת ודהכא אבל לפי שפרשנו משום הא לא קשיא לא על שבו"י ולא על מה"ר דהא תברא ר"מ לגזיזי' שחזר בי' מרשויות דרבנן ובחדא כללם רשויות דרבנן

*) א"כ דהא מצינו בעירובין פלוגתא דרבי ורבנן אי גזרי' בין השמשות בדבר שיש בו שבות דרבי סבר שם ל"ד ע"ב ורבי היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות ובדף ל' שם ע"ב אמרי' אלא סומכוס סבר לה כרבנן דאמרי כל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות, וא"כ אעפ"י דס"ל בהוצאה בשבת גופי' דלא חייבינן בכרמלית משום דגזירא לגזירא לא גזרינן מ"מ לענין בין השמשות אפי' רבא מודה דגזרינן אפי' בדרבנן אע"ג שהוא ג"כ גזירא לגזירא ומנ"ל הא מדפי' התוס' והרשב"ם בב"ב קכ"ד ע"ב והתוס' עירובין מ"ו ע"ב דרבא ס"ל הלכה כרבי רק מחבירו ולא מחביריו וחביריו פליגי עלי' דרבי הכא וס"ל דכל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו בין השמשות ע"כ ס"ל לרבא כן וכן ס"ל לר"נ שם בב"ב שם וע"ש בתוס' ועוד בס"ד נדבר בזה לקמן לענינינו.

מה"ת ודרבנן בהדא גזירא ומדחזר מרשויות דרבנן איתבר לי' הגזרה
כולה ע"כ א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ שתבר כאן בגזירה זו לגזיזי'
וא"כ אין מכאן ראי' דאין הלכה כר"מ בכ"מ בגזירותיו אבל קשה
מהך דכתובות על פשיטת המלה"ר מפ' התכלת דאמרי' בכתובות נ"ז
דהלכה כר"מ בגזירותיו והתם אפי' נגד רבים פליג ר' מאיר ולפי"ז הפירוש
שפרשנו בהא דשבקת רבנן ועבדת כר"מ היינו מטעם דתברא ר"מ לגזיזי' ע"כ
נדקדק גם בתוד"ה לא יעמוד כו' שם שבת י"א ע"א בלישנא שכתבו דאע"ג
דהלכה כר"מ בגזירותיו בהא דאמר לא יעמוד לית הלכתא כר"מ כו' עד
א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ עכ"ל ג"כ ומדכתבו בהא דאמר לא יעמוד
לית הלכה מ"ש הא מבכ"מ משום דקא"ל שבקת כו' ומ"מ קשה מ"ש הכא
דקא"ל שבקת אע"כ יש לדייק כדפרשנו משום דתבר בעצמו גזירותיו הכא ועוד
יש לומר עוד סברא דהכא שאני משום דר' יהודא דהיינו רבנן וגם ר' יוסי פליג
על ר"מ כדכתב הרב ר' יהונתן על הרי"ף שם על המתני' דלא יעמוד ברה"ר
ויפתח ברה"י כו' בפרק עשירי ד"ה של צמרים כו' יע"ש נוכל לאמר דהא
דהכא דקאמר שבקת רבנן ועבדת כר"מ דפליג נגד רבנן וגם נגד ר' יוסי דאין
הלכה כר"מ הכא וכן יש לדקדק בתוס' הנ"ל ולפי"ז י"ל בכל מקום שר"מ
בגזירותיו פליג נגד ר' יהודא ור' יוסי אין הלכה כר"מ אבל לפי סברת תברא
לגזיזי' אינו מוכח הך:

אך אמנם קשה לפענ"ד טובא על רש"י ותוס' ז"ל שפירשו בהדיא דלא
כהירושלמי ולא זכרו ולא פקדו כלל את הירושלמי דהנה רש"י ז"ל פי'
בעירובין צ"ט על המתני' לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר וז"ל שם
ד"ה רישא רבנן כו' והא ליכא למימר דשתיית מים תהוי הכנסה כו' ובפי'
נחין מיד עכ"ל, וכ"כ התוס' בשבת י"א ד"ה לא יעמוד כו' דהמוציא תפילין
מוקי לה בחפצים הצריכים לו ודברי הכל פי' אפילו רבנן דאמרי עומד אדם
ברה"ר ומטלטל ברה"י הכא מודו דכיון דצריך לשתות איכא למיחש שמא יביאום
אצלו וא"ת השתא נמי כי יכנים ראשו ורובו אמאי שרי הא מפיק מרה"י לרה"ר
שלקח ברה"י ונחית בבטנו ברה"ר דהכי אמר התם השתין מים ורק חייב
חטאת וי"ל דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה ששוב נכנסים לתוך מעיו
כו' עכ"ל, והנה בירושלמי איתא בעירובין פרק י' שם על מתני' דלא יעמוד
האדם ברה"י וישתה ברה"ר פריך ניחא ברה"י וישתה ברה"ר (פי' משום דרה"י
עולה עד לרקיע אבל הך דלא יעמוד ברה"ר וישתה ברה"י אמאי ומשני שניא
היא פי' ניחא שמתגלגלין ויורדין פי' שמתגלגלין לבטנו ומעיו שהם למטה מעשרה
טפחים הרי פיו וההבלעה אינו הנחה ובאמת נשאר השירי קרבן בצ"ע שם
על

על התוס' שבת ק"ב ע"א שכתבו שם דבליעתו הויא הנחה והקושיא שפריך
הירושלמי על הסיפא דמתני' דקתני ברה"ר וישתה ברה"י אין פיו למעלה מעשרה
טפחים ועוד מאי פירשו הקרבן העדה והפני משה במתני' הטעם משום
שמא יבוא אצלו הכלי הא הטעם משום הוצאה דמים גופא הוא להירושלמי
ועוד יש להסתפק לפי פי' הירושלמי ורש"י ותוס' באוכל מרה"ר לרה"י או
מרה"י לרשות רבים מי הויא לשיטת הירושלמי הוצאה מרשות לרשות וכן
לרש"י ותוס' מי הוי חשוב בפיו הנחה ולא הוי הוצאה או יודה הירושלמי
באכילה דהוי הנחה בפיו שהרי צריך ללעוס בפיו בשיניו משא"כ בשתיה ועוד
קשה על שיטת רש"י ותוס' דהא קי"ל דמחשבתו משויא לי' כמקום ד' על
ד' טפחים ולא מחשבה פיו כמקום דע"ד ואינה הנחה נחשבת ושותה
לצמאו הלא מחשבתו להשקיט את צמאו והיינו כשיורד לתוך מעיו א"כ מעיו
כמקום דע"ד אבל פיו הא אינו נחשבת כמקום דע"ד והאיך הוי הנחה
דהא מאי מהני לו לצמא במים אם יהי' לו בפיו ובודאי אינו חשוב שתנוח
המים רק בפיו ולא להורידם בתוך מעיו והאיך יחשב פיו מקום דע"ד שתהא
חשובה הנחה בפיו כדבעינן לפרש לקמן:

ע"כ מוכרחין אנו לפרש הכי את דברי הירושלמי ואז הכל יבוא על מקומם
כראוי וה"פ של הירושלמי דלכאורה הוקשה לו לקושית הבבלי רישא רבנן
וסיפא ר"מ כלומר הא דתנן במתני' שהובא בבבלי בדף צ"ח ע"ב בעירובין
עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר או ברה"ר ומטלטל ברה"י כו' ובגמ' מתני'
לי' רב חיננא בר שלמיא קמי' דרב לא יטלטל א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ
מפרש בגמ' רב חיננא סבר מדסיפא דדף ק"א ע"א דתנן לא יעמוד ברה"י
ויפתח ברה"ר כו' דברי ר"מ רישא נמי ר"מ ע"כ תני נמי ברישא דאיירי בטילטול
דלא יעמוד ברה"ר ויטלטל ברה"י דסבר דמ"ש מפתח מטילטול הא גזירא שמא
יבוא הכלי או המפתח אצלו בעת טילטולו אבל באמת רישא דטילטול הוא
כדרבנן ושרי לטלטל ולא חייש רבנן שמא יבוא הכלי אצלו רק ר"מ חייש פן
יבוא המפתח או הכלי אצלו וקי"ל כרבנן והוקשה להבבלי בהדיא שם וכן יש
לפרש שזה ג"כ הוקשה להירושלמי רישא דטילטול ע"כ כרבנן איתא וכן קי"ל
ומ"ט סתם רבי במתני' הכא דלא יעמוד ברה"י וישתה ברה"ר או ברה"ר וישתה
ברה"י א"כ סתם כר"מ דחייש שמא יבוא הכלי אצלו ע"י השתי' וע"ז הקושיא
קמשני רב יוסף שם דבכלים הצריכים לו אז גזרי' אפי' לרבנן ומתני' דשתי'
איירי ששותה בכלים הצריכים לו ולפרש"י המים צריכים לו לשתי' ושם דתנן דשרי
לטלטל היינו בכלים שא"צ לו ואין שם גזירא לרבנן ובכלים הצריכים לו גם רבנן
ס"ל דגזרי' זהו מתרץ רב יוסף בבבלי על הקושיא רישא רבנן וסיפא ר"מ אבל
הירושלמי

הירושלמי חי' דהך ויחכי' דשתי' שאני מטלטל ומפתח כלל דבשחה מרשות לרשות אחר הוי הוצאה מרשות לרשות וכזה כ"ע מודו דאסור בלא ראשו ורוו אינו בראשו ורובו אז נחשב גם בגופו ומפיו כמקום שהוא שותה ואין כיון הוצאה כלל אבל בלא ראשו ורובו הו"ל הוצאה ואין כאן הקושיא רישא רבנן ושיפא ר"מ כלל ויש לפרש מעשה למה לא רש לחלק כרב יוסף בין כלים הצריכים לו לא"ל לו מפני שמתני' הוקשה להם כדפירשנו בהדיא שם ר"ל ר' מנשה המפתח נחשב לריכא לו כמו המים לשיטת רש"י והבבלי לא רצה ר"ל דבפיו הוא הנחה לאלחר ואין כאן הוצאה כלל כדפירש"י שם רישא רבנן כו' והא ליכא למימר דשתיית המים חיובו הכנסה כו' וכן פי' התוס' בשבת י"א ע"א ד"ה לא יעמוד אדם ברה"ר ושתה ברה"ר כו' טעם אחר ע"כ מיאנו הבבלי חי' הירושלמי ועוד יש לומר טעם על הבבלי שמיאן בחי' הירושלמי דאי' הוה הטעם משום הכנסה לחשיב ת"ל מאי נוהגי לי' ראשו ורובו הא לריכין לגזור שמא ישתה בלא ראשו ורובו ויתחייב דזהו איסור אלא חדא גזירה שכולי עלמא מודים דאחדא גזירה גזרי' ויש לפרשו בקושית התוס' בשבת י"א בלשונם מאי מהני ראשו ורובו כלומר הא לריכין לגזור חדא גזירה יע"ש וקושית הירושלמי מסיפא דמתני' כבר מחודן לפי חילוק רב יוסף בחי כלים לריכים לו שהטעם הוי רק משום הכלי סן ולא אבל משום הוצאה והכנסה דמעיו אין לגזור דפיו הוי הנחה אין מה לי אם פיו למעלה או למטה מעשה ולק"מ השתא על רש"י ותוס' שפירשו דמלא בהירושלמי שע"כ לפי חי' רב יוסף על הך קושיא הל"ל ראו לפרש שהבבלי שלא ע"ז ולא פירשו רק את הקושיא רישא רבנן כו' כהבבלי וממילא נדחו דברי ותי' הירושלמי וכדקי"ל היכא שהבבלי פליג על הירושלמי הלכה כהבבלי אבל הירושלמי ו"ל להירושלמי הוקשה לפי מעשה כלי לריכא לי' ג"כ ים לגזור חדא גזירה כלי שא"ל לו אמו לריך לי' והבבלי יתרץ שאין זה גזירה כיון דא"ל ודאי לא יבוא אצלו:

ועוד ראי' שהבבלי פליג על הירושלמי בדין זה חדא הך דקאמרן מדקא מסיי רב יוסף על הקושיא דרישא רבנן ושיפא ר"מ בכלים הלריכים לו וכדפרש"י דאי ס"ד משום הוצאה והכנסה דמיים לבשר מה לי כלים הלריכים לו ומה לי שעושין הכנסה במים מכלי שא"ל לו, ועוד מאי קמבעיא להו כרמלית מאי הא מרה"ר לו מרה"ר לכרמלית לכ"ע פטור אבל אסור למשות הוצאה והכנסה וע"כ לא כ"ל לבני הישיבה שבליעת המים לתוך מעיו תהוי הוצאה אלא רק משום גזירת

גזירה הכלי שמא יוליא ולרש"י שמא יוליא המים עלמה עם הכלי שהמים השב בכלי הלריך לו ואפי' אם הכלי עלמה א"ל לו כלל משא"כ לפי הרמב"ם וסיעתו דדוקא אם שותה המים בכלי יקרה ותשובה הלריך לו אז גזרין שמא יצא הכלי אצלו אבל בכלי שא"ל לו לא גזרי' וא"ל ראשו ורובו כלל אפי' מרה"ר לרה"ר וכ"ש לכרמלית, אבל בין לרש"י בין להרמב"ם ז"ל ליכא חשש הוצאה, דמים שמתבלעין לבשר כלל לפי בעיית בני הישיבה כרמלית מאי, ולפי"ז אנו דש"ל בכרמלית ג"כ אסור בלא ראשו ורובו למקום שהוא שותה דגזרינן גזלא"ז ע"כ ג"כ ס"ל דמשום כלי גזרינן אז משום שמא יוליא המים עלמן אבל פיו הוא הנחה מיד למים ששותה ואין זו חשוב הוצאה מה שיורדין המים לתוך מעיו ולית לי' תילון הירושלמי כלל, וכן רבא דקאמר דלא גזרינן גזלא"ז ודאי דלא ס"ל כהירושלמי נמלא דרב יוסף ואביי ורבא פליגי על הירושלמי וכן כל בני הישיבה ע"כ שתה הבבלי דלא כהירושלמי וע"כ פירשו רש"י ותוס' הל"ל דלא כהירושלמי ופסקו כהבבלי, וכן הרמב"ם וכל הפוסקים ז"ל דמו את דברי הירושלמי בשתי ידים מהלכה ובשב"ד בעיין לפרש לקמן דלא דמהו כלל, אך מקודם אנו לריכין להביא עוד ראי' אשר מוכח מכאן דפליגי הבבלי והירושלמי אשר ממנה נראה דע"כ יודו זה לזה, דהנה בבבלי מס' שבת דף ה' ע"א בעי ר' יוחנן זרק חפץ (ברה"ר) ונעקר הוא ממקומו ואחר וקבלו (תוך לד"א) מהו כו' תיקו ובירושלמי שם ריש מס' שבת הלכה א' מביא ג"כ הך בעיא דר' יוחנן וז"ל ר' יוחנן בעי הי' עומד ברה"ר וזרק (הפץ) וקודם וקלטה (ונעקר ממקומו ואחר וקבלו) מהו כו' אין תימר פיו ופיו כיון שאוכלה כאחר היא כו' ופי' הפני משה אין תימר פיו כלומר כ"ת ומ"מ לא איפשט לי' מפיו דודאי אם קבלה לסוף ד' אמות בפיו הא חייב הוא דהא הוא הנחה מעליא (ומ"מ מה שקבלה בידו שהי' לו ספק אי חייב או לא מ"מ מקבלה בפיו שברור לו ופשוט לו דחייב דהא כמו פיו הוא הנחה כן ידו הנחה היא) להכי קאמר דלא דמי לפיו שהרי פיו מפחתת הוי דבר מאכל שזרק דבר שהוא אוכל וכן לקבלה בפיו לאכול ואכלה ע"כ הוא חייב (דפיו הוא הנחה מעליתא דאחשבה) אבל ידו השמאלית שקבלה אינו כאחר ומספקא לי' לר' יוחנן בה, והנה לכאורה יש לדקדק על לשון הירושלמי דקאמר דפיו כיון שאוכלה כאחר היא וכן דייק הפ"מ ואכלה ע"כ חייב מה לי אכלה מה לי לא אכלה כיון שכח בפיו הוא הנחה מיד וחייב וכן מליא בהדיא במס' עירובין דף ל"ט אמר רבא ויש גורסין רבה זרק ונח בפי כלב חייב חטאת ולא זכר כלל ואכלה אע"כ ס"ל להירושלמי דדוקא אכלה דאל"כ מ"ש פיו מידו שמאלית והו"ל לר' יוחנן לפשוט מפיו ע"כ אלא דכאן דוקא כשאכל ע"כ לא דמי לידו שמאלית והבבלי לא הביא חילוק זה דלא פשט א"ע מפיו ע"כ משום דפליג הבבלי

הבבלי על הירושלמי בזה דהירושלמי ס"ל לשיטתו דבליעת מעיו הוי הנחתו
בבטנו ופיו לא הויא הנחה כלל כדפרשנו אבל הבבלי לשיטתו דלא הויא ההנחה
נחשב עד שבא בבטנו במעיו אלא ההנחה חשוב בפיו מיד ע"כ לא הביא
פשיטותא והילוקא דפיו על בעיית ר' יוחנן שלכן לא פשט ר"י לעצמו מפיו מטעם
שאכל ופיו לא הויא הנחה דס"ל דבאמת הויא הנחה מיד בפיו אלא שתי כחות
באדם אחד קמיבעיא לי' כדפי' בבבלי בהדיא וה"ה בפיו כה"ג בעי לי' ותו
לא מידי:

אך עדיין צריכין בעזר"ה לבאר היטב את הענין דלכאורה התנן בשבת ק"ב
ע"א הזורק ונזכר כו' קלטה אחר קלטה כלב פטור וקשיא על רבה דקאמר
חייב פריך הבבלי שם קושיא זו על רבה ומשני בסוף פרקין שם הכא דקמכוין
התם דלא קמכוין כו' וקמפרש בסוף דמשום שמתכוין משויא לי' פיו מקום
דע"ד ואי אינו מתכוין פיו לית לי' דע"ד, וא"כ קשיא מבבלי על בבלי התם השותה
את המים הא מכוין לשתות ולא שיטה בפיו א"כ פיו ליכא דע"ד והאיך הויא
הנחה בפיו, ועיד בעירובין ל"ט ע"א א"ר יוסף השתין ורק חייב חטאת, ופריך
הש"ס והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום דע"ד וליכא ומשני מחשבתו משויא
לי' מקום, דאלת"ה הא דאמר רבא זרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן חייב חטאת
והא בעינן הנחה ע"ג מקום דע"ד וליכא אלא מחשבתו משויא לי' מקום, וא"כ
רב יוסף דקמוקים מתני' דלא יעמוד ברה"ר ויפתח ברה"י דוקא בכלים הצריכים
אבל בכלים שא"צ לו שרי אפי' בלא רחשו ורובו למקום שהוא שותה, קשה הא
רב יוסף קאמר דמחשבתו משויא לי' מקום דע"ד וחייב חטאת והכא בשתייתו
מחשבתו להשקיט את צמאו וזהו כשבאים המים בבטנו א"כ מוציא את המים
מרשות לרשות ופיו אז אינו כמקום דע"ד דאין מחשבתו לפיו שאין מועיל לו
לצמאו כלל ואין מחשבתו לפיו ויתחייב חטאת לשיטתו אפי' בכלים שאצ"ל אם
ישתה בהן וכן רבא מדקאמר בכרמלית שרי דהיא גופא גזירא ולא גזרי' גזל"ג
אבל מ"מ המים שבא למעיו לצמאו משויא לי' מקום דע"ד מרה"ר או מרה"י
לכרמלית נהי דאינו חייב אבל פטור אבל אסור הוא וקשיא מרבא על רבא,
ואפי' אי נגרוס רבה ג"כ קשיא על בני הישיבה דקמיבעיא להו כרמלית בשתי'
מאי ועל אביי ועל רבא דהא לית מאן דפליג על רבה ורב יוסף דמחשבתו
משויא לי' מקום ד' על ד' ומחשבתו לבטנו ולא לפיו, וגם לפי"ז קשיא על סתמא
דגמ' שפירשנו דס"ל דר' יוחנן סבר דפיו הויא הנחה מיד ופליג הבבלי בזה
על הירושלמי אליבא דר' יוחנן תמיה לן לפי זה, וכ"ת דהבבלי יפרש המתני'
דשותה שאר משקין להנאתו וא"כ אינו מכוין דוקא שיכנס למעיו דהא ההנאה
באה לו בפיו בבית הבליעה ומחשבתו לפי"ז הוי לפיו וע"כ הנחתו נחשב בפיו
והויא

והויא פיו כמקום דע"ד א"כ קשיא דהא רש"י ז"ל פי' המים בהדיא וכ"ת רש"י
לאו דוקא מים קאמר אלא משקין קאמר ג"כ אינו מתורץ, דהא בעירובין דף
כ' ע"ב גבי אדם האמר דבעי רחשי ורובו גבי פרה מי בעינן לה רו"ר או לא
כו' איכא דאמרי גבי אדם הא קאמרי' דסגי לי' ברחשו ורובו פרה מאי כו'
הרי בהדיא דבמים לצמאו איירי מתני' דהא פרה אינה שותה משקין להנאה
וכן אין לומר כיון דמחשבתו שירדו המים לבטנו לצמאו מ"מ צריך ע"כ שילכו
המים לפיו מקודם ולפי"ז חשוב הפה כמקום דע"ד והויא לי' הנחה מיד בפיו
מטעם זה כן נרצה לדחוק שהבבלי ס"ל כן וקשה התנן במס' שבת ק' ע"א
הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה כו' כזורק באויר ומוקי לה ר' יוחנן
בדבילה שמינה, ובשבת ז' ע"ב מביא ראי' לרב חסדא מהך מתני' דאין ר"ה
למעלה מי"ט אלא מקום פטור ובשבת ק"ב ע"א שלהי פרק הזורק רמ"א אף
היתה שבת והוציאו בפיו חייב א"ל אינו מן השם אבל על החוב גם רבנן מודים
וקשה הא פיו למעלה מי"ט והו"ל מקום פטור ומוקי לה התוס' בשבת ק"ב ד"ה
והוציאו דהיכא דהוי מקום קביעות כבוכיאר ביריעה אז הוי למעלה מי"ט ברה"ר
מקום פטור אבל הוציא בפיו אפי' למעלה מי"ט ברה"ר בעל אגב רה"ר ע"כ
חייב יע"ש, וא"כ הכא במתני' דלא יעמוד ויפתח הא לא הוי קביעותם בפה
רק יתגלגלו במעיו ולא דמי לבוכיאר ביריעה א"כ האיך תהוי הנחה בפיו מיד
אדרבה צריך לפי"ז תהא נחשב פיו כששותה תיכף כמו שכבר באו במעיו מקום
קביעותו והמעיים הן ברה"ר ובעל פיו לרה"ר והו"ל הוצאה נחשבת תומ"י
כשבא לפיו אם שותה אפי' בכלי שא"צ לו בלא רחשו ורובו למקום שהוא שותה,
ואין להלק בין השותה מים לצמאו דאז להבבלי מחשבתו משויא לי' מקום דע"ד
ובאמת נחשב כאילו באו בבטנו ומעיו שהרי שותה לצמאו כדפי' בהדיא הבבלי
בעירובין כ' ע"ב כדפרשנו ובין השותה. יין ושאר משקין להנאתו לבד ואינו לצמאו
ואז מחשבתו רק לפיו ובית הבליעה שהיא ג"כ למעלה מי"ט ושם מקום קביעתו
שהרי שם מקום הנאתו ומתכוין בזה ובכה"ג ס"ל דפיו מקום הנחתו מיד ומוקי
לה רב יוסף להמתני' דלא יעמוד ברה"ר דאי הוי מחשבתו לכך בכלי שא"צ
לו שרי בלא רחשו ורובו משום דבליעתו הוי מקום הנחה ומקום הנאתו מיד
ופיו באמת ברשות שהוא שותה ע"כ אין חשש משום הוצאת המשקין ומ"מ בכלי
שצריך לו אסור בלא רחשו ורובו שמא יבוא הכלי אצלו דהא צריך לו תמיד
וחשובה היא לו לשמרה ולא ירצה להניחה במקום שהיא רק ירצה להביאה אצלו
שלא תאבד ממנו אבל בשותה לצמאו יידה לדעת הירושלמי שודאי בכה"ג מחשבתו
למעיו ואסור משום הוצאה ודאי ולא מהני אפי' בכלי שא"צ לו, ובני הישיבה
דקמיבעי להו כרמלית מאי אליבא דרב יוסף בעו וכן סתמא דגמ' אליבי'
דרב

דרב יוסף ס"ל דבכה"ג דאיירי רב יוסף הכי הלכתא וכן אביי ורבא כולם
אליבי' דרב יוסף פליגי דאי הוי כה"ג שמחשבתו הי' רק להנחה בפיו כן ההלכה,
והא דאמורא צריך לפרש דבריו ולא פירשו האמוראים י"ל ג"כ שסמכו על
הש"ס שפירשו בהדיא בעירובין ק"ב ובדף צ"ט ע"א הנ"ל דרב יוסף ס"ל כרבה
דזרק ונח בפי הכלב דתלי במחשבתו וכדפי' התוס' שם שיאכלנה הכלב וכן
ברק רוקו שיצאו מגרונו ומפיו דוקא ולא בנח מעצמו וכן פי' התוס' ביתר
ביאור בשבת שם וע"כ נבין דרב יוסף כאן איירי דוקא היכא דליכא חשש הוצאה
ע"י מחשבתו במשקה עצמו וכה"ג דאמרן רק מחשש כלי צריך ומהני ראשו
ורובו אפי' רש"י שהזכיר מים ומ"מ חשב לי' דפיו הנחה מיד י"ל דכוונתו ג"כ
שאיירי בכה"ג שהחא הנחתו בפיו דוקא וקמ"ל רבותא אע"ג ששותה לצמאו
למעיו מ"מ מהני מחשבתו לפיו ולא למעיו ג"כ מהני שתהא חשובה פיו כמקום
דע"ד ולא מעיו ומוציא סברא זו ורבותא זו ממה שמביא בעירובין דף כ'
הנ"ל מהך מתני' דאיירי במים ושותה לצמאו דומיא דבהמה ואע"ג דממילא
יתגלגלו בבטנו מ"מ ליכא חשש הוצאה רק חשש כלי לבד אבל קשה לפי"ז דא"כ
לפי אוקימתא דהירושלמי במתני' דלא יעמוד ברה"ר וישתה ברה"י ע"כ במחשבתו
שתנוח במעיו איירי א"כ חשש כלי מניין לו להירושלמי ע"כ א"א לאוקמא דבבלי
וירושלמי לא פליגי אלא דמר אמר חדא פי' הבבלי אמר דהיכא דמחשבתו
הויא רק שתנוח לפיו ומר אמר חדא פי' להירושלמי איירי המתני' היכא דמחשבתו
הויא שתנוח המשקה במעיו אז חיישינן ואוסרין משום הוצאת המשקין עצמן
דהוי הוצאה, וא"כ מניין להירושלמי שיש חשש כלי שמא יוצאה למקום שהוא
שותה היכא דמחשבתו הויא רק שתנוח בפיו, אמנם י"ל דבאמת נוכל לפרש כן
והירושלמי דין דחשש כלי סמך על המתני' דעירובין דף י"ז ע"ב הנ"ל ודף
כ' ע"א דפרה צריכה ראשה ורובה והתם ע"כ משום גזירא דכלי דאין לבעל
הפרה המשקה אותה מקפיד על מקום הנחתה שתהא בפיו או במעיו של
השור רק שישתה, ובכה"ג כבר פירשו התוס' הנ"ל שגם רבה ורב יוסף ס"ל
דלא הויא הוצאה, א"נ הירושלמי סמך על פלוגתת ר"מ ורבנן במפתח הנ"ל
דחוששין שמא יוציא ש"מ דחוששין להכלי אע"ג דהמפתח חשיב א"צ לו כדפירשו
המפרשים שם וקי"ל בהא גזירא כרבנן משמע אבל בכלים הצריכים לו אסור
אפי' לרבנן דאל"כ הו"ל לרבנן לפליגי בכלים הצריכים לו דשרי ולא גזרי' לכלים
הצריכים לו וכח דהיתרא עדיף לאשמועינן אע"כ כרב יוסף דבכלים הנצרכים
לו גם רבנן מודו דחיישינן להם להרמב"ם כלי שצריך לו תמיד להשקות הבהמות
בהם ול"ד למפתח שא"צ לו כ"כ ולרש"י המים חשוב כלי צריכה לו:
ולפי

ולפי זה תצאנה לנו ההלכות לכ"ע בין לפי שיטת הבבלי ובין לפי שיטת הירושלמי
דאי מחשבתו בשתיתו שירדו המשקין לבטנו לתוך מעיו כ"ע מודים
שתיכף כשבא בפיו הויא כמו שמונח בתוך מעיו ברשות שהגוף עומד ואסור בלא
ראשו ורובו למקום שהוא שותה ומהני ראשו ורובו וזהו בין להירושלמי בין
להבבלי אלא שהירושלמי מוקי למתניתין דלא יעמוד ברה"ר וישתה ברה"י כה"ג
שמחשבתו הוא בשביל שתנוח בתוך מעיו והבבלי מוקים לה להך מתניתין דלא
ישתה דמחשבתו הי' רק לפיו ולא למעיו ואז מקום דע"ד והנחתו בפיו מיד
ופיו הא הוי במקום ששותה ודיו וא"צ ראשו ורובו רק משום שמא יביא הכלי
והמים לרשות השני שעומד בה אבל לא משום המים שהוא הוצאה לתוך
מעיו כי מחשבתו לא הי' על מעיו כלל רק לפיו והוי הנחה מיד וע"כ שייכי
בכה"ג הבעיא דכרמלית מאי ופלוגתא דאביי ורבא ומימרא דרב יוסף דדוקא
בכלים שצריכים לו אבל בכלים שא"צ לו ליכא למיחש להוצאה ואפי' לגזור אטו
כלי שצריך לו ליכא למיגזר דודאי הוא שלא יביאה אצלו דמה צריך לו ע"כ
לא גזרו חכמים, וכן להירושלמי דמוקי לה במחשבתו למעיו מ"מ לא גזרו חכמים
מחשבתו לתוך פיו אטו מחשבתו למעיו, כיון דתליא במחשבה לא יעטה כמו
שחושב להשבית את החמץ מביתו ולבדקו בפסח לא גזרי' שמא יבוא לאכלו,
כיון דתליא במחשבתו, משא"כ כשיבוא לשתות בכרמלית דאז יכול לטעות בהוצאת
הכלי אעפ"י שמחשבתו לפיו דהא על הכלי א"צ ולא מהני מחשבתו ולא שייך
עלי' מחשבתו היכן תהא רק אם יוציאה יעבור על דרבנן ובזה פליגי אביי
ורבא אפי' לדעת הירושלמי דלא פליגי הבבלי והירושלמי רק במשמעות אוקימתא
דמתני' אבל לדינא ע"כ מודים זה לזה, והא דלא הביאו שם הבבלי גם דין זה
של הירושלמי דנהי שלא אוקמה למתני' כהירושלמי אמנם הוצרכו להביא להלכה
דאי חשב למעיו יש גם דין הוצאה אם לא ראשו ורובו יהי' במקום שהוא שותה
י"ל שסמך הבבלי על הך דשבת ק"ב ע"א הנ"ל דבמתני' קתני קלטה כלב פטור
ורבה או רבא קאמר שם זרק ונח בפי כלב חייב וקמפרשי דתלי במחשבתו ע"כ
לא הביאו על המתני' וזה פשיטא להם דמהני ראשו ורובו שהרי הוא דמי כמו
שהוא כלו ברשות ההוא כמו סוכה שיוצא באכילתו בסוכה בראשו ורובו, וכן גם
הירושלמי סמך על הך שהביא שתלי במחשבתו דהא מתני' תנן קלטה כלב פטור
וס"ל שם דנחה בפיו של כלב כלומר שזרק לתוך פיו שיאכל הכלב וכדפרשנו
לשיטת הירושלמי הנפ"מ במחשבתו של זורק ע"כ סמכו ע"ז שהביאו, ולא הביאו
שם הך סברא דהבבלי דאי מחשבתו לא הויא אלא לפיו פשיטא דפטור דהא
דמי לקלטה כלב דתנן בהדיא דפטור והא דצריך ראשו ורובו פשיטא להו בלא"ה
מהך מתניתא דמפתח ומעלטלין מרשות לרשות וכלים שא"צ לו פשיטא להו דא"צ
ראשו

ראשו ורובו מטעם הנ"ל דלמה לו להביא אגלו דע"כ שאוכר את השבת דאל"כ
מאי יהני לי' שנאסור בלא ראשו ורובו לשתות בשבת דהא שכח ולא ישח ראשו
ורובו למקום שהוא שותה כלל אע"כ שאוכר את השבת ומה לו לעלעל את כליו
שא"ל לו אבל כלים הצריכים לו אעפ"י שאוכר את השבת יבוא להקל לעצמו
ולומר דשרי בכה"ג כלומר כיון שמכוין לפיו שרי לי' לשתות מרשות לרשות
בלא ראשו ורובו יטעה לומר בכלים הצריכים דבעלים הכלים להמשקין ויוציאם
מרשות ע"כ הצריכו לו לשוח ראשו ורובו אז יבין שאסור ולא יתום על מה
שצריך לו ולא יקיל לרשות לעצמו לומר דשרי כה"ג, ובסברא זו י"ל דכוונת אביי
בלישני' דקאמר היא היא ה"פ היא היא כמו כוונת היא הנותנת, כלומר כיון
דחיישינן ברה"ר ורה"י שמא יקיל לעצמו דבכלי הצריך לו שרי לי' וע"כ הצריכו
לו הכמים ראשו ורובו וכ"ש בכרמלית שצריך ראשו ורובו שבודאי בלא זה יעבור
בלא דעת על דרבנן ויוציא לכרמלית שיקיל ויאמר דכרמלית הא לא הוי אלא
מדרבנן ודאי דשרי בכלי שצריך לי וכ"ש דצריכין להחמיר עליו בראשו ורובו שלא
יטעה ויקיל לעצמו וזהו דקאמר היא היא פשיטא דכרמלית צריך לזה מטעם
שיש ברה"ר ורה"י וס"ל דהכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה או יותר משל
תורה אפי' היכא דלא שכיח כמו הכא שיטמוד ברה"ר וישתה בכרמלית ויכוין
לפיו הא יכול עפ"י סברא לילך לכרמלית ושם ישתה אך במקום שאינו יכול
וזה אינו שכיח ומ"מ חשו הכמים לחזק דבריהם ע"כ אמר היא היא, אבל רבא
ס"ל דכיון דלא שכיח לא עשו חיזוק לדבריהם כלל אפי' כשל תורה (ועיין יבמות
ל"ו, ויש לפלפל בזה הרבה דאביי ורבא לשיטתייהו אזלי אבל לדינא אין נפ"מ לן,
ע"כ אין להאריך בזה ונם לא ברירא לי בפשיטות גם לאחר הפילפול וקצרתי),
ולפי"ז לק"מ קושיתנו הנ"ל שפרכנו דאביי ורבא פליגי בפלוגתא דר"מ ורבנן
דמתני' דמפתח ור"מ הא חזר בי' מרשויות דרבנן בברייתא וקשיא לן על אביי
ולפ"ד לא דמו כלל פלוגתא דר"מ ורבנן לפלוגתא דאביי ורבא דהא ר"מ קאמר
במתני' דמפתח אא"כ עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים וע"כ בע"ש איירי דפשיטא
דבשבת גופא הא ליכא למימר שיעשה מחיצה גבוה י"ט וגזר בשערי גינה שמא
ישכח את השבת ויוציא המפתח ואפי' ברשות דרבנן משא"כ פלוגתא דאביי
ורבא בכרמלית דאיירי ע"כ בזוכר את השבת כדפרשנו לעיל אלא שלא יבוא
להקל א"כ לא דמי ויכולין אביי ורבא לוקמא לר"מ ורבנן כל אחד כדידי' ס"ל
ולא כתנאי כלל ועיין יבמות ל"ו אביי ורבא אליבי' דר"מ ורבנן בהכמים עשו
חיזוק לדבריהם כשל תורה דיש לומר דאזלי לשיטתם ודוק ואין להאריך
כאן בזה:

והשתא

והשתא דאסיקנא שהירושלמי והבבלי לא פליגי נוכל נמי לומר שגם רש"י
עם הרמב"ם והר"ח והרי"ף ז"ל נמי לא פליגי להלכה כמו שפירשו
האחרונים ז"ל דנפ"מ לדינא דלרש"י ז"ל שפי' שם במתני' דהמים הוא כלי
שצריכה לו והרמב"ם וסייעתו פירשו שהמים אינו חשוב כלים הצריכים לו רק
שתלי אם שותה המים בכלי שצריך לו אסור בלא רו"ר ואם שותה בכלי שא"צ
לו שרי בלא רו"ר במקום שהוא שותה בו ועיין בזה בבעה"מ ומלחמות ובב"י
דלרש"י אסור אפי' בכלי שא"צ לו בלא ראשו ורובו ולפ"ד אין נפ"מ להלכה כלל
אלא דתלי במחשבתו אם חשב לפיו שתהא המים מקום הנחתו הו"ל לכ"ע
פיו כמקום דע"ד והנחה מיד ואין כאן הוצאה כלל רק משום הכלי אי צריך
יש חשש שמא יביא אגלו ותלי בצריך לו הכלי או לא לכ"ע ואי מחשבתו למעיו
בין באכילה בין בשתי' ודאי דאסור בלא ראשו ורובו לכ"ע כדפרשנו אלא דמר
אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כלומר רש"י ז"ל איירי דמחשבתו לפיו כדמפרש
שם בהדיא ואי מחשבתו למעיו מפרש במתני' קלטה כלב דפטור ואי זרק ונח
בפי כלב וכן הי' מחשבתו שיאכל הכלב ודאי הוצאה היא וחייב, וכן המים אי
מכוין שיגותו במעיו דהוי הוצאה אמתית ולכ"ע אפי' בכלים שא"צ חייב וכן
הרמב"ם וסייעתו פסקו דכה"ג חייב אפי' שותה בכלי שאצ"ל דפסק כהמתני'
דקלטה כלב פטור ובזרק ונח בפי כלב דחייב משום הוצאה ומה לי צריך לי'
הכלי ומה לי אצ"ל הכלי ובעירובין י"ז ע"ב ושם בגמ' על המתני' איירי ג"כ
דכוונתו לפיו תהוי ההנחה מיד ומדמה אדם לבהמה משום חשש כלי לבד
צריכה רו"ר של הפרה והבעיא דכרמלית מאי ע"כ הכי קמיבעיא להו לבני הישיבה
אי הוי מחשבתו לפיו מי גזרינן שמא יקיל בכלי לומר שהיא טפלה למים אם
לא נחמיר עליו שיצטרך רו"ר או לא שאפי' יקיל לעצמו שהכלי טפלה להמים
ויוציא ג"כ לא יקיל אלא, בדרבנן לא גזרינן גזירא לגזירא אלא דיו לו שידע
דרבנן אסרו כרמלית ולא יקיל מעצמו להוציא הכלי אבל אי מחשבתו למעיו
פשיטא להו דאסור בלא רו"ר משום שאם יטעה להקל ע"י שיסבור שהכלי
נעשה טפל ושרי לו להוציא שודאי יעבור על ההוצאה מרשות לרשות דרבנן לכ"ע,
ובזה יש לתרץ קושיא הנ"ל שהקשו הרמב"ן והב"י והגר"א מה צריך בתפילין
הטעם דמשמוש הא בלא"ה קי"ל כרבא דגל"ג לא גזרינן משום דהתם חיישינן
שמא ישכח ולא משום שמא יקיל ע"כ קמפרש משום טעם משמוש מדכר דכיר
להו בשעה שיגמר מצות עשה דתפילין ובודאי לא יקיל לעצמו אז כשאין מצ"ע
עליו לילך בתפילין וכ"ש לצאת אפי' לכרמלית וכן י"ל טעם דתכשיטין דאסור
רק בהנך דיש חשש שלא תתגנה על בעלה דשרו רבנן ובכל הני ברייתות
והמתניתין דפריך בגמ' שם על רבא יש טעם זה הקושיא כלומר שמא יבוא
להקל

להקל ע"י הטעות דפריך וז"ל שם שבת י"א ע"ב תנן לא יצא החיים במחטו
סמוך להשיכה שמא ישכח ויצא מאי לאו דתחובה לו בבגדו פי' כמו הברייתא
דקתני בהדיא התחובה לו בבגדו וע"כ בע"ש כדקתני באידך ברייתא בהדיא
בע"ש עם השיכה וא"כ קשיא על רבא דש"מ דגזרי' גזל"ג אפי' היכא דישכח
וכ"ש היכא דיש לחוש שלא יבוא להקל ולטעות כדפרשנו ומשני הא מני ר"י היא
אבל באמת לא גזרינן גזל"ג אפי' היכא שיש לחוש שמא יטעה ויקיל על דרבנן
אבל במפתח לא הי' יכול לומר כן מקו"ח דהא מפתח א"צ לו להוציא אדרבה
הוא צריך לו במקום שהוא ששם הפתח שצריך לנעלו ולפתחו ולמה לו להוציאו
לו אבל המחט יש לחוש שישכח ע"כ שפיר מקשה על רבא דאלת"ה מאי מקשה
ממחט על רבא אפי' בע"ש התחובה לו בבגדו הא רבא ע"כ לא גזרי' גזל"ג אפי'
בכלי שצריך לו והמחט הא לא צריך לו אע"כ שמא ישכח את השבת ויוציא
ובישכח ליכא להלק בין צריך לו בין אצ"ל רק בשבת גופא כמו במפתח אמרי'
מצד הסברא כיון דאצ"ל ל"ל להוציא ולא חיישי' שמא ישכח ויוציא משא"כ המחט
התחובה לו בבגדו אעפ"י שהמחט אצ"ל אבל הוא עצמו ודאי ילך ברה"ר וישכח
ויוציא המחט ואי גזרי' בכרמלית בשבת בכלי הצריכה גזל"ג, הו"ל גם במחט
התחובה לו בבגדו לחוש שמא ישכח גזל"ג, ושפיר פריך ממחט התחובה לו בבגדו
בע"ש עם השיכה ומשני ר"י היא וחדא גזירא דפריך אומנתו חייב אם הוציא בשבת
ע"כ אסר בע"ש ע"ח וא"כ תפילין דומה למחט התחובה לו בבגדו דודאי יוצא
בשבת וממילא אי גזרי' גזל"ג פשיטא דהי' אסור בע"ש לצאת בתפילין ושפיר הקשו
כל הפוסקים דכיון דקי"ל כרבא דלא גזרינן א"כ מה צריך טעם משמוש אך
לפי"מ שפרשנו שפיר ניחא ולק"מ הך דצריכין גם לרבא טעם משמוש שעי"ז
מידכר שכלתה משום שבת לאו זמן תפילין וליכא עליו המ"ע ולא יבוא להקל
לעצמו ולומר מצ"ע אני עושה ושרי לי, ועוד יותר יש לחוש שמא יבוא להקל
לעצמו דהתם בכרמלית יש לבוא ע"י טעותו שהכלי טפל להמים ששותה ויאמר
מותר אבל בתפילין יאמר ע"י הטעות מצוה קעבדי ולא יחלוץ עד יעבור ולא
ירצה עדיין לחסר המצוה כ"ז שחיוב המ"ע עליו ויבוא ע"י לצאת משתחשך אבל
ע"י משמוש יזכור לראות אם בא הזמן שאין עליו מ"ע ולא למשמש עוד ובודאי
לא יקיל ויחלוץ מיד (ולפי מה שפרשנו סברא דמפתח שנחשב אצ"ל מטעם הנ"ל
ע"כ צריכין לפרש דלא כהאומרים שהמים שהוא שותה אינו חשוב כלי שצריכים
לו להנך פוסקים אלא דוקא כפרש"י שהמים חשוב כלי הצריכה לו שהרי צריך
להוציא לעצמו ברשות שהוא שותה בו) ובזה הכל מודים אלא דתלי במחשבתו
כדפרשנו דאי מחשבתו לפיו לבד ודאי לכ"ע הויא הנחה מיד דתלי בכלי הצריך
לו או לא ולמעיו אי הוי מחשבתו למעיו לכ"ע אפי' בכלי שאצ"ל אסור ול"פ כלל
לדינא

לדינא ואין נפ"מ לן לדינא כדפרשנו ובסתם כלומר כשלא חשב כלל לא לפיו ולא
למעיו ג"כ לכ"ע אין חשש להוצאת המים ע"י השתי' רק החשש על הכלי אי צריך
לה או לא מנ"ל מהך מתני' וגמ' דעירובין י"ז ע"ב דמותר להקריב לבאר ובלבד
שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה והגמ' מדמה לה לאדם וע"כ שלא בכוונה
כלל איירי אדם דומיא דבהמה דבלא כוונה כלל איירי אז דומה למחשבתו בפיו
שהרי שם אין חוששין רק משום הכלי פן יוציאה כי הכלי שצריך להשקות תמיד
בהמותיו נחשב צריך לרשות זה שהוא משקה אותן ולא דמי למפתח כדפרשנו
שאצ"ל רק במקום הפתח דפליגי בה ר"מ ורבנן:

והשתא נפרש בס"ד דעת הר"ח ז"ל דלכאורה משמע מפירושו בשבת י"א
ע"ב וז"ל איבעיא להו מהו לעמוד בכרמלית וישתה ברה"י או ברה"ר
אעפ"י שאינו מכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה אמר אביי היא היא כלומר
אסור רבא אמר היא גופא גזירא להכנים ראשו ורובו למקום ששותה משום חששא
שמא יוציא מרשות לרשות ניקום ונגזור בכרמלית לחייבו להכנים ראשו ורובו העומד
בכרמלית ושותה ברשות היחיד או ברה"ר למקום שהוא שותה אעו עומד ברה"ר
ושותה ברה"י שהוא עצמו גזירא שמא יוציא מרשות לרשות אלא מותר בכרמלית
(כלומר בלא הכנסת ראשו ורובו למקום שהוא שותה) וקשה דהכא משמע דס"ל
להר"ח ז"ל שהחשש הוא שמא יוציא הכלי ששותה בו ולא משום המים דאס"ד
משום מים הא ודאי מוציא כשעומד בכרמלית ושותה ברה"י בלא ראשו ורובו
ומי איכא למ"ד דשרי לכתחילה להוציא בהדיא מרה"י או מרה"ר לכרמלית או
מכרמלית לרה"י או לרה"ר הא ודאי אסור אע"כ על הכלי הוא החשש וע"כ
איזו כלי קאמר היינו אם שותה בכלי הצריכה לו איירי דאס"ד בכלי שא"צ לו
הא גם מרה"י לרה"ר שרי כדמפרש שם רב יוסף בהדיא והיינו דלא כפרש"י
משום מים אמאי לא הביא החילוק. בין כלי שצריך לו לענין שתי' מרה"ר לרה"י
לכלי שאצ"ל דשרי א"כ העיקר חסר מן הספר אע"כ דהכא אינו עיקר רק שהובא
דרך אגב ע"כ לא חש לפרש הכל רק פי' של הבעי' דכרמלית לענין גזל"ג וסמך
על מה שהביא שם על המתני' ששם מקורה ופי' בעירובין וז"ל לא יעמוד
אדם ברה"י וישתה ברה"ר כו' ואמרי' רישא דקתני עומד ברה"ר ומטלטל ברה"י
כו' רבנן סיפא דקתני לא יעמוד אדם וישתה כו' ר"מ (כלומר דמשנה דפליגי
ר"מ ורבנן במפתח) ופריך רב יוסף בחפצים הצריכים לו לגופו ואפי' רבנן
מודו דכה"ג לא שרי לי' אלא מכנים ראשו ורובו למקום שהחפצים נותנים בו
איבעיא להו כלים שצריכים לו והן בכרמלית מהו שיעמוד ברה"ר או ברה"י (ויטלטל
בכרמלית מי צריך ראשו ורובו או לא כן משמע מדבריו לפענ"ד) אמר אביי היא
היא כלומר אסור (פי' לטלטל בכרמלית כלים הצריכים לו בלא ראשו ורובו
למקום

בשבת ס' ע"א דאם יצא בתפילין בשבת גופא פטור א"כ ע"ש ע"ה לא הויא
אלא גזירא לגזירא וקי"ל כרבא דלא גזרינן א"כ מאי צריך לטעם דמשמוש ותי'
משום די"ל דשאני תפילין כיון שלובשן דרך מלבוש ואין אדם פושטן בשוק א"כ
אי לאו טעמא דמשמוש הי' אסור אפי' לרבא וכדאמרי' בתכשיטין בחצר עכ"ל
וקשה לפעג"ד על תי' זה הא אדרבה אי נדמה תפילין לתכשיטין בחצר דאעפ"י
שהוא גזלג"ז ואסורה הא תנן דכבול שרי לצאת בה בשבת ואמרי' בגמ' הטעם
משום שלא תתגנה על בעלה וכ"ש שתפילין שהוא עדיין מצות עשה בעם חשיכה
ללבוש תפילין ולא גרע מ"ע מתגנה על בעלה בלא טעמא דמשמוש ומנא אמינא
לה דע"ש ע"ח עדיין מצ"ע חל על תפילין מהא דאמרי' במסכת סנהדרין דף
ס"ה ע"א כשהלה ר"א נכנסו ר"ע והביריו לבקרו כו' ואותו היום ע"ש הי'
ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו גער בו ויצא בזיפה כו' האיך מניחין איסור
סקילה ועוסקין באיסור שבות עכ"ל פרש"י איסור סקילה הדלקת הנר והטמנת
חמין ושבות הוא תפילין שאפי' יוצא בהם ברה"ר אין כאן איסור מלאכה כו'
יע"ש משמע שגם הטמנת חמין צריך להיות קודם לחלינת תפילין ואנן תנן בפ'
במה מדליקין ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הודאי ואין
מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי ועומנין את החמין עכ"ל וא"כ
ע"כ חלינת תפילין זמנו אחר ספק חשיכה ספק אינה חשיכה הוא ש"מ דעם
חשיכה עדיין מ"ע דתפילין חל עליו וא"כ לא דמיא תפילין לתכשיטין אלא
לכבול ופאה נכרית דשריא בחצר כדתנן במתני' שבת נ"ז ע"א וע"ש פרש"י
ז"ל ד"ה לרה"ר כו' דלא תהא מצ"ע גרע משלא תתגנה על בעלה וע"ש בתוס'
סנהדרין ד"ה האיך כו' ועיין שבת ל"ה ע"ב תוד"ה רבי יהודא הנשיא ובגמ'
שהביא הברייתא דתני דבי ר' ישמעאל שש תקיעות כו' שלישית סליק המסלק
והטמין המטמין והדליק המדליק כו' וא"כ איננו מובן לפעג"ד תי' הרמב"ן ז"ל
שמדמה תפילין לשאר תכשיטין ולא לכבול ולא עוד אלא אדרבה מדקא מחויב
במשמוש בתפילין ש"מ דעדיין מ"ע חל עליו ואעפ"י שיש לדייק הכי בתי' הרמב"ן
ז"ל מדשרי לצאת ע"ש ע"ח בתפילין מטעם משמוש משמע אבל שארי תכשיטין
לבר מכבול ופאה נכרית אסורין לצאת בהן ע"ש ע"ח מפני שאין בהם משמוש
אך ע"י משמוש תפילין דוקא שריא כמו כבול ודומה מ"ע כמו שלא תתגנה
על בעלה אבל בלא חיוב משמוש דמיא לשאר תכשיטין דאז הי' אסור אבל סוף
סוף גם בלא טעם דמשמוש הא מ"ע היא הכי הו"ל להש"ס למימר מ"ע דשרי לצאת
ע"ש ע"ח בתפילין מפני שעדיין חל עליו המ"ע משא"כ בשאר תכשיטין דאסורא
והדרא קושיא לדוכתא מה צריך טעמא דמשמוש ודוחק לומר דס"ל להרמב"ן
ז"ל דלא תתגנה על בעלה חמיר ממ"ע דאורייתא וי"ל שאין זה דוחק להרמב"ן
ז"ל

ז"ל שדייק מהש"ס מדקאמר מטעם משמוש שריא ולא קאמר מטעם מ"ע ש"מ
דמ"ע לא הוי שריא כמו כבול דלא תתגנה על בעלה וסמיך ע"ז אבל קשה מעיקר
הדבר הא לא דמי כלל תפילין לתכשיטין הא בתפילין ליכא הטעמים דבשבילם
אסרו חכמים לצאת בהם בחצר בשבת דמ"ע אסרו חכמים תכשיטין אמרי' בגמ'
בהדיא שם שבת נ"ז ע"א בגמ' מה טעם לא תצא אשה בחוטי צמר ופשתים
כו' דילמא מתרמי לה טבילה של מצוה ואתי לאייתינה ד"א ברה"ר עכ"ל ורש"י
ז"ל פי' במתני' ד"ה לרה"ר אבל לחצר שרי (כבול) וכל הנזכרים למעלה אסורים
אף בחצר שמא תרגילם ברה"ר והדא גזירא היא דגזור שלא תתקשט בהם
בשבת כלל ובכבול התירו כדי שלא לאסור עלי' כל תכשיטין ותתגנה על בעלה
ע"כ א"כ אין הנידון דומה לראי' כלל וא"א לדמות תפילין לתכשיטין לאסור
משום טבילה של מצוה וקמפרש בגמ' בהדיא בשבת ס"א ע"א דאפי' למ"ד שבת
זמן תפילין לא יצא ברה"ר בשבת דילמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר ואם יצא
פטור מחטאת אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפילין מ"ע דרך מלבוש עבידא עכ"ל
א"כ הוי ממש גזירא לגזירא בע"ש ע"ח ואדרבה הפטור הוא משום שהוא דרך
מלבוש וקשיא הא קי"ל כרבא ומאי צריך טעמא דמשמוש דמשמע הא תכשיטין
שאין שם משמוש אסור אפי' בע"ש ע"ח לצאת בהן כמו בשבת בחצר והדא
גזירא היא כדפרש"י הנ"ל בחצר ולפי הנראה על דרך סברא פשיטה שתהא
שריא בע"ש ע"ח גם תכשיטין דבכה"ג לא דמי לחצר בשבת דהתם שייך למימר
הדא גזירא היא שלא תתקשט בהם בשבת כלל כדפרש"י בהדיא במתני' הנ"ל
אבל בע"ש הויא ממש גזירא לגזירא דהא גזרו רק על שבת אבל ע"ש הוי
גזלג"ז וא"כ לא יאסר כלל ועוד טעמא דשמא איתרמי לה טבילה של מצוה ואתיא
בשבת לאתויי' ד"א ברה"ר שניגזור בשביל זה בע"ש ע"ח שמא תצא בשבת ובשבת
שמא איתרמי לה טבילה ודאי דאין זו הדא גזירא אלא גזירא לגזירא ולא אסרו
עלי' כלל תכשיטין בע"ש ע"ח משום דקי"ל כרבא דלא גזרי' גזל"ג אפילו דליכא
בתכשיטין טעמא דמשמוש וא"כ השתא יותר תמוה מה צריך בתפילין טעמא
דמשמוש דמשמע דתכשיטין אסירן דלא שייך בהו היתר דמשמוש וקשיא אמאי
נאסר התכשיטין הא קי"ל כרבא ואינו מובן לפי"ז תי' הרמב"ן ז"ל כלל:

והנה הרב בחשק שלמה מביא תי' הרמב"ן ז"ל והוא ז"ל תי' בעצמו
דצריכין טעמא דמשמוש למ"ד שבת זמן תפילין שתהא שרי לצאת
בהם בחצר בשבת עצמו יע"ש והוא תמוה מאד איך עלה לו על הדעת
לתרץ הקושיא של הגאונים שהקשו על הגמ' מה צריך טעמא דמשמוש על ע"ש
ע"ח לפי מאי דקי"ל כרבא ומתרץ בחצר בשבת למ"ד שבת זמן תפלין שריא
בחצר מטעם משמוש, ועוד אפי' בחצר בשבת ג"כ מאי צריך לטעם משמוש הא קי"ל
כרבא

כרבא ואפילו אי יצא בשבת בהן הא אפילו למ"ד שבת זמן תפילין קמפרש בגמ' הנ"ל
בהדיא דאינו חייב משום דדרך מלבוש הן ומאי תיקן אפי' בחצר בשבת גופא
ועוד למ"ד שבת זמן תפילין וה"ל ודאי מצ"ע ודמי יותר לכבול להתיר בחצר
בשבת דלא גרע מ"ע מה"ת משלא תתגנה על בעלה ומה צריך טעם משמוש
ועוד הא הרמב"ם ז"ל כ' דהא שאסרו חכמים תכשיטין בחצר בשבת זהו דוקא בחצר
שאינה מעורבת אבל בחצר המעורבת שריא כל התכשיטין וכן כת' הר"ן ז"ל
שם ומאי שייך לזה היתר משמוש הא לא משום שמא תצא בשבת ברה"ר
בתכשיטי' גזרו רק ששם מחצר עצמו האיסורא הוא ואדרבא שמא ישכח שלבש
הוא בהן עוב יותר דאפי' בהוצאה דאורייתא שכח את החפץ פטור בה
כדפירשנו לעיל מש"ם דב"ק הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור משא"כ
אם ימשמש ברה"ר ויזכור את החפץ אם לא משום שהוא דרך מלבוש הי'
חייב ממשמוש עוד יותר וכה"ג מסתמא גם בדרבנן חמירא היכא דזוכר את
החפץ ומי שאינו זוכר כלל את החפץ ורא"י מקושית היפ"ע הנ"ל דהא התם ג"כ
בדרבנן איירי יע"ש ואת הרב הגאון מהו"ר שלמה מו"ך דווילנא יצ"ו שאלתי את
פי בשעה ששמע על בר מצוה אלו הקושיות מפי הבר מצוה שדרשה בפני
רבני גאוני ק"ק הנ"ל אולי יש לו מה לתרץ על זאת והודה על הקושיות לו שעליו:

ומעתה יש לנו להבין תי' הגר"א זצוק"ל על הקושיא דמאי צריך טעמא דמשמוש
לפי מאי דקו"ל כרבא דלא גזרי' גזלג"ז ותי' לחלק בין היכא דקתני
סמוך להשיכה ובין היכא דקתני עם השיכה דבמתני' הא תנן לא יצא החייט
במחטו כו' סמוך להשיכה אבל בתני דבי ר' ישמעאל קמדייק בלישנא לומר עם
השיכה וקמחלק לומר דעם השיכה גם רבא מודה שאם לא מטעם היתר המשמוש
הי' אסור באמת ולא נקרא גזלג"ז אלא בסמוך להשיכה אבל עם השיכה הוי
הל שבת והו"ל הדא גזירא יע"ש:

אבל לפענ"ד קשה על החילוק הזה דהא העור והמחבר כתבו בזה"ל לא יצא
אדם ע"ש סמוך להשיכה במחטו בידו ולא בקולמסו שמא ישכח ויוציא
אבל מותר לצאת בתפילין סמוך להשיכה לפי שאינו שוכחן וכתב במגן אברהם
שם ס"ק כ"ד שאסור להסיח דעתו מהן וע"ש ע"ז ס"ק ח' שהאריך בזה אבל
כתבו מיהת בין במחט בין בתפילין סמוך להשיכה מטעם היתר המשמוש ואיסור
הסחת הדעת ש"מ שלא חילקו בין עם השיכה בין סמוך להשיכה כלל וגם
האחרונים ז"ל לא זכרו לחלק בזה, ועוד הא בהדיא מקשה הש"ס שם על רבא
מהא דתניא לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו בע"ש ע"ה ולא קמחלק
הכי אלא משני הא מני ר' יהודא היא כו' ש"מ שאין זה חילוק וכן מצאתי
שהיפ"ע מביא הקושיא על הגר"א ז"ל מהש"ס ודחק היפ"ע לאוקמא הברייתא
בגירסא

בגירסא אחרת אבל מה שפרכנו מלשון הטוה"מ א"א לומר תי' זה שהי' לו
גירסא אחרת בברייתא:

אמנם הגאון בעל יפה עינים בא לתרץ קושיתו שהקשה למה צריך המשמוש
כיון דהא קי"ל כרבא ומאי מהני המשמוש להתיר עי"ז הא אדרבה
המשמוש מגרע גרעי החיוב שהרי יזכור החפץ וישכח את השבת שזהו עיקר
החיוב ואדרבה אי ישכח שהוא לבוש בתפילין ויזכור את השבת עוב יותר שהרי
בשבת עצמו פטור כה"ג ובא לתרץ עפ"י הירושלמי שבת פ"ו ה"ב וז"ל יוצאין
בתפילין ע"ש עם השיכה ואין יוצאין בסנדל המסומר ע"ש ע"ה מ"ט זה דרכו
להלוץ וזה אין דרכו להלוץ עכ"ל ופי' הפני משה שם תפילין דרכו להלוץ
משום לילה וסנדל אין דרכו להלוץ משום לילה עכ"ל הפ"מ ובזה מתרץ היפ"ע
שהמשמוש לפי"ז מועיל שלא ישכח להלצם משום לילה וצריך טעמא דמשמוש
שעי"ז יזכור להלצם יע"ש ביפ"ע ולדידי סוף סוף לא נראה תי' על הקושיא
הנ"ל ואדרבה השתא גם על הירושלמי קשה מאי צריך טעמא דדרכו להלוץ
משום לילה משמע דאי לאו טעמא דדרכו להלוץ משום לילה ובלא משמוש
הוי אסור לצאת בתפילין ע"ש ע"ה וקשה אמאי הא קי"ל כרבא דלא גזרי'
גזלג"ז ובשבת עצמו לאו דאורייתא הוא גם אם יצא בתפילין ברה"ר משום שהוא
דרך מלבוש ועוד מה חידש לן שע"י המשמוש יזכור להלוץ משום לילה ובלא
הירושלמי ג"כ י"ל שע"י המשמוש יזכור להלוץ משום שבת ומאי אולמא לילה מן
חומרא דשבת וכ"ת של הירושלמי יהא ניחא דסבר כאביי דגזרי' גזלג"ז דהא
סנדל המסומר כולה דרבנן הוא האיסור לצאת בהן בשבת גופא ומ"מ כיון שאין
דרכו להלוץ משום לילה אסר הירושלמי בע"ש ע"ה ש"מ ע"כ דגזר גזריא דע"ש
ע"ה אטו שבת שהיא גזירא והו"ל גזלג"ז ואסר וע"כ כאביי ס"ל והשתא שפיר
צריך טעמא דדרכו להלוץ זה אינו הדא הא בירושלמי פרק י' דעירובין הלכה
ט' מביא הך ברייתא וז"ל פתח גנות שיש להם בית שער מבפנים כו' ה"ז טעל
את המפתח מתוך האסקופה ופותח וטעל ומניחו במקומו דברי ר"מ כו' ומזה
דייק בבבלי ק"א ע"ב רב ביבי בר אביי דהדר בי' ר"מ משערי גינה ע"ש פרש"י
ד"ה הדר בי' ר"מ משערי גינה ושם בתוד"ה מביא מפתח כו' ופרש"י ד"ה לא
לכאן כו' וכבר פירשנו לעיל דכיון דר"מ הדר בי' משערי גינה ס"ל להירושלמי
דלא גזרי' גזלג"ז ועוד א"א לאוקמא הירושלמי שלא אליבי' דהלכתא והא דגזרי
בירושלמי בסנדל המסומר אע"ג דהוי גזל"ג זה לק"מ ואין שום ראי' דגזרי גזל"ג
דהא אמרי' בתוס' שבת ס' ע"א ד"ה ולא בסנדל המסומר כו' פי' שהחמירו
חכמים בסנדל המסומר יותר מפני שבא תקלה ע"י ע"ש וי"ל דלכן החמיר הירושלמי,
אבל

אבל לא מטעם גזל״ג ולפי״ז תי׳ הגאון בעל יפ״ע לא ידעתי מה הי׳ לו שלא
די שלא תי׳ כלום אלא שהגדיל והוסיף קושיא גם על הירושלמי:

והנה הבית יוסף סי׳ רנ״ב באו״ח תי׳ קושיא הנ״ל דהא קי״ל כרבא ומאי
צריך טעמא דמשמוש דאיירי שמוציא תפילין בידו והכי פי׳ התני דבי
ר׳ ישמעאל יוצא אדם בתפילין בידו בע״ש ע״ח מ״ט משום דארבר״ה חייב אדם
למשמש בתפילין כשהם בראשו מקו״ה מציך בכל שעה ושעה מטעם זה מדכר
דכיר שיש בידו דבר קדושה ויזהר להניחו קודם שבת וכיון דבידו איירי גם
רבא מודה שהרי היא חדא גזירא שאם יוציאן בידו יהא חייב מה״ת ע״כ מפרש
טעמא דמשמוש רק דמ״מ מטעם זה שרי בידו לצאת בע״ש ע״ח אפי׳ לרבא יע״ש
והוא פלא שיצא להקל כ״כ מה שאינו נראה מלשון הש״ס בבלי דקאמר משום
דחייב למשמש משמע בשעה שהוא לבוש בהן איירי אבל בידו דליכא חיוב
משמוש עליו ודאי דאסור אפי׳ לרבא דהא חדא גזירא היא וגם מלשון הירושלמי
הנ״ל שזה דרכו להלוך כו׳ ע״כ משמע כשהוא לבוש בהן דוקא איירי אבל בידו
ודאי אסור ע״ש ע״ח, וכ״מ מכל תירוצי הגאונים דבידו אסור ועוד אי סלקא דעתי׳
דש״ס משום בעודם בראשם חייב למשמש בהן ע״כ משום חומר הקדושה לא
ישכח להניחם קודם שבת משמע דוקא תפילין שרי בידו אבל ס״ת בידו אסור
משום שאין בה חיוב משמוש וישכח להניחה וזהו נגד השכל והסברא ועיין ב״ח
ז״ל שם שבלא״ה דהה תי׳ בשתי ידים ותמה על פירושו של הב״י טובא:

והב״ח ז״ל תי׳ שגם לרבא צריכין אנו טעם של המשמוש להתיר בתפילין בע״ש
ע״ח לצאת מרשות לרשות מהא דאמרי׳ בשבת ס״א ע״א על המתני׳
לא יצא בתפילין בשבת אמר רב ספרא לא תימא אליבי׳ דמ״ד שבת לאו זמן
תפילין הוא אלא אפי׳ למ״ד שבת זמן תפילין לא יצא דילמא אתו לאתויי ברה״ר
ופרש״י ז״ל דילמא שקיל להו מרישא אם בא לפנות וממטי להו ד״א ברה״ר
עכ״ל והתוס׳ ד״ה דילמא גרס דילמא מיפסקי ואתו לאתויי ד״א ברה״ר
וכתבו דרש״י לא גרס ומיפסקי והקדוש מקורביל גרס וכתב דצריך טעמא דמיפסקי
היכא שיצא בתפילין של יד לבד דליכא טעמא דבא לפנות שהרי א״צ להלוך תפלין
של יד כשנכנס בבהכ״ס לפנות אלא של ראש משום שין עכ״ל ובדרך אגב לפענ״ד
לתרך קושית דברי המודות מעל הטור ז״ל שכ׳ בהלכות קטנות שהביא הרא״ש
ז״ל בה׳ תפילין הלכה בסי׳ י״ב וז״ל ומטעם זה (פי׳ א׳ ד׳ וי׳ שבשל יד הלמ״מ
הן) מסתפק הר״י מאורליינס אם צריך להלוך תפילין של יד כשנכנס לבית
הכסא דשמא כיון דמתופות בעור לא צריך ולא אסרו אלא תפילין של ראש
משום שין עכ״ל. הרא״ש ז״ל ושם בדברי המודות ס״ק מ״ו מתמה על הטור בסי׳
מ״ג כיון דלאביו הרא״ש מספקא לי׳ ולהטור פשיטא לי׳ ולא הביא כלל הספק
יע״ש

יע״ש באורך אבל לפענ״ד שפיר פשט מהקדוש מקורבל הנ״ל וחש מלהביא
ספיקת אביו הרא״ש ז״ל שלא יהא נראה כמו שנעלם מהרא״ש אביו התוס׳ שהביא
בפשיטות דא״ל להלוך השל יד ובאמת יש לומר שהרא״ש לא שבק ספיקת הר״י
מאורליינס משום פשיטותא של הקדוש שחש לספק הר״י דאורליינס יותר ע״כ
לא הביא פשיטותו והטור סמך על פשיטותא של הקדוש שהביא התוס׳ בפשיטות
וזה תלי בהגירסא בגמ׳ הנ״ל דילמא איפסקי ואתי לאתויי ד״א ברה״ר דא״ל
הגירסא זו אלא אם של יד א״צ להלצו כדפי׳ הקדוש ז״ל וכקושיית התוס׳ שם
תיפוק לי׳ דאתי לאתויי ד״א משום אם בא לפנות וק״ל נמצא דלרש״י דלא גרס
איפסוק, וכבר דייק בדברי חמודת הנ״ל דרש״י ס״ל דשרי ליכנס בבהכ״ס בשל
יד א״כ נוציא הלכה חדשה משיטת רש״י דס״ל דבתפילה של יד שרי לכתחילה
לצאת בשבת מרה״ר לרה״י אפי׳ למ״ד שבת לאו זמן תפילין ואין חשש אלא משום
של ראש לבד וכתב הב״ח וכיון דטעמא הוא שלא יבוא ע״י שבא לפנות לאתויי
ד״א ברה״ר איסור דאורייתא בשבת והוא שכיח שיבוא לפנות ע״כ גם לרבא חמיר
לי׳ אי לאו מטעם חיוב משמוש הי׳ אוסר מפני שזה גזירא דשכיח יע״ש בב״ח,
אבל קשה לפענ״ד וכי נהי דשכיח בכל יום השבת יהא שכיח גם בזמן קצר
כזה ובודאי א״א לומר שזהו גם לרבא הי׳ אסור דלא יהא חשוב גזיל״ג מטעם
זה דשכיח שהרי מן ע״ש ע״ח עד הלילה זמן קצר הוא ובודאי גם אם יבוא
לפנות ויחלצם יזכור שהוא לילה ולא יהא שרי לי׳ לדידן דקי״ל שאסור ללבשן
אח״כ בלילה ובודאי יצניעם תיכף משא״כ ביום השבת למ״ד שבת זמן תפילין
שירצה ללבשם אח״כ עוד יע״ש בגמ׳ ללישנא בתרא שעל אם יצא אינו חייב חטאת
אמר שאפי׳ למ״ד שבת לאו זמן תפילין כיון דדרך מלבוש הוא אינו חייב חטאת
אם יצא יש ג״כ לדייק אבל איסורא יש ומ״ט מסתמא משום שמא יבוא לאתויי
ד״א כדמפרש בלישנא קמא וכדפרשנו והרמב״ם ז״ל שפסק כרב בשבת ס״ד ע״ב
כל שאסרו לצאת בו לרה״ר אסור לצאת בו בחצר ופי׳ בחצר שאינה מעורבת
אבל בחצר מעורבת שרי דאל״כ הול״ל דבבית אסור וכ״ש בחצר וא״כ תפילין
בחצר מעורבת בשבת שרי לכתחילה ואס״ד כתי׳ הב״ח ניגזור בחצר מעורבת
דומיא דע״ש ע״ח שמא יוציא לרה״ר ויבוא לפנות ויטלטל ד״א ברה״ר אעפ״י
שהוא דרך מלבוש אלא ש״מ דאפי׳ בכל יום השבת ג״כ לא הוי נקרא שכיח
מפני שהוא בחצר מעורבת לא חיישינן שיצא בהם ברה״ר ויצטרך לפנות וכ״ש
בשעה מועטת מע״ש עם השיכה עד הלילה שאין זה שכיח ואפי׳ להרמב״ן
והרשב״א שפירשו דבחצר שאפילו הוא מעורבת אסור לצאת בהן וע״כ מטעם שמא
יצא בהן ברה״ר וכשיבוא לפנות דילמא יטלטלם ד״א ברה״ר וע״כ גם בתפילין
כן אסר רב כמו תכשיטין דדרך מלבוש הוא ורב קאמר כל מה שאסרו חכמים

לצאת

לגלות בהם ברה"ר כו' מ"מ לא אסרו רק בהלר בשביה שהוא בכל יום השבת אבל בע"ב ע"ה לזמן מועט כזה ליכא למיחוש כלל דודאי אינה שביה, אמנם ק"ק למה לא נתיר תפילין בהלר מכוס טעמא דמשמוש כמו בע"ם ע"ה וי"ל שאין ק"ל דשבת לז"ת הוא וא"כ אינו מחויב אז במשמוש בהן דלא דמיא לגין ולוכה הקו"ה אפי' להקדושה יו"ט הכ"ל אפילו מדרבנן מבא"כ בע"ם ע"ה שאז חייב במשמוש והדרא קושיא לדוכתא על הב"ח ז"ל כיון דלא שביה וקי"ל כרבא א"כ בע"ם ע"ה למה נריכין טעמא דמשמוש הא הו"ל נגל"ג:

וכן מה שכ' הע"ז בא"ח סי' רל"ב ס"ק ה' לדעתו בדעת הרמב"ם ז"ל דהך גזירה דולמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר ופרש"י כשבת לפעות והקשה לכאורה הא הוי לי' נגל"ג דולמא אתי לפעות וכשהוא מפנה איישינן שמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר ומדייק מזה דודאי לא מיקרי גזירה הך דולמא יצוה לפעות דהוא דרך כל אדם ובודאי יצוה לידי כך וא"כ לק"מ מתפילין בע"ב ע"ה דלא יצא בהם (פי' בלא טעמא דמשמוש) שמא יבכה ויצא בשבת ויסירם מראשו כשיבוא לפעות ואתי לאתויי ד"א ברה"ר ולא הוי הלא הדא גזירה וכ"כ מו"ה ז"ל. בזה כל"ל לדעת הרמב"ם בפוסק ברבא עכ"ל ומב"ב בדעת הרי"ף ז"ל כבר פירשנו לעיל בפוסק ודאי כרבא בכל הפוסקים אך לג"ד שכ' וא"כ לק"מ מתפילין בע"ם ע"ה קשה לפע"ד עובדא, הדא כהי בשבת נופא הבא לדידי' כיון שהוא דרך כל אדם הדא גזירה היא שמא יצא בשבת א"כ סוף סוף הוי לי' נגל"ג ומאי לריך לטעמא דמשמוש יהדרא קושיא לדוכתא ביתר שאת וביתר עוז. ועוד קשה כמו שפרכנו על הב"ח וכיון שהוא דרך כל אדם לפעות בכל יום השבת דשייך למיגזר ואיה הדא גזירה שמא יצוה לפעות ושמא יצוה לאתויי ד"א ברה"ר אבל וכי הוא דרך כל אדם שייך לומר על זמן קצר כזה מע"ב ע"ה עד לילה. וא"כ אין הגילון דומה לאתי' שבב"ם לא גזר אלא על יום השבת כולה דילמא אתו לאתויי ד"א ברה"ר ונגזור אבן מבעם זה ע"ב ע"ה פהוא בירושלם ובכל א"י ס"ה בערך עשרה דקיק או מבהו יוהר ואפילו בה"ל זמן קצר הוא, וע"ם מ"א ס"ק כ"ד:

והרב בעל מלה הרוטים בעמ נגל"ג אות ה' אי' קוביא הזאת וז"ל אבא להסיה ר' ישמעאל דאמר דיולא בתפילין ע"ב ע"ה משום דמחייב בלא להסיה דעת משמע דגזר נגל"ז לעניין שבת ודע די"ל דאבא דבי ר"י באמת לא גזר נגל"ג דהך מ"ע דקאמר בגמ' משום משמוש כתמה דגמ' הוא כדי שתהא הדין נכון אך לגמ"ד גזרינן נגל"ג באיסור שבת אבל אבא דבי ר"י א"ל לעניין זה עכ"ל, ומזה יש לתרץ הקושיא הנ"ל שבשם שהקשה הב"ם על רבא ממתני' ותירלו כן מקשה אה"כ על אביי וס"ל אבי דבי ר"י כו' ס"מ דלא גזרינן ע"ם ע"ה

אמו שבת וקביא לאביי דגזר ומבני המסדר הש"ם דלא קביא אלא מ"ע מבוס דרבה ב"ר הוא אבל לרבא באמת א"ל הך טעמא ובאמת מלאתי בתוספתא דשבת פ"א הלכה ו' כן שתם ובפי' זה הי' מתוכן כל הקושיות הנ"ל וגם מהירושלמי דסגדל המסומר אם מדקדק, אבל זאת א"א לומר על הירושלמי שכ' בהדיא יוצאין בתפילין בע"ם ע"ה מ"ע דדרכו להלוך מבוס לילה ואתם לא מזכר כלל לא רבא ולא אביי פי' סברת רבא ואביי ולא מקשה כלל רק פשוט קמפרש דיבא ומאי לריך טעמא לרבא וגם אין זה סוגיא דרך הש"ם להקשות ולתרץ ברמיזה כ"כ, ע"כ מיהו כל הגאונים פי' כזה לכרך בהב"ם ותימה על הגאון בעל מלה"ר באין דבר בקיאות נעלם ממנו וכל מי לא אגם לו ולא הביא הגירסא שבתוס' מיאות ל"ו ד"ה לו במקום תנא דבי ר' ישמעאל הוי דבי שמואל

יע"ש והוא נפ"מ טובא:

ואנן לדידן לפי קולר דעתנו הלך לנו המאור לעולם באור תורתו להרן כל הקושיות הנ"ל ב"ה וגם עפ"י סברא התדבה אבר נקדים בש"ד נוכל לערב בכל הירולי הגאונים הנ"ל ויהיו כלם ומה שדהינו ומה שדיתו הלהרוגים את הקודמים להם הכל יצאו בשלום על מנוחתם ובפיר יתורלו בש"ד מסא דמלינו במתני' ב"ק ל"ב ע"א שנים שהיו מהלכין ברה"ר אחד רץ ואחד מהלך לו שהיו שניהם רלין והזיקו זה את שניהם פטורין ומוקי לה לר' יוחנן מתניתין בע"ם בין השמשות מפני שרץ ברשות משום הכי פטור ופריך הש"ם בע"ם מאי ברשות אוכא ומבני כדר' הנינא דאמר"ח בלו ולא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא כו' ובמס' שבת קי"ט ע"א אמרת רבה ב"ר הונא אוקלטו לבי רבה ב"ר נחמן קדיבו לי' תלת סאוי ערבי א"ל מי היה ודפיתון דאתיתא אמרו לי' מי מדיפת לן מינה עכ"ל ופרש"י כלום אתה תבוא לן מן השבת כו' ב"מ בשבוד השבת גדול מהבנסת אורחים ואפי' בשבוד הרבה לעפ"י שגדולה הבנסת אורחים יותר ומקבלת פני השכינה וכ"ש אורחת ת"ח מ"מ בשבוד השבת גדול מזאת, ואה"כ מביא שם עוד הגמ' מעיין בשבוד השבת כי גדול כ"ש דרבי אבא זבן בתלוסר אסתרי פשיטי בשרא מתלוסר מבי ומבלוס לה אלעזרא דשבת ואמר להו אבור הייא אבור הייא כו' רב עקן לבנים עוגדי דתנא דבי ר"י בגדוש שבשל בהן קדירה לרבו א"ל ומזוג בו כוס לרבו כו' ל"ל בר יאתן מבתף ועיל מבתף וגפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מבתפילא קמייהו כו' מבמבו נמי דגדול בשבוד השבת יותר מבבודם של תלמידי חכמים ואבא"ש בב"ק פ"ע סי' י"ח ובסי בהגהת א' שרי שרך ברשות לאחר לעבוד ולהכין לשבוד שבת עכ"ל הרא"ש יכ' בהגא"ה בשם וכן פרש"י מתוך כך יש ללמוד דלאו דוקא בין השמשות אלא מבשה בתחילין לתקן לרבי שבת לאפיה ולבשל ולגלות הרי

הוא ברשות (כלומר ובטור אם היזק ע"י סחי' רק) דהייטו מחלי היום ולמעלה
שמתחיל היום להעריב עכ"ל נמלא ביגע ועיף מרוב בלבול הדעת של עבודת
הכנה לשבת מהלות היום עד הלילה כ"כ שהוא פטור אם היזק את האדם שאין
דרכו בכך כדפריך הש"ס ברים ב"ק וכי אדם דרכו להזיק ש"מ שהוא כמבולבל
ויגע ועיף בבין השמשות, ע"כ אין תימה כלל שאפילו לרבא שאין גוזר גזירה
לגזירה שלריך טעמא דמשמוס ובלא טעם זה ודאי שיש לחוש שבודאי ילא ברה"ר
ואין זה נחשב גזלא"ז הלא ודאי ועוד יותר יש לחזק התי' הזה לתנא דבי ר'
ישמעאל לביטולו קמפרש הטעם דמשמוס דהא כבר הבאתי הגמ' דשבת קי"ט
דרב ענן הלף גונדא מטעמא דתנו דבי ר' ישמעאל כו' ופרש"י לבים גוברא
כלי שחור להודיע בהיות אינו כדאי להתהגג בהשיבות מלהתעסק בחבשילי שבת
ולא יעלה בגדיו בביטול קדירות עכ"ל וכ"ש שהלמידים דתנא דבי ר"י עשו כן א"כ
ע"כ לכבוד שבת היו לובשים בגדים נאים ויפים והיו מחלפים כל הבגדים מהו
דתימא שגם התפילין מחוייבין להלוץ כי טרוד ועיף ויגע מעבודת הכנה ובפרט
עם חשיבה קמ"ל דבדי, והוקשה למבדר הש"ם בחמת מ"ע ע"ז קאמר דאפילו
לתנא דבי ר' ישמעאל שפושט כל בגדיו השחורים מ"מ התפילין שרי ללאת בהן
מטעם המשמוש וכדפרשנו אפילו לרבא דמלא שיבוטא וס"ל גזל"ג ל"ג (פי' מלא
שיבוטא דלא טרוד כ"כ ואינו עיף כ"כ ולא בכל שילטרך לגונדא ולהחליף
הבגדים מ"מ משום תנא דבר"י לריך גם לדידי' טעם דמשוס משמוש שרי דוקא
אבל בלא טעם זה הי' אסור אפי' לרבא דהא במתני' פטרינן המזיק ע"י שחי'
רק ברשות בע"ש בהש"מ וק"ל), והשתא לק"מ קושית האחרונים על הב"י שכתב
בידו כדפרשנו למעלה דקמ"ל רבותא דמהו דתימא כיון שמרוב בהילותו ועייפות
יבוא אח"כ לשכוח בעת חלילתו כשיקדש עליו היום יבוא להוליאם בידו קמ"ל
דכיון שחוב עליו המשמוש כ"ז שהוא לבוש בהם ודע שלריך לחלאם ערב בתחלת
עליו השבת ולא יבוא להלאם בשבת ויטלטל ד' אמות בהה"ר בשבת - ולא ישכח
אעפ"י שהוא טרוד כ"כ ובהול וכדפרשנו ופר תלונות הב"ח והטע"ז מן הב"
שבאמת תמוהין היו כדפרשנו לעיל בהקושיא על הב"י ז"ל וגם מה שפרשנו
לעיל על הגר"א ז"ל ג"כ ניחא לפי"מ שפרשנו והפ' של הגר"א ז"ל שלא בא
לחלק בין עם חשיבה בין לשון סמוך להשיבה שאמר התנא אין כוונתו אלא הכי
עם חשיבה שבבר לבש בגדי שבת ופשט כל בגדיו של חול שביבל ולא בהן
לכבוד שבת שהוא זמן ביאת השבת קודם מעט זמן קצר בלא לריך טעם משמוש
שיזכור להלאם אז מבלא"כ בחוך להשיבה אז בחמת גם בלא טעמא דמשמוש
שרי שהוא אינו אלא גזל"ג וק"ל כרבא אבל פשיטא מה שקרא התנא סמוך להשיבה
זהו שוה כמו שחי' אומר בלשון עם ומ"ש סמוך להשיבה כלומר ערב הלילה

בגדי חול על שבת שיך לגזלא"ז יותר מן עת עם השיבה כלומר אחר חלילת
בגדיו הייטו מעוט שבעת החלילה ודאי יזכור להלאם עם כל המלבושים יחד
ובודאי לא שבח אבל אחר החלילה בגדים יכול לבוא להתנא דבר"י לשבוח אם
לא הנשמוש זהו ל"פ בחו' הגר"א, ולפי"ז ע"כ הב"י והגר"א ז"ל סברו כמו שחילקנו
וכן יש לאוקמא חי' הרמב"ן ז"ל לפי סברת חתי' שלנו שגם כוונתו ז"ל הי' כן
כיון שהוא דרך מלבוש ולא הלאם עם יחד מלבושיו של חול ודאי מעוט טירחה
ועייפות בל ע"ש כל הלי היום יבוא לשכוח אם לא החוב משמוש ואין זה גזל"ג
אלא כמו שיש לו לשכוח ואפי' לרבא הי' אסור כמו הבשיטין בחגר בשבת וי"ל
דה"ה בע"ש עם השיבה אסור ג"כ. וכמו שדקדקו לעיל מדקבדי תפילין מטוס
משמוש דוקא מסתמא הבשיטין דלית בהו טעם מבמוש אסירא כמו בשבת בחגר
אפי' בחגר מטורבת לביטולו שפלא על הרמב"ם שפי' בחגר שאינה מטורבת
כדפרשנו לעיל וכש"כ שזמן הטבילה אז בע"ש ע"א ובטמא דתבשיטין בשבת
דאסור הוא מטוס שמא יתדמו לה עבילה כדפירש הש"ם שהבאתי לעיל ותנא
גזירה היא כדפרש"י שם והבתא לק"מ דלא דמיא לבטול בלא גזרו הבמוס
מטוס בלא התגנה על בעלה דהבתא לא שיך כלל תפילין לבטול לפי"מ שפרשנו
ויתא:

ולפי זה מתורלים נמי כל קובשותיהו הכ"ל בפרשנו אמלו לא מקבה הש"ס על
אביי מהברייתא דתנא דבר"י שהרי בתוספתא ליכא טעם מבמוש רק
מסדר הש"ס מביא הטעם גם לרבא לבוטת תנא דבר"י שהוקבה לו גם לרבא
מ"ע שרי עד שהוזקק לטעם זה א"כ לא שיך להקשות ממנו על אביי לבד:

וגם קושיתו הכ"ל על הירושלמי מה לריך טעמא דדרשו להלוץ משוס לילה
הא בלא"ה שרי דהא קי"ל כרבא דלא גזרינן גל"ג מהוזק לפ"ד שפיר
דמשוס לילה דדרשו להלוץ בכל יום דס"ל דלילה לאו זמן תפילין הוא ורגיל
הוא להלוץ קודם לילה ע"כ אעפ"י שהוא שיך ועדיד הי' כ"כ עד שפטרו התנא
דמתני' דב"ק מלבלם אם הזיק ע"י שחי' רק מ"מ שרי ללאת משוס ההרגל שדרשו
להלוץ בכל יום משוס לילה ולא ישכח לילה בהם בשבת, ולפי"ז שפיר קשה בלא
חולקו הפוסקים בין בר מצוה בשבת שהלבון בין ההרגל מוכבר ולפי"ז תהא כיס
במעות שדרשו למשמש בכסו ג"כ שרי בע"ש ע"א ללאת בהרגל מדבידו להניחו
קודם זמן איסורא, אך אנו רואים שהפוסקים לא פסקו כירושלמי זה בלא
הבילו דין זה באסור בע"ש ע"א ללאת בשבל המקומר, אך אין זה דאי' שהרי
בשבת עלמו ג"כ מקילין מעטם בלון לנו שבלון מסיתרים הלסורים עיין א"ח
סי' ב"ת ובביר ובבב"י ובב"ה וכ"ש בלאנו לנו לבניא להלכה דעת הירושלמי
בשבל המסומר לגזיר בע"ש ע"א אבל לענין הלכה דתפילין בפיר פסקו כירושלמי

וגם מטעמי' דדרכו להלוך משום לילה דלילה לאו זמן תפילין ואין לפרש את דברי הירושלמי דרבו להלוך משום לילה בלרוך ליכן דא"כ סגל המסומר ג"כ דרכו להלוך משום שיבה ומ"ב, ועוד זמן ביבה הוא בכבר בא הסבת ואכל לעבוד סבת סעודה ראבוה בלילה מבלם הסעודות בחייב לאכול בסבת אע"כ מוכח כדפרסנו שמטעם דס"ל בירושלמי דלילה לאו זמן תפילין הוא משא"כ הרא' שמביאין דרב"י ס"ל לילה גלי ז"ת הוא מב"מ בם יש לדחות דמשום בלרוך ליבן והרי קי"ל דאסור ליבן בבם (בבת מ"ע ועי' תוס' יבמות יומא ז' ד"ה תפילין) ולפי"ז יש לפרש שבבלי בבא פי' על תנא דבר"י טעמא דדרבו להלוך משום לילה ע"כ קאמר הטעם דמבמוב בתהא שרי אמי' לו יסברו כמ"ד לילה זמן תפילין אבל יש להבין למה לא זכר ירושלמי טעמא דחייב למבמם לו משום דלא ס"ל כלל הקו"ח מלוך וכדפרבנו לעיל לדעת התוס' דיש לדחות את הקו"ח דמה לוך שבבם הוא בגלוי ובבבי בהקו"ח הוא רק מדרבנן וי"ל שירושלמי שמיאן בהקו"ח משום פירבא א הא ס"ל כלל הך קו"ח ואינו חייב במבמוב כלל ס"ל ע"כ לא הביא טעם מבמוב ובאמת לא מלאתי בשום מקום בירושלמי פיבא הך קו"ח מלוך לחייב מבמוב בתפילין מבתתא לא ס"ל כלל הקו"ח ועתתו"ס יומא דף ח' ע"א ד"ה ומה לוך יבם בתבת הרר"י בבבך מב"ב בבם ספר ירחים סי' ע"ו ובאגדות מהרב"ל בבייתן דברי התוס' וכבר פירבנו שהרא"ש כתב שהקו"ח בחמת הוא מדאורייתא ג"ב גמור ופליג על הך פירבא בחומו פירבא ומ"מ י"ל שירושלמי ס"ל הך פירבא ודחה הקו"ח ובבבלי ס"ל הקו"ח לו מדאורייתא לו מדרבנן הלי בפלוגתת התוס' והרא"ש וסייעתם הבל בלילה זמן תפילין אינו מוכח דס"ל לבבלי כן מדבא בבייתו טעם דדרבו להלוך בלילה די"ל שזה גופא הטעם של המבמוב דקאמרי בלשון כיון דמבמוב יזכור להלוב משום לילה דלאו זמן תפילין ומשום שבת דלאו ז"ת הוא, אך מי הם המסדרים הבב"ם הבינא ורב אבי ועליהם הקופיא בסידרי של תנא דבי ר"י בהתיר סתם לילה בע"ב ע"ח בתפילין והם פירבו בבבמוב דמבמוב, ולא הזבירו טעם לילה בירושלמי, י"ל דירושלמי לשיטתו שהרי מבדרו בל הירושלמי הוא ר' יוחנן כדמלינו בהש"ך יו"ד סי' קמ"ה ס"ק א' וד' יוחנן הא ס"ל לילה לאו ז"ת ודמיהן שובר בלאו (במבחות ל"ו) ע"כ הבפרם טעמא בירושלמי דתנא דבי ר"י משום דדרבו להלוך משום לילה דהא יעבור בלאו ע"כ הבת הוא בבל יום להלוב הרבה לילה ולא יבבה גם בע"ב ע"י הרגל אבל בבלי מלבש הע"ב לבשיתו אזל דהא הב אבי ס"ל במבחות ל"ו והבך ומנה תפילין ס"ל ב ב לילה זמן תפילין, ע"כ הבפרם דתנא דבי ר"י לטעמי' משום מבמוב א"כ לדידן דס"ל לילה לאו ז"ת הוא ע"כ הטיקר טעם הוא משום הרגל ובפבע לן בפיר בבבתן דלעיל דיב דדבה ואי לאו משום בתת הבר מלוה

שזכה לעבוב תפילין ביום זה והביבת המלוה שהוא במקום הרגל כמו שע"י הרגל לא יבבה בן עי"ז בשמה לא יבבה אי' אסור להבר מלוה בע"ב פעם הראשונה לילה ע"ה גרס"ר בתפילין דהא עדיין אינו רגיל להלבש משום לילה בבל יום, וכן נפבבו לן הבתא לפי"ז דברי לילה ע"ב ע"ח לבוש בדברים יקרים בדרבו למשמש בהן בבל שעה ובעה כדמלינו בב"מ הל"ל יב"ש לפי מאי דאר"ח חייב אדם למשמש בגדיו בע"ב ע"ה דברי לילה דהא תימ"י ימשמש בגדיו ויזכור להלבש אבל תבשיטין יש לחוש בע"ש ע"ח לפי"ז. (ב"ז הוא לבחוה ולדרשה אבל לא להלבה למעשה):

זאת הבחינה א' אבר בשם עבינו לבמד להתלמידים להדש תידושים על דרך המפרשים והתבש יבין להתחבש לעשות על דרך הזה תידושי אמת בתורה ובדרך אגב ראיתי ביהא בע"ז פעולה למלמדים לו אבות ללמד לבניהם דרבה לבר מלוה. סליק בס"ד הבחינה הראשונה:

ועתה בס"ד נפרש הבחינה הבאי' על הסדר הל"ל בהוא פלפול ע"ד הלוחות והתבש יראה מזה להדש בן תידושי תורה ותדי' הבחינה זאת לו לדוגמא לך אם יהגה בתוכו שיש לו יגליה בע"ז:

בחינה ב' ע"ד הציונים

יש ליני מאור נתיב שמלין מקומות המדברים על ענין אחד והמעיינים במקומות הסס בס"ם מוליאין מהן סתירות וקושיות ודחוות ותירוצים וביאור פשט ממקום המבואר יותר למקום שאינו מבואר כל בבבו, וממקום הארוך כלומר שמאריך בביאור למקום שקצרו בלשון, והמעמיק מוציא מהם הדשות לפילפולא לו לדיעא וגם הלבה למעשה לשאלה ותשובה, וכן היפה עינים מראה כל ליני הירושלמי הבייך לאותו ענין שבבבלי שמאיר בהם הענינים על המעיין בהם וממילא רוחו במבתתא וכליני מצפה איהן בן וכליני פרענקיל תאמים שמלין התוס' שבש"ס במביאין בזה הסוגיא שם ומבארין שמה יותר, וגם שוד ליני ספרים שמלא בהם בירור טוב בענין ההוא, וכן ליני שדה לופים מלין כל המקומות שדבר הרא"ש ז"ל במקומות המפוזרים בש"ס על ענין זה ושם מלא בהרבה מקומות חדשות לדיעא, וכן יש ליני הרבה מגאוני ישראל אבר מאירין עיני המעיינים בהם בעומק ויופר שכל, שבבר למד בבללי הל"ל את הגמ' כדבאתרו למעלה, ולדוגמא הן נעשה בחינה בס"ד מה שלקטנו ממלייני מקומות אלה הל"ל וממלוא הרוציים ליון אחד והוא ליון א' ב"ק ד' ע"ב הני ר' אופעיא י"ג אבות מזיקין כו' הני ר' חייא כ"ד אבות מזיקין כו' ור' אופעיא מ"ש לא הני הני כו'

עדים זוממין דממונא הוא ליתני ומשני סבר לה כר"ע עדים זוממין קנסא ופריך
אי סבר לה כר"ע ליתני תרי גווני שור כו' פי' דמשמע בב"ק ל"ג ע"א במתני'
דקאמר ר"ע אף תם שחבל באדם כו' ורבנן פליגי עלי' לאו רבים פליגי על ר"ע
אלא ר' ישמעאל לחודי' כדמפרש במתני' שם מתני' מני ר"ע היא דתניא יושם
השור בב"ד דברי ישמעאל רע"א הוחלט השור כו', ואנן קי"ל בכתובות פ"ד
ע"ב דאמרי' התם והכא בהא קמיפלגי מר סבר הלכה כר"ע מחבירו ולא
מרבו ומ"ם ואפי' מרבו כו' מטין איתמר וע"כ מקשה הש"ס אי ר' אושעיא
סבר לה כר"ע ע"כ ס"ל הלכה כר"ע נגד ר' ישמעאל או לכהפ"ח מטין הלכה כר"ע
ללישנא אחרינא א"כ ליתני תרי גווני שור דפליג על ר' ישמעאל וס"ל תם
באדם משלם במותר נזק שלם ומשני ר"ע עצמו תברא לגזיזי' שם וק"ל ולפי"ז
הקשו התלמידים ע"י ציון של מסורת הש"ס במכות ג' ושם בציון מאיר נתיב
לדף ד' ע"ב במכות ומצא שם בגמ' דר"מ ס"ל ג"כ משום שלמד ממוציא ש"ר
לעדים זוממין וע"כ ס"ל דעדים זוממין קנסא א"כ הו"ל להש"ס לתרץ הכי ר'
אושעיא כר"מ ס"ל דעדים זוממין קנסא ולא יוכל אח"כ להקשות ליתני תרי גווני
שור ותירצו דאיידי דמצינו לר"ע דס"ל עדים זוממין קנסא מוקמינן עכשיו לר"מ
נמי דגמר עדים זוממין ממש"ר וס"ל שהוא קנס וכדמשמע לישנא דהש"ס שם
ר"מ כר"ע ס"ל דעדים זוממין קנסא, והקשו עוד התלמידים א"כ מאי פריך
אח"כ שם בגמ' מוציא שם רע דממונא הוא ליתני הא כבר מוקי לה כר"ע
דעדים זוממין גמרינן ממוציא ש"ר ע"כ הוא קנסא א"כ ע"כ כבר ידע דמש"ר
הוא ודאי קנסא והאיך מקשה לכתחילה, ותירצו דכבר הרגישו התוס' שם בזה
וכתבו דמש"ר אגב אחרינא נקטי':

אבל קשה לפי הפוסקים דס"ל שגם בממון אמרינן כאשר זמם ולא כאשר
עשה לר"ע דס"ל עדים זוממין אין משלמין עפ"י עצמן היכי משכחת
לה בחזקת קרקע ממנ"פ אי קודם גמר דין לא שייך אז הודאה שעדיין לא
חל הזמה עלייהו כי לא העידו אי לאחר גמ"ד הרי כבר הוחזק הקרקע ביד
המחזיק והו"ל כבר כאשר עשה ופטורין אי הוזמו וא"צ הודאה וכן היכי שהעידו
על המוחזק אפי' ממון והוזמו הרי הוא כבר עשה אע"כ ס"ל דלא כר"ע
ואנן קי"ל כר"ע דעדים זוממין קנסא וכן פסקו כל הפוסקים וכי תימא היכי
דמוחזק באמת סברי הנך פוסקים דבממון שייך נמי כאשר עשה ופטורין
המוזמין ואפי' אינו מוחזק זה שהעידו לו המוזמין רק ב"ד א"ל צא תן לו ג"כ
נקרא עשה ופטורין כדקי"ל בב"ק ס"ח ע"ב ובק"ו ע"א כרבא דאמר א"ל ב"ד
צא תן לו ועבה או מכר כיון דפסקוה למילתא הו"ל גזלן כו' וכ"ש ר"נ דס"ל שם
בין א"ל ב"ד צא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן ולפי"ז אפי' א"ל

ב"ד חייב אתה ליתן לו ג"כ נקרא כבר כאשר עשה ור"נ משמע שפסק כר"ע
דקאמר במכות ב' ע"ב הדע דעדים זוממין קנסא שהרי ממון ביד בעלים ומשלמים
וס"ל דוקא היכי שאינו מוחזק כלל רק היכא שהעידו להוציא וב"ד לא פסקו
עדיין לא בלשון צא תן לו ואפי' בלשון חייב אתה ליתן לו לר"נ לא פסקי רק
שאמרו בלשון שעדיין לא פסקוה למילתא ובאו עדים אז והזימום שבכה"ג אמרו
שלא נקרא כאשר עשה ואז אם ילכו המוזמים לב"ד אחר ויודו אז נפטרין ע"י
שהודו בקנס לר"ע ומשכחת לה לר"ע שאין משלמים המוזמין על פיהם אבל
היכא שאפי' ב"ד לא אמרו רק חייב אתה ליתן לו לא משכחת לה הודאה לר"ע
באמת ליפטר זה אינו אלמה תנן סתמא בב"ב נ"ו ע"א היו שנים מעידים אותו
שאכלה שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין לו את הכל וקמפרש שם הרשב"ם
כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה ופי' המהרש"א ולא הוי הכא כאשר עשה
כמש"כ בנ"י ע"ש עכ"ל וע"כ הכי כוונת מהרש"א בלשון רשב"ם דלכן משלמים
משום דהכא לא הוי כאשר עשה שהרי יכול להחזיר כשימצא שאינו שלו והעדים
שקר העידו ולפי"ז לא הוי כאשר עשה כמו דאמרי' בנפשות וס"ל להרשב"ם
דבממון לא שייך כאשר עשה או מטעם דאיתא בחזרה שיכול להוציא הקרקע
מחזקתו וליתן את המערער כשנמצאו העדים שהעידו על החזקה של שלש שנים
זוממין או מטעם של הר"י בב"ק ד' ע"ב בתוד"ה ועדים זוממין שאפילו להמכילתא
שהובא בתוד"ה ולא זה וזה דס"ל אין עונשין ממון מן הדין דכתיב כי יפתח
וכי יכרה אם על פתיחה חייב וכ"ש על יכרה אלא משום דאין עונשין ממון
מן הדין ע"כ צריך לכתוב בהדיא ובממון הא איתא הך קו"ח מה זמם חייב עשה
לא כל שכן שחייב ובשלמא בהרג אין עונשין מן הדין מיתה ע"כ עשה פטור
משא"כ בממון למ"ד עונשין ממון מן הדין כיון שקו"ח הוא א"כ עשה חייב
מקו"ח מ"מ כיון דאנן קי"ל עונשין ממון מן הדין א"צ סברא דממון איתא
בחזרה אבל מ"מ תהא אפי' להמכילתא דאין עונשין מן הדין ממון מ"מ לא
נקרא כאשר עשה מטעם דאיתא בחזרה ניחא וצריכין שני הטעמים, וק"ק דברש"י
תגיגא י"א ע"ב משמע דקי"ל אין עונשין ממון מן הדין ד"ה לבתו מאנוסתו
והגר"ע הרגיש בזה ע"ש גליון הש"ס וא"כ אפי' בקרקע ג"כ לא אמרי' כאשר
עשה בממון והדרא קושייתן על הפוסקים דבממון ג"כ שייך כאשר זמם ולא
כאשר עשה אך דברי הרשב"ם צריך אצלי תלמוד ופי' המהרש"א אינו עולה לי
יפה בזה שהרי טוב הי' יותר שלא הביא כלל הראי' מקרא דיגבה מהן כדכתיב
כאשר זמם ולא כאשר עשה דמשמע איפכא דהא באמת כבר עשו שהחזיקו לו
הקרקע אלא שלא חשיב לי' מעשה משום דאיתא בחזרה או משום דלא אהני
מעשי הזוממין מקו"ח כדפרשנו וחייבין אפי' עשו מעשה הכי הו"ל משלמין לו

את הכלי כפי דמי הקרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כדכתיב כאשר זמם
ולבד הקרקע שלו כו' ולישתוק ומאי הי' לו להביא הדרש ולא כאשר עשה כלל
שמזיק להרעיון, ולהרבה גאונים שאלתי זאת ואמרו דבאמת קשה להולמו ופי'
המהרש"א לא נראה והוא דחוק מאד ומה שליין בל"י אהדדי קשה עוד כן על
הרשב"ם ממל"פ אי ס"ל דממון יש בו דאי עשה פטור הא בקרקע כבר עשו
ולמה משלמין אי קודם גמ"ד לא היו זוממין כלל אי הוזמו ואי לאחר גמ"ד כבר
עשו שהמחזיק בחזיק ע"י עדותן הקרקע ואי ס"ל דבממון ליכא עשה
מאי קאמר דרשא דלא כאשר עשה דלא שייך כאן כלל דרשא זו ולהמהרש"א
עיקר חסר מן הספר רק שתירה ליכא בספר ע"כ ל"ל דהרשב"ם שפיר מיתא
בס"ד וקמ"ל הלכה הדשה בזה שכתב דרש זה ודקדק בפיר לשון המשנה שאמר
התנא משלמין לו את הכל ופי' הל"י בד"ה משלמין לו כלומר הקרקע והפירות
שהובא לו בטל הקרקע כו' משום שני' קשה להל"י מאי לשון את הכל וע"ש
הגהות מה"י ס"ק ו' וס"ק ה' שכתבו בהריטב"א הולך ע"ז וס"ל דפירות אינו
משלמים משום שהיא כאשר עשה אם כן מאי משלמין לו את הכל וזהו שדייק
הרשב"ם ג"כ על לשון התנא את הכל דקאמר מאי קאמר לכן פי' כפי דמי
קרקע שהיו רוצים להפסידו יגבה מהן כלומר דהא אמרי' בב"ק דף ז' ע"ב דביומי
ניסן יקרא הרעתא וביומי תשרי זל הרעתא והעדים העידו ביומי ניסן והוזמו
בתשרי קמ"ל התנא שחייבו לשלם לו ביומי ניסן זמן העדאתן שהרי צריכין לשלם
לו ממון לבד הקרקע כדמסיק הרשב"ם בהדיא שם לבד קרקע שלו שיטול מן
המחזיק כמו שהיא שא"ל שומא מבא"ש העדים שדוקא צריכין לשלם עפ"י שומא
וקמ"ל התנא שיטומו לפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו והיינו בשעה שהעידו
דוקא וזוהי הלכה הדשה שלא ידעינו בלתי פי' רשב"ם וכתב הטעם של התנא מגיין
לו הכי כדכתיב כאשר זמם פי' שעיקר החוב של הזוממין הן על אשר זממו
והם רצו אז בשעת עדותם להפסידו קרקע השוה ביומי ניסן כן משלמין הכל והא
דאי' דדרשינן ולא כאשר עשה ס"מ דאזלינן בתר שעתא מה שרצו ולא כאשר
עשו כלומר בשעת גמ"ד שאז נקרא עשו שהחזיק בשעת גמ"ד ונעשית שלו והגמ"ד
הי' בתשרי שאינם יכולים לפטור עצמם במקח של תשרי הזול וה"פ בליסנא של
רשב"ם משלמין לו את הכל כפי דמי קרקע שהיו רוצים להפסידו בעדותם יגבה
מהן ולא בשעת גמ"ד עת עשייתם בזול וה"ה אינכא כדכתיב כאשר זמם ורז"ל
דרשו ולא כאשר עשה ס"מ שחייב לפי עת עדותן לבד קרקע שלו שיטול מן
המחזיק כמו שהיא אם בזמן יטול ממילא קרקע שהיא שוה יותר אם בתשרי
היא זולה יותר וזהו פירושו במה שאמר התנא את הכל וע"כ הריטב"א הל"ל בפשט
על הפירות ג"כ יפרש כן לשון התנא משלמין לו את הכל וכ"ש שאין משלמין

לפי

לפי עת וזמן שהוזמו שאז והאי כבר נתשב כאשר עשה קתני מיהת משלמין לו את הכל
ואיירי בקרקע ס"מ דגם בקרקע לא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה וכיון
דקי"ל כר"ע דעדים זוממין אין משלמין על פיהם משום דס"ל עדים זוממין קנסא
היא מסברא לה הודאה כדפרכינו לעיל ולפי הגהות מ"י אליבא דהריטב"א הל"ל
מ"ש פירות משום דהוי כאשר עשה ומ"ש מקרקע ואע"ג דיש לחלק אך ממל"פ
סוף סוף הא ס"ל לפי"ז דאמרי' בממון ולא כאשר עשה וקשה הל"ל ול"ע:

ולפענ"ד יש לי עוד לפרש דברי הרשב"ם באופן אחר והוא שהוקשה לו קושיית
התוס' שם ד"ה משלמין כו' אמאי משלמין העדים הא יכולין לומר
דלחייב להמחזיק הפירות שאכל באתו להעיד ולא להפסידו להמערער את הקרקע
שלו ותי' התוס' משום שהמחזיק הביאן ליכר מהשבתן על מה שבאו לעיד ותמו
בכתב הרשב"ם כדכתיב כאשר זמם כלומר כמו שיכר כוונתם ומחשבתם מה
שזממו להפסידו והיינו הקרקע כי המחזיק הביאן ולא כאשר עשה פי' שהרי
העידו שזה אכל פירות ג"ש ועי"ז נגמר הדין ונעשה המעשה בגמ"ד מ"מ
משלמין הקרקע משום כאשר זמם אבל לא אזלינן אחר מה שעשו שיכולין לומר
הרי לפירות באתו לחייבו:

ונפקא מינה לדינא בין שני הפירושים שהרשב"ם כדאיתא בב"ק פ"ש ע"א
אז מדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה אז
נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה כו' ויש להסתפק היכא שהעידו בשיטן על אחד
שגירש את אשתו ונתן לה כתובתה והרי היא תחתיו ונמצאו זוממין בתשרי הרי
צריכין לאמוד כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו כלומר אם היא עמו בשלום
וברישיא הם היא ובעלה אז הכתובת הנאה שלה מועטת מן אשה אלמנה אז העומדת
כל שעה בגרושין ומריבות ביניהם שאז יקרה שובת הנאה שלה בקרוב הדבר שהיא
תמות אז התגרש ואז אדם יתן יותר והעדים העידו בשעת הזול בשטן עת שהיו שלום
ובריאות ביניהם ובעת הזמתן הי' בתשרי עת הלתה היא ומריבה רבתה ביניהם
ויכר שעוד זמן קצר יגרשנה אז תמות היא כמה ישלמו העדים המוזמים לפי מקח
הזול זמן העדותן ביומי דזולא אז לפי שומת תשרי היוקר שאז הוזמו מאי אע"ג
דלעניין לנפשלים פליגי תנאי ורבא אי למפרע מיפשלין ואפי' רבא הא מודו
שנפשלין בעת הגדת העדות הלא משום פסידא דלקוחות ס"ל מכאן ולהבא משא"כ
לעניין השלומין ודאי דלכ"ע בממון לפי זמן עדותן א"ד אפי' לתנאי לעניין השלומין
בממון לפי שעה שהוזמו שאז זמן חיובם ולפי"מ אחי' שמי התירוצים בהרשב"ם
דלתי' ראשון פשוט לן ולהי' שני לא וק"ל וכ"ש לפי פי' המהרש"א והל"י שאפי'
בקרקע לא אמרי' בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה א"כ ס"ל להרשב"ם ג"כ
דבממון ל"א כאשר עשה ומיתא לר"ע דס"ל עדים זוממין אין משלמין על פיהם

שיבאו

שיצאו לב"ד אחר ויידי שמזמו בב"ד פלוני ופלוני וא"ז יפטרו מלבלם אפי' שהודו
אחר גמ"ד שהוזמו אך לפי"ז קשה לי מהג"י דב"ק שכבר כתב שתגהות מא"י
דיש מסכת ב"ק וז"ל בהלכסין הישנים נקרא אפי' הזה דציע ניסים והכ"ח הי'
הראשון אשר הגי' לקריתו נימוקו יוסף והר"ן סוף פ"ב דכתובות וגם בשם
הרמב"ם הביא הר"ן בסוף מסכת כתובות דס"ל דבעדות ממון ג"כ צריכין עדות
שא"א יכול להזימם וכאן פסק לפי תשובת א"י שהוא הר"ן כר"ע דעדים זוממין
קנסא ובעודנו ביהודה הלך אח"ע שאלה ע"ב כתב דתלוה זה בזה דמ"ד עדים
זוממין ממונא ואין ילפינן מעדים זוממין צריכין עדים שאחי"ל א"כ גם בממון
צריכים עדות שאח"י להזימם אבל למ"ד קנסא אין צריכים עדים שאחי"ל בכל ממון
רק בקנסא והכ"ך בח"מ לא כן כתב וס"ל דבכל ממון צריכין עדים שאחי"ל
לפי הגי"ב קשה מהר"ן על הר"ן לפי הגהות א"י ומהרמב"ם על הרמב"ם שהרי
פסקו כר"ע ומ"מ ס"ל דבממון צריכין עדות שא"א יכול להזימו ועל הרמב"ם יש
לתרץ שהגי"ב לשיטת שם מוקי דעת הרמב"ם דלא כהר"ן והכ"ך אלא דס"ל
דלא בעינן בממונא עדות שאחי"ל ויש עוד דס"ל בהדיא דבעינן בממון עדות
שאחי"ל ופסקו כר"ע דב"ג קנסא וגם על הכ"ך סי' ל"ג ס"ק ע"ז בח"מ קשה לי
מגמ' ב"ק ע"ו דפריך הש"ס על מד"א פלגא מיזקא קנסא מהמתני' דמה בין
הם למועד ליתני נמי דתם אינו משלם עפ"י עצמו ומועד משלם עפ"י עצמו
ומשני הש"ס תנא ובייר ופריך מאי שייר דהאי שייר ומשני יע"ש ודהי וקשה
ליתני דשייר נמי הא דתם אינו משלם אלא עפ"י עדים שאחי"ל ומועד משלם
אפי' ע"י עדים שאחי"ל וכ"ת לר"י דס"ל לד תמות במקומה עומדת לא הוי
ביור דמשום לד תמות דהוי קנס צריך ע"כ גם במועד עדים שאחי"ל זה אינו
שהרי כבר כתבו רש"י בב"ק ל"ע ע"א ד"ה שור של תרם כו' ותוד"ה לא פטר
ר"י כו' בדף מ"ה ע"ב בב"ק ושם מ' ע"א תוד"ה ולימא לי' דלר"י ג"כ לד
תמות דמועד לא הוי קנסא וא"כ קשה הל"ל אך יש להרץ בדוחק שזהו ככלל
בתם אינו משלם עפ"י עצמו כו' וכה"ג מתרץ התוס' שם לענינם שם א"ל דלא
השוב ביורא רק לענין הבלמין אבל לא לענין עדים אינו שייר' ולפי דברי הגו"ב
שכיון שלמדין עדות שאחי"ל מע"ז קמפרש דלמ"ד קנסא א"כ בממון לא אף
אינו כאמר דלמ"ד עדים זוממין קנסא ומינה ילפינן ולא כאשר עשה לא נלמוד
רק על קנסא דאמרי' דלא כאשר עשה אבל בממונא לא דרשינן ולא כאשר עשה
דמהיכי תיתי *) ויש עוד להאריך בזה לדינא ואכ"מ ודו"ק:

הליוניס

*) אך לפענ"ד קשה על הגו"ב ודאי' לשה"ך מנמ' מפורשת בב"מ ד' ע"א אלא
פריך הכי מה להלד הבוה פיו ועד אחד שכן אינן בתורת הזמה תאמר בעדים שיסנן
בתורת

הציונים הל"ל הם מעשים ראשון הוא במסכת מכות ממכורת הש"ס דב"ק
ושם הם ליוני מאיר מהיב ומלא הרועים ומשל בקיאת עלמי בס"ד:

בחינה ג ע"ד הפוסקים שיעיין בסדר מש"ס ירושלמי על המתני' והה"כ
בבבלי על הלכה בחפץ להעמיק בה להוליאה על בורי' לפי הריפותו
ואח"כ יעיין בשכל ישר ושומק הסכל בכל פוסק ופוסק על הסדר הדורות שהיו
הקודם קודם הראחרון לאחרון ואח"כ כשהוא בקי בכולם אז יכול לכתוב בסדר
הלמוד לפי הענין, לדוגמא הלכה זו כל כתובה מה"ת אז מדרבנן צריכין מקודם
לעיין בירושלמי על המתני' וכן גם אמי עביתי אך כדי לקלר אין אמי בתב
המהדורא קמא ותגיא רק מהדורא תליתאה והוא הנתרא ואתכם יבין מעצמו
אלוך שבאתו לבתרא אחר קמא הן בהספרים הן בהמהדורין ודי להסימא בהגיזה:

הגה בדין כתובה אי היא מה"ת אז מדרבנן היא שיעה מפורה בש"ס ופוסקים
ומלינו בסוף מסכת כתובות דעת המרדכי בהגהות מפסקי המרדכי
דשייכי לגמ' כתובות סי' ב"ב פרק שני דייני גזרות וז"ל יצ"ד לנו הגורה אם
כתובות אשה דאוריתא אז דרבנן וכמה בישורה פ"ב הבאלה בשלנו את המרדכי:

תשובה בתשיב לשואליו וז"ל בלשי כתובות אמרי' נשא אשה בא"י וגרשה
בא"י נותן לה ממטות א"י, נשאה אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן
לה ממטות א"י נשא בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממטות קפוטקיא עכ"ל
המשנה, ובגמ' קאמרי' הא נופא קשיא דתני נשא בא"י וגרשה בקפוטקיא נותן
לה ממטות א"י אלמא בתר שיעבודא אזלינן והדר תני נשא בקפוטקיא וגרשה
בא"י נותן לה ממטות א"י אלמא בתר גוביינא אזלינן, א"ר אבא מקולי כתובה שנו
כאן, רשב"ג אומר נותן לה ממטות קפוטקיא קשבר כתובה דאוריתא ת"ר המוליא
שט"ח על הבירו כתוב בו בבבל מנבהו ממטות בבל כתוב בו בא"י מנבהו ממטות
א"י, כתוב בו בכתב הוליאו בבבל מנבהו ממטות בבל הוליאו בא"י מנבהו ממטות
א"י, כתוב בו בסך כתב מה שילה לוה מנבהו משא"כ בכתובה אמרה רב
משרשיא אריסא ולאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה מה"ת כו' עד שילום רבנן ס"ל
כתובה דרבנן ומשבעות קפוטקיא השוב ממשבעות א"י ולכך הקילו בכתובה דאמרי
בעלמא בסך של דבריהם בסך מדינה רשב"ג נותן ממטות קפוטקיא קשבר
כתובה מה"ת אשיפא פלג הואיל והשיעבוד בקפוטקיא אזלינן בתר שיעבודא
ובירושלמי

בתורת הזמה כו' ס"מ דבממון ג"כ פסולין עדים שאחי"ל דאל"כ עדים נמי אינן בתורת
הזמה וע"ש בר"ה דמבמע דאפי' ע"א נמי צריך להיות אי אתה יכול להזימה אפי' בממון
ועוד מדפס"ח בעדים נדחה תורת הזמה שהעידו על כהן כו' ולא קמפרש כגון שהעדות
הי' אי אתה יכול להזימה שהרי על כהן נלקים וחזו כאשר ומש שלהם ס"מ דנרינן עדות
שאתה יכול להזימם גם בממון:

וביר"שלמי משמע בהדיא דלא ת"ק ס"ל כתובה מה"ת דאמרי' בגמ' אמילתא
דת"ק הדא אמרה מעכשו א"י תביבה מכל התרלות הכא מסייע לי' לר"י דאמר
כתובת אשה דאורייתא מפ"ה אחמירו בה רבנן פי' היכא דנשאה בקפוטקיא
ומסייע' לגמ"ד מעכשו היולא פי' דאמרי' בפ' הגוזל עליה בעי מיני' רבא מר"ח
המלוה את חבירו מעכשו והוסיפו עליו מהו א"ל נותן לו מעכשו היולא בתוספת
בעה פי' עד תומכא מלבר לא מנכי לי' וא"ת ולפי הירושלמי מ"ש דרשב"ג
דאמר נותן לה ממשעות קפוטקיא ולכה למימר משום דס"ל כתובה דרבנן ומפ"ה
מיקל דהא בהדיא אמרי' פ"ק דרשב"ג כתובה דאורייתא י"ל דאע"ג דס"ל
דאורייתא מ"מ לא מדיפא מכעי"ת דאזלינן בתר מיעבודא, ואין להקשות האמרי'
בפ"ק דכתובות ומיהר הבתולות כזה מכאן סמכי לכתובת אשה מה"ת מכלל דרבנן
היא וקרא אסמכתא בעלמא י"ל דכתיבה מה"ת מכמוהר הבתולת וקראה תורה
מוהר ומיעורה אסמכתא היא והכתה לפי הירושלמי ה"ק ורשב"ג כ"ע ס"ל
כתובה מה"ת והאמרי' בפ' זה צורר לרבנ"ה ה"ר יוחנן כ"מ בשנה רשב"ג
במשנתיו הלכה כמותו כו' הלכך נראה דכתובה מה"ת כו' והא דקאמרי' בפ"ס
לאפוקי מרשב"ג וכ"ז סמך הרי"ף לפסוק כתובה דרבנן יב רבות לאפוקי כה"ג
ומ"מ קי"ל הכי יע"ב, ועוד נראה דלי' דכתובה מה"ת דאמרי' בפ' אעפ"י אר"מ
כל הפותח לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות ופריך בגמ'
אפי' בתנאה והא אית לי' לר"מ כל המתנה ע"מ שבתוב בתורה תנאו בטל הא
בדרבנן תנאו קיים ומכני קשבר ר"מ כתובה מה"ת ותנא ר"מ לשיטתו דמעשה
זה אסר לעשות אשתו בלא כתובה משום דס"ל כתובה מה"ת והר"ג הלכה כר"מ
בגזירותיו והקשה מר"ג א"ש על ר"ע א"ש דפסק כתובה דרבנן והלכה כר"מ
בגזירותיו ומכני משום ר' אליעזר קאמר ולי' לא ס"ל ומסיק לסוף דבריו ועיין
בתחלת כתובות שם כתבו הגאונים והאבר"ן דכתובה דרבנן משמע אכל הוא פליג
עליהם כדכתב כל התכובה רק דכתובה דאורייתא ולא עוד שכתב עד שבגו
בזה רוב עם עד ששמהו סוכב ברקיע ומי יגלה העפר אשר עיני התוזים
כסה ואיך יסבו הא דאמרינן אי דגפיבה מכתובה דאורייתא הול"ל מכתובה
דרבנן וי"מ לאו דוקא מדאורייתא והוא דוחק גדול וכם לעיל מיני' מביא מזה
דאי' דר"מ ס"ל כתובה מה"ת מפ' התובל דעבד ואכה פגיעתן רעה ופריך אי
נפיק כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמא אדאורייתא ואיזך הזכין בתבלי' ומשני
בדלא נפיקא אלמא בעת התלמוד אזיל דכתובה דאורייתא יע"ש ע"כ תוכן
בדלא נפיקא אלמא בעת התלמוד אזיל דכתובה דאורייתא יע"ש ע"כ תוכן
דברי המרדכי שם, ובריש פ"ק דכתובות ג"כ הלכך המרדכי רק לפסוק דכתובה
דאורייתא דהלכה כר"ע מהבינו וכל מה שנה רשב"ג במשנתיו הלכה כמותו
ולר"ע ורשב"ג ור"מ ס"ל כתובה מה"ת ומסיק שם מיהו פ' אלו נערות מסיק

סתמא דתלמודא רבנן סברי עמתא מלי תקינו רבנן כו' מכמע דכתובה דרבנן
ובפ' הלכה בנפלו פרש"י יבום בהיא מדברי סופרים כן מכמע בירושלמי עיין
במיימוני פי' דאיסורא ועיין תוס' בפ' הלכה רבה משמע דנכתב בספיקא לו
חזר בו יפסק דכתובה דרבנן ח"ל במצית מלן דס"ל דרבנן ויהא ז"ל נכתב במה
שכבר הקדיך ברחיותיו ופליג עליהם כמו בפליג על הרי"ף ז"ל בהדיא לענ"ד
במצאתו לך לדיקן קבה סתמא דתלמודא על סתמא דתלמודא בהא כמו הלכתא
להלכתא דבפ' אלו נערות הביא סתמא דגמ' דכתובה דרבנן ובפ' דתובל מביא
סתמא דגמ' דכתובה דאורייתא:

והנה מיחזי לגן ומיקום ובכבוק הרחיות והדיחוויס לכל לד לפי עניות דעתנו
ובס"ד לדרוך להלדק מפ"כ המרדכי מהבנלי. ברשב"ג סבר כתובה
מה"ת ומירושלמי דגם ת"ק ס"ל כתובה דאורייתא ור' יוחנן בבר פסק בפ' זה
צורר הלכה כרשב"ג במשנתיו ומהא דקאמר בגמ' בבלי לאפוקי מרשב"ג אין
ראי' שאין הלכה כרשב"ג ופליג על הרי"ף בזה ושוד מביא דר"מ ס"ל כתובה
מה"ת והלי בגזירה והלכה כר"מ בגזירותיו ושוד מביא דר"ע ס"ל כתובה מה"ת
והלכה כר"ע מהבינו וקבית לי מר' יוחנן על ר' יוחנן נמי במו ספרבנו לעיל
מסתמא בל הב"ס על סתמא דהב"ס דהא הכא מביא בלתמת המרדכי בשם ר'
יוחנן דהלכה כרשב"ג במשנתיו ומלינו שהם משנה בבכורות ג"ה ע"ב הבכור
מוטל כו' ולא האשה בכתובתה עכ"ל ופריך הש"ס והאמר במוהל ב"ה נוכה הת
השנה ומכני ה"ר אבא מקולי כתובה בנו כאן הרי שהם משנה דכתובה דרבנן
וא"ר יוחנן הלכה כשהם משנה, אך יש לדחות דהא מלינו בסוף כתובות מהלוקת
ושהם היא בסדר קדשים ולענין מהלוקת ואח"כ שהם אין סדר למשנה ואין
הכלל עולה כאן די"ל שזהו שהם ואח"כ מהלוקת ואין הלכה כהך שהם ולק"מ
מר' יוחנן על ר"י והבנו המרדכי עיקר אך מלינו בירושלמי בהדיא דס"ל אליבי'
דרשב"ג דס"ל כתובה דרבנן וז"ל דתני כתובת אשה מה"ת ורשב"ג אמר אין כתובת
אשה מה"ת אלא מדברי סופרים עכ"ל ובמתני' שם סוף כתובות דקאמר רשב"ג
נותן לה ממעות קפוטקיא ס"ל לירושלמי דמעות א"י עוביס מכל התרלות ורשב"ג
סבר כתובה דרבנן ע"כ נותן לה ממעות קפוטקיא שאינם יפות במעות א"י,
והש"ך ביו"ד סי' קמ"ה דר' יוחנן חיבר את הירושלמי וא"כ ר' יוחנן ס"ל דרשב"ג
כתובה ס"ל ולשיטתו פסק הלכה כרשב"ג במשנתיו בירושלמי כתובת פ"ק ה"ב
א"ר יוחנן סלעים סבירניות כו' ס"ל כתובה דרבנן ושוד לשיטתו בסך כתובה
דרבנן מבוס דבכתובות ג"ו פליגי ר"מ ור"י דר"מ ס"ל כתובה מה"ת ור"י
ס"ל דרבנן וכבר פסק ר' יוחנן בבירוכנן מ"ז דר"מ ור"י הלכה כר"י אע"ג
דלענין בהי' בלא כתובה יפסוק בהסור דלא תלי זה בזה ושוד הר"ן בלהי

כתובות כ' וז"ל ואע"ג דה"ר יוחנן כל מקום בבבא רבב"ג במסקתיו הלכה כמותו לא סמכינן אהדי כללא דאמוראי מינהו אליבי' דר"י ועוד איתא בכתובות י' ע"א רבב"א כתובה אבה מה"ת ופריך הב"ש ומי אמרבב"ג הכי כו' רבב"א כתובה אבה אינה מה"ת אלא מדברי סופרים ומבמי איפוך ופריך ומאי חזית כו' ומבמי דמלינו במתני' דרבב"ג ס"ל דטהן לה ממטות קפוטקיא פי' טוביס מא"י ב"מ דס"ל כתובה מה"ת במתני', אמנם בירושלמי איפכא קמוקים לא כדפרבמו דמטות קפוטקיא גרוטים מבל א"י א"כ ע"כ ס"ל לירושלמי דאיפוך קמייתא ובאמת ס"ל דכתובה דרבנן ולק"מ מר' יוחנן א"ר יוחנן אדרבה הוא חיבר לירושלמי וס"ל בס בהדיא דכתובה דרבנן כדפרבמו לשיטתו ושוד דפסק כר"י מגד ר"מ ולפי"ז מתוך גמי מה בפרבמו מסתמא דגמ' אסתמא דגמ' דהתם בפ' התובל הסתמא אליבי' דר"מ שקיל ומרי דס"ל כתבוה דאורייתא ע"כ פריך בפיר תזבין כתובה דאורייתא מפא"כ בסתמא דגמ' דכתובות בהיא אליבי' דהלכתא דכתובה דרבנן ולק"מ ולפי"ז קוביות המרדכי ורחוותו מרבב"ג ור"מ בגזירותיו מידחי לך מר"ע עדיין לריך תלמוד בכתובות י' ע"א בכף יבקול כמוהר הבתולות בירה זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה מכלן סמכו חכמים לכתובת אבה מה"ת והתוס' בבוטה כ"ז ע"א ד"ה אוק כו' מפרש בהדיא שאין זה אלא אסמכתא מה"ת אפי' לרבב"ג וא"כ ס"ה לר"ע סדרש כן ולק"מ

הסתא גם מה' כר"ע מהבירו ועוד פי"ל שכאן תברין רבים פליגי עלי':

אך לפענ"ד נראה דהגפ"מ שיש בין מ"ד כתובה מה"ת ובין מ"ד כתובה דרבנן ע"כ יש גם לפי"מ שמסוקנא דהלכה דכתובה דרבנן או למ"ד כתובה סמוכה אקרא יהא הגפ"מ לדינא דאל"כ מאי נפ"ל מינה אי אסמוכה או לא אסמוכה אקרא אלא ע"כ בהנך נפ"מ ואלו הן הגפ"מ. (א) נפ"מ אי הוי אסמכתא מה"ת גניא ממטות היותר יפות ואי מדברי סופרים גניא ממטות הרשות היולא במדינה. (ב) לענין איסור שהי' בלי כתובה. (ג) לענין פהיתה כתובה ממאתים. (ד) לענין טידות וביטוית וזיבוריות. (ה) לענין גבית כתובה ממטלטלי עבדי. (ו) לענין לשון כתיבת הכתובה דהוי לוכי מדאורייתא דלדעת הרא"ש פסולה או לא כתב כן למ"ד מה"ת. (ז) לענין שקל הקודש הע"ג דמלינו שמואל דס"ל בבבלי כתובה דרבנן מ"מ ס"ל בירושלמי בשקל הקודש מ"מ כתב הרא"ש דאפילו למ"ד דרבנן גבי' שקל הקודש בלא תהא קלה בעיטו להוציאה וכן הקנו הגאונים שתגבה ממטלטלין. (ח) לענין אי נאמן להפסידה בטענת פ"ב כתובתה ועתו"ש כנהדרין ח' ע"א. (ט) לענין מהגה על מס"ב בתורה. (י) לענין אי גובה מן המלוה כתובתה עיין מרדכי פ' הכותב סי' רי"ב. (יא) למ"ד כתובה מה"ת מהו פיגום בקידושין אבל בלא כתובה ולמ"ד דרבנן פיגום היא בלא קידושין דהא גם אבה היא בלא כתובה ומה נפ"מ בין אבה לפיגום מה"ת אע"כ בקידושין ועיין מל"מ.

(יב)

(יב) לענין אי נופה מבבה. (יג) אי יכולה למחול למ"ד הכמים עבו תיזוק לדבריהם יותר מבל תורה עיין בתוס' כ"ו ע"ב. (יד) לענין אם יש בעיר בהיא דרה בה נכסים מבוטבדים לגבית כתובתה אבל בעיר אחרת יש נכסים בני חורין ועיין תומים סי' קי"א ס"ק ה' והרבב"א ועיין ניטין מ"א ע"א תניא אוקד כו' בהפיתוקי בעיר הזאת ובמבה נהר ועיין בני יהושב ניטין ריש פרק הניזקין ד"ה אין

דבין דבתב לה יבלבון דחזי ליבי מה"ת הרי הבתעבד עלמו:

אמנם כ' הב"י בהה"ע סי' ס"ו ולענין הלבה קי"ל כרבנן דכתובה אבה מדבריהם כו' אלא מתקנת הכמים גובה הב"ל מדינה במקום שאין כיתבין עב"ל, ובהגהות מרדכי האיך בו' מבמע גמי שהם כותב כתובה מבתעבד כמו ב"ה כל מב"ב בבער כתובה ובל הגפ"מ בפרבמו בבר תקנו ויתרו הגאונים דיהם וקי"ל כתובה דרבנן, וגראה דהוי בהב"מ מה חולו בל מועד אמרי' במו"ק י"א ע"ב הב אבי אמר לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בימי אבלו דמדרבנן הוא ובהי אלא אפי' במועד דאיסור מלאבה דאורייתא הוא במקום פסידא ברו רבנן עב"ל ופרב"י דבתיב אה הג המלות תבמור שבעת ימים לימד על בל הבג שהוא אסור עב"ל, ב"מ דעביית מלאבה בהה"מ מדאורייתא אסור וכן מלינו בהדיא בברייתא בהגיגה י"ה ע"א דתנו רבנן אה הג המלות תבמור כו' דברי ר' יהבי' ר' יוגהן אומר קו"ה כי' הגיא אידך בל מלאבה עבודה לא תעבו לימד על תה"מ שאסור בעביית מלאבה דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר א"ל הה"א אלא מועדי ד' כו' ובס הא לא מבבן בבתוב אלא להבמים לומר לך איזו יום אסור איזו מלאבה אסורה כו' ומירושלמי מבמע בהי' בבח הבמים להתיר בל המלאבות בהה"מ ביון בהתורה מבבן בודם ואולו היו מתירין לא הי' אקר איסור דרבנן אלא מה בשאבירו הוא איסור דאורייתא אם עבר ועבה והו הבעם שאסרו בדאמרי' בירושלמי במו"ק ובובא בתוס' הגיגה י"ה ע"א ד"ה חולו בל מועד כו' בלום אסרו במלאבה אלא בדי שיהיו אוכלין ושותין ויהיו יגעין בתורה והם פוחזין ואוכלים ושותין עב"ל וע"ב אהני מלאבות האסורים קאמר דאילו המותרין לא אסרו א"ב מבמע דגם המלאבות שאסרו הבמים הוא מה"ת ביון שמבבן התורה להבמים א"ב המותרות גם בני אפי' מדרבנן והאסורות מה"ת אסורים בדי שיהיו עוסקים בהה"מ בתורה בל היום וי"ל דבתובה גמי בן הוא שהיא אסמבתא דרבנן על הקרא ומבבן להבמים במה בבום הבסף פיבי' בבתובה ומלין תגבה בתובתה מזבוריות או ביטוית או ממטלטלין ע"ב תקנו ההבמים בבן וכן יהי' דינה ומה בהבמים עבאו וקבעו זהו מן התורה במו בחולו בל מועד ולמ"ד בתובה דרבנן ולא בתבו ולא קנו ס"ל דעיבר בתובה אינו אלא דרבנן הקנו בתובה בך יבך בדי בלא תהא קלה בעיטו להוציאה. (ועל אופן ד' בבר בהגמו

בחיבה ג׳ על מה שבדקו את שאלת ותשובת המרדכי כן בודקין כל הלשון המתחבר בחלק הסיתר לולי יש לדחות לשיטתו שמביא להזק הן ע״י סברא הן ע״י גמרא הן ע״י חלוק הענינים א״כ אין הלכה כמותו כמו בעשו בכמה מקומות בב״ם בעלי התוספות לרש״י ושאר גאונים שהיום קודם לרש״ם וכן עשה הבעה״מ להרי״ך והמלחמות על בעה״מ וכן הרלב״ד להרמב״ם וכן הבדק הבית להרשב״א והמשמרת על הבדק וכן בכל דור ודור בודקין שאלות ותשובות אם אמת כן להלכה או שמא אינו כן להלכה):

בהונה ה׳ שבועות שם כל מר דס״ל מ״ע מר לא אמר כמר ומר מ״ע לא אמר כמר כן יש לפלפל בתנאים דפליגי אהדדי וכן באמוראים וכן במפרשים יכן בגאונים וכן באחרונים דפליגי אהדדי איך להבין טעמייהו דכל מר כדאית לי׳ ומלי סברתו דכל מ״ד, ועתה אנו רואים בש״ד לעשות בחינה על הירושלמי ותבעלי דפליגי אהדדי להבין מ״ע דכל מ״ד מ״ע ס״ל הכי ואיידי דקאיירינן עד הכתה בענין בתובה מה״ת לענין בחינה איך לברר דעת הפוסקים להלכה ואיך לבדוק תשובה לברר כן נברר בש״ד גם בחינה זו מאותו ענין בש״ד:

והנה איתא במתני׳ שלהי מסכת כתובות ק״י ע״ב, נפלה אשה בא״י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א״י, נפלה בא״י וגרשה בא״י נותן לה ממעות א״י רש״ג אומר נפלה בקפוטקיא וגרשה בא״י נותן לה ממעות א״י, נפלה בא״י וגרשה בא״י נותן ממעות קפוטקיא ומבמע דאפי׳ נפלה בא״י וגרשה בקפוטקיא וגרשה בא״י נותן לה ממעות קפוטקיא וכ״ש נפלה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא יע״ש וקמפרש בירושלמי מדקאמר ת״ק נותן לה ממעות א״י הדא אמרה שמטבע א״י יפה מכל האחרות מסייע למ״ד כתובת אשה מה״ת ודלא כרשב״ג דתני כתובת אשה מה״ת ורשב״א אין כתובת אשה מה״ת אלא מדברי סופרים עכ״ל פי׳ מדמליגו דרבנן בברייתא ס״ל בהדיא כתובת אשה מה״ת וא״כ ע״כ דס״ל רבנן דרשב״ג במשנה דנותן לה ממעות א״י ש״מ דמעות א״י יפה מכל האחרות ע״כ כיון שהיא מה״ת נותן לה ממעות היפות ורשב״ג דס״ל כתובה דרבנן נותן לה ממעות קפוטקיא הגרועים דאם לא תפרש כן מאי שייך מסייע למ״ד כתובה מה״ת הא פליגי גם במשנה רבנן ורשב״ג וכן בברייתא ומאי שייך לומר ודלא כרשב״ג מדרבנן פליגי עלי׳ בברייתא הא גם במשנה פליגי אע״כ כדפרשנו אבל בבבלי על הך משנה קמפרשי איפכא בין בא״י שאינה יפה מטבע שלה יותר מכל האחרות ובין בדעת רבנן ורשב״ג איפכא מפרשי דהכי איתא בבבלי הא נופה קבעה אמרת נפלה בא״י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א״י אלמא בתר שיעבודא אזלינן אימא סיפא נפלה בקפוטקיא וגרשה בא״י נותן לה ממעות א״י אלמא בתר נגיעה אזלינן ומבני

אמר

אמר רבה מקולי כתובה שנו כאן קסברי כתובה דרבנן וע״כ ס״ל דמעות א״י גרועים מכל האחרות והקילו בכתובה דרבנן ליתן לה ממעות הגרועים בין הסיעבוד ובין הגוביינא הי׳ רק בא״י נותן לה מהגרועים בבא״י ורשב״ג סבר כתובה דאורייתא ונותן לה ממעות היפים מקפוטקיא נראה שטעם הירושלמי שפי׳ כן הוא מטעם הברייתא כדפרשנו דרבנן ס״ל בהדיא במתני׳ דנותן לה ממעות א״י ובברייתא ס״ל בהדיא דכתובה מה״ת ע״כ ס״ל דמעות א״י יפים ע״כ מכל האחרות ע״כ נותן לה למ״ד כתובה מה״ת ממעות א״י ומ״ד כתובה מדרבנן נותן ממעות קפוטקיא גרועים, אבל מ״ע דהבבלי שפליג על הירושלמי בשניהם הא שפיר קמפרש הירושלמי וי״ל דהבבלי לשיטתם אזלי במסכת כתובות י׳ ע״א הואיל ותקנת הכמים היא לא תגבה אלא מזבורית רשב״ג כתובה מה״ת ומי אמר רשב״ג הכי והתניא כסף יטקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות זה מכאן סמכו הכמים לכתובת אשה מה״ת רשב״ג כתובת אשה אינה מה״ת אלא מדברי סופרים ומשני הגמ׳ איפוך וכה הך מתני׳ דתנן רשב״ג נותן לה ממעות קפוטקיא פי׳ סיפים ב״מ דרשב״ג סבר כתובה מה״ת כדאיתא בבבלי מסכת כדפרשנו לעיל, אך קשה למה לא אלה לפרש הך מתני׳ דמעות א״י יפה מכל האחרות כהירושלמי ואיפוך קמייתא מכח הך מתני׳, וי״ל דתקשה להו הך ברייתא שהביא הגמ׳ בבבלי בכתובות ק״י ע״ב ת״ר המוליא שם״ח על הבירו כתוב בי׳ בבל מגבהו מעות בבל, א״ר מגבהו ממעות א״י, שתא מה בירלה לוה מגבהו. משא״כ בכתובה אהייא אמר רב מתרגיא אריבא לאפוקי מדרשב״ג דאמר כתובה מה״ת א״כ מאינו רב מתרגיא דבביעא לי׳ דרשב״ג ס״ל כתובה מה״ת ולית הלכתא כוותי׳ ומתני׳ גופא קשיתי׳ הא ניפא קשיא נפלה בא״י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א״י בתר שיעבודא, אימא סיפא נפלה בקפוטקיא וגרשה בא״י נותן לה ממעות א״י אלמא בתר נגיעה אזלינן, ואמר רבה מקולי כתובה שנו כאן. ס״מ דהלכה ס״ל לר׳ אבא לא לרבה דכתובה דרבנן מהך מתני׳ ע״כ ס״ל להבבלי דרשב״ג ס״ל כתובה מה״ת ובבר פסקה רב מתרגיא דלית הלכתא כרשב״ג הכא אלא דכתובה דרבנן ובבר אמרי׳ בעירובין מ״ו מ״ז דהיכא דמפרש דלית הלכה כפלוגי היא אלא מן הבבל דהלכה כרשב״ג במשנתינו וא״כ הכא קמפרש רב מתרגיא ורבה דלית הלכה ברשב״ג הכא ודרשב״ג ס״ל כתובה מה״ת ע״כ היפנו בתרייתא דרשב״ג ובב״ מעות א״י גרועים ס״ל ופליגי על הירושלמי שפיר וא״כ מ״ע דהירושלמי מ״ב לא קמוקין לה למתני׳ כהבבלי י״ל עפ״י מה דאיתא בתוספתא בפ׳ בתרא דכתובות יי״ל המב שלעיס של בן שלשים של עבד המביס של אונס ומפתה ומאלה בת מולאה ב״ר כולם אעפ״י שהן בבבל נוהגה טילהן בכסף א״י עכ״ל, והרי כותב הרא״ש דאורייתא לכ״ע ואיב לבלם בבסף א״י מסתמא

משם

מעות ה"י יפיס הס מכל הלרלת וגרוך ליתן ממעות היותר יפיס וה"כ ע"כ
רבנן דס"ל כתובה נותן לה ממעות ה"י ס"ל כתובה מה"ת ורבב"ג ע"כ ס"ל
כתובה דרבנן והבבלי יסבור להדבה מדקתני הגך וכתובה לה ב"מ כתובה דרבנן
ותך ברייתא לתו דסמכא היא והירושלמי יסבור דלכן לה קתני כתובה בהיא
בכלל הוצם ומפתה בלמדון כתובה מהן ידסמכא היא הברייתא, ועוד דמסיק הס
בתוספתא בהדיא דמעות ירושלמי הס היפיס וז"ל הס בסוף מכילתין הך דתמס
סלעים דבן כו' כסף בדברה בה תורה בכ"מ הוא כסף עדי לזהו כסף עדי
זה כסף ירושלמי, בכ"ל הרי בהדיא הגי דכסף ה"י יפיס מכל הלרלות והבבלי
ס"ל דהך תוספתא לתו דסמכא היא דלא מיתניא ב"ר חייא ור' אושעי' הך
קבה הא מלינו סתם מבנה כה"ג ומה שבה הבבלי בה דתנן סתמא בבכורות
מ"ט ע"ב חמס סלעים של בן במנה עדי סלעים של עבד במנה עדי חמשים
של אוכם ושל מפתה ומהה של מפ"ר כולם בבקל הקודם במנה עדי ומסתמא
דמפרש בתוספתא מלו כסף עדי זה כסף ירושלמי וקביא על הבבלי, ז"ל דבזה
לא יסברו כתוספתא דס"ל מדברבו דהך תוספתא לתו דסמכא היא גם בזה
דקמפרש כסף עדי זה ירושלמי ולון זה כסף ירושלמי ה"ג כסף ירושלמי לתוד
כסף ה"י לתוד ומה דתקו להס לדתות הך תוספתא מהלכה ז"ל מנוס הסתם
מבנה דבכורות ל"ה ע"ב דתנן התם הבכור נוטל פי פעים בנכסי הלב ולינו
נוטל פי פעים בנכסי הלם ולינו נוטל בבבה ולא נרלוי כבמוחזק ולא הבה
בכתובתה עכ"ל ופריך הב"ם והלמר בנוגל ב"ת גובה לת הבבה ומבנו ר' לבא
מקולי כתובה בנו כלון הרי סתם מתני' דרבנן ס"ל כתובה דרבנן וקי"ל כר'
יוחנן דהלכה כסתם מבנה זהו ז"ל דלכן פליגא הבבלי על הירושלמי והירושלמי
לתמר לך גם הנו פוסקון כסתם המבנה לבל רבנן סברי כתובה מה"ת ולית להו
דבמוגל דב"ה גובה לת הבבה מנוס דבמוגל פליג על ר' יוחנן בירושלמי כתובות
פ"ק הלכה ב' ה"ד יוחנן סלעים בבירמיות כו' ירושלמיות כו' מעבב הוצלה
בלוהו מקוס ופי' הפני מבה מנוס דס"ל כתובה דרבנן וקחסיב בס סלעים
ירושלמיות בבבס מעות גרוביס ובמוגל פליג עלי' וס"ל זיטוקן לה בבקל הקודם
ופי' הפ"מ מנוס דס"ל כתובה מה"ת וכן מסתבר ע"כ לדידי' ליבא למימר בכל
לבא מקולי כתובה בנו כלון ומ"ט דהבבלי י"ל דפליגי בדבמוגל סתרי בבבלי
כתובות י' ע"ה לר"ל לבר בבמוגל מנוס רבב"ה הבמיס תקנו לבס לבעות ישראל
לבתולה מלהוס כו' ולפי"ז ע"כ הירושלמי ס"ל לליבי' דבמוגל הכי והבבלי
ס"ל לליבי' דבמוגל הכי לליבי לבמוגל בהך סתמא הל"ל דפריך ומדייק מדקתמר
בל מה בבבלי ר' יוחנן בנוגל ב"ה כו' ירושלמי לתו' דר' יוחנן ס"ל כתובה דרבנן וע"כ ס"ל
ובכתובות ג"ו פליגי ס"ל לר"מ כתובה מה"ת ור"י ס"ל כתובה דרבנן וקביא לר'
יוחנן

קי"ל הכא כרבב"ג ליתא הך בללא דר' יוחנן כדפרבנו לעיל ע"כ פסקו הרלבוגים.
ז"ל כתובה דרבנן, וכן פסק הרי"ף והמרב"ם בפי' המבנה פסק ולון הלכה
כרבב"ג והלא כהמדבבי בב' בבס הירושלמי לוכבת, וכבר כתב עליו הפ"מ בירושלמי
בנוסבא לתרת הי' לו בירושלמי והלא כהמדבבי דמבוי לי' להרי"ף טועה במלי
דסמך על הס"ם דקלמר לתפוקי מדרבב"ג וגרלה שהרמב"ם ג"כ שפסק דלא
כרבב"ג במבנתיו ג"כ מהך טעמא דלמרן מנוס דקלמר הס"ם בהדיא לתפוקי
ומדרבה ור' לבא דלא כרבב"ג ורב מברבוא והבמ"ג כ' כהמדבבי ור' יוחנן
בבר פירבנו מירושלמי דס"ל כתובה דרבנן ופליג בירושלמי הל"ל על במוגל
ולא"כ הלכה כהסתם בבכורות הל"ל לשיטתו מוקיס לה הך דרבב"ג דס"ל כתובה
בר' יוחנן מובר הירושלמי ע"כ לשיטתו מוקיס לה הך דרבב"ג במבנתיו בב"מ ל"ה ס"ל נמי
דרבנן בהפי' לר' לבא דלית לי' הלכה כרבב"ג במבנתיו בב"מ ל"ה ס"ל נמי
כתובה דרבנן בבכורות הל"ל וגרלה לו כלון דהלכה כרבב"ג וקביא על הר"ן
בלסי כתובות דקלמר דלא בבקיון הלו כללא דהלכה כרבב"ג במבנתיו מנוס
דלמורלו לליבי' דר' יוחנן הדא דהודלא בב"ד כמלה עדיס דמי ועוד דלפי'
ר' לבא דפליג על הלו כללא מודה הכא ועוד ר' יוחנן לשיטתו דבכתובות כו'
פליגי בזה ר"מ ור"י ובירושלמי פסק ר' יוחנן בדף ל"ו ר"מ ור"י הלכה כר"י:

בדינה ו הייבו על דבן לשיטתות לתרן תגלים ולמורלים סהולכים לפי
סברתם זה בלה וזה בבה כלון ובמקיס ושיטה לתרת ומתורלים בזה
קביות הרבה ולכבר ביבת כתובה לו הא מה"ת לו דרבנן מבקנו למעלה,
ע"כ נעבה בס"ד דעגין הל"ל הבחינה הבבית של הלשיטתות:

דון כבר בלרנו שבשיטה זלת לו כתובה דלוריתא לו כתובה לוגה לגלא מדרבנן
בסיא פלוגתא דתנלי ולמורלי ובין בבלי וירושלמי והתלים הס רבנן ורבב"ג
בבלי כתובות במתני' ובס בירושלמי ובבבלי פליגי לליבייהו דתנלי הייבו הירושלמי
סבר דרבנן ס"ל כתובה מה"ת היא ורבב"ג ס"ל כתובה דרבנן והבבלי ס"ל
דרבנן ס"ל כתובה דרבנן ורבב"ג ס"ל כתובה דלוריתא ולעגין הלכה פסק הירושלמי
כרבנן לפי שיטתם דכתובה מה"ת נגד רבב"ג דיהודלה הוא לבל הבבלי פסק
כרבנן דידהו דכתובה היא מדרבנן ותדווייהו לא פסקו כרבב"ג וקבה לליבה
דמ"ד דר' יוחנן ס"ל הלכה כרבב"ג במתגיתו ור' יוחנן הא תובר לת הירושלמי
וסתר כלל בלו ופסק דלא כרבב"ג. ועוד יותר קבה הלמר ר' יוחנן הלכה
כסתם מבנה ולגן תגן בבכורות כ"ה ע"ב ולא הלכה בכתובתה כו' ובגמ' לתר
ר' לבא מקולי כתובה בנו כלון מנוס דכתובה דרבנן ולקולו בה רבנן ועוד קבה
על מה בבבלי ר' יוחנן בנוגל מ"ו.ריבי דפליגי ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה
ובכתובות ג"ו פליגי ס"ל לר"מ כתובה מה"ת ור"י ס"ל כתובה דרבנן וקביא לר'
יוחנן

יוחנן ושוד יותר קשה הא ר' יוחנן סותר לעצמו לפי"ז בירושלמי כתובות פ"ק ה"ב וז"ל א"ר יוחנן סלעים שבירושה מתניות ירושלמיות אילן אמרין הכין ואילן אמרין הכין כו' נותן לה מעצם הולה בתותו מקום עכ"ל, ופי' המפרשים מבוש דס"ל כתובה דרבנן ואינו מחויב ליתן לה דוקא ממשות א"י אע"פ דהך סתמא דירושלמי הנ"ל דרשב"ג ס"ל כתובה מה"ת לאו אליבי' דר' יוחנן הוא ולפי"ז ס"ל אדרבה לר' יוחנן כתובה דרבנן ולביתו בכל הי כללי הנ"ל אזיל ולפי"ז שפיר ניחא

מה שפסק הרי"ף דכתובה דרבנן ולאפוקי מדרשב"ג;

אבל א"כ קשיא טובא על הסמ"ג ור"ת והמרדכי וסייע תס דפסקו דכתובה מדאורייתא מטעם כללא דר' יוחנן דס"ל הלכה כרשב"ג במשנתינו הא מלינו בהדיא דר' יוחנן תבירא לעזיז' ושוד קבה הא הסמ"ג וסייעתו פסקו כרבנן נגד רשב"ג. דמהני' דב"ב ז' ע"ב אי כופין לבטה בית שער להגר וע"ש בטור ובב"י בשם רבינו ירוחם בי"א גם שם מטעם ה' כרשב"ג במתניתין ה' כרשב"ג אבל הסמ"ג עלמו עכין פ"ב פסק כרבנן והביא ברייתא ותוספתא משלהי ב"מ וי"ל מבוש התוספתא ילא מן הכלל התם [וגם הרמב"ם ז"ל דפסק כתובה דרבנן לריכין להבין מאיזה טעם פסק דלא כרשב"ג אלא כרבנן אי מטעם שב' הר"ן ז"ל בבמה מקומות מבוש דאמוראי פליגי אליבי' דר"י בכלל זה אי מבוש דר' יוחנן עלמו פסק בירושלמי כתובה דרבנן מש"ה פסק הכא הכי] וכדמלינו בילאו מן הכלל במקומות אחרים כדמלינו דפסקי הסמ"ג והמרדכי ור"ת בב"מ ק"ב ע"א במתרץ מעשה בליפורי, באחד ששכר מרתף מהבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחודש ובא מעשה לפני רשב"ג ולפני ר' יוסי ואמרו יהלוקו את הדב הביטור עכ"ל ופסקו דלא כרשב"ג רק מבוש דרב נתמן דקרקע בחזקת בעלי' קיימת וקמפרש התוס' בב"ב ל"ה ע"א ד"ה ומ"ש מהא דתנן המהלך כו' אע"ג דקי"ל ה' כרשב"ג במתניתין סייעו בסתמא אבל היכי דר"ג פליג הלכה כר"ג וכן הכא נמי ילאו מטעם התוספתא מהכל כמו הכא מטעם ר"ג אבל תימה גם הכא בכתובה מלינן אר"ג אמר שמואל מבוש ר"ש בן אלעזר חכמים חיקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה כו' וא"כ הו"ל ג"כ לפסוק כר"ג ודלא כרשב"ג וי"ל דהר"ת לשיטתו שפסק בס בכתובות י' ע"א בתוד"ה אמר ר"ג דקי"ל כרשב"ג דס"ל כתובה מה"ת ומטעם דקי"ל כרשב"ג במתניתין וס"ל ע"כ כהר"י שם דלא קי"ל כר"ג מטעם דרב אבי פליג עלי' וע"כ גם הסמ"ג והמרדכי וסייעתם יכברו הכי ולק"מ (ובין סמ"ג עשין פ"ב ומרדכי פ' השואל בשם רב שמרם גאון) וכן רשב"ג דפסקי' דלא כמותו דס"ל בשם שדנו אין דיניהם דין בבגהדרין ה' ע"ב ור' יוחנן ס"ל בהדיא כרשב"ג בירושלמי בבגהדרין דאין דיניהם דין ור"ל פליג

וס"ל

וס"ל שם בבגהדרין ה' ע"ב יתיב ר"ג ואקאמר לה' בנטתה ואקאמר נמי אתב בנון אלא דן דינו ממונות ביהודי כו' ומ"מ פסקו הרמב"ם והסמ"ג עכין ג"ז וז"ל ברהב עשה עיר בחון בה מאה ועפריה מעמידין להם ג' דיינים שאין ב"ד פחות מבלבה כו' ושם לקמי' כתב רז"ל גרסינן בירושלמי ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו בנים בדמו אין דיניהם דין וכן הלכה בד"א מדברי סופרים אבל מה"ת מותר להחד לדון שלאמר בגדר תפסוני אם עמיתך כו' וכבר ביאתנו שאין ה' כשמואל (דאמר בנים בדמו ד"ד אלא בנקראו ב"ד הנוף) אלא כר' יוחנן שחולק עליו בירושלמי ולריך שלשה עכ"ל הסמ"ג, ע"כ לא ס"ל מבוש דר"ג פליג על רשב"ג נפסוק כר"ג אלא כרשב"ג ור' יוחנן והכא לא פליג ר' אבי ואזיל הסמ"ג לשיטתו אבל הרמב"ם ה' בבגהדרין פ"ב הי' פסק כפסק זה שפסק הסמ"ג ממב ובכתובה פסק דלא כפסק הסמ"ג וכבר תמהו מפרשי הרמב"ם ז"ל מטעמים אחרים אמלי פסק כן, ועיין, שם בכסף משנה ולהם מבנה ואין כאן מקומו להאריך בזה אך קלת יש מבאן לפשוט בשייתן הנ"ל דמטעם בר' יוחנן עלמו פסק בירושלמי דלא כרשב"ג ופסק דכתובה דרבנן ובלא"ה הי' פוסק בכללא דה' כרשב"ג במשנתינו והכא בדיינין ר' יוחנן ס"ל כרשב"ג ע"כ פסק כרשב"ג ור' יוחנן הנ"ל בהיכא ר"ג ובמולא דפליגי ולא פסקו כרשב"ג ולאפוקי מטעם שב' הר"ן ז"ל מבוש דאמוראי פליגי אי ה' כרשב"ג במשנתינו ע"כ לא פסקינן כרשב"ג, אבל קשה לפעב"ד לפי"ז מה' שפסק הרמב"ם בפ' י"ב מה' בליס ה"ג וז"ל אחד בלי שנטמא במת או בשאר הטומאה (ע"כ פירוש טומאות שהן מה"ת דוקא דאי בטומאות דרבנן הא בבר פסק שם הנ' שהוא שפק אי תוזר לטומאתו היבנה אם לא וכי תיקשי הא הוי גזירה לגזירה והא קי"ל כרבא דלא גזרינן גזל"ג י"ל דדוקא לענין הולאה דשבת בדב' הטוס' אבל בטומאה גזרינן וע"כ מספקא לי') אם התיכו חזר לטומאתו הישנה (פי' מדרבנן) עד שיטבול עכ"ל ובאמת מתניתין היא במס' בליס פי"א משנה א' בלי מהבה בשוביהן ומקבליהן שמאין בשבדו טהרו חזר ועשה מהן בליס חזרו לטומאתן הישנה אמר רשב"ג לא לבל הטומאות אלא לטומאת הנפש עכ"ל ופסק הרמב"ם בחכמים ודלא כרשב"ג במשנתינו וא"כ ס"מ בפי' הנ"י והר"ן דמבוש דאמוראי מיהו אליבי' דר' יוחנן דהא הכא לא מלינו דר' יוחנן תפלוג כמו בכתובה אבל קשה לי להבין מ"ש לא מסתבר טעמי' דהא דטעם אמוראי מיהו אליבי' דר' יוחנן הייט היכא דלא מסתבר טעמי' דרשב"ג לא פסקו כמותו כדפירשו בהדיא שם והא הכא בטומאה שחוזרין לטומאתן הישנה מלינו הטעם במס' שבת ט"ז ע"ב בגמ' במשון בן שטח תיקן בתובה לאשה וגזר לטומאה ישנה כו' מ"ט מבוש גדר מי הטאת גגטו בה ופריך הש"ס הניחא למ"ד לא לבל הטומאה אמרו אלא לטומאת מה בלבד (ופרש"י ז"ל לא

ידענא

ידעינה היכה והוה רבב"ג הנ"ל) אלא למ"ד לכל הטומאות אמרו מל"ל אמר אביי
כו' רבא אמר כו' והטעם שגזר רש"ג שעת משום מעשה עכו' בכל ליון המלכה
שבטמאו כלי' במת ולא הלמה לחמתן עד הזרת שלוכי ובביעי משא"כ בשאר
טומאות שא"ל רק ערב שמש שלא יבוא בשביל יום אחד להתיכן מחדש בילריך
זמן יותר ולוכא לשוגזר הא ומילתא הלא שביתה ק"ל דלא גזרו הכמים והדרבה
הא יש לגזור שלא יבדקו עהרות עליהם כדמלינו גזירה זו בכלי הרש שלא
לטמאה אע"ב מנוס דאביי ורבא עמו ושקלו בדברי הכמים והו"ל בתרתי אמורתי
דפסקי כהכמים ולא כרבב"ג ע"כ פסק בהכמים אבל לדידי קשה קלת כיון
שהזרו הכלים לטומאתן הוכרה הלא היא שיטלה דרבנן הבתה א"כ הו"ל להרמב"ם
ז"ל לפשוט מכלן מה שמסתפק שם שבאלה נעמא הכלי בטומאה דרבנן אי הזרו
לטומאתן הוכרה אי לא פשיטא שהזרו שאל"כ הא יכול לשברם הבתה שעשיה
רק טומאה דרבנן ולהתיכם שמת ויטהר אע"ב שגם בדרבנן הוזרים לטומאתן
היכנה ומאי פסק שהוא ספק יע"ש אך יש להלק בין הטומאה שבא טיקרו מה"ת
אי שטיקרו בא לכתחילה מדרבנן שהבא לכתחילה מה"ת אי לא עגזור על הספק'
אי שטיקרו הדלתשובה משא"כ שטיקרו מדרבנן שאפשר דלא גזרו גזירה
לא קיימי גזירה הדלתשובה תדא גזירה היא אי לא קיימי הא לא קיימי הך
לגזירה כה"ג א"כ גם כה"ג תדא גזירה היא אי לא קיימי הא לא קיימי. רבב"ם הביא
ודרך אגב יש להוכיח קלת מהכא דכתובה היא דרבנן דהא רבב"ם הביא
שתיקון כתובה לאשה וגזר לטומאה ישנה כו' ופרוך הב"ם כלי מתכות דאורייתא
ביטנו ועל כתובה לא פרוך דאורייתא היא ולא מתרץ הכא לא נגרכא אלא ביהא
כותב לה כל נכסי אתרלון לכתובתה כדתניא בתלשובה הוו כותבים כו' כדמפרש
בכתובות פ"ב ע"ב יע"ש ס"מ דסתמא דגמ' ס"ל כתובה דרבנן ע"כ לא פרוך
מכתובה לכתחילה והא דמפרש כן בכתובה הייטו שבאמת זה תיקון על הדלתשובה
שחיקנו כתובה לאשה מלפנים ואינה הדלתשובה רק מדרבנן ע"כ א"א היא להב"ם
לפרוך הא כתובה מה"ת היא והרמב"ם באמת פסק לשיטתו כתובה דרבנן
וי"ל דגם מעשה זה הוסיף כתו והכך פוסקים דפסקי כתובה מה"ת יכולים
לדחות ראי' זו דהא י"ל בכמך הב"ם על פירושים בכתובה שם מקומה ולכן
לא דברו הלא לענין טומאה ע"כ לא פרוך מכתובה הכא ולפי"ז י"ל דעעמי'
של הרמב"ם הוא מעשה אביי ורבא בשקלו וטרי' אליבייהו דרבנן ולא כמו
בעותן מעמס הר"י והר"ן וסעייתם דאמוראי פליגי בה' כרבב"ג אי לא:

והנה בב"ב כ"ה ע"ב דפליגי רבנן ורבב"ג ור"ה פסק כרבב"ג והרי"ף והרא"ש
והרמב"ם ותסמ"ג ותמרדכי פסקו הלא כר"ה מנוס דס"ל לר"ה ביחודלה
הוא רשב"ג וקשה לפי"ז מ"ש ר"ה דתתביב לי' בפסק ר"ה כרבב"ג במשנתינו וכש"כ
מהכך אמוראי בפסקו כרבב"ג בגמ' דאמרינן הלכה כרבב"ג במשנתינו וכש"כ
דקשה

דקשה מהסמ"ג ומרדכי דכתובה דאורייתא על הסמ"ג והמרדכי דהלא בכתבו
בתוא יחודלה מ"כ (פי' בפסקו כרבב"ג מטעם ר' כרבב"ג במשנתינו דכתובה
דאורייתא ולא תבבו רבב"ג יחודלה עד רבנן והכא תבבו לרבב"ג יחודלה נגד
רבנן הע"ג דר"ה ק"ל כוותי') וי"ל חדא דס"ל להפוסקים כהרבב"ם ז"ל בב"ב
קכ"ד ע"א הדוקא במשנתינו ק"ל הלכה כרבב"ג אבל לא בברייתא, ושוב י"ל מנוס
דהכא פליג ר"ה בדי' דר' יהוסב על ר"ה וקי"ל כוותי' דר"ה בחדר"ש קרחו
לרבב"ג דקאמר דלכתינו יבול לעבבו וכופבו יחודלה, ושוב י"ל דס"ל כשיטת הרא"ש
ז"ל בפי' שם מטעם בר"ה לא הוי מפלוגתת רבב"ג ורבנן בלאמר בפסק כרבב"ג
ומב"ה לא ק"ל כר"ה אמנם על הר"י תמוה, לפע"ד דהא לעיל פירשנו שיטתו
דלא ק"ל כרבב"ג ה' במשנתינו מטעם דאמוראי פליגי בכלל זה ומשמע דאפי'
במשנה לא ק"ל כרבב"ג יבדים פ' המוכר פירות בב"ב דף ח"ל מבמע מהכא
דמתני' לא אירי בתולה דאירי בברייתא ק"ל כת"ק דפליגי רבנן עלי' ע"ל מבמע
דס"ל הלכה כרבב"ג במשנתינו אבל בברייתא לא אפי' הוא שם לפרש במשנה
דברי רבב"ג כמו שפי' בברייתא בהדיא מ"מ לא ק"ל כרבב"ג מה שפי' בברייתא
כיון שלא פי' בהדיא דעתו בהמתינתן יע"ש, אך מ"מ יש לי לתבא דאי' לשיטת
רבב"ם ושיטתו דברייתא לא ק"ל כרבב"ג [ועיין רבב"ם בב"ב ל"ג ע"ב ד"ה
דמי בוכתו כו'] מהא דאיתא במסכת נדה כ"ו ע"א ובס כ"ז דל' יוחנן ס"ל
וסתות דרבנן והכלל דה' כרבב"ג במשנתינו הוא בב"ב קע"ד ובס נסמן בשם
ר' יוחנן ויע"ש בנדה תוד"ה ואפי' תניא זמן וכתה מותרת כו' ובס בהגהת
הב"ח הלמרינן שם ע"ז דבברייתא ס"ל לרבב"ג דוסתות דרבנן והש"ד דר' יוחנן
קאמר ה' כרבב"ג במשנתינו ה"ה בברייתא ל"ל לאומר דוסתות דרבנן הא כבר
קאמר דה' כרבב"ג ואמנ ודעינן דס"ל דוסתות דרבנן אע"ב דברייתא לא קאמר
בכללא ע"כ הוזקק לפרש בהדיא דהכא ס"ל כרבב"ג דברייתא והלא כרבי דפליג
על רשב"ג, ויע"ב בתוס' הרא"ש ד"ה והעב"ו כו' אולם הרב המגיד פ"ד מה'
איסורי ביאה הלכה ט' כתב דר' יוחנן ס"ל וסתות דאורייתא ולא ק"ל כוותי'
ולפי"ז אין ראי' אבל בב"מ ז' ע"א מלינו בברייתא דרבב"ג ס"ל מודה בספר
שכתבו א"ל לקיימו ור' יוחנן בב"ב קכ"ד ס"ל דה"ל לקיימו כרבב"ג וכן בגיטין י'
ע"א דס"ל לרבב"ג בברייתא דסותיס גרי אמת הן ור' יוחנן ס"ל בתולין ה' ס"מ
דעל הברייתא לא כלל ר' יוחנן דה' כרבב"ג במשנתינו כשיטת הרבב"ם ושיטתו
אבל דעת הרמב"ם ז"ל הכ"ל עדיין לא ברורה לן רק בכל הסמ"ג והמרדכי לק"מ
הבתה על עלמה וכ"ב על בראי הפוסקים הנ"ל לק"מ:

על כן יש לפסוק דעת הרמב"ם הנ"ל שפסק בכתובה דלא כרשב"ג מטעם הנ"ל מבוס דתרי לתורלו הן אליבי' דר' יוחנן בזה ולא מטעם דר' יוחנן עלמו תברי לגזיז' [לפע"ג שהנ"י סותר לעלמו לפעל"ד מש"כ במתני' דב"ב הנ"ל דסופין ומכ"ש ברים המוכר כירות היפוך] בהרי. פסק בפסחים נ"ד ע"ב על הא דתנן במבנה מקום שהגו לעבות מלאכה בתבעה באב עובין ובכל מקום ת"ה בטלים דבב"ג אומר לעולם יעבה אדם את עלמו ת"ח עכ"ל בפי' המבנה שם ואין הלכה כרשב"ג, וכן בנבלות ע"ז ע"ב דתנן התם תתן לם רולה לקבות ק"ם לילה הראשון קולא רשב"ג אומר לא כל הרולה ליטול את השם יטול ופי' שם וז"ל עמן דברי ר"ש הוא אומר כי כשיקרא יבואו אליו בני אדם בעין כביד והדר וכבהוא מדקדק במלות ואפשר שהי' מעבהו (לפנים משוש פני' אחרת) ולא נב"ש ואין הלכה כרשב"ג עכ"ל ב"מ דלא ס"ל הך בללא משוש דתרי אמורלו אליבי' דר' יוחנן וה"ה בכתובה אמנם הר"ה ז"ל הובא בתוס' שם ד"ה רב שיבא ברי' דר"ל סו' דפסק כרשב"ג וז"ל פר"ח דהלכה כרב שיבא דהוא בתרלה והלכה כרשב"ג במשנתו דאמר לא כל הרולה סו' ולכאורה תמוה שהרי ע"כ פסק הר"ה כרשב"ג ודלא כהרמב"ם וע"כ בהא פליגי שהר"ה ז"ל ס"ל כמד"ה הלכה כרשב"ג במשנתו והרמב"ם ז"ל ס"ל כמ"ד דר' יוחנן לא כלל כלל זה והרי הכא בב"ד הא ר' יוחנן עלמו אמר מוהלפת השיטה ופרש"י ז"ל בעטה המסדר והחליף ת"ש הו"ל דברי רשב"ג רבנן הוא דאמרי ושם מאי דאמרי רבנן הוא רשב"ג אמר וס"ל הכי נמלא הר"ה שפסק כרשב"ג דאמר לא כל הרולה ליטול סו' הרי פסק לפי דברי ר' יוחנן כרבנן והוא דלא כמ"ד דר' יוחנן סבר הלכה כרשב"ג במשנתו והוא ז"ל הא פי' בהדיא הטעם משוש דהלכה כרשב"ג במשנתו וכר' יוחנן אבל דעת הרמב"ם ניהא שפסק כרב שיבא ותירלו ודלא כמ"ד ד"ה כר' יוחנן דס"ל הלכה כרשב"ג ויע"ש פי' הר"ח במס' פסחים על מוהלפת השיטה וע"כ מוכרחין אנו לפרש דר' יוחנן החליף הך מתני' דתבעה באב דרשב"ג סבר שם מקום שהגו לעשות עושין וחייש ליוהרא ולשיטתו לפי דעת הר"ה דקמפרש בהדיא שהובא בתוס' ברכות שם וז"ל והלכה כרשב"ג דאמר לא כל הרולה ליטול את השם יטול ע"מ דס"ל שלא החליף הך דאשש"ד שהחליף הך ל"ב הרי ר' יוחנן מודה דאין הלכה הכא כרשב"ג במשנה שהרי לדידי' הכמים במקום רשב"ג הם והמסדר טעה והחליף ובאמת הא רשב"ג ס"ל דלא חייבינן ליוהרא ונש"ד עוד נפרש לקמן דעתם ז"ל. אך לפי"ז אין לפשוט דעת הרמב"ם מהך דהכא דהא ל"ל דבלתי הכא דר' יוחנן גופא תברי' בללא דידי' הכא שהרי הכא החליף ר' יוחנן שיטתם ת"ל מטעם זה דמליגו ר"ע בתוספתא פסק וס"ל כהכמים דאמר ר"ע בלין רולה סימן ברכה והובא בהרב המגיד

בה' תעניה פ"ה ה' יוד שהרמב"ם פסק כר"ע דתוספתא וכדבעינן למימר לקמן אי"ה דר' יוחנן עלמו מוכרח הי' מטעם זה לומר מוהלפת השיטה ולא דלא לומר כרב שיבא ובלא להחליף השיטה, וכ"ז לפי גירסת המגיד בתוספתא שם ובמשנה אבל לפי גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל בתעניה דף ל' שם שרבן גמליאל אמרה אינו מוכח הי' זה אלא כדבעין מעיקרא אבל דעת הרמב"ם לא נפשט מהך:

והנה יש לדון דפסק כר"י הגשיא נגד רשב"ג בעין ערבון דאיתא בב"מ מ"ח ע"ב דפליגי רב ור' יוחנן ערבון דס"ל לר' יוחנן כנגד כולה הוא קונה ורב ס"ל כנגדו הוא קונה ופריך הש"ס על רב מרשב"ג דס"ל כנגד כולו הוא קונה מאי לאו ה"ה למטלטלי אע"ג דלא פריש ערבוני יקון קנה סכל וקשיא לרב ומשני דוקא קרקע דנקנה בכספא לגמרי מטלטלי דלא קנה אלא כנגדו לקבל עליו מי שפרע ולי' בפרע ל"ש אפילו נתן ערבון לא קנה אלא כנגדו לקבל עליו מי שפרע ור' יוחנן ס"ל דאפי' מטלטלי כנגד כולה הוא קונה דלטעמי' אזיל דהא ס"ל ד"ת מטות קונות גם מטלטלי לגמרי ומה שרלה הש"ס לומר לומא כהגלו המלוה את הבירו על המשכון ונכנסה השמועה דפליגי רבי ורשב"ג ורב אחיא בלבי ור' יוחנן כרשב"ג ודהה דרבי ס"ל דמשמע אפי' כנגד המשכון ומשכון דנקט אינו אלא לזכרון דבריה ולא מסיק דר' יוחנן כרשב"ג ב"מ דסתמא דגמ' לא ס"ל הך כללא דבב"מ ס"ל לר' יוחנן כרשב"ג ומלינו הרמב"ם ז"ל בתמת פסק דלא כרשב"ג שהרי לא הביא דברי רשב"ג בערבוני יקון אלא פסק כר"י הגשיא הוא רבי והוא מטעם הנ"ל מן הסתם ועיין להם משנה פ"ה מה' מכירה ה"א וז"ל המוכר שדה בחלף זוז ונתן לו מקלת הדמים והי' יולא ונכנס והובע בלר הדמים אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד לא קנה אלא כולה אמנם ע"ש בכתב השגר לו הזיק ודייק מלשונו הלא"מ שם מדלא הזכיר הרמב"ם ז"ל דברי רשב"ג דאמר ערבוני יקון כהעור בבי' ק"ג וגרלה בהוא מפרש בפי' ריב"ש בסי' תל"ה דרשב"ג פליג על ת"ק ולית הלכתא כוותי' ולכן אבל סיומא דבריתא הוא וזה מוכרח בדעתו ז"ל עכ"ל ומקורו בב"מ ע"ז ע"ב כולה הרי במוכר שדה לחבירו בחלף זוז כו' ופריך הש"ס ממכר לו שדה דרשב"ג ומשני הא דקמטייל וגפיק חזוזי הא דלא טייל וגפיק חזוזי ומשמע דהא בב' הרמב"ם ז"ל אמנם ע"ש בכתב השגר לו הזיק בא להפוכו מדרשב"ג דאמר שם בהשוכר את האומנין מלמדין אותן בלא יחזרו כולה כותב לו אני פלוני בן פלוני כו' בב"מ כן מכר לו ואמן בהדי בלרך זוזי דהא טייל וגפיק חזוזי וכדבגן ואא בפסק בפ"ז מה' מכירה ה"א דמי בעתן הדמים ולא מבך הפירות כו' ואפי' נתן הערבון כל הרוזל בו מקבל מי שפרע כבר פירשו מכלו כלו מבוס שפסק כר' יוחנן דכנגד כולו

הוא קונה ומקבוץ מדידי' לדידי' בפסק בבמיעה בכנגדו מבמעו ולהו בעניי לא
ידעתי מגיין להם ז"ל הסברה בהר"מ ז"ל פסק כד' יוחנן דהא מדלמר לפי'
נתן עירבון מקבל הרוזר מי ספרע מזה לוהו מוכח לפעל"ד כלל דהא לרב דס"ל
כנגדו הוא קונה מבמע ג"כ דמקבל הרוזר מי ספרע על כנגדו וי"ל דפסק
כרב ולפי"ז לא קביל הסתירה מבמעה כלל לאמנם יש פוסקים דהרמב"ם
פסק כרבב"ג ופירשו לפי בעמתם:

ויש לדון לעניעו ב"ל דר' יוחנן בפסק דכתובה דרבנן הוא לוהו מבעה
הכלל דר' כרבב"ג במבמתו ולא מבעה דר"מ ור"י ה' כר"י אבל
אמרו לתעלה הלא מבעה לחר דחזיל לבעתו דס"ל בב"ב קע"ה ע"ב בעבודה
דאורייתא ולכן תנן בכתובות פ"ד מי במת והניח כתובה וב"ח ווורסין ר"ע אומר
יתן לכובל בהן ור"ע אומר לן מרתמין בדין ויתן לווורסין הן לריכין בבועה
ווורסין ה"ל בבועה בס"ל ותלה הגאון בעל מלא הרועים פלוגתא ר"ע ור"ע
בבעת בעבודה דאורייתא דר"ע ס"ל פ"ד וה"ב הו"ל ב"ח ולאפה כנגדו והבבועה
לוגה הלא הרבנן בלון לה כה לבעל הבעבוד שהוא מה"ח ור"ע ס"ל בעבודה
לוו דאורייתא ולהי' בבועה דרבנן ומיגרע כה בעבודם בהוא ג"כ לוו הלא
דרבנן דהא לא הוי כנגדו ולפי"ז למ"ד פ"ד נתבב מלוה המוחזק ולמ"ד בל"ד הוי
נתבב הלוה מיחזק ולכן תנן סתמא בבכורות ל"ה דכתובה דרבנן הוא מבעה
סהי' קבה להב"ם מבך דבמוהל דקלמר ב"ח נובה לת הבבה לך כ"ז פירכא
למ"ד בל"ד דב"ה נמי לוו דאורייתא והיינו דבמוהל דס"ל בב"ב קע"ה בל"ד ע"כ
מקבי בפיר דמ"מ נובה לת הבבה ה"כ מ"ב כתובה אבל לר' יוחנן דס"ל בס
בעבודה דאורייתא וכתובה לא הוי הלא מדרבנן ה"כ לדידי' ליכא למיפרך
מידי מב"ח דלמר במוהל בתמא דמתני' די"ל דב"ח נובה בבה בהוא מה"ח
מבלה"כ לבבה בכתובה דהא דרבנן הוא לך קבה לבעל"ד לפי"ז דהכא מבמע
דר' יוחנן לא ס"ל הלכה כר"ע ולהי' לין מעין כר"ע לימתר ובכתובות פ"ד
בס ס"ל לפי' לגיבא בתרא מעין לימתר ולהי' נגד ר' מרבון שם סברא בר"ע
הי' רבו בל ר"ע כדמפרש התם בגמ' ועל דבריו הנ"ל שפירשו לעיל שבבבל
בעתו דס"ל מעין לימתר לו הלכה כר"ע ס"ל התלוף הבועה דרבב"ג על הבמים
וחכמים על רבב"ג ועבה לת המבדר הוא רבו לבועה שהתלוף בעתם דתנן
בברכות ע"ז ע"ב מהני' תנן לם רולה לקבות קולא לק"ש בלילה הראבון
ורבב"ג ס"ל דלא כל הרולה לעבול לת הבם יבול ופריך הב"ב הא הנן בבסתים
ל"ד ע"ב מקום שרגו לעבות מלאכה בתבעה בלא עובן ובב"מ ת"ח בעלון
הבעל הזקתה ג' בנים ולאנם מוכם ליום כו' ופריך הגמ' בם ע"ב לרבנן
מלו ופרב"ל רבנן דבלעי לדר' ישמעאל מל"ל הזקה ג"ב ומבין רבא עד תלת

כרב בועה בלא ילמרך לעבות לרבי בועה וגרלה לבעל"ד שהרי ע"כ לריכין לתו
לבבה בלא בהלוף הלא הבין דבסתים ומבנה דבבכות לא בהלוף שהרי התוס'
בם בבבכות ד"ה רב בועה בתבו בבם ר"ת דהלכה כרב בועה כו' דהלכה כרבב"ג
במבנתיו כו' יש"ב ולכאורה קבה הא מלן הוא דס"ל ה' כרבב"ג במבנתיו
הוא מרי' דמיומרא ר' יוחנן והא ר' יוחנן בבר בהלוף הבועה וה"כ לא רבב"ג
קלמר הכי לבע"כ מוכרחין לבו לומר דהך דבסתים דוקא בהלוף והוא נפ"מ
בועה לדיגא ולפי"ז יש להבין מ"ע דר' יוחנן בע"כ הי' מוכרח לבועתו לבהלוף
ולא הי' יכול להבך כרב בועה דהא מלבו בבריתא בגמ' בתעבית ל' ע"ב דר'
עקיבא ס"ל דהבועה מלאכה בת"ב לוו דוהה סימן ברכה עכ"ל מבמע לבל
לוכרא ליכא וכן פסק בחמת הרמב"ם ה' תעבית פרק ה' ה' יוד וקמפרש התם
המגיד מבנה מובם דר"ע ס"ל הכי ור' יוחנן הא ס"ל בכתובות פ"ד ע"ב דלפי'
לגיבא בתרא מעין כר"ע לימתר ולו לא יהלוף בהבה מתני' קבה מר' יוחנן
על ר' יוחנן ברבב"ג לא לתיה כר"ע לליבי' דהלכתא לבל כבבהלוף לתיה רבב"ג
כר"ע בפיר לבועתו וכדפרבו לעיל ומזה מתורץ נמי קושית המפרשים בב"ק
ברים מסכת דקפרוך הב"ם לו כר"ע דבבר עדים זוממין קבה ליתני תרי גווני
סור ותקבו המפרשים מלו תלי זה בזה וכי לו סבר בהך כר"ע מהוב הוא ליסבר
בב"מ כר"ע ולפ"ד ניחא דה"ב לו כר"ע ס"ל לו"ב ע"ב ס"ל בבסברת ר' יוחנן
דהלכה כר"ע לו לכבה"ם מעין לימתר כר"ע לו"ב ליתני תרי גווני סור דס"ל
לר"ע הכי ומבני תברי ר"ע לגזיזי' ולפי"ז קבה מר' יוחנן דבתובה ומר"י דבעבודה
דאורייתא בלא בסק כר"ע ולפי' מעין לא ס"ל כר"ע לפי בועת הגאון בעל מלא
הרועים הנ"ל ויב לתרץ דה' בסתם מבנה דבבכות תלומא לי' לבסוק ממה דמעין
בזה ג"ב בללה דר' יוחנן וג"ע ה"ל בהים גורסים התם ר"ג במקום ר"ע בדפרבו
לעיל ומתורץ הדא בלומר הך דתליפין בהתלוף דלאו מבעה זה הוא ה"ב נגד ר"ע
וס"ל דהוי רבו דר"ע הכא בתני:

אבל הנן מלינן דגם נגד ר' ישמעאל בסק ר' יוחנן דלא כר"ע ולדרבה ר"ל
פליג עלי' לבועתו דס"ל הלכה כר"ע וה"ב מבמע דהא דר' יוחנן לגיבא
בתרא דס"ל רק מעין לא ס"ל כר"ע בב"מ והא רק לגיבא קמא יש לפרש
כדפרבו לעיל אבל לגיבא בתרא מלינן דר' יוחנן לאו דוקא כר"ע ס"ל
בב"מ ומלא אמינא לה לר' יוחנן דלאו דוקא קלמר מעין לימתר לפי' נגד ר'
ישמעאל:

ד"הגנה ליתא ברים חזקה הבתים במבנה וז"ל חזקה הבתים כו' בדה בית
הבעל חזקתה ג' בנים ולאנם מוכם ליום כו' ופריך הגמ' בם ע"ב לרבנן
מלו ופרב"ל רבנן דבלעי לדר' ישמעאל מל"ל חזקה ג"ב ומבין רבא עד תלת

סגין מזדהר איכא בשטרא אבל עפי"ז אבדתי אית לי' וידע בחזקתו ואם
לא מיחה ה"ז חזקה בג"ש וכשטוען אבדתי לשטרא שהי' לי לאחר ג"ש נאמרן
וגראה לפרש דברי רש"י ז"ל דבגן דפליגי אדר"י הכ המה הרבנן שהביא הש"ס
שם לי"ן ע"ב דס"ל דמיר לא הוי חזקה רב מאי היא דקאמר רב יהודה א"ר זו
דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים חזקתה מג"ש מיום ליום ולמשטי מיר דלא
הוי חזקה אע"ג בארה ג"ש ושוטן אבדתי שטרי פי' דהא ר"י ור"ע דס"ל שאפילו
אבל ג' פירות לא מהני ובא רב בשם רבנן לומר דלא מהני אפילו אי אבל ג"ש
וכ"ש גרה לבד ג' שנים דלא מהני כלומר לר"י ור"ע אי אבל שתות מג"ש ובא
המערער לאחר ג' שנים לא מהני מה שזה שוטן אבדתי שטרי לרבנן וכ"ש דמיר
לא מהני וע"ש רשב"ש דה' זו דברי ר"י ור"ע כו' והגיבויהו דהני רבנן פרשינן
ברים פירקין טעמא דחזקת ג"ש דבר תלת סגין מזדהר איכא בשטרי' עפי"ז לא
כו' לאו למשטי מיר דאפי' פירא רבה ופירא זוטי קממטי כו' וקמפרש בגמ'
שמואל מאי דאר"י א"ש זו דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים עד שיגדול ג'
גדירות ויבצור ג' בצירות וימסוק ג' מסיקות הוי חזקה כו' ולפי"ז קשה הא
תינא לרב דס"ל הגיבויהו דרבנן ג"ש מיום ליום ניחא טעמא דרבא עד תלת
סגין מזדהר כו' אלא לשמואל דס"ל הגיבויהו דרבנן דבג' גדירות סגי וא"ל ג"ש
מיום ליום א"כ טעמא דרבא ליתא דהא לשמואל דמקום תלת סגין לא
מזדהר בשטרא רק כיון שאבל פירות בל ג"ש א"ל עוד ליזהר בשטרי ואלו הא
קי"ל היכא דפליגי רב ושמואל בדינא הלכה כשמואל וזה דוחק לתרץ דמשום רבא
שהוליא כאן מסך כללא ופסק כרב אלו אבדתא שהוא בתרא נסמוך דהלכתא כרב
בדיני הכא זהו דוחק דא"כ הו"ל לרבא לפרש דהלכה כרב בזה בהדיא ובאמת
לא פליג רבא בהדיא אלא רק מפרש טעמא דרבנן ובכה"ג איכן לנו להוליא מן
הכלל הפשוט בכל הש"ס והפוסקים ובאמת הגמוקי יוסף מקשה על הרי"ף
כה"ג ומשמי יע"ש:

והנה באמת להלכה דפסקי הרבוותא כשמואל אלא דפליגי בפירושו דדברי
שמואל אי ס"ל כרב דבעינן ג"ש מיום ליום א"ע ס"ל דלא בעינן רק שלש
(שנים) אכילות אע"ג שאינן ג"ש ומ"מ קי"ל גם כטעם רבא דעד תלת סגין מזדהר
כו' והייטו ג"כ אכילות וכדמבני הג"י ובכסף משנה הבאים לתי' זה וכ"ה בב"י
דהרי"ף והרמב"ם והר"ה לפי פי' שני בהביא הרשב"ם והר"ג והמאיר ועוד אחרונים
אבל הר"ח לפי פירש הקמא בהביא הרשב"ם והרא"ש והשמ"ג והטור והרמ"א ועוד
ס"ל דשמואל ס"ל מיום ליום גרוכין הג"ש דוקא וכ"ז תקשה הרא"ש הא דפריך בגמ'
שם מאי גיוייהו ומשמי אבי דקל נערה א"ב ואם"ל שמואל ס"ל דאזלינן בתר
אכילות הו"ל לתרץ בהדיא דאיכא גיוייהו מקוטעית מאי הא דקאמר בלשון דקל
נערה

נערה כן גראה לפענ"ד לפרש קושית הרא"ש ז"ל ודלא כיש מפרשים קושית הרא"ש
הכי מאי משני אבי דקל נערה אלין לשון זה משמע מקוטעות וכדפירשו המפרשים
בדקל נערה מהו א"כ לא מקשה מידי דהא יש לפרש מקוטעות היינו דקל נערה
ועוד דאי פשיטא לי' לתנא' דשמואל ס"ל מקוטעות הרי פליגי בהדיא ומאי שייך
מאי גיוייהו לכתחילה להקשות אע"כ משום דיש לפרש דברי שמואל הכי והכי
ע"כ בפיר מקשה מאי גיוייהו כדי לפרש דברי שמואל דקל נערה שהוא מקוטעות
ע"כ לפי פירשנו ניחא בפרוך הרא"ש על בלא פי' אבי בהדיא מקוטעות
כדפרשנו:

אולם הנך פוסקים דס"ל כהרמב"ם יש לפרש שתפסו טעם ופירוש בתרא
של הר"ח להלכה ובאמת מקשה ע"ז הב"ח בשור ח"מ סי' קמ"ח ס"ק ה
מיין לן לומר שהרמב"ם תפס פי' בתרא של הר"ח שיקר להלכה שהרי הר"ח
לא הכריע כלל ובאחר ע"ז בתוספות אבל לפענ"ד נראה דבפיר ניחא פסקי דהני
רבותא הכי טפ"י מה דאיתא בירושלמי פ' חזקת הבתים הלכה ב' שמואל אמר
זו דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים שלש שנים קצר שלש שנים בצר שלש
שנים מסיק רב אמר זו דברי ר"י ור"ע אבל חכמים אומרים שלש שנים מעת
לעת רבי שמואל בר' נחמן בשם ר' יוחנן כשם שחלוקין כאן כך חלוקין בשני אלו'
[אמר ר' חגיגה שני מרלה גיוייהו] עכ"ל ופי' הפ"מ דשלש שנים בעינן לכל
מה שאוכל מהבדה אשר החזיק בה עכ"ל ופי' נמי בשני אלו' שאמר אם יהי' טל
ומטר בלא שנים חלוקין היו אם היו ג"ש מיום ליום אז לא עכ"ל הרי דלשמואל
שני באכילות ג"ש ולרב צריך דוקא שלש שנים שלומות דלאוריתא למה לו להביא
הך דכמו דפליגי לענין חזקה כן פליגי בשני אלו' מאי נפקא לן משני אלו'
מאי דהוה הוה ול"ל לאוקמי כלל בזה ומה הו"ל להביא לן לדינא אע"כ ללמד
לן בא דינא דחזקה משני אלו' דכמו דג"ש דאלו' אע"ג דקרא קרי לי' ג"ש בהדיא
מ"מ כ"ל לשמואל דלא הוי שלומות דהוי שני רעב בלא טל ומטר והוי מקוטעות
כן מאי דקריא רבנן ג"ש הוי ג"כ מקוטעות וגם קמ"ל בזה דהא פשיטא שלא
הוליא השדה כל התבואה שסיתה ראוי' להוליא בשאר שנים שיש טל ומטר
מ"מ כיון שנהגה בה שהוליא מעט יותר ממה שזרע שני ונקראת ג"ש לענין
חזקה גם הכי ג"ש דרעבון ולשיטת שמואל כמו דס"ל לפירוש הנך פוסקים
דאכילות ג"ש שני לשמואל אבל רב ס"ל דכמו התם בשני אלו' הוי ג"ש שלומות
לשיטתו כן לענין חזקה ס"ל דצריך ג"ש שלומות מעת לעת דאם לא כן לא קרי
לי' קרא ג"ש וכן מאי דקרו רבנן ג"ש ג"כ בשני אלו' דקריא ג"ש שלומות דוקא
ג"ש וע"ז מסיק הירושלמי בשם ר' חגיגה דשני מרלה גיוייהו איכא לומר דאי
אבלה בשני אלו' כגון מרלה שבג"ש דאשונים אינו מוליא רק מעט פירות מ"מ
לשמואל

לשמואל הוי חזקה ולרב לא הוי חזקה והרב תגב פליגי נמי לענין איסור אע"ג
דערלה נהנה באיסור מ"מ לענין חזקה ס"ל ג"כ לשמואל דהוי חזקה ולרב לא הוי
חזקה ולפי"ז פליגי נמי בהלכה בנה ערלה ובנה בביעית ובנה כלאים דמ"ב
ולפי"ז י"ל שזהו טעמם של הגאונים פוסקים דפסקו כשמואל וסברי מתקומטית בפירכו
כן בירושלמי וכרבא דעד תלת שנין מזהר אדם בבערו וכתי' אגמורין יוכף אל"ל
לאנס במרלה הפנים בם מבית בבם הרמב"ן ז"ל פי' אחרת לפי לשון המדרש
ולע"ג לך לאו פירכא בב"ד לפי הלכון שלפניו בירושלמי ולפ"ד מוכל ג"כ לפרש
גנס בנבלי שם ל"ז ע"ב ופירכו הכך פוסקים כן תי' בל אביי דקל נערה א"ב
כמו בירושלמי ערלה א"ב כלומר דקל נערה מלבון נער שנעשת ג"כ דאשומות
בחוה עדיין ערלה ונוהה לפי"ז שהרמב"ם וסייעתו לביעתייהו קיימו הגירסא
בברייתא בגמ' דאכלה ערלה ובביעית וכלאים הוית חזקה דתפסו פשיעת הירושלמי
דקמפרש בהדיא ערלה לוכא ביעייהו ובבקו שפיקה הבבלי דלא ידעינן בירושו
בל דקל נערה וגם הקדמון הר"ח מסתפק בפירוש שהביא שני פירושים הסותרים
זא"ז בהלכה. אך ק"ק הא ערלה הוי איסורא ובאיסורא הי"ל לפסוק בהב אך
זה לק"מ דהא לענין ממונא איתבל ע"כ פסקו גם בזה בשמואל אך כ"ז לפי
שיטת הרמב"ם וסייעתו אבל הרא"ש וסייעתו דפסקו כשמואל גם הם אבל סברי
דשמואל סבר דבעינן מיום ליום ג"ם בלומות דוקא ידק בפ' דקל נערה פליגי
על הרי"ף והרמב"ם ומתלא מתהפכת הלכה ג"כ אזלי לביעתייהו דגרסי בגמ'
בברייתא אכלה ערלה ובביעית וכלאים דלא הוי חזקה וע"כ לא הי' לפניהם
בירושלמי הך תי' דא"ר הגיגה שני ערלה ביעייהו על מקום זה בדאיתא לפניו
וכדאיתא שם במפרשים באא"כ גרסי הך דר' הגיגה הכא יע"ש א"ש מספקא
להו דברי הרמב"ן שהובא במרלה הפנים הנ"ל בשם הרמב"ן מלבון המדרש
דגרס גירסא אחרת אע"ג שגם לפי לבון המדרש ג"כ יש לדייק להלכה הכי
אבל מסתפקא להו בזה וא"כ לא תפסו פסק זה עפ"י ירושלמי ולפשוט שפיקת
הגירסא בהברייתא והתמיהו דאכלה אכלה ובביעית וכלאים דלא הוי חזקה
להוליא מן המוחזק המערער שבכל יודעין שבשדה מעולם הוא שלו נמלא
דלשיטתייהו אזלי דתלו בזה אי מקומטת ס"ל לשמואל הוית חזקה ותלן דס"ל דשמואל
ג"ם בלומות ממולא ערלה ובביעית וכלאים ג"כ הוית חזקה ותלן דס"ל דשמואל
סבר דלריך ג"ם בלומות ע"כ לשיטתייהו סברי דאכלה ערלה ובביעית וכלאים
ג"כ לא הוי חזקה ואח"ל הרי"ף והרא"ש דלא הביאו כן יע"ש וכדפרשנו יש
ג"כ לרשות דאזלי לשיטתייהו בהרי הנ"ח שם מבית בערכת הרי"ף ור"ג לא
הוי כמו הגירסא שלנו בהיא גירסת הבב"ם, ועיין בב"ח על הטור ח"מ סי'
קמ"ח ס"ק י"ג ד"ה אכלה באיסור כו' ובתשובות הנ"ח על הרי"ף שם בשמעתתא
דאכלה

דאכלה ערלה כו' נמלא דגם המה ז"ל לשיטתייהו אזלו ומ"ש פליגי הפוסקים
ז"ל על הרמב"ם וסייעתם יש לפרש עוד סברא לבד טעם שפירשנו שהי' להם
ספק רק להרא"ש והסמ"ג וסייעתם והר"ח לפי פי' קמא והרשב"ם לפי פי' קמא
דהוקשה להם סברת רבא וכדהקשה באמת הנ"י הנ"ל וסברת הי' הנ"י מיאנו
להרן כן כי המה הי' יודעים שלכאורה יש לפרש דרבא לא קאמר תלת שנין
מזהר בבערו אלא של ג' אכילות לשמואל אבל הוקשה להם לומר כן בלא דאי'
והא שהי' להם לכאורה להביא דאי' מתפתיחא ועייל כורא ומפיק כורא כדמוכיח
הנ"י מזה דאי' לא הי' נראה להם מכאן דאי' בלל דהא תפתיחא ועייל כורא ומפיק
כורא לא הוי חזקה יכלל דהו"ל כמו שלא התחיק כמו מיר דלא הוית חזקה ואנן
תנן כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה א"כ צריך המחזיק שיש חזקה וטענה
וכאן אין אלא טענה אבל חזקה ליתא דאין בכה"ג חזקה בלל, ותדע דאין זה
חזקה דהא רב ודאי ס"ל דג"ם מיום ליום בעינן ומ"ת אי החזיק ג"ם שלומות
ולא נהנה ממנה לא הוי חזקה לדידי' ושמואל הא לא פליג ע"ז שצריך ליהנות
ממנה ואם לאו אין זה חזקה בלל ולא מהני טענת ג"ם בלא חזקה וכן תפתיחא וכן
עייל כורא ואפיק כורא כיון שלא נהנה ממנה כלום לא הוי אלא טענה אבל לא
חזקה ועיין רשב"ם במתני' בדף ל"ה ע"א בשם הירושלמי, ותימא שלא הקשו
האחרונים על הנ"י דמאי דאי' היא זו הא שמואל ג' אכילות בעיא והקודמים
להנ"י מיאנו בסברא זו בראי' זה מעצם שפרשנו ולא עוד שעל עיקר הדין תמוה
לפעל"ד ויש לומר שמיאנו לפי"ז ג"כ לומר דרבא אליבי' דשמואל קאמר דתלת
שנין מזהר אינם בשבעו וכוונתו עד אכילה שלישית מזהר עפי לא הע"ג
שעדיין הסר להג"ם ויכול לטעון תיכף כשאכלתי אכילה השלישית אבדתי שעדי
כי אמרתי שלא הבוא עוד מאחר שידעת שאכלתי שלש אכילות א"כ מה נעשה
בהא דקי"ל שצריך למחות בכל סוף כל שלש שלשון סוף כל שלש לא משמע
אכילות דהו"ל למימר צריך למחות כל שלש ושלש וגם אם לא נדייק כן ונאמר
לאו דוקא ג"כ אינתא דהא קי"ל מהאה שלא בפניו הוית מהאה ורבא בעלמו
ג"כ ס"ל הכי ולפי"ז יכול לבוא המערער לפסידא אגם שהרי אי ימתא בסוף של
שנה השלישית שלא בפניו ויטענו המחזיק כי ערש מחאתו כבר אספתי פירותי
כי זרעתי שעורים ואי זרעתי הטיס_שאפילות הגה כי' אז מהאתך טוב אבל לפי
דברי העדים של המחאה הי' הזמן של בישול הטיס אז אבל אני כבר זרעתי
שעורים ובזמן המחאה יש לי עדים אלה שכנסתי השעורים קודם הזמן הזה א"כ
יכול להיות כה"ג שיבוא לידי פסידא הקרקע שלו, ומלינו שרבא הי' מזהר בכה"ג
משום פסידא דלקותא שיכולים לבוא לידי הפסד לפעמים וס"ל עד זומם מכאן
ולהבא הוא נפסל, וכ"ה העדים שמעשה הברא הברא אית לי' דקאמר רבא

יודעינו

יודיעו אותו שזרע שעורים בשנה השלישית ויזהר למתות קודם בזמן כניסת
שעורים וא"א לבוא לידי פסידא כה"ג זה אינו דהא אפי' עדים גמורים שלא ע"י
חברא חברא אית לי' ג"כ קי"ל בזה אומר זרע חיטין ועד אחד אומר זרע
שעורין לא הוי הכחשה כדאמרי' בב"ב כ"ו ע"ב אר"י אמר שמואל כו' דבין
שערי וחיטי לא דייקי אינשי, ולפי טעם הגהת אשר"י על הרא"ש עוד יותר
תמוה דקמפרש הטעם על הקושיא דמ"ש ממנה לבן ושחור שאם אחד מהעדים
אמר מנה לבן נתן לו וזה אומר מנה שחור הי' דהוי עדים מכחישים זא"ז
ובטלים עדותן היינו משום דלבן ושחור הוי גוף העדות שהרי מה שלקח חייב
ליתן לו משא"כ שערי וחיטי שאין שום נפ"מ לדינא במה שהחזיק ואינה שייך
לגוף העדות לכן כשרה העדות בזה אומר חיטין וזה אומר בשעורין החזיק
דלא דייקי רק שיהא חזקתו חזקה ולפי תי' הנ"י הנ"ל הא אדרבה בחיטי ושערי
יותר נפ"מ לדינא ובגוף העדות ממנה לבן ושחור דהתם תרווייהו במנה מסהדי
והכא יכול להיות דאי הוי חיטי לא הוי חזקה כי המחאה הוי מחאה טובא ואי
הוי שערי הוי החזקה חזקה והמחאה לא הוי מחאה כדפרשנו ואין לך מוכחשת
ונפ"מ כזאת לגוף העדות לשמואל אי רבא פירש הכי אליבי' וקשיא דשמואל
אדר"י אמר שמואל מ"ש ממנה לבן ושחור ומ"ט הכשיר העדות דז"א חיטי וזה
אומר שערי הא נפ"מ טובא לגוף העדות הוא לפי תי' הנ"י וי"ל דמטעם זה
שהוקשה להנך פוסקים הך דרבא אם נאמר שדבריו אליבי' דשמואל נמי קאמר.
ועוד תימא לפי תי' הנ"י מהא דאמרי' בב"ב שם ל"ו ע"ב אמר אביי מדר"י נשמע
לרבנן כו' וע"ש פרשב"ם דרבנן סברי לפי דברי שמואל דבחדא שתא חזקה
לכל השדה ולכל האילנות לפי תי' הנ"י וא"כ במאי קמיפליג אליבי' דשמואל ר'
ישמעאל ורבנן ומאי אמר שמואל זו דברי ר"י ור"ע אבל רבנן סברי כו' הא ר'
ישמעאל נמי ס"ל הכי ולית מאן דפליג בהא על אביי דמדר"י נשמע לרבנן אע"כ
שמואל ס"ל דג"ש מעת לעת ס"ל כפי' קמא של הר"ח שהביא הרשב"ם, א"נ
כדפרשנו שם ברי הנך פוסקים כהרמב"ם אך הרי"ף שהביא הך דשמואל והך
דרבא וס"ל דאכלה ערלה ושביעית וכלאים הוי חזקה לפי גירסת רשב"ם קשה
וי"ל דהרשב"ם ג"כ לשיטתו יפרש שהרי"ף ס"ל כדפי' לרבנן מאי אבל באמת
י"ל שהרי"ף יפרש הך דפריך הגמ' לרבנן מאי כפי' ר"ג שם ריש חזקת הבתים
הם רבנן דמתני' דפליגי אדר"י והוא שנזכר בגמ' מאן הולכי אושא ר' ישמעאל
והנך רבנן לא ילפי ממועד עליהם פריך הש"ס להנך רבנן דלא ילפי ממועד
וס"ל נמי דגריכין ג"ש לחזקה מניין להם וא"כ רבא דקאמר עד תלת שנין מזדהר
אינש בשטרו אליבייהו קמפרש אבל לא על הנך רבנן דרב ושמואל וא"כ מביא
הרי"ף רק דברי רבא על הנך רבנן הטעם אבל לדינא קי"ל כשמואל נגד רב
עפ"י

עפ"י הנך רבנן ואדרבה הביא דברי רבא ללמד אותנו שלא מכריע בין רב ושמואל
להנך רבנן וסמך על פסקו שערלה ושביעית וכלאים הוי חזקה דתליא בדברי
שמואל כדפרשנו עפ"י הירושלמי ולא הביא מטעם זה הך דאביי דמד"ר ישמעאל
נשמע לרבנן דע"כ להנך רבנן דפליגי אדר"י קאמר אביי דאי על רבנן אחרים
מאי נשמע שייך להם מדר' ישמעאל דלא איירי בהם כלל והרי"ף הא לא פסק
כהנך רבנן דר"י ע"כ לא הביא כלל הך דאביי שאינם אליבי' דהלכתא אבל הרשב"ם
לשיטתו שפי' דרבא אזיל על הנך רבנן דרו"ש ואליבייהו פריך הש"ס לרבנן מאי
ע"כ הוכרח לפסוק כפי' קמא של הר"ח ודלא כפי' ר"ג שהביא הרשב"ם שהרי
ר"ג לפי פירושו לרבנן מאי י"ל דלשיטתו אזיל אבל להנ"י שפירש הך דלרבנן מאי
כפרשב"ם הם רבנן דרו"ש וא"כ רבא אליבייהו קמפרש טעמו וכר"ג לא פי' וקשיא
כל הנך קושיות לדידי' אליבי' דהנך פוסקים כולם, אך הירושלמי ע"כ יפרנסו
הכי כפי' המראה פנים בשם הרמב"ן המובא לעיל ולשון המדרש דפליגי בפלוגתא
דר' ישמעאל ור"ע דר' יוחנן ס"ל לפי הגירסא שם בירושלמי רבי שמואל בר' נחמן
בשם ר' יוחנן כשם שחלוקין כאן כך פליגי בשני אלי' דשמואל סבר כר' ישמעאל
וע"ש פני משה ורב סבר כר"ע ור' יוחנן סבר דר"ע דס"ל בחזקה סגי י"ד חודש
ה"נ בשני אלי' הי' י"ד חודש ושמואל סבר כר' ישמעאל דכשם בחזקה צריך י"ח
חודש ה"ה בשני אלי' הי' י"ח חודש ואוחרן דקאמר המדרש משמע בר פלוגת'
דר' יוחנן והוא ר"ש ולשיטתייהו אזלי ר' יוחנן ור"ל דס"ל בכתובות פ"ד לר'
יוחנן מטין כר"ע ולר"ל הלכה כר"ע איתמר בכ"מ ע"כ ר' יוחנן לא פסק אלא
כר' ישמעאל ודלא כר"ע דמטין איתמר ס"ל אבל ר"ל הלכה איתמר ס"ל ע"כ
ס"ל הכא לשיטתו כר"ע א"כ מצינו ר' יוחנן דפסק דלא כר"ע ולשיטתו השתא
לק"מ שפרכנו לעיל שפסק נגד ר"ע דלא כר"ע שיש סברא שר"ע הי' רבו
של ר"ע דהא מצינן הכא שאפילו נגד ר' ישמעאל לא פסק כר"ע משום דמטין
איתמר לאו הלכה היא וע"כ ר"ל דס"ל הלכה כר"ע וא"כ י"ל דבחזקה נמי
יסבור כר"ע דסגי בי"ד חודש זה לק"מ דודאי יסבור כרבנן דפליגי על ר' ישמעאל
ועל ר"ע נמצא דר"ל לא קאמר הלכה כר"ע בכ"מ היינו היכא דלא פליגי רק
יחידים אבל אי מצינו רבנן דפליגי על בר פלוגתי' דר"ע וגם עליו אז לא ס"ל
הלכה כר"ע אלא כהנך רבנן דפליגי עלייהו כנלפענ"ד בס"ד וע"כ נפרש בריש
מס' ב"ק אי כר"ע ליתני תרי גווני שור היינו אליבי' דר"ל דס"ל הלכה כר"ע
דמשמע מהכא דס"ל גם נגד רבים הלכה כר"ע דמדייקינן הכא בחזקה דדוקא
הלכה כחכמים דפליגי על שניהם על ר"י ועל ר"ע משמע אבל רבנן דפליגי רק
על ר"ע לבד ס"ל הלכה כר"ע, אבל לבי מגמגם לכלל בזה כן משום שהמדרש
אינו מובן לי וגירסת ר' יוחנן מוזר נגד גירסת ירושלמי ר' יוחנן וא"כ אוחרן דקאמר
אין

אין זהו ר"ל מ"מ בב"ק יש לפרש כן שהוא אליבי' דר"ל דכתובות הל"ל אע"ג
דהתם דרבן פליגי על ר"ע ולא יחיד וא"ע בזה:

והשתא נחזור לענינו שלריכין להבין מ"ש כתובה מב"ח שפרשנו לעיל דר'
יוחנן ס"ל כתובה דרבנן וס"ד מ"ש ופירשנו מה שהובא בשם הגאון
שהביא הרי"ף בריש מס' כתובות וז"ל כתובה דינה מלחיים דרבנן והתוספות שמשעבד
א"ע הוא מה"ת ולפי"ז כתובה ס"ל לר' יוחנן הוי דרבנן ומ"מ שיעבודא מה"ת
ס"ל שהרי התוספות מה"ת הוא משום שמשעבד עלמו בדלומו משא"כ כתובה שרמי
רבנן עלי' חיב בטל ברחו בלומה אלא דרבנן וב"ח הא לקח ההלואה ובודאי
שיעבד עלמו והוי שיעבודא דאורייתא כולפענ"ד לפרש טעמא דר' יוחנן לפ"ד
הנ"ל וה"ה כל הנך דמליגו דס"ל כתובה הוא דרבנן ושיעבודא דב"ח הוי דאורייתא
הוא מטעם זה א"כ סברת רב"י יש כאן לגרף שפרש"י בקדושין י"ג שאפי' למ"ד
על"ד מודה במלוה בשטר כיון דמשעבד א"ע בפירוש ע"כ התוספות של הכתובה
משעבד עלמו בפירוש מ"כ ס"ל להגאון דהוי מה"ת אבל מנה מלחיים לא שיעבד
עלמו בפירוש רק מטעם דרמיא רבנן שיעבודא עלי' אינו אלא מדרבנן אעפ"י
שכתב כתובה דלל"ב הי' לי להס"ס להלק בין מקום שכותבין כתובה דלכ"ע
שכתב כתובה מה"ת ובמקום שאין כותבין תליא בפלוגתא דכתובה מה"ת או לא:

אבל קשה לפענ"ד דהכא משמע לפ"ד דר' יוחנן ס"ל כתובה דרבנן ושיעבודא
דאורייתא הא ר' יוחנן ס"ל בשבועות ל"ז ע"א הסופר בממון שיש עליו
עדים חיב קרבן שבועה אם נשבע עליו בשטר פטור אר"פ מ"ע דר"י עדים
עדים חיב קרבן שבועה אם נשבע עליו בשטר פטור אר"פ מ"ע דר"י עדים
עבידי דמייתי (ומשמע אז כפירתו לממון והו"ל כפירת ממון) שטר הא מנה (ולא
מהני לשולם כפירתו לפטור ממון וס"ל ע"כ דלא חייבינן לשמא יאבד השטר
לשולם אבל רב הולא בדי' דר' יהושע חיב ואמר) שטרא נמי עביד דמיריכם
הלא אמר ר"ה בדר"י הייט שיטת דר' יוחנן משום דהו"ל שטר שעבוד קרקעות
ואין מביאין קרבן על כפירת שיעבוד קרקעות ומשביע עדי קרקע מסוק בגמ'
דר"י ס"ל פטור ע"כ והס"ד ר' יוחנן ס"ל ב"ד א"כ מלוה ע"פ נמי הו"ל שיעבוד
קרקעות ואמאי משביע עדי קרקע פטור אבל עדי ממון אז הסופר בממון שיש
עליו עדים חיב דהו"ל לפטור גם משביע עדי ממון דהא הוי ג"כ כפירת שיעבוד
דרקעות אך קושיא זו כבר הקשה התוס' שם ד"ה ואין מביאין קרבן על כפש"ק
והי' דאליבי' משכחת לה בשמהל הישעבוד (כל הנך דקתניב בתוס' שם ועיין
הגהת הב"ח שם) ובב"מ ד' כ"ב תוד"ה אין נשבעין פרוך נמי כן ומתרץ יע"ש
אבל לר"פ דקתבי לטעמא דר' יוחנן מנוס דעדים מייתי ובטרא הא מנה
א"כ כתובה נמי אמ"ג דהוי לר"י דרבנן מ"מ בטרא הא מנה וכ"ש דליכא
למיחוש למירכם בהרי ק"ל דאסור להשהות אשה בלא כתובה אפי' בעוד אחת

סו"ל לר"י ודאי פטור הכופר בה ונשבע ולר"ה בדר"י הייב דלא הוי כפירת
שיעבוד קרקעות א"ל אפי' לר"ה בדר"י פטור משום דליכא למיחוש למירכם
וכל הטעם דפליג על ר"פ הוא מטעם דשטר נמי מירכם כמו עדים דמייתי
מבמע אבל היכא דליתא מירכם מודה, א"ד י"ל כיון דמטעם אירכם שבר טעמי'
משום כפירת ש"ק לא ס"ל כלל טעמי' דר"פ רק שיעבוד קרקע לבד והכי נשתבר
אך מ"ע לא אמר ר"פ כר"ה בדר"י שטעם של כש"ק י"ל משום דס"ל שיעבודא
לאו דאורייתא, ולפי"ז לשיטתו אזיל בב"ב קע"ו דקאמר ר"פ גובה מן היורשים שלא
תגעל דלת משום דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא ור"ה בדר"י לשיטתו דפליג אדר"פ
שם דטעמא דאינו גובה מן היורשין קטנים אפי' בשטר הוא משום לרי ולא
רלה לומר כטעם ר"פ דפריעת ב"ח מטה משום דס"ל שיעבודא דאורייתא ועיין
מלה"ר ערך ש"ד וספיר לשיטתייהו הכא והכא בהשלמה דבריש ושיטת וטעמיהם,
אבל הא מליגו ר"פ בקידושין י"ג דקאמר הלכתא מע"פ גובה מן היורשין דס"ד
כו' א"כ קשיא דר"פ אדר"פ, ולפענ"ד להלק עפ"י מה שפרשנו לעיל טעמא דר'
יוחנן לפי דעת הגאון שהביא הרי"ף וגם שברת רב"י הנ"ל דאלי בזה אי שיעבד
עלמו בהדיא בשטר ובהתוב הו"ל השיעבוד דאורייתא ואי לא שיעבד א"ע בהתוב
בפירוש לא הוי ש"ד כמו בכתובה לר' יוחנן דלא הוי אלא דרבנן אע"ג שהיא
בשטר כדפרשנו ולפי"ז נדקו הפוסקים כולם ועיין מלא הרוטים ערך ש"ד אות
ג' ואות ת' והביא דברי התוס' בשם רבינו אלי' דר"פ מחלק בין מלוה הכתובה
בתורה לא כתובה בתורה ובינ"ש דהה זאת והש"ך מיישב ולפ"ד שפיר ניחא
הלוקינו דס"ל כר' יוחנן ומפרש דברי ר' יוחנן ור"ה ס"ל דר' יוחנן סבר בב"מ
ש"ד כשמעתי' ואי נקשה א"כ אמאי ס"ל כתובה דרבנן בירושלמי הנ"ל בהדיא
י"ל דר"ה בדר"י יסבור דגם ר' יוחנן ס"ל כתובה דאורייתא כמו ב"ה אך לטעמי'
דר"ה בדר"י ד"י כ"ל דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות קשה לפענ"ד
הא מליגו בשבועות כ"ז ע"ב אפילו חימא ר' יאשי' וסבר לה כר"ע דדרים
ריבויי ומיעוטי וא"כ ע"כ מאן דס"ל להלק לריך קרא ס"ל דדרשינן ריבוי ומיעוטי
ולא כללי ופרטיו וכבר פירשנו דברי התוס' ב"מ ד' ע"ב ובשבועות ל"ז שחילו לר'
יוחנן דאיירי דוקא בשמהל שיעבודו והקשו המפרשים א"כ דחיק לאוקמא קרא
דוקא היכא שמהל שיעבודו הא קרא בכל גווני איירי ועוד הקשו על הא
דדרשינן שבועת ד' תהי' בין שניהם ולא בין שניהם הא כיון דלית לי' קרקע
בלא"ה מטלטלי דיהמי לא משעבדי לב"ח אע"כ פירשו דכל זה הוא קשיא רק
לפי מ"ד דדרשינן כללי ופרטי אבל למ"ד ריבוי ומיעוטי הא לא ממעט קרקע
משבועה כלל כדאמרי' בהדיא בב"ק קי"ז וא"כ ניחא לדידי' דס"ל ש"ד שפיר ולק"מ
למ"ד ש"ד הא הוי כפירת ש"ק מודה מקלה הטענה ויתר הדברים, וכבר פירשנו

דמ"ד לחלק צריך קרא ע"כ דריש רבוי ומיעוטי וא"כ ר' יוחנן דס"ל ש"ד דריש רבוי ומיעוט ולחלק צריך קרא וכן כתב במלה"ר ערך לחלק אי צריך קרא אות י"ג בשם הרשב"א ולכן קאמר ר"י שם בקידושין ט' ע"ב דהו"א עד דמקדש והדר בעיל ומסיק דר' יוחנן לשיטתו אזיל דס"ל ש"ד וס"ל לחלק צריך קרא ולפי"ז תימא הא אמרינן בב"ק קי"ז על סתם מצנה בעפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך ואח"כ מביא בגמ' ברייתא פלוגתא דר"א וחכמים וקמפרש עמם דר"א דריש ריבוי ומיעוטי ורבי כל מילי ואפי' קרקעות לשבועה ורבנן סברי דדרשינן כללי ופרטי וממעטינן אפי' קרקע משבועה וכיון דר' יוחנן דריש רבויי ומיעוטי א"כ קשיא לר"ה ברי' דר"י הנ"ל דמוקים לה טעמי' דר' יוחנן בשבועות משום דאין נשבעין על כפירת שיבעוד קרקעות הא לדידי' ליכא מיעוטא על קרקע משבועה וכן משביע עדי קרקע ג"כ דייקינן דר' יוחנן ס"ל פטור מדפשיט ר"ה ברי' דר"י טעמי' דר' יוחנן הכי מסתיים ג"כ קשיא ואע"ג שעל ר"ע מצני התוס' כה"ג שיש לו שום מיעוט למעט קרקעות וכן לר"מ אבל ר' יוחנן או לכהפ"ח ר"ה ברדר"י הי' צריך לפרש לר' יוחנן דהא אמורא צריך לפרש דבריו ועוד התוס' דב"מ ושבועות למה דחקו אליבי' דר' יוחנן לתרך כשנמחל שיעבודו לישני ר' יוחנן לשיטתו דדריש רבויי ומיעוטי ול"ל מיעוט על קרקע וכן כל מ"ד שיעבודא מה"ת ע"כ ס"ל רבויי ומיעוטי ולק"מ ואמרי מיאנו התוס' תי' זה המספיק ובשלמא אי הוי אמרינן דר' יוחנן הלכה כר"ע או מטין איתמר וס"ל כר"ע ניחא קצת שע"כ ס"ל מיעוטא דר"ע אבל אנן דקדקנו לעיל שלאו דוקא פסק בכ"מ כר"ע א"כ אין מוכרח שגם ר' יוחנן יסבור הך מיעוטא דר"ע על קרקע א"כ ודאי דטוב יותר לתרך דברי ר' יוחנן שלא הי' סותר לדבריו או לדחוק לאוקמא הקרא דאיירי דוקא כשנמחל שיעבודו והתורה מ"מ אמרה שמודה מקצת ישבע ועוד דא"א דלא יפרש הד מ"ד בגמ' לוקמא קראי בכה"ג בהדיא דעד אחד אין משביע על חוב למ"ד ש"ד אלא בכה"ג שאין בו שיעבוד קרקע אלא דבכל גווני איירי קראי והא דקשיא מר' יוחנן על ר' יוחנן שפיר ניחא לתרך דכל מאן דס"ל ש"ד ע"כ דריש ריבויי ומיעוטי ולא ממעטי קרקע ע"כ נלפע"ד לומר עפ"י מה דאיתא בירושלמי רפ"ק דסנהדרין דר' יוחנן ס"ל שנים שדנו אין דיניהם דין וכ"ש יחיד ודאי דאין דינו דין ס"ל ונלפענ"ד דלשיטתו ס"ל בכתובות פ"ד התופס לב"ח במקום שחב לאחרים ל"ק משום דס"ל ש"ד והוי השליח דן יחידי להוציא מזה לזה ואין דינו דין אבל הוא עצמו שתפס הט' משום היכא דאיכא פסידא עביד אינש דינא לנפשי' אבל מציאה המגבי' לחבירו קנה חבירו שאין לכ"ע שיעבוד מה"ת ולא הוי דן יחידי ולפי"ז נראה דאם תפס שליח במקום שחב לאחרים ונאבדו מן השליח או נתן למי שתפס

עבורו

עבורו ואין לגבות עתה ממנו להחזיר לשארי ב"ח השאר חייב לשלם השליח לבעלי החובות דהו"ל כדיין שנשא ונתן ביד אך אי עשאו שליח לתפוס עבורו י"ל דשלוחו של אדם כמותו ואין לו דין דן יחידו וא"כ א"צ לשלם כלל הא קי"ל אין שליח לדבר עבירה לגזול הב"ח והו"ל גזלן שחטף מעצמו מה שאינו שלו וחייב משום גזילה ויש לעיין אי בממון שיש למשלחו לשלם אי שלחו שלא כדין הוי חשוב עבירה או לא דא"כ שלוחו כמותו דלא הוי עבירה כמו דינא דכאשר זמם ולא כאשר עשה או שייך בממון עשה או לא ונראה דגם בממון כה"ג ג"כ שייך דינא דשליח לדבר עבירה דאל"כ לא מעילה ושליחות יד שני כתובין הבאין כאחד דמעילה הוי איסורא ושליחות יד ממונא ש"מ וגם עביחה ומכירה דהוי קנס חשבוהו הפוסקים לג' כתובים ולכ"ש אין מלמדין אך אם נאמר דהשליחות בעלים לא הוי כדן וכמזיק וא"צ לשלם ועיין תוס' בפ"ק דב"מ דף י"א:

ונראה לפענ"ד לפי דברי ההפלאה כתובות פ"ד שכתב דאי עשאו שליח לתפוס במקום שחב לאחרי' ותפס כלה לפי חלקו של חוב של משלח זכה והשאר לשארי בעלי חובות לפי חלקם זכה לפי חלקו ואי לא עשאו שליח לא זכה אף לפי חלקו יע"ש וע"כ למ"ד תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה כתב כן והוא לפי מה שפרשנו אליבא דמ"ד ש"ד דלא כתב כן אלא למ"ד יש ברירה דאמרי' הוברר הדבר שזאת הממון של חלק משלחו הוא שיש במה שתפס לדוגמא אם יש חמשה ב"ח והוא תפס חמשה מנה ולמשלחו חייב הלוה חמשה מנה זכה למשלחו רק מנה ומסתמא איירי שלכל אחד מהחמשה ב"ח חייב הלוה חמשה מנה דאל"כ צריכין לחשב לפי כל או"א כגון אם לאחד מהחמשה ב"ח חייב הלוה אלף מנים לא זכה למשלחו אף מנה אחת רק לפי חלק של כל הסך החובות שיש להם ואס"ד אין ברירה הלא ראוי' הייתה מה שתפס זה לב"ח האחרים כמו שהקשה השאגת ארי' על הרמב"ם שפסק כרב חסדא מהש"ס סנהדרין קי"ב ע"א דעיסה חציא עיר הנדחת וחצי' לעיר אחרת מותרת אמאי פסק הרמב"ם כר"ח דמותרת לפי מאי דקי"ל בדאורייתא אין ברירה יע"ש ועיין בהגהות מהרי"ך חיות סנהדרין שם וא"כ קשה מר' יוחנן על ר"י דהא ס"ל ש"ד ותופס לב"ח לא קנה וס"ל בבינה ל"ח אין ברירה שם בתוד"ה וא"ר יוחנן כו' א"כ קשיא על חילוק זה של ההפלאה אפי' אם נאמר דדוקא בדאורייתא ס"ל לר"י אין ברירה וכ"ש אי ס"ל לר"י כר"ח דילפינן מקרא דלא תלקט לעני ע"ש י"ב ע"א תוד"ה אלא ולפ"ד ההפלאה קשיא מר"ח על ר"ח אם לא שנאמר דר"ח ס"ל דגם בדאורי' יש ברירה ומניין לן זאת ועיין הגהת הרש"ש שם סנהדרין שדייק מכאן דס"ל לרב חסדא יש ברירה א"נ י"ל דההפלאה אפי' למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא קמחלק וס"ל דמ"מ ס"ל תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה דהא מ"מ איסור

דרבנן

דרבנן אוסרת ור' יוחנן ס"ל להספלה בדרבנן יש ברירה ולא קשיא מר' יוחנן
על ר' יוחנן לפי"ז דיסבור טעם תופס לב"ח בס"ח לאחרים ל"ל מבוס דאין
זכין לאדם במקום שיש חוב לאחרים ואפי' אי הוה ס"ל לר' יוחנן שלא"ד ג"כ
הי' ס"ל דתופס במקום שהב לאחרים ל"ק דלא תלו זה בזה כלל ומיתא דברי
הספלה לכ"ע ורב הסדא נמי י"ל דס"ל אין ברירה והא דקתניר בעיסה טעמי'
משום דס"ל כל העומד לפדות כפדוי דמי וכאן ע"כ שומדת העיסה לפלוג וכפלוג
דמי ולא חל הגמר דין על המתנה כלל לאסור אבל בחמת עיר הנדחת אינו עומדת
ליהלק ולפלוג כל אבר ואבר ע"כ הלה הגמר דין על הלי הלב ועל חלי המוח
שהחיות חלוי בהם שא"א להיות בהחלי אבר חל על כולה האיסור ולא חלי
כלל בברירה ואין רחי' כלל דר"ה ס"ל יש ברירה ומתוך קושית השאלת אדי'
מעל הרמב"ם שפיר ור' יוחנן כר"ח ס"ל בעיסה של עיר הנדחת דשריא
דאזיל לשיעתו בב"ק ע"ו כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכפלוג דמי דמפרש הש"ס
בהדיא כלומר דלא מתוסר מעשה דממילא פלוג וברשותו קיימא ואפי' רב אשי
דס"ל במנחות ק"ב ע"א דהיכא דאינו מתוסר מעשה אמרינן כפדוי דמי דאינו
אלא דיבורא אבל היכא דמתוסר מעשה ל"א וכ"ש לפהתו"ם דאי בעי דהיכא
דזרק לבסוף מודה רב אשי דמעיקרא הוי כזרוק וכן ה"ל שהלק עיסתו ששרי
ומעיקרא לא נאסר כלל ולא חל הגמר דין מתחילה לאסור העיסה המותרת
וי"ל דס"ל לר"י ור"ח איגלאי מילתא למפרע ואלי בזה כיון דהשתא פלוג
איגלאי מילתא למפרע דהוי כפלוג שלא יחל עלי' הגמ"ד למפרע וזה י"ל
דאלי ביאום שלא מדעת ור' יוחנן ס"ל ביבמות ל"ו איגלאי מילתא למפרע
לאיבעיא אימא סברא ומ"מ לענין דינא יש לחלק דאל"כ קשיא הלכתא אהלכתא
דהא קמ"ל כר"ל דל"א איגלאי מילתא למפרע וגם קי"ל כאביי ג"כ דס"ל דלא
הוי יאום והוא ג"כ הסברא דל"א אמל"פ והקי"ל לשיעתו שפיר אבל לפ"ד
דאלינן עיסת עיר הנדחת להכך ואכן פסקינן כר"ח ור"י ורב אשי וקשיא הלכתא
אה' וסברא פשוטה להלק דכאן בודאי עומדת לפלוג יותר מהיאום ומהתולך
ליבמתו וכ"ע מודו בכה"ג ואפשר דמעטה חזקה שהיתה להך עיסה חזקת
היתר ולא חל עלי' איסור משא"כ בהמה כיון שחל עלי' איסור ובחזקת איסורה
עמדה אבר מן המי או חזקת איסה זנוחה ועדיין חזקת איסור עלי' ואפי'
יאום של"מ יש לחלק מאיגלאי מילתא למפרע דהתם בהתולך למטובת מי יכול
לידע שהולד ימות משא"כ יאום שעומד להתיאם מתחילה וכה"ג הילק התוד"ה
חיגלי מילתא שם ובזה יש להלק בין יאום שלמ"ד ובין ברירה דלכאורה רלו
המפרשים לתלות ברירה ביאום שלמ"ד ולפ"ד כה"ג יש להלק דיאום שלמ"ד
עומדת מתחילה כשהבד ממנו ואין לו סימן בודאי יתיאם בע"כ אבל בברירה

מי יימר מתחילה ומי יודע למי שיבחר אלו אלא לאחר שבחר ברור יודע
לנו ולא אלי זה בזה וכן יש להלק מאלו בין העומד לפדות כפדוי ובין
העומד לנתות כנתוי דמי כיון דממילא עומד לזה בין משום מלוה בין משום
שדרכו בכך הוי כעשוי כבר כמו שפתחו"ם בבכורות כ' ע"א לענין הוצא דאלי
במעשה דבילת בחתה אלוי במעשה היא ובילת אדם לא נחשב מעשה דממילא
מזקק לאכתו וכן כל היכא דאמרי' לטעמי' ולשיעתו אזיל אחנא אי האמורא גרוך
להיות קנת חילוק דאל"ה פרכינן הרתי ל"ל אי הא איפליגי בי' הדא זימנא אי
היינו הך, כל אלו לשיטתות לפי הטעם אחד וסברא אחת להם אלא קנת חילוק
יש וקמ"ל באין החילוק תלוק לדעתו אבל יש לשיטתו ע"י דאלת"ה קשה מגד
הסברא כמו שמליטו בגמ' בה"ג שוכה כגון מאן דס"ל אין ברירה ע"כ ס"ל
קנין פירות בקנין הגוף דמי דאי לא תימא הכי אתין בתלקו הרי הן כלקוחות
בהרי אין ברירה שנאמר כיון שזה אחת ברור לו תלקו הרי היא תלק ירושה
שלו והוברר הדבר שזה ירש מאביו ויכול לקרות הראמה הבר נתת לי בפרשה של
בכורים אי אמרי' ברירה אבל למ"ד אין ברירה אין תלקו שנעל ירושתו הוא
ירושה אלא בעל הוא תלק אחיו ואחיו תלקו והו"ל לכל אח ואח רק קנין פירות לבד כמו
ביובל ע"כ וא"כ מחזירין ביובל אל"ש והו"ל לכל אח ואח רק קנין פירות לבד כמו
לוקח על אחו בעיר באין לו אלא קנין פירות נמצא אי אמרי' אין ברירה וקנין
פירות ג"כ ס"ל דלאו בקנין הגוף דמי וא"כ אינו יכול להביא בכורים מבדותיו
ולקרות הפרשה שלריך לקרות ועתה הבאתי ראשית פרי אדמתך אשר נתת לי
כי אין לו אלא הפירות ולא גוף הקרקע וא"א להביא בכורים אלא אותו דור לבד
ומי שלא הגיע אלא בן יחיד לדור הבא וכן בדור הבאי דוקא בן יחיד עד סוף
כל הדורות וזה הא דבר שא"א אע"כ דמאן דס"ל אין ברירה ע"כ ס"ל קנין
פירות בקנין הגוף דמי וא"כ אפי' כשמחזירין ז"ל ביובל יכול לקרות אלא
ואדמתך ומאן דס"ל ברירה יכול לבטל קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי נמצא
ר' יוחנן שפירשנו לעיל דס"ל אין ברירה ע"כ לשיטתו אזיל דס"ל בגיטין מ"ז המוכר
בהמה לפירות מביא וקורא דקנין פירות בקנין הגוף דמי ויכול לקרות ור"ל ס"ל
התם דק"פ לאו בקנין הגוף ס"ל יש ברירה ומ"מ ר"מ ס"ל ברירה וקנין הגוף
דמי בגיטין כ"ה ע"ב ובגיטין שם אך קשה לפי"ז הא רשב"ג ס"ל בחולין קל"ה
ע"ב יש ברירה ואמר ר' יוחנן כללא ה' כרשב"ג במשנתינו ור' יוחנן הא ס"ל
אין ברירה כדפרשנו וע"כ ס"ל לרשב"ג דקנין פירות לאו בקנין הגוף דמי ופליג
עליו בתרתי אבל מק"פ לק"מ דהא ר' יוחנן נופא ס"ל אין ברירה וע"כ ס"ל
לשיטתו קנין פירות בקנין הגוף דמי אבל ר"מ הא כ"ל ק"פ בקנין הגוף אעפ"י
שס"ל ברירה וי"ל דבקה"ג דמי לא פליג על רשב"ג די"ל דס"ל ברירה ובקנין

הגוף דמי וכבר כתב המלה"ר ערך קנין פירות אות י"ב דמ"ד קנין פקקה"ג דמי ע"כ ס"ל שיטבודה דאורייתא ע"ש המעם א"כ ר"י כרשב"ג דס"ד ס"ל ועיין תוס' סוטה כ"א ע"ב ד"ה אביי ועיין ב"ב קל"ז ע"א דר' יוחנן אליבי' דרשב"ג לשיטתו אזיל דק"פ כקנין הגוף דמי ועיין רא"ם דבריו שהארכנו בכלל זה דר' יוחנן אליבי' דרשב"ג ס"ל ה' כרשב"ג במשנתינו וי"ל משום דיסבור החילוק דאי החנה א"כ כדפרשנו לעיל דר' יוחנן הא ס"ל ס"ד ודרים ריבוי ומיעוטי וע"כ יסבור להלן לריך קרא כדפרשנו לעיל ממש' שבועה כ"ז ע"ב וכבר האריך מלא הרוצים להלות הך דלהלן לריך קרא תלי בשיטות כל מילתא דאמר רחמנא לא תיעבד אי עביד מהני א"כ ע"כ ר' יוחנן לשיטתו דס"ל להלן לריך קרא ס"ל כל מילתא דא"ר ל"ת אי עביד מהני וכן משמע בפסחים דס"ל שם ע"ב ע"כ יבמתו נדה בעיל פטור דאי עביד מהני וקנה אותה דהכי לשון הר"ח ז"ל שם בפסחים ואקשינן ור' יוחנן למה מחייב באשתו ופוטר ביבמתו ופליגן יבמתו מלוה קעביד בלאמר יבמה יצאה עלי' כו' ולפי דברי התוס' חולין ע"ה ע"ב ע"כ יסבור דאין חוסשין לזרע אב וא"כ ע"כ ס"ל דלא דברה תורה כלשון בני אדם כדאיתא בהדיא בסנהדרין פ"ה ע"ב וע"כ יסבור דמלורע מוחלט אסור באשתו כמבואר שם בחולין קמ"א ע"א וא"כ לפי דברי התוס' יבמות ה' ע"א ד"ה ואכתי כו' יסבור ע"כ ר' יוחנן דעשה אינו דוחה ל"ת ועשה שאינה שוה בכל וא"כ קשה הא יבמתו נדה הוי עשה שאינו שוה בכל והאיך חל הקנין וקידושין בה וכ"ש שם עלה דהלכה ועיין רש"י ז"ל יבמות י"א ד"ה אלא לעולם ושם תוד"ה שכן כו' וא"כ לפי שיטת רש"י קשה מר' יוחנן על ר' יוחנן אע"כ ס"ל דלא קנאה רק פטור ס"ל לר' יוחנן ודלא כהרא"ש והתוס' כ"ל דקנאה וחל הקידושין והקנין כהר"ת והרא"ש הכ"ל וקשה לפסתו"ם הא ר' יוחנן ס"ל ביבמות מ"ה ע"א דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ומשום דס"ל יש ממזר מחייבי לאוין וכ"ש מחייבי כריתות ועיין תוס' יבמות מ"ט ע"א שכתבו לרב פפא מדס"ל דתפסי בהו קידושין בחייבי לאוין דייקי דמסתמא לא ס"ל כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין וכבר כתבו התוס' ביבמות ע"ז ע"ב ד"ה קסבר אמוראי מיהו אליבי' דר' יוחנן דמאן דס"ל דר' יוחנן ס"ל ה' כסתם משנה ס"ל דאין ממזר מחייבי לאוין וא"כ בנכרי ועבד הבעב"י הכ"ל אחיא אליבי' דמ"ד דר' יוחנן ס"ל אין ה' כסתם משנה ואנן כבר פירשנו בדעת התוס' דס"ל כתובה מה"ת אע"ג דסתמא דמתני' ס"ל דרבנן ע"כ ס"ל דאין ה' כסתם דהא ר' יוחנן גופא פסק בירושלמי הכ"ל כתובה דרבנן א"כ ע"כ ס"ל להתוס' דיש ממזר אפי' מחייבי לאוין וכ"ש מחייבי כריתות א"כ אמאי יבמתו בעיל קנה ופטור לפי דעת התוס' הכ"ל אך כ"ז תלי אי ר' יוחנן

דרים

דרים ריבוי ומיעוטי ע"כ קשה על התוס' אבל התוס' לשיטתו בב"מ הכ"ל דלא תי' דר' יוחנן ס"ל ריבוי ומיעוטי אלא דאין לו קרקע או מיהל שיעבדו ולק"מ:

ומבעם באין אמי מהנה מפלפולים כאלה ע"כ קראתי כי יש עוד שיטות להלות זה בזה הרבה אבל א"א שיהיו בעייס על דרכי האמת ע"כ הבאתי בחינה גם בזה אבל להלכה אין לסמוך על כגון זאת כי בקל יכולין לעשות באיסורי דאורייתא ודרבנן וזהו כב' הרמ"א ז"ל ביו"ד ה' כבוד רבו בא"ל לבבד את הרב שלמדו פלפול היינו על כגון זאת וכה"ג אבל העיקר לעסוק בפוסקים לעמוק היטב בש"ס ואח"כ בפוסקים ולהוליא הלכות אמתיים מהם בישרא דאורא ולא ע"י גרמי ועלמות שים על כל פסיעה ולעד לעשות רק לפלפולא בעלמא להדד הבכל ברי מעט מזה כן נראה לפענ"ד:

בחינה ז לעשות פלפול ודרוש מעורבים יחד ולהוליא מהן דרשות כמו בעבה הגאון בספר הערקא פרבה דרכיה וקלא באופן אחר וכה"ג נמלא בש"ס לענין אישו מעוש תולין וכן יכולין ע"י הנקודות הנ"ל בבאורנו בהכללים לעשות בכל שיעה ובישה בעז"ה:

אתא במס' ב"ק דף ד' ע"ב מהנוף לה רב מרי ואימא מבעה זה המיס כדכתיב בקדוה אם המסים מיס תבעה אם ודאה הש"ס מי כתיב מיס נבעו הא תבעה אם כתיב ופריך התוד"ה ואימא מבעה וא"ת והני מיס ה"ד כו' והוי מלי למיפרך מאי לא זה וזה שים בהן רוח חיים מיס מאי רוח חיים אית בי' אלא דבלא"ה פריך שפיר עכ"ל יע"ש ויש לדקדק רב מרי גופא האיך עלה על דעתו לפרש מבעה דמהני' שהוא מיס וכי לא ידע ולא ראה את המתני' שעסק בה וגם מקרא לא ידע לפרש לא בהתוס' כבר פי' שכיון דפסוקי דרב ושמואל ממי לא דייקי כמי שפירשו כדמפרש בהדיא בגמ' ע"כ פריך א"כ אע"ג דלא דייקי כוותי מ"מ כיון דכתיב בתורה ושילא וכתיב ושולא מיס ימא מבעה זה מיס אבל מתני' דקמפרש התנא בהדיא דמבעה יש בהן רוח חיים האיך עלה על דעתו לומר שכוונת התנא על מבעה שהוא מיס שאין בו רוח חיים שהוא נגד השכל וכ"ש רב זביד שעל פירושו מבעה זה אם, עוד יותר קשה האיך רצה לפרש מבעה זה אם הא התנא קאמר לא השור והמבעה שים בהם רוח חיים כהרי האם שאין בו רוח חיים ובאמת הש"ס מדחי לי' בהא וכי לא ידע ולא ראה המתני' דעסק בה, ועוד קשה לפענ"ד מאי קושית התוס' שם מסנהדרין מהך דקאמר רב פפא האי מאן דכפתי' לחברי' כו' דא"כ כתו הוא כו' מאי קושיא היא זו הא י"ל דרב מרי יסבור לפי פירכתו שהתנא דמתניתין קמ"ל דכתו כגופו דמי ויהא תגינא הך פפא דרב אבא ומסיק דקמ"ל הך ברייתא דכתו כגופו

דמי

דמי וה"כ וי"ל דמתני' ג"כ קמ"ל דכתו כגופו דמי ותגיעה להה דת"ר וכ"ב דסנהדרין
חזיל לשיטתו בב"ק י' ע"ב ומה רעב שתמה תתו' ולא מצי לתלה כי חס בדורה
דס"ל כת שני נמי חייב בתס"ס קמפרש בהדיא במימרת ר"פ דכת שני גרמא
הוא ופטור ושוד יותר תגיעה בתוס' בחולין ע"ז ע"ב בד"ה אבל בכת שני כו'
כתבו בהדיא ואמה דאבקיל לא מהייב בכת שני ומביאו ריא' שדומה לזרק חץ
ותרים בידו וקדם בעצמו יסילק את התרים דפטור וע"ש וא"כ הסברא נותנת
נמי דפטור והאיך יעלה על הדעת דב מרי בהגלה דסתם מתני' יסבור דלא
כהסברא ושוד תיתא מקרא דפ' ושב דכתיב וילקו אותו מרהוק וגומר ושמע
ראובן וילילו מידם וילמד לא נכנו נפש וילמד אליהם ראובן אל תשפכו דם
הפליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר וגו' ובאמת הגולה הורה שבוגתו הי'
להשיבו אל אביו ולהאחין אמר שיפליטו אות בבור במדבר למען ימות ברעב
וידיעו אל תהי בו ויהי' ראובן לאחיו אם ימות ברעב הא אינו אלא גרמא
וגרמא פטור מבא"ב אם נכנו בכת ראובן וכתו כגופו דמי וחייב והוא בלבו
סבר שיוציאנו קודם ולא שיתנו לסבול רעב כלל וכן עבו האחין הפליכו אותו
באותו בור דכתיב ויקחוהו ויפליכו אותו הבורה פי' בכתא הידועה כמו שאמר
ראובן אל הבור הזה ותתורה אמר שבבור הזה לא הי' מים דכתיב והבור
רק אין בו מים לתלאת בלא היה בהבור מים שאילו היו בו מים א"כ הו"ל
כתו וכתו כגופו דמי ולכן דייק בתי בעמים אל תשפכו דם כלומר להרגו
בידים ושוד אמר לא נכנו נפש בלא שפיכת דם הייני כתו כמו בור שיש בו
מים רק שמעצמו ימות מרעב באותו הגלה גרמא וכהי' פטורין נמצא מקרא
מים רק שמעצמו ימות מרעב באותו הגלה גרמא וכהי' פטורין נמצא מקרא
וסברא הנ"ל בדומה לתוס' לזרק חץ ותרים בידו וקדם הפי' בעצמו וסילק את
התרים דפטור וא"כ א"א לומר כדתי' התוס' בב"ק דכת שני יסבול דחייב אך
אמנם גרידין להבין לפי הדרך כיונת ראובן דהכי שמרעב לא ימות שיוציאנו
מקודם הזמן אבל סוף סוף הדבוק בתס' בכת פ' במה מדליקין דף כ"ב ע"א
וז"ל ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמי' דרב תנחום מלי דכתיב
והבור רק אין בו מים מומבמע שלמר והבור רק אינו ידע באין בו מים
אלא מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו עכ"ל,
וגרהה בלמד זאת מדקו"ל אין מינעו אחר מינעו אלא לדבות דלאכ"ב אחדבה
אופכא יש לדרוש והבור רק אין בו מים למעט שאפילו נחשים ג"כ לא היו
בם א"ב דרש כן מדקמ"ל הבור רק הוא כלל אין בו מים הוא פרט וכלל ופרט
אין בכלל אלא מה שבפרט מים אין בלא היו אבל נחשים ועקרבים היו שם
בבור וא"כ קשה על ראובן כיון שכוונתו היו להשיבו אל אביו ולהצילו ממות
ומהי שמרעב לא ימות ולא אמר כן אלא לפני האחין שיפליטו אותו בבור הזה

אשר במדבר למען ימות מרעב כי במדבר מי יתן לו מזון לאכול ומים לשתות
והוא בלבו תשב להטעות אותם שימיתו אותו ע"י גרמת רעב ולמה אבל לא
ביד ואפילו ע"י כת ראשון הייני במים אלו היו מים בבור הו"ל כתם וכתו
כגופו דמי ויש חיוב מיתה עליו אבל השתא דדרשינן שהיו בו נחשים ועקרבים
האיך יתן להם להפליכו בבור הזה הא לא יוכל עוד להשיבו אל אביו כי
הנחשים והעקרבים ינשכוהו תיכף כשיפליכו אותו בבור וימות ומאי הועיל בעצתו
אע"כ שראובן ידע שכוונת יוסף שהביא דבתם רעה אל האב לא הי' ח"ו למען ספר
לשון הרע לרעתם שיגלה האב להם-ולו יאהב יותר מספור זה רק כוונתו הוא
להיטיב להם כלומר יעלה להביאם רעתם ויוכיח להם ויסוגו על עוונותיהם ולא
יחטאו עוד למען יחי' להם לטובה להכלית הישראלי להיות הנלחמי ולדבק
בהבב"ה שזה מיקר חיי עה"ז להבינו ע"י מצות התורה ועביתן רצון הבב"ה
ולהרחוק מהעבירות והטאים אשר יגמלו הבב"ה ולזה לו בתורתו ובעל פה בלא
לעשות אותם למען יחי' האדם בשביל זאת לעלה בעה"ב ולא ימות כלל כלומר
לא יכלה נשמתו וגם רוחו ונפשו ואפילו גופו וכיון שכוונתו לא הי' רק לטובתם
ודאי בלא ישלמו עליו הנחשים והעקרבים לנכנו ע"כ לא הי' ליעץ להם כן
אבל האחים הבדוהו והחזיקו אותו ע"י דבתם רעה שהביא לאביהם שהוא
חיטו לדיק רק כוונתו הי' למען יאהבהו אביו יותר ולאחיו ישנא כי אינם
מתנהגים כדת הקבלה שהי' לו מאבותיו אברהם ויצחק ויעקב את יעקב אביו
כי הם מטרימים אותו באשר הצריק עבו את יצחק ושופה זאת בלבב"ל שלו
למען קחת את הברכות מהם כמו שלקח יעקב מיצחק אביו את ברכת אברהם
כמו שמליצו שברך יצחק את יעקב את ברכת אברהם לך ולזרעך אחך שהוא
תכלית כל אדם ביגע בעולם התחתון וא"כ מלאו בו-שהפך להעבירם מתכליתם
ע"י לשה"ר בלו ולקחת ברכתם ע"י שקריו במולה בם רע עליהם שהם אבלו כן
פקועה בלא בחינה והוא סיפר שאוכלין נבלות וכיולא בהן בדאיתא במדרש ומולא
שם רע לוקם מהיוצין למהול לו ע"כ דמוהו למיתה ע"כ לא הביאו שכוונת ראובן
היתה להצילו ולהביאו לאביו ע"י עצתו כי גם עליו שהוא הבכור סיפר לבה"ל
בקורלים לבני הספחות עבדים וגם רצו בעצתו שיפליכו אותו בבור הזה שיש בו
נחשים ועקרבים ודאי שיפסיקו על עבירה שעבה בלבה"ל מדה כנגד מדה
ומתיהו תיכף ומיד כדק"ל על בלב עבירות נשים מתות בשעת לידתן כי בעת
הבכנה הבטן מתקרע יותר וכדאמרז"ל כיון דנפל תיבא אומרים הדוד שכיבה
ונפרע בשמשו דתלמות שמשול ומלוך עליהם הז אמרו בע"ז הלבה"ל בלו בחמת
יטול מהם הברכות ומלוך עליהם הוא וזרעו כאשר נטל יעקב אביו מעביו
את הברכות לו ולזרעו אחריו ובאמת רצה עבו להרוג את יעקב בעד הברכות

שנטל ממנו ואמרו הלא עשו באמת רבנו הי' ע"כ עשה אביו יעקב בטוחת
אמנו רבקה כראוי ובדין משה"כ אמו שפקר עצה כמו הבא לא עשינו באמת
שום איסור רק ע"י דבה על שקר חפץ ליקח ממנו את הברכות ואלו שהייב
מיתה עפ"י דין, אך קלת קצה האחין בראו שהאמינים לא נשבו אותו הי' להם
להבינם שלא הי' כוונתו לעשה"ר ולקחת ברכתם רק למען טובתם אדרבה
שאל יאבדו את הברכות כי האב יוכיח אותם ויבוטו ויהיו ראויים להברכות כמוהו
וא"כ לא הי' להם למכרו אח"כ רק לפערו לגמרי אך י"ל אדא שבע"י השלאה
הכבושה שהי' בלבם לא דנו אותו לכף זכות כדקי"ל דיין שטועה את בעל הדין
אפילו הדיין הוא צדיק גדול אסור לו לדון ופסול הוא לא ע"כ שברו שלא
סגיא לי' בנשיכה לבד אלא צריך טוכם יסורים כמו דקי"ל המוסד בכסרים
לוקה בגופו ויסורים קצה ממיתה כמו שדרז"ל אלמלי נגדותו להגלי' משאל
ומזרי' כו' עוד השבו בים לו הלהם ללהוב את האחיבים והעקרבים ע"כ לא
נשכוהו ולא סמכוהו ע"ז שהוא צדיק לפערו כי הי' בעיניהם בחזקת חייב
מלד השלאה ולכהפ"ת מדה כנגד מדה שקרלו לאחיו בני ישראל שהאב נשא
אותם לא בתורת פלגשים רק בתורת נשים בחופה וקדושין וכתובה והוא ספר
עליהם שקרלו להם עבדים ע"כ לכהפ"ת לעבד ימכר המוליא דבה עליהם
ואז קבלו עליהם שני הצדדים לדיינים אפילו שהיו אחים כי גם יוסף קבל עליו
האחים לדיינים למען לא ידני אותו רק להמכר לעבד אבל לא למיתה ע"כ
מכרוהו מלד דין ולא שהם אבל ראובן כשבא ולא מצא את יוסף בבור כלל
והוא החזיק אותו לצדיק מיד אמר ואני אנה אני בא בעה"ב הלא חטאתי בלא
יגיד שלא גליתי בפרוש שידעתי שהוא צדיק ואין כוונתו היתה להרע להאחים
רק לטובתם אולי היו שומעים אותו ולא היו מוכרים אותו כדאמרי' בשבת שחייב
בהוכיח תוכיח אפילו מספק פן יקבלו ממנו כדאמרי' התם לפניך גלוי שלא יקבלו
התוכחה אבל לפניהם מי גלוי שלא יקבל התוכחה ונעשו על שלא הוכיחו מספק
כן הלטער ראובן שלא הוכיחם ושלא גלה אותם מעשיו שיודע שהוא צדיק ועל
החסד שחסד להם שאוכלים נבילה ובאמת אכלו בן פקועה בלא שחיטה הלא היו
צריכים לעשות היכרא בזהו בן פקועה כדין מי שאוכל בשר עם חלב של שקדים
חייב לעשות היכרא ולהניח שקדים אבל החלב למען לא יתבזהו והם לא עשו
היכרא ע"כ חסד אותם עפ"י דין מ"מ גם יוסף חטא בזה קלה שלא הי' מחזיק
אותם לתלמידי חכמים כדאמרי' בברכות י"ט אם ראית ח"ה שעבר עבירה בלילה
אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה ופריך הש"ס שמא ס"ד הלא ודאי
עשה תשובה עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא פירש הגא הבי ר' ישמעאל בהדיא שודאי
עשה תשובה עד שהש"ס פריך שמא ס"ד ותקנו את הברייתא ללפעל"ד עפ"י

מה

מה דאיתא בפסחים דף ע' ע"א במתני' אין הוספין שמא גירדא הולדא מביא
לבית כו' ופריך הש"ס ממדורות הכותים ומשני ר' זירא הא בבשר הא בלחם אמר
רבא אלו מאי בבלמא התם אימור הוי אימור לא הוי ואח"ל הוי אימור אכלתי'
אבל הכא דודאי חזינא דשקיל מי יימר דאכלתי הוה ספק נגד ודאי ואין ספק מוליא
מידי ודאי ופריך הש"ס על רבא ואין ספק מוליא מידי ודאי והתניא חבר שמת והניח
מנורה מלאה פירות ואפילו הן בני יומן הרי הן בחזקת מתוקנים והא הכא דודאי
עבילי הני פירי וספק משופרין וספק לא מטופרין וקאמר ספק ומוליא מידי
ודאי ומשני התם ודאי ודאי הוא דודאי מעשרין כדר' תגינא היזאה דאמר חזקה
על הבר שאין מוליא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן כו' כן י"ל הכא לרבא דמשני
בפסחים דאין ספק מוליא מדי ודאי וא"כ הוקשה להש"ס מתא דבי ר' ישמעאל
דקתני אם ראית ת"ח שעבר עבירה ודאי מ"מ אסור להרהר אחריו מבעם שמא
עשה תשובה והא רבא קאמר אין ספק מוליא מידי ודאי ואמאי אסור אע"כ
כדמשני בפסחים חזקה אין הבר מוליא מת"י דבר שאינו מתוקן וכ"ש הכא שלא
יהרהר אחריו ביום שודאי עבה תשובה בלילה ערב שינתו כי לא יוליא מת"י
א"ע אינו מתוקן לבבב על מעתו בלא תשובה וזוהוי חזקה גדולה כי ת"ח ודאי ירא
פן ימות משינתו בלילה ולא ימתין לשוב עד יום מחר וא"כ הוא ודאי ודאי מ"מ
לפי ההוי אמינא דספק מוליא מידי ודאי אמר שמא עשה תשובה ג"כ אסור להרהר
אחריו א"כ הי' יוסף מחזיק להם שלא עשו תשובה וזהו הטאו הי' שנכשל ביסוריו
כמרז"ל התוסד בכסרים לוקה בגופו וראובן עשה תשובה על שלא הוכיח את
אחיו ולא גילה דעתו להם שהוא צדיק וכוונתו הי' שהאב יוכיחם לטובתם וגרם
לו ע"י גרמא כל זאת וקי"ל גרמא בנזקין אסור ופטור מדיני אדם וחייב בידי
שמים ועתה הביא להם. ראי' שהוא צדיק שהיו יודעים עפ"י קבלה כדכתיב
בקרא וסביבו נסערה מאד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים אפילו כחוט השערה
וחמוה הוא היתכן ביהא חוטא נשכר שאין מדקדק הקב"ה עם הרשעים על
העבירות שאינם חמורים כ"כ והא י"ל כל האומר הקב"ה ותרן יותרו הייו אע"כ
ה"פ עם סביביו נסערה מאד הייו לשלם להם אפילו על עבירה קלה כשערה
ג"כ לשלם להם אך בשה"ז למען יבוא לעה"ב נקי מכל חטא ושון ופשע לפני
ב"ד של מעלה כי בושה גדולה מאד לבוא לפני ב"ד של מעלה בשמץ כל דהו חטא
כי כמו שיש בעה"ז כלי המדברת כל מה שהאדם דיבר בחוכה הנקרא „פאנאגראף"
כן יש לפני ב"ד שמ"ע שמדבר כל דבריו מיום הולדו עד יום מותו האמתה האחרונה
כדכתיב מגיד לאדם מה שיחו כו' וכן על מעשיו יש שמראה לפני ב"ד ש"מ כל
מעשיו שעשה מיום שעמד על דעתו עד סוף רגע אחרונה של כל אדם אם לא
מתקן ע"י התשובה וכן על מחשבתו של כל ימי היי האדם שחשב נראה הכל בשעת

הדין

הדין אם לא מתקן ע"י התשובה לו יסורים לו בכו' מפת"כ הרפעים שאינם
נפרעים מהם כלל בחייהם אפילו החטאים הגדולים והעונות יפפעים וכ"ש
עבירות הקלות עד שנתמלאים סאתם ואז מתים והדרכה משלם להם בעד
מצותן שעשו הכל בעה"ז ושם יובפעו גם על הקלות מאד שחטאו כמ"ש בפירוש
בתורה סוף פרשה והתחנן ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשנאו
אל פניו ישלם לו ותרגום אונקלוס פי' ומשלם לשנאוהי טבוון דאיתון עבדין
קדמוהי בחייהון לאובדיהון לא מאחר עובד מד לשנאוהי טבוון דאיתון עבדין
קדמוהי בחייהון משלם להון וכן פרש"י ז"ל ומשלם אל פניו בחייו משלם לו גמולו
הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא אבל המדיקים כתיב בהו היום לעשותם
ופרש"י ולמחר לעה"ב לקבל שכרם ולאורה יש כאן דקדוק בקרא דהכא כבר
כתבה תורה ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו ואח"כ כתבה התורה שנית לא
יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו הכא כתיב לשנאו לשון רבים והכא בסיפא כתיב
לשנאו לשון יחיד והכא בריפא כתיב להאבידו ובסיפא לא כתיב להאבידו ובריפא
לא כתיב לא יאחר ובסיפא כתיב לא יאחר ושוב הכא כתיב לשנאו לשון רבים
הי' צריך לכתוב אל פניהם להאבידם לשון רבים פתח בלשון רבים ומסיים
בלשון יחיד, ולפע"ד לפרש הכי ומשלם לשנאיו הרבים בעשו עבירות ביחד כולם
מ"מ אינו משלם להם ביחד כולם אלא לכל אח"ל לפי כוונתו ומעשיו ולפי ילדו
זה הי' כוונתו לתאבון וזה מכוון למרוד וכופר בכל זה ניסת וזה מסית וכיולא
בהם משלם לו לכל אח"ל לפי מהשבתו ומעשיו ודבריו בעה"ז השכר ובעה"ב
עוקבו אבל ליחיד בעבר מבלמין לו רק בבטול עלמו הטוב בעה"ז והטובם לעה"ב
ולא יאחר כן יבוא אח"כ כי מי שמתעיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות
תשובה משא"כ יחיד שפותחין לו דרך התשובה וע"כ זה כתיב בי' להאבידו
וביחיד לא כתיב בי' להאבידו אעפ"י שמותרין לו עובה בעה"ז ומ"מ אם עושה
תשובה יש לו גם עה"ב ועוד זה כל רבים מותרין לו הטוב בעה"ז הטוב עלמו
יהנה יותר ויאבד בהם אבל ליחיד אין מותרין לו הטוב שעל ידה ירבה להטות
עוד יותר ויאבד מן העה"ב אלא יכול לעשות תשובה כל זמן שהוא חי בעה"ז
ואפילו למתעיא את הרבים ושב בתשובה ברבים ומתחזק בהתשובה ג"כ מקבלין
אותו כי אין לך דבר שעומד מפני התשובה קי"ל ואז כשבב בתשובה גמורה
ונעשה אוהב להקב"ה כבר נאמר באברהם שכרך הרבה מאד הייטו בחיית
המתים כמ"ש לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלו וזהו ברכת אברהם וכן
הבטיח הקב"ה ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם ועדיין לא נתקיימו להם רק
לזרעם כי העיקר למהר לקבל שכרם בימות המשיח ולעה"ב בשעה שיסי'
כימי השמים על הארץ ובזכות הלמודה בהקב"ה יהיו כל המלמדים בתורת

ד' לגלה אחר הרה"מ ולא יכוחו עוד לעולם ועד, כי המלמדן בהקב"ה ותורתו
יש לו גבורה קדושה אלה אלה מגמעל וכמ"ש ואתם הדבקים בד"ל חיים כולכם
היום והאגשים לבד בשלם בכבל הבהמה ליהנות במאכל ובמשתה וזמרה רק
להגוף והוא חובבים בעד התכלית הלמודי הלמ"ב הלא כבהמות נדמו והלוך
יכול לבקש אח"כ עה"ב הגלחי הלא בהמה אין לה הבכל להבין ולהבינ התכלית
ביבוא לאחר זמן אבל הגדיל ובטל התשובה בשבלו אך ובדי וחזק ויש לו בכל
וגבמה זהו יכול להבינ ע"י אהבת התורה בעתן לבי הבב"ה את התכלית הלמודי
הוא הוי הגלחי בלון סוף לגלות עה"ב אך ע"י עבוית הלון המלך בבדא את
הבמים ואת הארץ ואת כל אבר בבמים ובארץ ונתן לו תורתו למען על ידי
לימוד התורה וקיום המצות ולבמוע בקול ה' הגדול והנבור והתורה מזבה לכל
טוב לגלה כמ"ש ואת אחרונים אני הוא דלי דעתך בוב הא"ו סוף לעה"ב
על שבר הגדיקים ובטלי התשובה ח"ל אין זו שבר כי סוף סוף יבטל אע"ב
שבר הגדיקים ובטלי תשובות אותבי ד' בחנות לא יבלה ולא יתמה לגלה שבדם
בעה"ב כמ"ש הלה לחיי עולם, ועתה נחזר לענינו ועתה כי ראובן הראה להם
להחי יוסף שבולם לו הקב"ה בעה"ז על בחבד להם בעבירות והם היו כבדים
אל"כ בחטא התוכד בבכורים ליקח בנופו וסביביו נבערה מאד ודקדק עמו
הקב"ה לבלם לו יסורי גופו בעה"ז ב"מ שהוא לדוק ולא בלמו בעד מלותיו
בעה"ז והדרכה בעד החטא בולם לו בעה"ז למען יבוא בעה"ב נקי אפי' מהטא
זה שהבדם מפני בלא עבו הוכלא בעבי בהיתר באין זה הלא כתוב הבערה
וא"כ יזכה ע"כ לחיים הגלחיים וא"כ ע"כ מוכח בלא הי' כוונתו לרעה רק לטובתם
הי' מכוון אבל כבר המעבה נעשית ונמכר יוסף לעבד בבטול החבד שלקה
בגופו אבל לא הי' כוונתו בהלבה"ר ח"ו לרעתם דהא המבפר לבה"ר כתיב בי'
יכרת ה' כל בפתי הלקות לבון מדברת גדולות ואם"ד בהי' דבריו לבה"ר לא
הי' לו חלק לעה"ב כבאר בעלי לשון הרע שנכרתים מן עה"ב וא"כ פחדו
וירלו מאד פן לא ילקו הם בגופם בעה"ז ביסורים מסתמא כי הם השבחו
לבעל לשון הרע ולבעל גאוה ורוע לב ובמדות נפחתות ואם לא יסבלו בעה"ז
ע"כ יסבלו בעה"ב וירלו מאד לנפשם, מה עשה יוסף בעת בלו בידו עשה
להם ג"כ מדה כנגד מדה למען ירלו שסובלים בעה"ז יסורים על מה שהבדוהו
וא"כ יבינו בים להם חלק בעה"ב וחיי הגלחיי ויוסף הגדיק ח"ו הי' כוונתו
לעבור על תקב ולא הבר ולהנקם מהם כי במנו בעבו תשובה בחרטה
גמורה אך הא כבר עבו המעבה ומה הי' להם לעבות בזה הי' מעוות לא יוכל
לתקן והוא תיקן להם ביסורי גופם מדה כנגד מדה לטובתם ביזכו להיות
הגלחיים בעה"ב ולהבלית הבדהל וזהו בחמר יעקב ערוך טיקה יוסף כלומר

פרוף מעה"ז ועורף מהעה"ב וא"כ ארד אל בני אבל שאלה בגיהנם כי סבר
מן הסתם במה שהביא את דבתם רעה אלי לא הי' כוונתו להטיבם רק למען
ימשול בהם ומתכבד בקלון אחיו שאין לו חלק לעה"ב דאם לא כן רק הי' כוונתו
לטובה שיטיבו דרכיהם וכשהוא הוכיח להם ע"ז שעשו הודיעו אותו שלא עשו
זאת כאשר סיפר לו יוסף וחשב יעקב שיוסף חשד אותם וא"כ צריך ללקות בגופו
בחייו בעה"ז כי הקב"ה מדקדק עם סביביו אפי' כחוט השערה לשלם להם
בעה"ז בחייו ועתה כי טרף טרף ומת ע"י הי' רעה אכלתו' א"כ נשאר החטא
של החשד שחשד את אחיו לשלם לו בעה"ב א"כ מוכח שאין כוונתו הי' להטיב
להם רק פשוט לשה"ר ודבה ולמען ימשול בהם וגרם לו החטא של לשה"ר כ"כ
עד שנבטל חלומותיו ומסתמא לא הי' החלומות מנבואה רק מהירהורא דיומא
שחשב תמיד למשול על אחיו וא"כ אין לו חלק לעה"ב וירד שאול על הלשה"ר
ועל כוונתו למלוך עליהם וא"כ אני ששמעתי הלשה"ר ג"כ ארד אל בני ביגון שאלה
לכן לא קבל תנחומין עליו כי הי' כל ימיו בתשובה ע"ז עד שנתודע לו שעוד
יוסף חי וקבל עונשו בעה"ז בחייו שהי' נלקה בגופו ידע מזה שהוא בן עה"ב
א"כ לא הי' בכלל מקבלי לשה"ר ע"כ ותחי רוח יעקב אביהם שהבין
שכלם הם צדיקים והוא אביהם וגם ראובן שב בתשובה גמורה על שגרם
מכירת יוסף על שלא הוכיחום ולא גילה להם שיודע בבירור שאין צריכים לדון
לו כרשע כי יודע להעיד עליו זכות שכוונתו לא הי' כלל בהלשה"ר לשם פניית
עצמו רק למען טובתם לפי מה שראה בהם לפי חשדו וטעותו שיוכיחום האב
וישובו ויחיו וגם עי"ז שלא גילה להם גרם צער גדול לאביו כ"כ והכל חטא ע"י
גרמא וקי"ל שעל גרמא פטור מדיני אדם וחייב בידי שמים ע"כ עשה תשובה
בכל כחו כד"ת, ולפי"ז ניחא שפיר תי' התוס' הנ"ל דגרמא נמי חייב היינו לצאת
ידי שמים ואם רוצה לעשות תשובה חייב לשלם וכמ"ש התוס' היכן כתיב מים
בתורה ותי' אע"ג דושילה כתיב בבעירה מ"מ מרומז נמי מים כמ"ש ושולח מים
ע"פ חוצות וא"כ י"ל דה"פ עיקר דין חיובו חייב על בעירה מ"מ מרומז נמי מים
ע"י גרמא שחייב היינו לצאת י"ש ע"כ תי' הכא וי"ל דגרמא נמי חייב כלומר
אעפ"י שגרמא פטור מ"מ הא קי"ל דלצאת י"ש הוא חייב ע"כ י"ל דמבעה בכה"ג
נלמוד שהוא מים וחייב בידי שמים:

ולפי"ז יש לתרץ נמי קושיתנו הראשונה שפרכנו וכי לא ראה רב מרי משנתינו
שיש בהם במבעה רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ומים מאי
רוח חיים אית בי' אע"ג שהתוס' פי' דה"ה דהוה מצי להקשות כן אלא דעדיפא
מיני' פריך אבל מ"מ רב מרי האיך לא ידע קושיא שיש עליו ממתני' אע"כ
רב מרי הכי פי' דברי התנא דמתניתין מבעה זה מים שבא ע"י אדם מכח
ראשון

ראשון או מכח שני שהוא כמו אדם ונקרא אית בי' רוח חיים כהרי האש
שאין בו רוח חיים שהוא רק ממונו יבא רב זביד ופריך כיון דקראי לא כמר
דייקי ולא כמר דייקי ועל אש דייקי שפיר והמתניתין ג"כ נוכל לפרש על אש
א"כ נאמר שפיר דמבעה זה אש והאיך נפרש המתני' דמבעה זו אש ששפיר
דייק כמו שרצה רב מרי לפרש דמבעה הוא מים היינו כח גברי כן יש לי
לפרש על מבעה שהוא אש ע"י כחו היינו לר' יוחנן דס"ל לקמן כ"ב ע"א
אשו משום חציו וכחו הוא וחייב א"כ ניחא שפיר לא זה היינו שור ולא זה מבעה
שהוא אש וכחו של אדם שיש בהם רוח חיים כהרי האש כלומר שיש אש שאין
בו רוח חיים כגון היכי שכלו חציו כדמסיק בגמ' דאפילו ר"י מודה היכי שכלו
לו חציו חייב משום ממונו וזהו האש שאינו כחו רק ממונו ואין בו רוח חיים
וכר' יוחנן ס"ל למתניתין ולא חש לי' לרב זביד למה שקשיא לר"ל דס"ל שאין אש
אלא משום ממונו וא"כ אין אש כלל שיהא בהם רוח חיים אבל הגמ' דחה
משום דא"כ ע"כ ר"ל לא יפרש את המתני' הכי ולדידי' פריך הש"ס אש מאי
רוח חיים אית בי' ומאי כהרי אש דקאמר התנא אבל לר' יוחנן שפיר פריך
רב זביד וכה"ג מצאתי בהגהות פורת יוסף שם כ"ב יע"ש, וגם הקושיא דר"פ
שפרכנו לעיל דקמ"ל במתני' דכחו כגופו דמי ג"כ דהא לכאורה יש לדקדק
דאמרינן שם בגמ' מהו דתימא כחו לאו כגופא דמי קמ"ל דכחו כגופו דמי
ומפרש הש"ס טעם ע"ז דכל היכי דגופו תבר כחו נמי תבר למה מפרש
הטעם וכי לא ידעינן כיון דכחו כגופו דמי ע"כ חייב אע"ג דגופו לא
תבר אלא נראה דלכן הוזקק הש"ס לפרש הכי משום שהוקשה להגמ' דהא
מצינו בכמה מקומות דכחו כגופו דמי כמו אשו משום חציו וכחו הוא
וכגופו דמי אפילו לחייבו מיתה וארבעה דברים ומ"מ לא דמי לרב דס"ל
מבעה זה אדם שזהו אדם שמזיק בידים ובכוונה כמ"ש מכה נפש בהמה
ישלמנה אבל אי זרק חץ על הבהמה והרגה אין זה אלא כחו וכן אי
נשרפה הגדי ע"י אשו חייב משום כחו כמו זרק חץ שכחו כגופו דמי וכהך
דסנהדרין הנ"ל כח ראשון חייב אפי' מיתה כדמפרש ר"פ שם וכ"ש לענין
נזקין שחייב ע"י כחו לשלם אבל כאן היו בספסל עוד אנשים שבגופם שברו
בין כולם הי' פפא בר אבא בין זה שסמך עליהם מ"ד שכה"ג שהם היו
גופם בגרם שבירת הספסל והוא לא הי' כ"א כחו ולא יתחייב כאן
משום כחו לבד כמו באש לר' יוחנן ומים לר"פ קמ"ל בהטעם שהברייתא
קמ"ל דכל היכא דכחו תבר גופו נמי תבר ממש כמו הנך שישבו בגופם
על הספסל ואין לו שום חילוק להתחייב ממש כמו שהי' תבר בישיבה בגופו
ועוד באש ובמים כחו הי' א"א לו להשיב כיון שכבר יצאו מתחת ידו משא"כ
בכחו

בכתו דספסל בכל בעה גם סמוך לבגירה הי' יכול ליטול כתו וחז לא הי'
כבגר וע"כ עבה תהיזק בידים במה בלא חזר וגם בעת הבגירה הי' כתו
עליו ופסיעה דהו"ל כגופו דהא גופו נמי תבר ובזה ניחא נמי דאמרינן שם
י"ז ע"ב הלא רבנן לו כתו כגופו דמי כולה מיזקא בעי לבטומי ולו לאו
כגופו דמי הלי מיזקא נמי לא לבלס כו' מנוס דהתם לחיירי בכתו של
ממונו, ולפי"ז יש לפרש הסמיכות דאמר רב כהנא דרש רב נתן בר
מנומי מבמי' דרב תנחום מלי דכתיב והבור לון בו מים כו' ולעיל מינו'
שם בבת כ"ב ע"א מביא הב"ש עוד מאמר בשם אמר רב כהנא דרש רב
נתן בר מנומי מבמי' דר' תנחום בר תנוכה שהגיהה למעלה שמעשרים
אמה פסולה בסוכה וכמבוי ע"ל מקבים הבולם מלו סמיכות דרשה על
בר תנוכה להבור רק כו' ולפי"ד בפיר ניחא הסמיכות על בתי הדרשות
זו לזו בתרי דרש בר תנוכה קודם ואח"כ דרש דרשה דהבור רק לפרש
דרשה דבר תנוכה בתרי הנוכ' שם פרוך מ"ב דקתני בבר תנוכה פסולה
הא דרבנן הוא דהא הב"ש קאמר בטיבודין מבוי דרבנן תני תקנתא סוכה
דאוריתא תני פסולה וא"כ יעמוד הו"ל לדרוש בבר תנוכה דרבנן הוא ומבמי
מבוי סוכה תני פסולה והוקשה להתוס' א"כ לא הו"ל למימר כלל בסוכה
שזה מה"ת יזה דרבנן ע"כ תי' א"כ לא רצה להאריך יכבנה וימעיטנה ויחזור
וידליקנה בתרי ימעטנה ולהגיהה כמו בהיא דולקת לו אפשר כדמוכח לקמן
עכ"ל :

והגדה הגי' בב"ק שם על ר' יוחנן אבו מנוס הגיע, הקשה וז"ל אבו מנוס הגיע כאן
בידוי הבטיחו כדאמרן ולו קשיא לך א"כ היכי ברינן עם הסיכה להדליק את
הנרות והדלקתה הולכת וגמרת בשבת וכן מלחיזין האור במדורה והולכת
וגמרת הדלקתה בשבת ולפי"ז הרי הוא כאלו הבטיחה הוא בעצמו בשבת
וכל שכן היא דאלו הכא לא אתיין להבטיר נדים חבירו כלל והכא מיקר
כוונתו היא בהדלק ותלך בשבת כו' ותי' דהכא במקון חייב מנוס הגיע
מבעה בהבטיר הא"ם הו"ל כמו בהדליק את הנדים ונעבה הכל ולא הבטיחו
לי' מעבה דמקלן ולהבא דלו הבטיחו לי' הוי לך למיפטרי' דאתוס הוא
אלון בידו להחזיקה וא"כ אלו מת קודם בהספיק להדליק הנדים ודאי
מבטלם ניזק מלחביות ניכסים דידי' כו' ואמאי לאו בר הוכחה הוא ואמאי
מחייב הלא לאו ס"מ דלאו כמאן דאדליק הבהא בידים הבטיחו לי' הלא כמאן
דאדליק מעיקרא מבעה פסיעה הבטיחו לי' וכן הדין לעניין בבת דכי אתחיל
בערב שבת אתחיל וכמאן דאגמרי' בידים בהיא עידנא דלית בי' איסור
חבינ עכ"ל, יקשה לפמ"ד א"כ הא' דק"ל בבר תנוכה במדליקין בב"ב בר
הנוכה

הנוכה קודם זמן הדלקתן רק ביבבו במן בידליק אחר אחה הכוכבים אלי שעה
לו עד בתכלה רגל מן הבוק מאי מבעי הא בבר גמרת ההדלקה כאילו
בבר נברך בל הבמן הבבר ערב זמנה ואח"כ מלאתו בתידושי מהר"ן חיות
שם בב"ק כ"ב ד"ה אבו מנוס הגיע שהקשה כן ח"ל ועדיין יש לדון
בדבריו א"כ איך מברכין על הדלקת בר שבת הא נהבב באלו בבר דלקו
בלו בע"ב וכן בבר תנוכה ק"ל מדמברכינן להדליק בר בל הנוכה מוכח
דהדלקה עוכה מצוה ומדברכינן על הדלקת בר בבת מוכח נמי דבשבת
ג"כ הדלקה עוכה מצוה ולדברי הב"י הא בבר נברכו בע"ב והאיך מברכין
כו' ומביק דמ"מ חייב מנוס דהו"ל לאסוקי על דעתו ביזק אפפ"י שאחר
בירה תיקן אנוס הוא אבל נחבב בבעה שיהא נעשית בהבל ומ"מ
חייב וא"כ לבמן בבת והנוכה ג"כ יכול לברך להדליק בר בל בבת והנוכה
אעפ"י בבבר נחבב בלו בבלה ונגמר בולה מ"מ שדעתו הי' בל הדלקה
ביאור בבבת והנוכה ע"כ בלא מבוק בהדיא לתרץ מה שהקשה :

אבל לפמ"ד הנוה בל הנ"י בתי' בתי' בתה שאמר ר' יוחנן אבו מנוס הגיע
א"כ הי"ל כמו בזרק הן בל הנדים ובבבו אבל לא בידו שרף אה
הנדים כמו זרק בלי מרלאב הנג בזרקו בידו דבתר מעיקרא אזלינן או
דרם בל הבלי ונתגלגל למקום אחר ונבבר שם בחזלינן בתר מעיקרא וחייב
מזק בלם ואנן מלינן בהדיא הילוק בין זרק הבלי עלמו בידו לו בגופו
או ברגלו בא ניזול בתר מעיקרא אבל אי לא נגע בבלי אלא שזרק הן
בל הבלי ובא' אחר ובבבה חייב הבבי דבתר תבר מגא אזלינן שזהו לרורות
דאמרי' בב"ק י"ז ע"ב בבי רבא דרשה דרשה בל הבלי ולא שברתו ונתגלגל למקום
אחר ונבבר מהו בתר מעיקרא אזלינן וגופו הוא א"ז בתר תבר מגא
אזלינן ולרורות מיהו תפבוב לי' מדרבה דאמר זרק בלי מרחם הנג ובא אחר
ובבבו במקל פטור (הבבר ותייב הזרק) ב"מ דאמרי' מגא הבירא תבר
ומבבי הגמרא לרבה פבעיא לי' לרבא קמיבעיא לי' ולא הגמרא לפבוב ת"ש
הידוס אינו מועד וי"א ה"ז מועד הידוס ס"ד דהא אורחי' הוא ופבעיא
דחייב והאיך ס"ד דמ"ד אינו מועד אע"כ הידוס והתיז את הבלי למקום
אחר ובם נבבר ב"מ דפליגי בזה הגאי ומבבי הנמ' ודהה הפבעותא
דלא אירבי הבריתא בהתיז את הבלי בנופו אלא בהתיר אבן או לרורות על
הבלי ובפלוגתא דסומבוס ורבנן פליגי ופרב"י בהתיז לרורות והלרורות
בבבו הבלים יהוא לא נגע בבלי כו' תרי ב"מ דהבא לא קמיבעיא לי' בלל
בל לרורות דהיינו היבא זרק הן לו אבן על הבלי בפבעותא הוא שזהו
לרורות אלא היבא זרק הבלי עלמו בידו ונגפו מאי ולרבה פבעיא לי' בלם
זרק

זרק הכלי בידו או ברגלו שזהו גופו ובתר מעיקרא אזלינן הרי מצינן דהיכא
דלא נגע בכלי הנשברת רק ע"י הצו או אבנו בתר תבר מנא אזלינן לכ"ע
ואם בא אחר ושברו פשיטא דהשני חייב וכ"כ התוס' שם ב"ב ד"ה זרק
כלי מראש הגג בהדיא ומ"ש וסברה פשוטה היא לחלק נלפענ"ד שסמכו על
פרש"י שכ' והוא לא נגע הכלי בכה"ג הוא נרורות דאל"כ נרורות היכי
משכחת לה וא"כ דברי הנ"י תמוהין טובא דהא את הגדיש לא נגע המבעיר
את הבערה רק אשו משום הציו חייבתו תורה והו"ל כמו שזרק חץ על הכלי
דלכ"ע ל"א בתר מעיקרא אזלינן אלא בתר תבר מנא ואי יבוא אחר וידליק
או יהרס ויאבד את הגדיש ודאי יתחייב האחרון דהו"ל הוא המדליק ול"א
מנא שרופה שרף וא"כ א"א לפרש דהוי כמו שרוף הגדיש משעה שהבעיר האש
אע"כ כל שעה מה שמבעיר אשו ע"ז נתחייב אז ולא בתר מעיקרא והא שהוקשה
לו להנ"י ומהר"ך חיות האיך מדליקין ומברכין להדליק נר של שבת לק"מ דהא
ר' יוחנן ס"ל כר"ש דכל העומד לשרוף כשרוף דמי וא"כ כבר נחשב כלה לו
הציו אבל עדיין חייב משום ממונו ועל ממונו לא יתחייב כלל בשבת ושרי לכתחילה
בכה"ג ויכול לברך להדליק נר של שבת ולהדליק נר של חנוכה על ממונו שקנה
את השמן בממונו ולולא קושית המהר"ך חיות הייתי מפרש קושית ותי' הנ"י פשוט
שהכי כוונתו להקשות הא מצינו דר' יוחנן ס"ל אשו משום הציו ג"כ כלומר
משום ממונו ודאי ס"ל דהא אפילו במקום שכלה הציו וכחו ג"כ חייב משום
ממונו וא"כ משום כחו במקום שלא כלו הציו חייב א"כ נר שבת הא לא כלו
עדיין הציו האיך שרי ומשני שזהו כבר כלו הציו כאילו כבר נשרף כ"מ
שישיג כחו והציו ונחשב כלה לו הציו ורק משום ממונא נשאר מה שדולק בשבת
ופשיטא שמברכין על ממונו להדליק נר של שבת והנוכה וא"כ שפיר ס"ל כפהתו"ס
ורש"י הנ"ל בגמ' הנ"ל ולק"מ על הנ"י מהגמ' דהידוס והתיז לפי"ז ונפ"מ לדינא
דאם בא אחר והדליק את הגדיש שיהא פטור אפילו לפהתו"ס הנ"ל דמחייב
היכי דזרק חץ על הכלי ובא אחר ושברו אבל באשו אעפ"י שדומה לזרק חץ
על הכלי מ"מ נהי דכלתה הציו מ"מ משום ממונו נשאר עליו של המבעיר חייב
ומ"מ חילוק לדינא אם מת המבעיר בערם שהודלק הגדיש שפיר ניחא דבממונא
לבד לאחרי מיתה שהזיק לא יתחייב כיון שכלה הציו שלו אבל עיקר דברי הנ"י
אינם מובנים לפי ענ"ד שהרי אין הנידון דומה לראי' דהא דא"ר יוחנן אשו
משום הציו היינו דוקא ע"כ בכי תלא אש מעצמה וחייבתו תורה להמבעיר את
הבערה אבל היכי שהצית בגוף הגדיש זהו אינו משום הציו אפי' לר"י אלא הוא
נכנס בקרא דמכה נפש בהמה ישלמנה וכיון דבנזקין כה"ג חייב משום אדם
המזיק והפחת נבלה מה שנפחת כל שעה הוא הפסד דניזק כי הנבילה ברשותו
שומדת

שומדת ונריך להביא עדודה לב"ד לשמין כמה היא שוה ולפי"ז המדליק בגופו
בידים את הגדיש ג"כ נחשב כל שעה שמפחית ע"י הדלקתו כמו הנבילה שנפחתה
אפילו מעצמה וא"כ מה דמיון אשו משום הציו דקאמר ר"י להדלקת נר בע"ש
לשבת הא דולק בעצמו בגופו של נר דומיא דבנזיקין מכה נפש בהמה וא"כ
כל שעה שדולקת הרי היא פחת נבלה שכבר הרג את הבהמה וגמר כל מעשה
שלו רק הנבלה שלו הוא אח"כ כן הנר והשמן נשאר ברשותו אע"ג שכבר גמר
הדלקתו כמו הריגת הבהמה וא"כ ודאי דשרי להדליק וגם לברך על נר של שבת
כי אח"כ ג"כ ברשותו שומדת ומאי דמיון זה לזה אפילו אי ס"ל דלא כהתוס' ורש"י
שחילקו בין זורק כלי עצמה לזורק חץ על הכלי וצ"ע:

והשתא ניחא הסמיכות דר' תנחום הנ"ל שתי המימרות דתנן בסנהדרין
ע"ו ע"ב כבש עליו לתוך המים או לתוך האור וא"י לעלות משם
ומת חייב כו' שיסה בו את הנחש פטור כו' והרי אחי יוסף הי' באופן
שלא הי' יכול לעלות ואם הי' בבור מים הי' כחם שאם הי' מת היו חייבין ע"כ
העידה תורה והבור רק אין בו מים שלא הי' כחם ובא ר' תנחום לדייק
דנחשים היו בבור וא"כ הו"ל גרמא וחייבין בד"ש כדפרשנו לעיל ע"כ אחר
שדרש נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה ולא קאמר ימעט משום
דנפישי מילי' דהא חייב לכבותה ולמעטן וידלק שנית כי הדלקה עושה מצוה
וכאלו כבר נשרפת כולה בההיא שעתה שהדליק כדפרי' הנ"י וכ"ש לפי"מ
שפרשנו שכיון שהדליק בנרות עצמן ודאי הוי דמיא דנזקין מכה נפש בהמה
ופחת נבלה שלו היא ואפי' לפי דברי הנ"י לכה"פ גרמא נשאר עליו חיוב לנאת ידי שמים
אי הוי בנזקין כה"ג וכ"ש אש שבנזקין חייב אפילו היכי דכלו לי' הציו משום
ממונו עפ"י דין א"נ אפילו ע"י גרמא כדפהת"וס הנ"ל דגרמא נמי חייב וכדפרשנו
לעיל דהיינו לנאת ידי שמים וא"ת א"כ האיך מברך להדליק נר של חנוכה כיוון
שכבר נחשב כדלוק ונשרף ונגמר כל הדלקה כמו שהקשה מהר"ך חיות ע"ז
בא במאמר שני לדרוש מים אין בו שיהיו נחשבין כמו שהרגוהו ממש בידים
כדתנן כבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב
אבל נחשים ועקרבים היו בבור ולא הו"ל אלא גרמא כדתנן התם בסיפא שיסה
בו את הנחש פטור ומסתמא חייב בדיני שמים ככל גרמא ואפי' בנזקין דממון וכ"ש
בגרמא דנפשות וא"כ נשאר עדיין עליו דמדליק חיוב וא"כ במצות נר חנוכה ודאי
שאפילו לא נשאר אלא גרמא דמצות אעפ"י שנחשב כבר כל הנרות כנשרפים
כולם אבל מ"מ מה שיאירו כל זמן שישרפו לכהפ"ת גרמא ישאר וע"כ יוכל
לברך מ"מ להדליק נר חנוכה כמו בשבת להדליק נר של שבת ורצה לסמוך מעטם
זה דרשה דנחשים לדרשה דנר חנוכה להראות מה שדרש בלשון פסולה כדפהתו"ס
שלא

שלא להאריך משום נפיסי' מילי' וא"כ תיקבא היאך מברכין להדליק נר הנוכה
כיון שכבר נשרף כולה ערב הנוכה ערב זמנה ע"ז בא בדרכה דמתכיס ללמד
אותנו דאי' מה"ת דגרמא ג"כ נתחב בלו ויכול לברך על אבר ידלוק עד שתכלה
רגל מן השוק ואפילו בע"ב הנוכה שמדיין יום הוא בשעה שמודליק אבל מ"מ
כיון שיש בו כמן עד שידליק כל זמנו יוצא ויכול לברך וקמ"ל אע"ג דעפ"י
דין אינו שייך עוד לו ביהי' לו הלק בו לך מכעס גרמא לבד י"ל לברך
ולא במלות הדלקה נר הנוכה כגון היכי שתוכף אחר הדלקתן הפקיר הנר
והשמן שאז לפי מה שאומרין שכבר נשרף וגם הפקיר ואין בו שום חלק האיך
יולא המצוה והאיך יברך קמ"ל בדרכה דמתכיס שאפילו אי הפקיר
ג"כ הגרמא עדיין נבאר ויולא וקמ"ל אפילו לב"ש דס"ל לשביתה כלים בשבת
דאורייתא מתויב לשבות כדאמרי' בהדיא גמ' בשבת י"ח ע"א והשתא דאמרת
דלב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור מוגמר ונפרית מ"ע ברייא ב"ש ומשני דמגת
אערעא ופריך גנית ונר וקדרה ובפוד מ"ע שרי ב"ש הא הנר דולק בשבת
וכן קדרה מבשלת בו בשבת ומשני דמפקיר להו אפקורי עכ"ל וא"כ ע"כ
נר של הנוכה ג"כ היו מפקירין א"כ איך היו מברכין בשבת והנוכה להדליק נר
שבת וכן להדליק נר הנוכה וכ"ב ביום ראשון של הנוכה שהל בשבת הא כבר
גמר ההדלקה בע"ב ובערב הנוכה וכשמתחיל בשבת והנוכה היו מפקירין אעכ"
משום גרמא נשאלו ברשותם כדפרשנו ע"כ שפיר היו חולין ומברכין א"ב כיון
שהיו נהנין ורואים את הנרות דולקות ומתחים אע"ג שהן חוץ אלא הפקר מ"מ
מברכין עליהם כמו במברכין בכל יום יולר המאורות אעפ"י שאין בחוץ כלל
ע"י מעשיו וכן על הלבנה במברכין וכן במחזור השמש שהחנה מגעת למקומה
שחלה אותה הקב"ה בתחלה ביום רביעי בבוקר במברכין עלי' עושה מעשה
בראשית אעפ"י שאינו מממון שלו גם אין כחו של המברך מ"מ מברכין
ואע"ג שלא נשבו אותו הנחשים והעקרבים מ"מ מתשבח דגרמא הי' בידי
האחים של יוסף ועברה קטנה גורמת עברה גדולה כעי"ז הגרמא שלא מה
ממנה עשו גרמא אחרת שמכרוהו לעבד משום שהדין היכי שהכוהו עשרה
בני אדם בעשר מקלות למת כלם פטורין אעפ"י שפטרין ממיתה אבל גרמא הא
הוי וחייבין בידי שמיס כדאיתא בסנהדרין ובב"ק כ' ע"ב וכ"ו ע"א דחייב בידי שמיס
המבעית וכ"ש הוא ידעו דין בעלמא ואמרו מה אם מת ע"י שהכוהו עשרה
בשת אחת וכ"ש מכרוהו בשת אחת שאינו אלא גרמא ופטורין אעפ"י דכתיב וגונב
איש ומכרו מות יומת מ"מ מכרוהו בשת אחת פטורין אע"ג דאפשר דלא
דמי דהכא הא כתיב כל נפש והכא כתיב לא תגנוב בעשרת הדברות שהקרא
על וגונב איש קאי וי"ל דהכא במכירה חייב כל אי"א ויש סברות להלק מ"מ
מכרוהו

מכרוהו והשבוהו לגרמא בעלמא שאינו אלא לגאה יד"ש והוא שהי' השוד
בעייתם כדפרשנו לעיל היו סוברים דכה"ג ודאי מתוידין לקיים ובערה הרע
מקרבך ומצוה היא להם בזה למכרו לבהפ"ה למען יוסיף עוד להשות וגם לא
ירוס לבבו עוד למבול ולמלוך עליהו אבל ראובן כבר אמרו שהוא הי'
מלעטר על בלא הטיב לפני האחים שיודע עליו זכות שהוא לדיק
גמור ולא היה בדעתו שום רע וקי"ל בב"ק כ"ה ע"ב היודע עדות בחבירו
ואינו מעיד לו פטור מד"א וחייב בד"ש ומסיק הגמ' בחד ע"כ הי' ראובן
עשה תשובה על גרמא בלו כדפרשנו ואחר שבאו למצרים והתודע להם
ראו כלם שהי' הלמותיו מבטלה ולא מהרהורי לבו שהיו מוכדים אותו על
הנכ אז ירלו לנפשם שבשם שהוא ע"י' השד שחשד להם נלקה בגופו ביסורים
ופחדים של מות כן ע"כ ולקו הם ע"כ עשו סולם תשובה על הגרמא בעשו לו ועל
החשד שחשדוהו וגם יעקב אבינו ע"ה ג"כ בשעה שאמר שרוף שרוף יוסף וראה
שלא נלקה בגופו בחייו אמר דמן השמים מידון בעה"ב בב"ד של מעלה וא"כ
אינו מסביבו שבעה כחוט השערה בעה"ז כדפרשנו לעיל ומסתמא הנא
יוסף בחמת ותבדו וג"כ עשה תשובה וגם שהבאה יוסף את דבתם רעה אל
אביהם שחשד אותם ג"כ מודע לו מעשיו ועשה תשובה שכל ישראל עשו
אז תשובה ע"כ ותתי רוח יעקב אביהם שהוא ובניו עשו תשובה שזהו הייס
הנלחיים לכל גוף ורוח הישראלי וזהו הי' התום' הנ"ל דע"י גרמא נמי חייב
הוא כדפרשנו חייב לגאה י"ש אם בממון חייב לשלם אי רוצה לעשות תשובה
כדמשינו במתני' נזלתי מאחד מכם מנה ואם כה"ג בדתפו למיס אז לאור
אעפ"י ביכול לעשות מכם דקי"ל דפטור מ"מ גרמא הוי וחייב לשוב בתשובה
לכ"ע ואיתא במדרשי מעשה בא' שלא להבילו בשלוחות והרגוהו בדרך שלריך
המשלה לעשות תשובה ולקבל ע"ע אזו עוכם לבפרה על הגרמא שע"י
שליחותו נהרג וכ"ש גרמא דבידים זוהי כוונת התוס' ע"כ ותיכף כשראה
יעקב אבינו ע"ה אותו ואת כל בניו בתשובה כזו בתשובה שלמה והראי'
שברה עליו רוה"ק במלרים מיד ראה שלא נאבד ח"י מהם כל התכלית
האדם מהיות זה לזכות להחיות הנלחיים מיד קרא ק"ש כדאמרי' במדרש מ"ש
י"ל מפני שידע יעקב כי דרך הזר הרע לבוא להלדיק להגביהו בלבבו
שהוא לדיק גדול ויש לו חיים הנלחיים ע"כ מסייעתו לעבודת השם רק שזורק
בלבבו שהוא שובד את הבב"ה בכל לב ובאמת ובודאי ראוי הוא להשיג
הכליתו לחיי הנלחיי ותניא בפסחים ה' ע"א האומר כלב זו לדקה בשביל
שיהי' בני אי' בהאי' בן העה"ב ה"ז לדיק גמור ופרש"י בר"ה ד' ע"א אם
רגיל בכך ובפסחים פרש"י בדבר זה אע"ג שכוונתו גם להנאת עצמו מ"מ
מצוה

מצוה היא והחיוב הקבוע הא הכן אל תהא כעבדים המשמשין את הרב ע״מ
לקבל פרס והר״ן ז״ל מביא יש גורסים ה״ז לדקה גמורה לישראל יע״ב כלומר
במצות לדקה לא עבד בשביל כיונתו לעה״ב אבל בחמת לדק לעבוד בלא ע״מ
לקבל פרס ואות יו״ד על קוביה אחוס יכן הגירסא בר״ה י״ ע״ב והעביר
הכי לאו לדקה גמורה היא ומשמי בישראל לדקה גמורה היא ופר״ה דאמפ״ב
בגדקה ודולה בה מ״ב מכוון לעשות רצון קונו אבל בולה גם שיחי׳ בגיו
שיחי׳ לו עה״ב ל״ב ניחא הא דתנן בעבוד את הבע״ב בלא ע״מ לקבל
פרס הייני בלא יראה עיקר הבעבודה בשביל פניית עלמו ישמעתי שהיו דוקא
בלדקה אבל בכל המצות לדק בחיה כוונתו בלא בשביל עה״ב יהיינו לדיק
גמור אבל גם בשביל עה״ב טוב מפני ביטולו לגשמה ע״ י בלא לשמה כזה
ה״ל יעקב אבינו ע״ה לא היין סוס פרס רק לרית עיה להבע״ה לעשות
רצונו ב״ה כמו שאמר שמואל הנביא לשאול אחפץ ד׳ בעולות וזבחים כ״ל
לשמוע בקולו זהו הקרבנות שיש מרית הגיה מהקרבנות ומצוה במשה מצוה
לשמוע בקולו זהו מספרן אשר בתבת פי׳ אם ה״ו לא הבא הנאתם
כולה שאמר מהני לא כמו״ש בפ׳ כי תבא ל״ב ועתה אם תבא הנאתם ואם אין מהני
מהני לא כמו״ש בפ׳ כי תבא ל״ב ועתה אם תבא הנאתם והבע״ב החיים שאין
לא מספרן והייני מחיית הספר כל תחיית המתים והבע״ב החיים שאין
לחסוך לגלה לאחים כמו שביאר הגר״א ז״ל בהגדה במכלי בלו וה״פ על מה
שה״ל הקב״ה ועתה הגיחה לי ויהי לפי בהם ואחכם יאמרה לותך לגוי גדול
במפורש בקרא פ׳ כי תבא ל״ב ויהל משה וגו׳ נמה יאמרו מלרים לאמר
ברעה הוליאם בחרבי ברעה אמר לשמה יאחרן כמו כי רעה נגד פניכם
ברעה הוליאם בחרבי ברעה אמר לשמה יאחרן כמו כי רעה נגד פניכם
זהו מזל רעה שבוכם על הרב ובפיכה דם ועתה הנה בא הרעה להם
לחרגם ואלהי העבריים כביכול אינו יכול נעמוד כנגדו יעשו המלרים ע״כ
שוב מחרון אפך והנחם על הרעה ביעבור ממני כי אתה הוא השליט על
כל ובידך הטוב והרע לעשות בהם כרצוך ואם על כבודך והמילול שיאמרו
מלרים לא מקפיד אתה קפד על יניעה הנרסם יאחן ויעקב עבדיך שיגעו
כל ימי הייהם לפרסם שמך בעולם כי אתה אין תחילה וסוף וגבול יש בך
ואתה ברוך כל ומגיע הכל וכל עבדיך ג״כ יחזו לגלה באין סוף ועתה מה
יעשו לאה״ע כולם ע״כ אמר אם אני מיחל עה״ב בלי ומחני לך ששלח
להם על הנעתם יבלא יחי׳ ח״ו חס״ב בן הלאמות מיד ייכחם ד׳ על הרעה
מזל רעה אשר דבר לעשות לעמו הרי מצוה בשבשל קדושת השם לא רלה
העה״ב ומחלו יחי טובד ע״מ בלא לקבל פרס רק לעשות נחת רוח ליוצר

הכל כן אמר ישראל אבינו ג״כ באשר רלה בעבו כולם השופה ל״ב יצוה
הלה״ר להסיתם ולהכבולם לאמר בכולם לגיריקים ויביעו את תכליתם האמתי
לחות חיי גלה לעה״ב והה׳ עבודה הכם להם לגמון עה״ב ע״מ לקבל
פרס ואפילו יכוונו בלא ע״מ לקבל פרס ילא בשבול העה״ב והיי הגלחיי
עובדים את היוצר ובורא כל אבל יכוים היוצר הרע בלבבם סוף סוף גם
בעד זו הכוונה יקבלו בכר טוב יותר עד בא״ל לכוין באמת רק למען
כבוד הבב״ה מה עבה קרא ק״ב שמע ישראל כלומר בזרע ח״ע ואמר לעלמו
שמע ישראל והם ישמעו שהוא ירא לעלמיי ירלו גם הם לעלמם ואמר ד׳
א׳ פי׳ ד׳ שהוא אין סוף ולא התחיל ח״ע בתחילה כי הם קדמון
וגם אין לו גבול בלא סוף כי ח״ל לחיות בים מקום בכל העולמים שברא
וסביבו עד אין סוף שיחי׳ בלעדו מה בא״ל לכל ברית להבין את מלאת
הבב״ה כמו״ש מבריתי שלום זה מה לו מקום כבודו שהוא בלי גבול ובלי
סוף עד שאומרים בדוך כבוד ד׳ ממקומו בשמים ממעל בלי סוף וגבול הכל
מקומו ומ״מ הלקיו הוא שעתה בכל בריתיו שברא ומיד הזכיר שם ד׳
לכוין לעבדו בכל ממוני ונפשי וגם בחלקו בעה״ב והיים הגלחיים
כי הוא אחד הבמים והאחרן בדרך הטבע ושולם מנהגו הוא טוב
בלי גבול ותחילה וסוף ע״כ מחויבין אנו לעבוד אותו כן ולעשות מצותיו
בלבון כרצונו ולעבות נחת רוח וריח ניחח להבורא הכל ולא לעשות פניות
עלמי כלל וכיון שבמעט בני ישראל כן אז נכנס בהם רוח הקדושה באמת
והם לבב לעבוד את הבב״ה באמת ובלי מחבבת פניית עלמם כלל וכמו
שהבין יתרו מהם ידעתי כי גדול ד׳ מכל האלקים כי בדבר אשר זדו עליהם
ולעיל מיני׳ כתוב ויאמר יתרו ברוך ד׳ אשר הציל אתכם מיד מלרים ומיד
פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מלרים גרלה בגם משה ואהרן היו
רולים להרוג ולשעבדם כי להם עבודות זרות וכישוף בעבו נגד משה ואהרן
וגם פרעה בעבה ח״ע ע״ז כיבבים ומזלות שלהם בעבדו אותם ושר שלהם
בשמו הי׳ מלרים הי׳ מנהיג את פרעה ע״י כשפים הרבה עד שאמר בתחילה
מי ד׳ אשר אשמע בקולו ולא ידע את ד׳ כי הוא נתן לכל ע״ז שלהם
הכח לעשות מה שעושים בעת הוא פרעה מקריב להם קרבנותיו וכל הרשומיו
כלומר כל כתות הטומאה וכ״ל הי׳ בידם וגם יהרו ידע מכל כתותם כי חזקים
הם מאד אבל גם הוא לא ידע כי הבב״ה ברא אותם ונתן בהם כח לעשות
מלחמה נגד הקדושה ועתה בראה יד ד׳ בהוא הלקים והוא המותן
להם הכח וכבדולה מהלבם ומלבדם יהלל עבדיו ועמו מיד מלרים ומיד
פרעה וכל ע״ז בלי אז אמר בחכמתו ברוך ד׳ כי הוא עיקר שגדול כח

הקדושה והוא ברא זה לעומת זה כרצונו והוא מנהיג את העולם הזה עפ"י
דרך הטבע ובאמת כי בדבר אחר זהו עליהם חייב ללקות כל אלה
המכות ובטביעתם ביס וגם עמלק בכספו נהרג כי ילא להלחם נגד הקדושה
ע"כ הקריב עולה וזבחים להלקיש לבם במיס כי ראה כל מה שהפשו מצריס
פן יש עוד בני וגם הי' כהן מדין ובמדין היו ג"כ כל הכו"מ וסריס עם
כחית כל העומלה וכל הכספים בבעולם ולאה בהון טוב מלבדו שהון להם
כת רק הקדושה בהוא ברא גם את כל הכחות בלהם והון להם בוס כה
לעבות בלתי רבות הבורא אותם ואת כל הברואים מגדול ועד קטן והוא
לבדו מנהיג לכל בני בהשגחה פרטית ומנהיג את העה"ז בכל ימי האדון
יתגבה אז כימי הסמיס כל האדון ביבלו כחות העומלה ויהי' רק כח הקדושה
גם באדון והכל ידעו וידלו כי הוא ב"ה לבדו מלך והון כח עוד בילה"ר
וכל עבודה זרה ילא יהי' רק הטיב והרע יבחר מן האדון מה שעשה הנחש
ממן הדעת טוב ורע כי ב"י המות והלחיים ובטל הרע כולה מן האדון ואז
יהיו כל עובדיו באמת יסמרו ויעלו על כסוד הבב"ה באמת ע"כ בא האדון
לאכל להם בס ראן מבה לפני האלהים בקדושה ובחרה לחזקן באפילו הגשמיות
בהאדם לוכל ובותה ידון וכל הלוהיו הכל יהיו רק לבמו כל הקב"ה ולא
נפב הי"כן עבלמת אמר לך הדאוס כן הלא ממנו לדיך לגאת קדושה
המתיה בבולה ישבה אותו באם ובלו לבולה ילבד את הבלוחיו הבלהיי אבל
לאברהם לא הבביר לו בבבריה רק אמר בך לוי הקב"ה והון לבטח והון
לבדרה לא הבביר לו כן לוחנו מבין ב"ה יב"ב וכן אמר מבה לישראל
לבדרה לאה מבלהיי כי כן לוחנו מבין ב"ה יב"ב לוי ד"ל לעבות כן בקרב האדון
ראה לבדתו הבבה הקיס ומבפעים באבר לוי ד"ל לעבות כן בקרב האדון
אבר אתם בחוס בבמה לרבתה לבומר מן הוס אבר אתם בחוס בבמה עד שולם
אבל הכל ע"י לוי ד' בלי להבביר את הילר בהבבלה וסברות בבבל רק
אבל הכל ע"י לוי בחורה הגלות והחקיס והמבפעים והמדות טובות כן אנחנו
באבר לוי בחורה הגלות והחקיס והמבפעים והמדות טובות כן אנחנו
מחוובים לבמור ולעבות וכזה זוכה כל אים גם בזה"ז לגלה את הילר הרע
כי כן לוותי ולא מבני בחלי מבון בבבלי כי כן לריך להיות ואז הבחורה
הוא הבלון לבולה"ר בבורה ממנו ולון לו רבות לבחוכה בבמו כן הבלבה
באבור לעבות אלא לי כן הבלבה והמלה ומחוובן לעבות כן ואז הל לבמור
מהולה"ר וע"ד המלבה יב לבחור את מלחמר הב"ב אל יבבור אבבר מחבבו אם
ילה"ר

ילה"ר הבחבר לך לבחוהך באיזו עבירה אלא מחוך דבר הלבה שבאמר לו
כי כן-ההלבה ולכן הרא יעקב ק"ש למבן לא יבבל ה"ו בבמית עה"ב והבלית
לו אחד מבניו וא"ב לא יעבה את רצון הבב"ה רק רצון עלמו שהוא הבן
ואז היו כולם מבוונים לבמה וקיימו כולם וגם יוסף עמהם ובנימין ג"כ
הבעפ"י בלא הי' באיזהו בבר ועי"ב אמרו כולם ואהבת את ד"א בכל לבבך
בבני ילריך ובכל נבבך אבי' בבעה בבועל את נבבך ובכל מאדך זו ממונך
וגם בלבון מאד בלומר הבוב לך מאד ומהו זה הבע"ב שהוא הבלית כל
אדם לחיי עלהים ג"כ בזה הבבדו להבב"ה בלי מהבבה נעבה מן הילה"ר
בעוי"ז יזבה עוד יותר עה"ב כמ"ש בבבך הדבבה מאד שזה עבודה האמתית
לזבות בו וקבה מאד וזהו בבעב ישראל בלב בבו ומהם לבל ישראל יחבן מלימו
שמשה רבינו ע"ה אמר והם אין מהני לא מבפרך אבר כתבת מתקיים בו שלא
כתוב אח"כ בבו בבמה מאמרים למבן ידע באמת לבמה ובזה מיהו הלדיקים
כי אמרו באבר מבה עבד את הבב"ה בלי בוס בוונת בבר ואמר מהני לא
מבפרך הלא היו לריכים לו להוסיף על בבחו שד יותר ולבוף באמת לא
מזבר שמו בם וא"ב בבוחמרו גם הם בעובדים למבן בם במיס לבד שלא
ע"מ לקבל פרס באמת לא יתן להם בוס בבר ועה"ב ולא ישיגו הבלית האמתי
חיים הבלהיים ח"ב למה להם לאמר בן אלא יאמרו בעובדים ומקיימים את התורה
למבן יקבלו בבבס בעה"ב וזה הי' מלד בלת הילה"ר עד שבפרו בבל הקבלה
בבבע"פ אל"ב הלבו בפרוס התורה לפי בבלם בל הבמיהם ולא עפ"י קבלה
בקבל מבה רבינו ע"ה מסיני בל תורה בבבע"פ והלבה למבה מסיני ופירוהו
התורה בלמד מבה עם בל ישראל ובבבלו עי"ז בבל המלות בעשים שלא
ברצון הבב"ה וזהו בבבול בעבי בזה העבין אבל העבודה האמתית היא בבוונת
בלא ע"מ לקבל פרס רק לעבות רצון הבב"ה כי זה בל תבלית העבודה ובזה
התחזק אברהם אבינו ויצחק אבינו אבל יעקב אבינו ע"ה בשבה בנתן להעלות
לעולה לד' ע"י אברהם אע"ה ודעתם בל אחד ובמו היו יחדיו רק למבן
בבוד ד' כי הוא לוה ולא בוונו פניהם לבם בבר לא בעה"ז ולא לעה"ב זבה
יתן לבמה קדושה ב"ב עד בלא הי' לריך ליגע ולעמל על מדה זו והבינו
הקדושה ע"י העקידה יע"ו ביונתם לבמה עד בבעבי נבילים וידשו ייתר ממלהבים
מבי קדושת הבם יזבו ישראל לקבלת התורה ובנולה וחבמה ושהרה עד עולם
ואח"ב לבילת המבים ותחיית המתים ועה"ב הלאחי הלבות והבנים שהולבים
בדרך הלבות ובלבד עבע ישראל אבינו מלא את בינו הבבנים לעבודתו ב"ה
יב"ב באמת ובתמימות ובינו בבבול את לאמר בעבה יתו"ב בבמע כי בל מה
בחבן והלון הבב ר קבלו לעבות ולקיים ואח"ב ע"ב הוא בלא ע"מ לקבל פרס
ובאחר

וכאשר אמרנו לעיל בהלכה שר' יוחנן ס"ל אשו מצוה הוא שהתורה חייבתו
להמצעיר לשלם כמו שכבר נמרה והצעיר את הגדיל כולה מתחילת הבערה וס"ל
כל העומד לשרוף כשרוף דמי וכיון שקבלו ישראל בנעבה ונשמע את התורה הו"ל
כאילו קיימו כל התורה שלא ע"מ לקבל פרס ואפי' כשנכשל אח"כ ח"ו בעבירה
ג"כ לשוב עומד ואם מת הו"ל ג"כ כאלו בא אב אב' כוונתו לשוב ולא הספיק
תלי בפלוגתת ר"י ור"ל באיגלאי מילתא למפרע כיון שמה איגלאי מילתא שלא
עמד לעשות תשובה אז בשביל שהוא ישראל מסתמא זכות של נעשה קודם לנשמע
עולה לו שמתשבה מרס מיתתו להתחרט על עוונותיו ומהשב כאלו עומד לשוב
אבל מ"מ תקנו לנו אגפי כנסת הגדולה בתפלה שמונה עשרה שלש פעמים
שמעה לנת לאמר שלא לנו לבונו כי תעלנו ואז נקרא בידאי העומד לשוב ולכן
המברה המן בפסח אי מתשבתו אי' ע"מ לבערו בנת בירה בידו אינו עובר
לבתחלה בלאו מה"ת בב"י וב"י בכל העומד לבעיר כבעיר דמי ולכן הש ר"ש פן
יתשב בדעתו ליהנות ממנו א"כ נמלא בלאו עומד לבערו יאז יעבור בב"י וב"י
מה"ת ע"כ קנס גנם אחר הבסח בירה אסור בהנאה וע"כ יראה ע"מ לבערו
ולא יעבור בב"י וב"י וכן בפרה אדומה שעלה עלי' זכר פסולה אטפ"י שהא
בודאי לא ניתא לי' לאבדה ולפסלה בשביל ולזה שהרי אינו שייר פרה אדומה
אך מטעם שאם נכפירה תהא אז ניתא לי' ודאי ע"כ פסלוה מדרבנן ויש עדיין
לפלפל בהלכה מאי כפ"מ בזה לדינא והכ"נ להתרוך ולהתכם יובף לקח בכל שיטה
שזכרנו רק כוונתי בס"ד להראות בבחינה זו איך בע"י הנקודות נעשית כאשר
באתרנו בהכללים בס"ד וכן יש לתלות כל הנקודות זו בזו עד הנקודה שלפני
בחינה זו בחינת כתובה אי דאוריתא כילד אבו מצוה הוא נקודתו הוא איגלאי
מילתא למפרע לפי הו' הנ"י הנ"ל איזו הוי מצוה הוא ויתר שבלו הוא ונשרף
הוי מצוה ממנו וא"כ נקודתו ברורה נגר ד' דברים לחייבו וע"י נקודת הברורה
יש לתלות כל הנקודות של לבינתות ושל בחינה הנ"ל כל הבינות דתולין הנקודות
זב"ז ודי להבינא בזה הבינור להתלמד בס"ד בבנון זאת:

סליק בס"ד בחינת דרוש ותפלה יחד האיך לחד"ש.

חדרי אדה

בחינה ח' בס"ד הלוך לחדש הלכות ע"י כללי ההלכות בקו"ל כמ"ד זה
כבתולה עם הבינו ולהקבות הלכתא להלכתא עד במוליחן
מזלת הלכות הדבות — לדוגמא:

כבר בארנו בס"ד בבחינה ו' במבנתינו לעיל על אודות כללא דהלכה כרבב"ג
והלכנו בה בענין כתובה דאוריתא לו דרבנן ודעיקן דאלינא דר' יוחנן יש
בני המורלוס הייבו רבה בר בר חנא ס"ל דר' יוחנן ס"ל בס"מ הלכה כרבב"ג
במבנתינו ויש אומרים ומיסיפין דלא בברייתא ס"ל לר"י דהלכה כרבב"ג בב"מ
ל"ח ר' אבא בר' יעקב לא ס"ל דר' יוחנן קאמר כלל זה דה' כרבב"ג אפילו במבנה
וכ"ש בברייתא ובמוגל ג"כ י"ל דלא ס"ל כר' יוחנן דה' כרבב"ג ודב מבמע
מדברי התוס' נינין מ"ח ה' מדמוקן דב פלוגתא דרבב"ג ורבנן במוק שיעבודו
על הבינו ולא בדיקא דגרמי דאפילו מאן דלא דן דינא דגרמי אפבר דמחייב
במוק בס"ה וכתב במלא הדוגים ולפי פשוטו נראה דס"ל הלכה כרבב"ג
במבנה וס"ל גרמי פטור ולכן לא מוקן פלוגתייהו בגרמי דה"ב ע"כ ובאור
רבבא גרמי חייב וס"ל הלכה כרבב"ג וה"ב קשיא לי' הלכתא להלכתא ונבאר
בקושיא דבבר הבלה בערך גרמי דבב ס"ל גרמי חייב אמאי לא מוקן פלוגתייהו
בגרמי לעמני' אמנם לפי מה בבנינו לפרש לקמן בס"ד לק"מ הך קושיא
והרא"ש בבתובות פ"ק בהקשה הלכתא להלכתא דקי"ל כרב נחמן בדיני וקי"ל
כרשב"ג במבנתינו ור"ל פלג על רבב"ג ואמאי בבר פירבנו בס בבחינה ו'
הנ"ל בשם התוס' דהיכא דר"ל פלג על רבב"ג לא קי"ל כרשב"ג יע"ש
היטב:

ועתה בס"ד נבאר בחינה זאת הנן במתניתין דמס' נינין מ' ע"ב עבד
פעמאו רבו אפוחיקי לאחריס ומחרבו בורת הדין אין העבד חייב
כלום כו' רשב"ג אומר אינו כותב אלא מבחרר עכ"ל וכתבתי לתלמידי רב
אחד ללמדו האיך לחבר ה"ע מקיטור ליוסיס להבין את אריכות הענין ואח"כ
לתבר קושיות וכתבתיו בזה הלבון ובכל בחינות הנ"ל לדיך המלמד לכתוב כן
לתלמידיו מקודם בלופן זה ואח"כ יעבו מעלמס הבודב ואז אחרי ביאורם
יתקן להם הביאור באריכות שיבנם בשכלם בעומק ואם יבוונו מעלמס את
הקושיות והתירולים טוב מאד ואם לאו ילאה להם פעם עד שיבונו וזה עוסה
אבר בהבתי להרב בו' הנ"ל: הן